

İSTANBUL — 1966

İKİNCİ BASKI

Düzeltilmiş ve yeniden gözden geçirilmiş

Bekir TOPALOĞLU
İst. Yüksek İslâm Enstitüsü
Kelâm ve Tevhid Asistanı

Hayreddin KARAMAN
İst. Yüksek İslâm Enstitüsü
Fıkıh Usulü Asistanı

Yazanlar :

سارف ناهی

ARAPÇA
SARF-NAHİV

187 0.2

İSTANBUL — 1966

İKİNCİ BASKI

Düzeltilmiş ve yeniden gözden geçirilmiştir

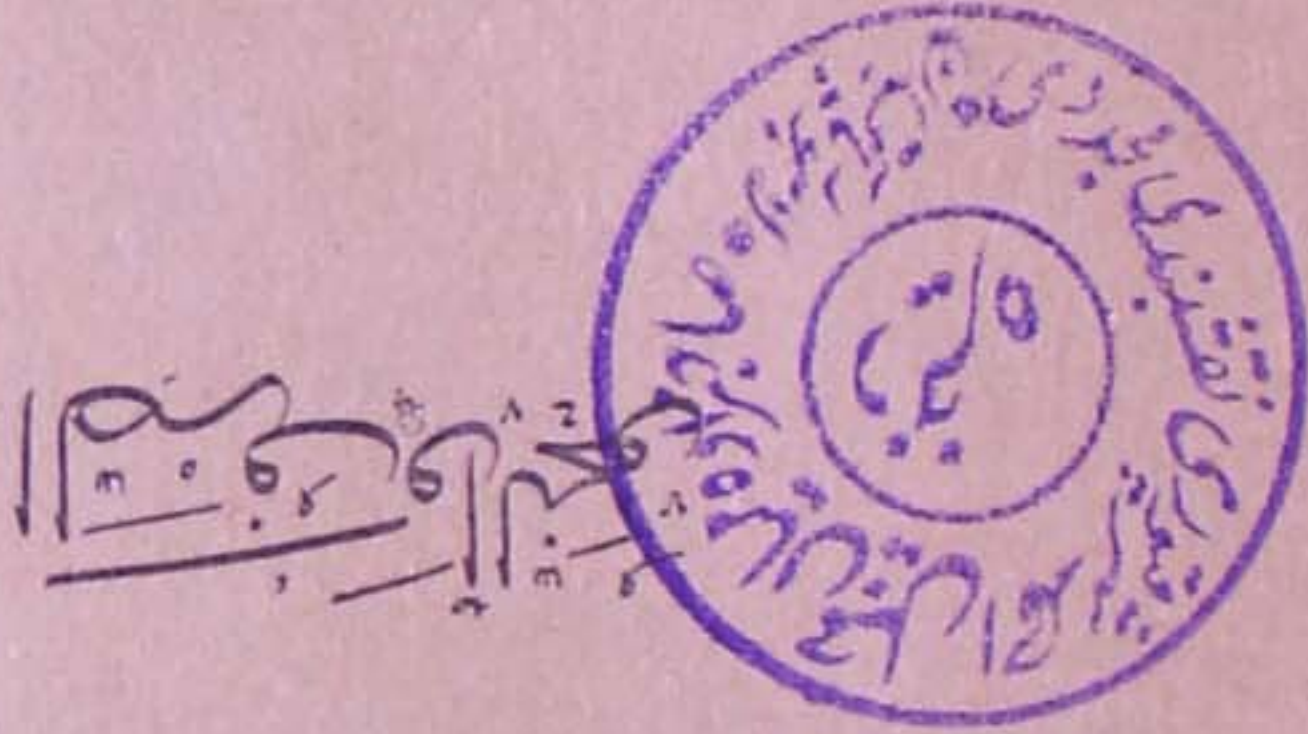
Bekir TOPALOĞLU
İst. Yüksek İslam Enstitüsü
Kelâm ve Tevhid Asistanı

Hayreddin KARAMAN
İst. Yüksek İslam Enstitüsü
Fıkıh Usûlü Asistanı

Yazarlar :

SARF (الصرف)

BİRİNCİ KISIM

SARF-NAHIV

ARAPÇA

2088

187-5-7

101/38
187

YILMAZ Ofset

60145

Bu kitabın her hakkı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu
gereğince, müellifine aittir.

ÖNSÖZ

2088

Geniş ve zengin İslâm kültürünün tabii netice ve meyvesi olan ölçmez eserler, bütün dünya kütüphanelerine değer vermektedir. Kanımızca işlercesine bağdaştığımız bu kültür hazinesinin anahatları Arapçadır. Özellikle din hayatımızda bu dilin bambaşka bir yeri vardır. Bu sebeple atalarımız bu lisanı, sahipleri kadar benimsemiş ve incelemiştir. Dünyanın hemen her dilinde arap dilbilgisine dair kitaplar bulmak mümkündür. Biz yazı inkılabı geçirdiğimiz için, daha önce verilmiş Türkçe eserlerden genç nesil faydalanamıyor. İşte bu sebeple, Arapça öğrenmek isteyen bir Türk genci, kendisine rehber olacak kitaplardan mahrum sayılabilir. İmam-Hatip Okullarına Arapçanın ders olarak konması, bu konuya dair eserlere olan ihtiyacı daha da arttırmış bulunmaktadır. Son günlerde böyle bir kağıt eserin kaleme alınması memnunkla kayda değer. Ancak bunların ya akademik veya -ummiyetle- eksik bulunmaları bizi bu kitaplara yazmaya sevketti.

Kitabın özellikleri :

Dil öğreniminin bol metin tabiiyatına olan ihtiyacı; bu ihtiyacın sadece alıştırmalarla giderilemediğini göz önüne alarak grammer ve okuma kitaplarını birbirinden ayırdık. Grammer için başta M. Zihni Efendi'nin kitapları, (الدرة البرية) ve (النور الساطع) olmak üzere belli başlı kitaplardan faydalandık. Dil bakımından konunun anlaşılmasını ön plana aldık. Hangi kelime ve terim buna elverişli ise onu kullandık. Bununla beraber Arapçanın kendi terimlerini daima gösterdik. Örnekler ve tercemelerini sağdan sola yazdık. Çünkü bu, öğrenilen dilin en başlı özelliğidir. Edatları alfabetik sıra ile kitabın sonuna koyduk. Okuma ve metinler kitabında en kolay cümlelerden başlayıp [1] tizlikle seviyeyi takib ederek yürüdük. Bu sebeple, dördüncü kısmın sonuna kadar harekeyi tedricen azaltarak, seçilmiş metinler (التوراة) kısmında tamamen kaldırdık. Edebi metinler zaruri olarak hareketlenmişir. Eski ve yeni metinler seçilirken İmam-Hatip Okullarının ders müfredatı göz önüne alınmış, en gekici ve faydalı parçaların seçilmesine gayet edilmiştir. Edebi metinler kısmında da aynı yol takib edilmiştir.

[1] İlk dersler önemli değişikliklerle «Berling»in kitabından alınmıştır.

Tavsiyeler :

I — Direkt metodun gerektirdiği zaman ve zeminin bulunmadığı yerlerde, hangi kitap takibedilirse edilsin, öğrencinin dili ile anlatmak ka- gımlmaz bir sonuçtur. Arapça kitapları takibedenler de işi uzatarak ne- ticede aynı şeyi yapmaktadırlar. (Önce öğrenciyi, anlamadığı gramer metnini boşuna okutmak, sonra Türkçe anlatmak, daha sonra tekrar met- ne dönmek...) Halbuki bu yol yıllarca önce medreselerde bile terk edil- mişti.

II — İlk başlangıçta, fiil ve isim cümlelerinin gatası, tamlamalar, fiil ve ismin en çok kullanılan geçitleri hakkında umûmî ve şematik bilgi ve- rilir, sonra kitaplara geçilirse daha iyi sonuçlar elde edilmektedir.

III — Bu kitapları takibedenler önce, okunmuş metinlerden örnek alarak öğrenciyi konuya yaklaştırmalı, sonra gramer bahsini okutmalıdır.

IV — Okunan konular yine metinler üzerinde bol bol tatbik edilme- lidir.

V — Önce sarf, sonra nahiv yerine, metinlerin gerektirdiği sırayı ve sarfla nahiv konularının birbirleriyle ilgili olanlarını göz önüne alarak ve sarfla nahiv konularının birbirleriyle ilgili olanlarını göz önüne alarak

VI — Üçüncü sınıftan itibaren metinleri, sondaki lügatçe yardımıyla önce öğrenci tercemeye hazırlamalı, sınıfta öğrencilerin tercemesi hoca- tarafından kontrol edilmeli, metinlerin bitiminde görülen sorular yardi- miyle-Arapça olarak-konuşma ve tekrar temin edilmelidir.

VII — Metinler okunurken; ancak öğrencinin, gramerden öğrendiği kadar tahlile gidilmeli, kaidesini öğrenmediği cümlelerin tahlîli sonraya bırakılmamalıdır. Lisan bilen bir çok kimsenin gramer bilmediği realitesi bu yolun uygunluğunu gösterir.

Memleketimizde harekeli Arapça harf ve mürettip bulmak imkânsız derecede güçleşmiştir. Bulunanlar, arzu edilen iş için çok zaman istemek- bundan dolayı kitapları önce harekesiz dizdirmek, hattâta harekeletmek ve sonra ofsetle bastırmak yolu -güç ve masraflı olmasına rağmen- tutulmuştur. Allahtan, gelişmamızı milletimiz için hayırlı ve başarılı kılmasını niyaz eder, tevfikine şükranlarımızı arz ederiz.

İÇİNDEKİLER

BİRİNCİ KİTAP

(Sarf)

Sahife

Nicelik ve nasıllık bildiren masdarlar

(بناء الراء و بناء النوح) 19

Yapma masdarlar

(المصادر الخيوية) 19

Üçüncü Bölüm

İsm-i fâil (اسم الفاعل) 20

Dördüncü Bölüm

İsm-i mef'ûl (اسم المفعول) 22

Beşinci Bölüm

Sıfat-ı mübgeşsehe

(الصفة المنهية) 24

Altıncı Bölüm

Mübâlağa sıygaları

(صيغة المبالغة) 25

Yedinci Bölüm

İsm-i tafdil (اسم التفضيل) 27

Sekizinci Bölüm

İsm-i tasgîr (اسم التخصير) 28

Sahife

Birinci Bölüm

Önsöz

(Genel bilgiler ve imlâ kaide-leri)

Sarf ve Nahvin ta'rifleri ... 1

Harfler ve yazılışları 2

Şemsiyye ve kameriyye harf-leri 3

Vasil ve kati' hemzeleri 3

Hemzenin yazılışı 5

Bazı harflerin yazılış ve oku-nuşları 5

Bazı terimler 7

اخراج الساكنين (iki sâkinin birleşmesi) 8

Kelime ve geşitleri 9

Yedi kısım (الأقسام السبعة) ... 9

Zâid harfler 11

İsm-in geşitleri 12

İkinci Bölüm

(المراد) (Masdar)

Sulâsi masdarlar 13

Mimli masdarlar 14

Ziyâdeli masdarlar 15

Bablârın özellikleri (binâsı) 15

Sahife

Onaltıncı Bölüm

Mâzî (الماضي) 50

Onyedinci Bölüm

Muzâri' (المضارع) 55

Sülâsî bablar (الأبواب) 56

Te'kid lâmi ve te'kid nân'u

(لام التأكيد و نون التاني) 61

Onsekizinci Bölüm

Emir (الأمر) 64

Nehiy (النهي) 65

Ondokuzuncu Bölüm

Taaccüb fiilleri (أفعال التacciüb) (67

Yirminci Bölüm

Fîl isimleri (أسماء الأفعال) 70

Örnek tablosu (الأمثلة المختلفة) (71

SARF KISMINA EK

Yirmibirinci Bölüm

(Harf ve hareke değişmeleri)

A) İ'lai (الإلغاء) 72

I — Kalb (القلب) 72

II — İskân (الإسكان) 78

III — Hazf (الحذف) 79

B) İbdal (الإبدال) 81

C) İdgam (الإدغام) 82

Hemzenin değişme durumu 83

Fîillerin gekim cedvelleri ... 85

Dokuzuncu Bölüm

İsm-i mensûb (اسم المنسوب) ... 30

Onuncu Bölüm

İsm-i zaman ve ism-i mekân

(اسم الزمان والمكان) 32

Onbirinci Bölüm

İsm-i âlet (اسم الآلة) 34

Onikinci Bölüm

Müzekker ve müennes

(المذكر والمؤنن) 35

Onüçüncü Bölüm

Temiye (التنبيه) 37

Ondördüncü Bölüm

Cemi' (göul = الجمع) 39

Sâlim müennes cemi'

(جمع المؤنن السالم) 41

Mükesser cemi' (جمع المكسر) ... 43

Cemi' ismi ve cema'

benzeyenler

(اسم الجمع و اسماؤه الجمع) 46

Bazı isimlerin gekimi 47

Onbesinci Bölüm

(Fîl gekimi)

Ma'lûm ve mechûl (Etken ve

edilgen) (المعلوم والمجهول) 48

İKİNCİ KİTAP
(Nahiv)

Sahife

Sahife

MERFÖTLAR (المرفوظات)

Besinci Bölüm

(Fâil) (الفاعل)

Fâil (özne) 143

Tâmm ve nâkis fiil 143

Şibh-i fiillerin fâili 144

Fâilin yeri 145

Fîil-fâil uygunluğu 146

Altıncı Bölüm

Nâib-i fâil (الفاعل النائب) 149

Yedinci Bölüm

Mübtedâ ve haber

(الابتداء والحبر) 151

Marife ve nekre 151

Mübtedâ ve haberin yeri ... 152

Cümle olan haberler 153

Mübtedânın hazfi 156

Övme ve yerme fiilleri 157

Haberin hazfi 158

Mübtedâ-haber uygunluğu 158

Bazı şibh-i fiillerin haberleri 159

Sekizinci Bölüm

(الواسع Nevâsîh)

(ان) ve benzerleri 161

(ان) ve (ان) okunan yerler 162

Bu iki edatın tahfifi 164

Nâkis fiiller (الواسع الناقصة) 166

(نقص)ye benzeyen (نقص) ve (نقص) 169

Birinci Bölüm

Mebûliler

117

İkinci Bölüm

(Lâzım mebûliler)

I — Zamîrler (الزماير) 119

II — İşâret isimleri (اسماء الاشارة) 122

III — İsm-i mevşûl (الاسم الموصول) 124

IV — Şart isimleri (اسماء الشرط) 126

V, VI, VII — Soru isimleri, kinâyeler, zarflar 127

VIII, IX — Fîil isimler, mâzî ve emir 128

Üçüncü Bölüm

Arız mebûliler

129

Dördüncü Bölüm

(المراب Mu'rab)

Âmil ve irâb (الامل والاراب) 132

İsimlerde irâb 133

Fiillerde irâb 134

Gayr-i munsarif (غير المنصرف) 135

Latfî ve takdîrî irâb 138

Mahallî irâb (المراب المحلى) 139

Irâbdan mahallî olan ve olmyan cümleler 140

Onsekizinci Bölüm

(ي) nin ismi 205

Ondokuzuncu Bölüm

Mansûb muzâri'ler 206

Yirminci Bölüm

Meczûm muzâri'ler 209

Şart ve ceza 210

Cevâbın başına gelen edatlar 211

MECVRÜRLAR (الحُرُورَات)

Yirmibirinci Bölüm

İzâfet (isim tamlaması)

الاجزاء 213

Cümleye muzâf olanlar 214

Yirmiikinci Bölüm

Harf-i cerli mevrûrlar 216

Harf-i cerler (حروف الجر) 216

Harf-i cerlerin müteallâkı

التعاقب 217

Zarf-i müstekarr, zarf-i lâgîv

(الظرف المستقر والظرف اللاغیو) 218

Yirmiüçüncü Bölüm

İrâbda tâbir' olanlar (التواضع) 220

I — Sifat (الصفة) 220

II — Te'kid (التأكيد) 222

III — Bedel (البدل) 224

IV — Beyan atfi (بيان ائفئ) 225

V — Nesak atfi (نساك ائفئ) 226

Yirmidördüncü Bölüm

Edatlar ve zarflar

(الاوتوات والظروف) 228

Mukârabeye fiilleri

170

Bilgi ve zan fiilleri (افعال الازمنة) 172

Dokuzuncu Bölüm

Me'âl-i mutlak (الموعول المطلق) 175

Onuncu Bölüm

Me'âlün bih (الموعول به) ... 178

Me'âlün bih alan fiiller ... 178

Harf-i cer ve fiiller 179

Şibh-i fiillerin me'âlü 180

Me'âlün bihin yeri ve hazfi 182

Onbirinci Bölüm

İstigâli (الاستغالی) 184

Münâdâ (المنادى) 185

İstigâse (الاستغاسة) 187

Nûdbe (النوبة) 188

İhtisâs (الاحتصاص) 189

Tahzîr ve ig'ra (التحذير والاعتراف) 190

Onikinci Bölüm

Me'âlün fih (الموعول فيه) 191

Onüçüncü Bölüm

Me'âlün leh (الموعول له) 193

Ondördüncü Bölüm

Me'âlün maah (الموعول مما) 194

Onbeşinci Bölüm

Hâi (الحالی) 195

Hâi olan cümleler 196

Onaltıncı Bölüm

Temyîz (التمييز) 197

Sayı isimleri 200

Onyedinci Bölüm

Müstesnâ (المستثنى) 202

öğretir. mu'rab (sonu değişen) olmak üzere ikiye ayrılır. Nahivlerin ortaya koyduğu kaideleler bize mu'rab olan kelimelerin sonlarının durumunu öğretir.

Cümle içinde bulunan söz parçaları mebnî (sonu değişmeyen) ve mu'rab (sonu değişen) olmak üzere ikiye ayrılır. Nahivlerin ortaya koyduğu kaideleler bize mu'rab olan kelimelerin sonlarının durumunu öğretir.

bu vazifelere göre sonlarının aldığı durumu (i'rab (الإعراب)) öğreten bilgi dalıdır. 2 - Nahiv (النَّهْو) : Kelimelerin cümle içindeki vazifelerini ve

gültme ismi) ve ism-i mensûba nakille olur: ismlerin tasrihi ise, tesniye ve cem'e (تجمع) (çoğula), ism-i tasgir (kü-

Veya bir şahıstan diğer şahsa geçmekle olur: ... أو جوًّا أو جوًّا أو جوًّا

sevin (سَوى) sevindir (سَوى) sevin (سَوى) sevin (سَوى) sevin (سَوى)

denir. Fiillerin tasrihi ya mâziden muzâria, ondan emre... nakille olur:

menin bir şekilden diğer şekle konmasına tasrif (التصرف) = gekim)

Sarf ilmi, kelimenin isim ve fiil geçitleriyle meşgul olur. Bir keli-

aldığı şekillerden bahseden bilgi dalıdır (şekil bilgisi).

1 - Sarf (السَّرف) : Istenilen manayı elde etmek için kelimenin

ayrılır: Arap dilbilgisi (gramer) "sarf", ve "nahiv", olmak üzere iki kısma

Sarf ve nahiv tarifleri:

GENEL BİLGİLER VE İMLÂ KAIDELERİ

BİRİNCİ BÖLÜM

السَّرفُ وَالنَّهْوُ وَالْمَنْعُ وَالْمَنْعُ وَالْمَنْعُ وَالْمَنْعُ وَالْمَنْعُ وَالْمَنْعُ وَالْمَنْعُ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

4 — Sondan ikinci harf Lâm - elif adını alır. Bu ayrı bir harf olma-

yıp ortada ve sonda bulunan elif (ا) tir:

degnek لاءك kapı الباب

Şemsiye ve Kameriye harfleri:

5 — Harfler "şemsiye," ve "kameriye," olmak üzere iki kısma ayrılır. Kameriye harfleri şu cümlede toplanmıştır:

ابح خجك و حيف عقيمه

Geri kalan 14 harf şemsiye harfleridir.

a) Şemsiye harflerinden biri ile başlayan kelimenin başına (ال)

gelinece bunun lâmi okunmayıp şemsiye harfi şeddeli okunur:

incir التين yurt الدار güneş الشمس

b) Kameriye harflerinden biri ile başlayan kelimenin evveline (ال)

geldiğinde bunun lâmi okunur:

bilen العلم yazan الكاتب ay القمر

Vasıl ve kat'i hemzeleri:

6 — Başta bulunan hemzeler, şu kelimelerden önce bulunurlarsa

vasıl (bağlama) hemzesi (هَمْزَةٌ وَاصِلَةٌ) adını alır ve üst taraflarındaki

harf kendilerine ulandığında okunmazlar:

الكتاب - الكتاب - الكتاب

(1) (ال) in başına (ل) gelirse hemze yazılmaz:

toplandı

okuyunuz: *أخذت* yazıyorum *أكتب* yaz *أكتب* استيقظت *أكتب* *أكتب*

Alıştırma 2 - Aşağıdaki kelimelerin başlarına (و) getirerek

Şu kelimelerin başına (ال) getiriniz ve okuyunuz: *أكتب* *أكتب* *أكتب* *أكتب* *أكتب* *أكتب* *أكتب* *أكتب* *أكتب* *أكتب*

Şemsiye ve kameriye harflerini ayırdediniz: *أكتب* *أكتب* *أكتب* *أكتب* *أكتب* *أكتب* *أكتب* *أكتب* *أكتب* *أكتب*

okuyunuz: *أكتب* *أكتب* *أكتب* *أكتب* *أكتب* *أكتب* *أكتب* *أكتب* *أكتب* *أكتب*

Alıştırma (Temrin) 1 - Aşağıdaki harfleri doğru olarak

الأب - الأخت

okunurlar:

8 - Geri kalan hemzeler maktua' (الطبعة) adını alır ve daima

mazi ve emir başlarında da hemze böyledir.

7 - Sülasinin emri ile, üçden çok harfli (أفعال) den başka) masdar,

Örnek:

أب *أخت* *أخت* *أخت* *أخت* *أخت* *أخت* *أخت* *أخت* *أخت*

(1) ال اسم

أب *أخت* *أخت* *أخت* *أخت* *أخت* *أخت* *أخت* *أخت* *أخت*

Hemzenin yazılışı

9 — a) Başta bulunduğu: Daima elif (ا) şeklinde yazılır:

isimler: أسماء

b) Ortada bulunduğu: I) Sakin (hareksiz) olursa üst tarafının

harekesine uygun (1) destek üzerine yazılır:

fena oldu فناء

fakirlik فقر

baş رأس

II) Harekeli olursa kendi harekesine uygun destek üzerine yazılır.

Bu durumda üst tarafının harekeli veya sakın olması eşittir:

usandı افسان

sorar سأل

sordu سأل

acıdı اذی

III) Hemzenin kendisi meftuh, üst tarafı zammeli veya kesreli olursa

yine üst tarafının harekesine uygun destek üzerine yazılır:

dişi ديس

deve kuşu یاروسو

soru سورو

IV) Hemze elif ile -yâ'dan başka-zamir arasında bulunursa harekesine bakılır. Kesreli veya zammeli olduğunda kendi harekesine uygun destek üzerine, fethali olduğunda desteksiz-hemze (ه) şeklinde yazılır:

kalması کالم

هاله

هاله

c) Sonda bulunduğu: Üst tarafı sakın ise desteksiz hemze

şeklinde yazılır:

sey سی

parça جزء

Üst tarafı harekeli ise ona uygun destek üzerine yazılır:

susadı سادی

okudu اودی

güzelleşti حسی

Yazılıp da okunmayan harfler:

10 — Cemi' vâvından sonra ve yüz'ün ortasında bulunan elif:

100 مائة = مائة

dövümler دویملر

(و) ile (و) ve (و) de ikinci harf olan

(و) lar.

(1) Fetha (ustün) ya destek elif, zamme (ötre) ye destek vav, kesre (esre) ye destek yâ ve yâ diğidir.

Okunduğu halde yazılmayan harfler (1):

11 — اَوَاتِكَ ، ذَلِكْ ، هَذِهِ ، هَذَا ، لَئِنْ هُوَ مِنَ اللهِ ، رَحْمَتٌ ، اللهُ ، اَوَاتِكَ ، ذَلِكْ ، هَذِهِ ، هَذَا ، لَئِنْ هُوَ مِنَ اللهِ ، رَحْمَتٌ .

Sonda yazılan elif ve ta şekilleri:

12 — a) Üçten fazla harfli kelimelerin sonundaki elifler (ي) şekilde yazılır:

الطَّبِيبِ ، الْعَمَلِ ، الْعَمَلِ

b) Üç harfli kelimelerde aslı (أ) olan elif (ي) şekilde, aslı (و) olan elif ise (ا) şekilde yazılır:

الْمَاكِسِيْمِيْنَ ، الْيَوْمِ ، الْيَوْمِ

Evelinde (أ) , yahut alt tarafında zamir olanlar yukarıki kaide-

nin müstesnası olarak (ا) şekilde yazılır:

الْمَاكِسِيْمِيْنَ ، الْيَوْمِ ، الْيَوْمِ

ikisimin manası

13 — Ta' harfinin sonunda alacağı şekil durak (vakıf) haline bağlı-

dir. Durunca (أ) olan tâ'lar (و) şeklinde, okunarak durulan tâ'lar ise (ت) şeklinde yazılır:

الْمَاكِسِيْمِيْنَ ، الْيَوْمِ ، الْيَوْمِ

namaz

الْمَاكِسِيْمِيْنَ ، الْيَوْمِ ، الْيَوْمِ

iyazan

Not : a) Durunca elif ile sonuçlanan kelimelerin tenvinleri de elif üzerine yazılır:

الْمَاكِسِيْمِيْنَ ، الْيَوْمِ ، الْيَوْمِ

b) Bu kaideler öğrenildikten sonra arapça yazma işi kolaylaşır. Çünkü geri kalanlar söylendiği gibi yazılır.

(1) İki özel isim arasında sıfat olarak bulunan (أ) in elifi ne

yazılır, ne okunur:

Amrin oğlu Zeyd = زَيْدُ بْنُ عَمْرٍو

Alıştırma 3 — a) Aşağıdaki kelimelerin sonuna zamir (م) getirerek yazınız:

سوى سوى سوى سوى سوى سوى سوى سوى

b) Aşağıdaki kelimeleri doğru olarak yazınız:

سوا سوا سوا سوا سوا سوا سوا سوا

Bazı terimler (istihlalar):

14 — Vasil (الوصيل) okurken arada durmayıp kelimeleri birbirine

ulamaktır.

15 — Vakif (الواقف) : Durmak, yani kelimeleri birbirine ulamayıp

ayrılmaktır.

16 — İbdal (الإبدال) : Bir harfin yerine başka bir harf getirmektir:

töhmət = تهمته واهم = واهمه
varis olmak = ورثته ورثته

17 — İdgām (الإغغام) : Bir cinsten olan ve yanyana bulunan iki harfin birini diğerine katıp bir gibi yazmak ve okumaktır (bk. s. 82):

uzatır من dis السن bağlamak اللد

18 — İzhâr (الإظهار) : İdgâmın zıddıdır:

السنين igyiler البررة inciler الدرر

19 — İ'laî (1) (الإلإي) : İlet harfleri denilen elif, vâv, yâ' (اوى) harflerini kaldırmak (حذف), yahut harekesini atmak (إسكان), veya bir başka harfe çevirmek (قلب) suretiyle değiştirmek demektir.

(1) Sarfın sonunda i'lâl kaidelerini ve bunların 7 kısmı (aksam-ı seb'a) tabikini topluca göreceksiniz.

a) Hazfe misal: demek قول يوقى bagışlar ريب bagışladı وصف

bagışmak الدعى bagır الدعى bagır

b) İskâna misal: der يوقى = يوقى = يوقى = يوقى

gok eder يوقى = يوقى

c) Kalb'e misal: terazi, ölçü ميزان = ميزان dedi قال = قول

günler أيام = أيام

20 - (التاء الساكنة) İki harekesiz harfin yan yana gelmesidir.

Buna (أَجْعَلُ السَّاكِنَةَ) de denir.

21 - Bu igtima lissana uygun olan (عَلَى حِدَةٍ) ve uygun olmayan

(عَلَى عَيْرِ حِدَةٍ) diye ikiye ayrılır.

Birincisi a) Vakıftan hasil olan sükûn ve med harfi; b) idgâm

edilmiş harf ve med harfi arasında meydana gelen birleşmedir:

sapıtanlar الْجَائِيَّ الْجَائِيَّ canlı الدائيه اللغويه yok sabırlı الصبور الكوئتلي اللغوي

İkincisi ise bu iki durumun haricinde iki sâkinin yanyana gelme-

sidir ki bu takdirde ekseriya birisi hazfedilir:

usul üzerene على الأصول dedi = لم يقول = لم يقول

22 - Sâkin harflerin biri bir kelimenin sonunda, diğeri ikinci ke-

limenin başında bulunur ve her ikisi de illet harfi olmazsa, birinci harfe hareke verilir:

a) Sâkin harfi harekelemek gerekince gok defa «kesre» verilir:

araplar dedi قال الأعراب قال الأعراب من الأعراب

öğretmen kimdir? من الأعمى

b) Cemi' «mim» leri ve üst tarafı meftuh cemi' «vav» leri zamme

ile harekelenir:

tasları attılar. الأجر المومنون المومنون المومنون

c) (مِنْ) harfi fetha ile harekelenir:

23 - Tashih (التَّشِيحُ) : illet harfini ilal etmeyip olduğu gibi birakmaktır:

من الناسِ halktan

24 - Sahih harf: (هـ، و، ا) dan başka bütün harflerdir.

بطلان طوالت uzunluk
بطلان طوالت uzunluk
بطلان طوالت uzunluk
بطلان طوالت uzunluk
بطلان طوالت uzunluk
بطلان طوالت uzunluk
بطلان طوالت uzunluk
بطلان طوالت uzunluk
بطلان طوالت uzunluk
بطلان طوالت uzunluk

25 - Lin (لین) harfi: Üst tarafı meftuh, kendisi sâkin (واو) ile (هـ) dir :

كورك korku
كورك korku
كورك korku
كورك korku
كورك korku
كورك korku
كورك korku
كورك korku
كورك korku
كورك korku

26 - Med (uzatma) harfi: Sâkin olup da üst tarafının harekesi kendine uygun olan illet harfleridir :

الطويل uzunluk
الطويل uzunluk
الطويل uzunluk
الطويل uzunluk
الطويل uzunluk
الطويل uzunluk
الطويل uzunluk
الطويل uzunluk
الطويل uzunluk
الطويل uzunluk

Kelime (الكلمة) :

27 - Manası olan en küçük söz parçasına "kelime", denir. Arap- gada kelime üç kısma ayrılmıştır : isim, fiil ve harf. (1)

28 - Zamana bağlı olmadan kendi başına bir manası olan kelimeye "isim", denir :

الاسم اسم
الاسم اسم
الاسم اسم
الاسم اسم
الاسم اسم
الاسم اسم
الاسم اسم
الاسم اسم
الاسم اسم
الاسم اسم

29 - Manasının zamanla ilgisi bulunun kelimelere "fiil", denir :

يذاق yazacak
يذاق yazacak
يذاق yazacak
يذاق yazacak
يذاق yazacak
يذاق yazacak
يذاق yazacak
يذاق yazacak
يذاق yazacak
يذاق yazacak

30 - Ancak isim veya fiille beraber bulunduğu bir manaya ifade eden kelimeye "harf", denir :

الوكيل kapidan
الوكيل kapidan
الوكيل kapidan
الوكيل kapidan
الوكيل kapidan
الوكيل kapidan
الوكيل kapidan
الوكيل kapidan
الوكيل kapidan
الوكيل kapidan

Yedi kısım (السبعة) :

(1) a) Harf bahsi nahiv kısmının (ikincikıtap) sonunda "edatlar", başlığı altındadır.

b) Diğer kelime çeşitleri bu üçün içine sokulmuştur.

31 — Gerek fiil ve gerekse isim, asıl harflerinin geçidine göre 7 kısma ayrılırlar:

- 1) Sahih (الصحيح), 2) Mehmez (المهمز), 3) Muzâaf (المضاف),
4) Misâl (المثال), 5) Ecvef (الاجوف), 6) Nakis (النكس), 7) Letif (اللطيف).

32 — Sahih (yahut salim): illet harfli olmayan isim ve fiildir: sildi سildi yazdı يازدى silmek السلك yazmak يكتب

33 — Mehmez: hemzeli isim ve fillerdir: başlamak البداة sormak السؤل iftira الافتراء

Hemze başta olursa «mehmüz ül-fâ», ortada olursa «mehmüz'ül-ayn», sonda olursa «mehmüz'ül-

34 — Muzâaf: iki harfi aynı olan fiil ve isimlerdir: yazı يازى zarar الضرر

35 — Evvelinde vâv yahut yâ' bulunmalar misâlidir: uyanmak الأيقاظ wa'zetmek الواظ

36 — vâv yahut yâ' ortada olursa ecvef denir: eğilmek العول

37 — Sonunda vâv yahut yâ' bulunmalar nakisdir: unutmak النسيى gayret etmek العسى

38 — Başta ve sonda yahut ortada ve sonda illet harfi taşıyanlar Letif'dir: Birincisi mefrûk (ayrı), ikincisi makrûn (bitişik) adını alır: bellemek الوعى

Not: Vav bulunmuş tellere (illetli kelimelere) vâvi (vavli), yâ bulunmalara da yâi (yâli) denir.

Vezin (Ölçü ve kalıp):

39 — Fıll ve ismin asıl harflerini ve kalıbını ifade etmek için,

birinci harf yerine (ف), ikinci harf yerine (ي), üçüncü harf ye-

rine (ل), dördüncü harf yerine ikinci (ل), beşinci harf yerine

üçüncü (ل) konarak bir kalıp yapılır ki buna **vezin** (الوزن) denir:

فعل = *ahur* فعل = *hardal* فعل = *مسح* فعل = *مسح*

Not: Kelimede asıl harflerinden olmayan bir harf bulunursa,

vezni gösterilirken bu harfler aynen kalır:

فعل = *مكتوب* فعل = *مكتوب*
فعل = *مكتوب* فعل = *مكتوب*

Zâid Harfler:

40 — Kelimeyi meydana getiren asıl harflerden başka, geçilli se-

beplerle getirilen harflere "**zâid - fazladan**", harfler denir. Bu harfler:

(ع ل ن و ي ه و ي) dir. (Onu bugün *unutarsun*) = *التيوم اليوم* cümlesi

bu harfleri toplar.

Not: a) Zâid harfi anlamak için onu kaldırırsız. Onuz kelimenin

asıl manası bozulmazsa harf zâiddir, bozulursa zâid değil, kelimenin

kendi harfidir:

كتب كتب كتب

b) Bir kelimenin mu'tell sayılabilmesi için vâv, yahut yâ'nın asıl harflerinden olması lâzımdır.

İlletli:

يُؤمُّمُكُ

يؤمُّمُكُ

Değil:

يؤمُّمُكُ

يؤمُّمُكُ

Aslı ve ziyadeli

(لا حكي والبرية فية):

41 — Bütün harfleri kendini meydana getiren isim "asıl", fiil de "mücerred" adını alır.

42 — (40. madde) de gegen zâid harflerden bir veya fazlasını

taşıyan isim ve fiil ise ziyadeli (*زَيَادَةٌ*) yahut (*جَوَابَةٌ*) dir.

43 — Fiiller kendi bahsinde gelecek. Isimlere gelince, bunların ziyadelişi göktur ve yeri geldikçe öğrenilecektir. Asli olan isimler üç kisma ayrilir: Sülasî (üçlü), rubâî (dörtlü) humâsî (beşli):

<i>الشمس</i>	<i>الشمس</i>	<i>الشمس</i>
<i>الشمس</i>	<i>الشمس</i>	<i>الشمس</i>
<i>الشمس</i>	<i>الشمس</i>	<i>الشمس</i>
<i>الشمس</i>	<i>الشمس</i>	<i>الشمس</i>

Alıştırma: 4 — a) isim, fiil ve harfi bir birinden ayıran özellik-leri söyleyiniz.

b) Aşağıdaki cümlelerde geçen isim, fiil ve harfleri gösteriniz ve isimlerle fiillerin "yedi kısım" dan hangisine girdiğini belirtiniz:

هاليد عليمي نذاتي Halid elini uzattı

أولئك النجوم yıldız battı

بابم بانا بير كيتاب نا دتتي Allah seni korusun

كاردسيم موكافاتي اaldi namaza niyet ettim

c) Aşağıdaki kelimelerin vezinlerini bulunuz:

<i>بغياز عو</i>	<i>كومت ادم</i>	<i>تلكي</i>
<i>بغياز عو</i>	<i>كومت ادم</i>	<i>تلكي</i>
<i>بغياز عو</i>	<i>كومت ادم</i>	<i>تلكي</i>
<i>بغياز عو</i>	<i>كومت ادم</i>	<i>تلكي</i>

İSMİN ÇEŞİTLERİ

44 — Sarf ilmi ile ilgili 11 çeşit isim vardır: Masdar, isim-i fail, isim-i me'ul, sıfat-i müşebbehe, mülâğâ sığaları (kip), isim-i tafdil, isim-i tasgîr, isim-i mensûb, isim-i zaman, isim-i mekân, isim-i âlet. Sırayla açıklamaları:

İKİNCİ BÖLÜM

I — MASDAR

- 45 — Masdar fi'ilin ve fiilden yapılan bir gök sıfatın (1) köküdür.
 46 — Masdar, kendinden gikan (türeyen) ve en basit kelime olan maziye göre bir kaç kısma ayrılır:

1. Üç harfli mazi gikaran sülâsi masdarlar.
2. Her harfi asli olan dört harfli mazi gikaran rubâi masdarlar.
3. Dört harfli mazi gikaran rubâi masdarlar
4. Beş harfli mazi gikaran humâsi masdarlar.
5. Altı harfli mazi gikaran sūdâsi masdarlar.
6. Asli rubâi (dört harfli) ye bir veya iki harf katarak elde edilen mezidünfih humâsi ve sūdâsi mazi gikaran masdarlar.

A — Sülâsi (üçlü) masdarlar:

47 — Üç harfli mazi doğuran masdar kalıpları göktür. Bunlar zamanla kullanılarak öğrenilir. Burada örnek olarak en gök kullanılan bir kaç tanesini yazacağız:

gusaklama	الغسل	gusamak	الغسل	gusamak	الغسل
yemek	الأكل	yemek	الأكل	yemek	الأكل
kesmek	القطع	kesmek	القطع	kesmek	القطع
temiz olmak	التطهر	üstün olmak	الارتفع	anmak	الانكسار
acıkmak	الوجع	sevmek	الاعتاد	asağrlık	الانحناء
körük	العمى	susamak	التجشع	agrrmak	الوجع
istemek	الطلب	istemek	الطلب	istemek	الطلب
satın almak	الشرى	hosnutluk	الرضا	sasılık	الذول
birlik	الوجوه	kiskanglık	الجزية	acimak	الوجوه

(1) Ism-i fail, ism-i me'ul ilh. gibi hem varlığa (zâta), hem de onun sıfatına delâlet eden kelimeler.

الزبد
الزبد

(1) Bir kağıt ecevel masdar da bu vezinde gelmiştir:

yaşamak *الْحَيَاةُ* giymek *الْبَسَاطُ* yemek *الْأَكْلُ* oturmak *الْجُلُوسُ*

edilebilir) dir :

b) Birinci kalıp "misâl" olmyan fiillerde kıyâsi (her file tabik

söz vermek *الْوَعْدُ* dogmak *الْوَقْدُ*

a) İkinci kalıp "misâl fiillere mahsusdur (1) :

الْمَسْأَلَةُ — الْمَسْأَلَةُ — الْمَسْأَلَةُ

duğundan "mimli masdar" *الْمَسْأَلَةُ* adını alırlar. Kalıpları:

49 — Süläsi masdarların bir kısmı, başlarında zâid «ا» bulun-

Mimli masdarlar :

gok dolasmak *الْحَوَالُ* gok anmak *الْبَيْتُ*

ederler :

48 — (سَالٍ) veznindeki masdarlar mübalağa (aşırı göklük) ifade

Kullanılarak öğrenilir.

Not : Süläsi masdar kalıplarının birden ezberlenmesi gart degildir.

utarmak *الْأْتَمُّ* dolasmak *الطَّوْفُ* durmak *الْقَرَارُ* gitmek *الْمَهَابُ* = *فَعَالٌ*
öksürmek *السَّهَابُ* görmek *الرُّؤْيَا* arkadaşlık *الْمُتَعَارَفُ* = *فَعَالٌ*
kasmak *الْقَرَارُ* dayatmak *الْمَسَامَاةُ* oruç tutmak *الصِّيَامُ* = *فَعَالٌ*
taşmak *الْمَهَابُ* akmak *الْقَرَارُ* carpıntı *الْمَهَابُ* = *فَعَالٌ*
kalmak *الْقَرَارُ* düşmek *الْوُقُوعُ* girmek *الْوُقُوعُ* = *فَعَالٌ*
dua etmek *السَّأَلُ* aglamak *السَّأَلُ* = *فَعَالٌ*

c) Üçüncü kalıp daha çok "muzâaf" fiillerde kullanılır:

كوركماك الخافه كوركماك
sevinmek السرور كوركماك

d) Dördüncü kalıba misâl:

اوعظاك العظايع اوعظاك
bilmek العرفه اوعظاك

B — Rubâi (dörtlü) masdarlar:

50 — Bu masdarların bir kalıbı vardır: (فعل) :

اوعظاك العظايع اوعظاك
kauga العرفه اوعظاك

Not: Bu sülâsi ve rubâi masdarların mâzilerinde zâid harf olmadıgından bunlara mücerred (soyulmuş) denir.

C — Bir harf katılmış dörtlü masdarlar (sülâsinin mezidi rubâi):

51 — Bu masdarların üç kalıbı vardır:

اوعظاك العظايع اوعظاك

(أفعال) Babı

52 — Mazisi üç harfli bir masdara, bir harf katarak if'âl veznine nakletmenin bir takım sebepleri vardır. (1)

a) Ta'diye (geçişli) yapmak:

usandırماك اوعظاك اوعظاك
usanmak اوعظاك اوعظاك
agıklamak اوعظاك اوعظاك
acik olmak اوعظاك اوعظاك

ikram etmek اوعظاك اوعظاك
cömert olmak اوعظاك اوعظاك

b) Duhal (giriş)

(دخول) :

aksamlamak, aksama girmek اوعظاك اوعظاك
sabahlamak اوعظاك اوعظاك

c) Sayrâret (dönüşmek, halden hale geçmek (صيرورة) :

(1) Boyle, bir vezne nakletmenin (her veznin kendisine ait özellikleri bakımından) muhtelif sebepleri vardır. Biz en önemlilerini kaydedeceğiz.

(باب) (باب)

(mutâva'at fi'li) kapı kırıldı (mutâva'at fi'li) kırıldı

(geçişli fiil) kapıyı kırdım (geçişli fiil) kırıldı

meydana gelmesidir. Bu durumda geçişli fiil artık geçişsiz olur. Geçişli fiilin mef'ûlü (nesne), bu fiilin faili (özne) yerine geçer:

Mutâva'at (الطَّوْعُ الدَّوْشُ): geçişli bir fiilin tesirinin mef'ulde dönüşlülük): geçişli fiil artık geçişsiz olur. Geçişli fiilin mef'ûlü (nesne), bu fiilin faili (özne) yerine geçer:

manası elde etmek için nakledilir: kırılmak كِرِمَ كِرْمًا kırılmak كِرِمَ كِرْمًا

56 — Bu bâba, hareket bildiren geçişli sülâsi fiiller, mutâva'at

(باب) (باب)

(باب) (باب) (باب) (باب) (باب)

55 — Bu masdarların beş vezni (bâbı) vardır:

D. İki harf katılmış beşli masdarlar (sülâsinin mezidi humâsi):

a) Müşâreket (Bir işte ortaklık (مُشَارَكَةٌ): atışmak أَتَشَرَكُ atışmak أَتَشَرَكُ
b) Ta'diye: sifa vermek (تَأْدِيَةٌ): güzleşmek أَتَشَرَكُ güzleşmek أَتَشَرَكُ

54 — Bu babın özellikleri:

(باب) (باب)

b) Teksir (gokluğa delâlet (تَكْسِيرٌ): birgök parçalara ayırmak أَتَشَرَكُ

a) Ta'diye: üstün tutmak (تَأْدِيَةٌ): sevindirmek أَتَشَرَكُ sevindirmek أَتَشَرَكُ

53 — Bu bâba naklin en çok kullanılan sebepleri:

(باب) (باب)

d) Haynûnet (zamani gelmek (هَيْئَةٌ): hasat zamanı gelmek أَتَشَرَكُ

fakir düşmek (فَقْرٌ): fakir düşmek أَتَشَرَكُ

- a) Mutâvaat: *تَوَاطَع* → *toplamak*
ب) İsimden fiil yapmak: *تَوَاطَع* → *ekmeklenmek*
c) Mübâlağa: *تَوَاطَع* → *gok kazanmak*
تَوَاطَع → *kazanmak*

(أول باب) Babı

58 — Özellikleri:

- a) Bir sifata bürünmek: *تَوَاطَع* → *kızarmak*
ب) Mübâlağa: *تَوَاطَع* → *gok kararmak*
تَوَاطَع → *karalık*
تَوَاطَع → *kırmızılık*

(ثاني باب) Babı

59 — Özellikleri:

- a) (أول باب) babından mutâvaat yapmak için:
تَوَاطَع → *kırmak*
ب) Tekellüf (zoraki olmak ve elde etmek):
تَوَاطَع → *zorla kahraman olmak*

c) Azar azar olmak:

- تَوَاطَع* → *azar azar öğrenmek*
تَوَاطَع → *yudum yudum içmek*

d) İsimden fiil yapmak:

- تَوَاطَع* → *yastık edinmek*
تَوَاطَع → *yastık*

(ثاني باب) Babı

- 60 — a) Müşâreket: *تَوَاطَع* → *karşılıklı sulh yapmak*

b) *تَوَاطَع* vezninden mutâvaat yapmak:

- تَوَاطَع* → *uzaklaşmak*
تَوَاطَع → *uzaklaştırmak*

c) Olmayanı var göstermek: *تَوَاطَع* → *hasla görünmek*

E. Üç harf katılmış altılı masdarlar (sülâsinin mezîdi sudâsi):
61 — Bu masdarların dört vezni vardır:

harflidir.

(1) Bunların asli dört harfli, geçen beşli masdarların asli ise üç

Not : yukardan beri sayılan ziyadeli bablara, her elimize geçen fiili nakledemeyiz. Hangi fiillerin hangi vezinlerde kullanılabildiği, kul-

تؤیلهین دیکن دیکن اولماسی

(küme halinde) develer toplamak

67 -- Bu iki vezin de mübâlağa için kullanılır :

66 -- Bunun da iki vezni vardır :

G -- İki harf katılmış altılı masdarlar (rubâin mezîdi sūdâsi) :

یوارلانماق > الیوارلانماق

65 -- () şeklinde bir bâbı vardır. mutâvaat ifade eder :

F. Bir harf katılmış beşli masdarlar (rubâin mezîdi humâsi (1)

64 -- Bu da mübâlağa ifade eder: gok kaurlamak

() بابی

گوک کوزارماق > الیگوزارماق

63 -- Bu iki bab mübâlağa ifade eder :

() ve () babları

c) Tahavvül (değişikliğe uğramak) : taşlaşmak

(bir şeyi) büyük bulmak > الیسیظارماق

b) Mer'ûlü bir sıfat üzere bulmak :

a) Taleb (istemek) : mağfiret (yarlıg, dileme)

62 -- Bu babın kullanıldığı manalar (özellikleri) :

() بابی

الیتالی

lanarak öğrenilir. Bizim için önemli olan babların özel mana ve yerlerini öğrenmektir (1).

68 — Sülasıdan başka mimli masdarlar her veznin ism-i mef'ülü gibidir. Yerinde görülecektir.

Nicelik ve nasillik bildiren masdarlar: (Binâ'i merre,

binâ'i nevi (بِنَاءِ النَّوْعِ):

69 — Umumi olarak masdarlar oturmak (قَامَ), kalkmak (قَامَ)

gibi nasillik ve nicelik'e alakasız bir manaya delalet ederler.

a) Niceliğe (kemmiyete) delalet eden masdara (بِنَاءِ الْوَجْهِ) denir.

Vezni (فِعْلًا) dür:

bir gok kalkış قَامَتْ قَوْمًا
iki kalkış قَامَتَانِ قَوْمَيْنِ
bir kalkış قَامَتْ قَوْمًا

b) Nasillığa (keyfiyete) delalet eden masdara (بِنَاءِ الْوَجْهِ) denir,

vezni (فِعْلًا) dür: bir nevi oturuş قَامَتْ قَوْمًا
bir nevi secde قَامَتْ قَوْمًا

Ziyâdelilerin kerre ve nevi masdarları:

70 — Sülasıdan başka masdarların sonu tâ' ile bitiyorsa bir sıfat

ilâvesi ile bu masdarlar yapılır:

gabuk cevap vermek آجَابَ آجَابًا
bir kere tekrûbe تَعَرَّبَ تَعَرُّبًا

Sonu tâ' ile bitmiyorsa önce tâ' sonra sıfat ilâve edilir:

doğurucu emzirîş أَرْضَاعَ أَرْضَاعًا
bir emzirîş أَرْضَاعَ أَرْضَاعًا

Yapma masdarlar (الْحَاوِرُ الْإِسْمِيَّةُ):

71 — Sifat ve sıfat manasını içine alan isimlerin sonuna, üst ta-

arı meksûr ve şeddeli yâ' ve bir de tâ' getirilerek yapılır:

üstünlük أَوْجَلًا
anılmış olmak أُلْمِيَ أُلْمًا
anici olmak أُنِئِيَ أُنْيًا

insanlık الْإِنْسَانِيَّةُ

(1) Şu vezinler, başka bir özellik göstermeden, bazan (mana bakı-
mindan) sülâsi gibi de kullanılırlar:

أَوْجَلًا أَوْجَلًا أَوْجَلًا
أُلْمِيَ أُلْمًا أُلْمًا
أُنِئِيَ أُنْيًا أُنِئِيَ أُنْيًا
يُجْعَلُ يَجْعَلُ يَجْعَلُ
يُجْعَلُ يَجْعَلُ يَجْعَلُ

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

II - ISM-I FÂİL

(أصبح الأهل)

72 - Masdarın ifade ettiği iş veya durumu yapan, yahut taşıyan şahsı bildiren kelimeye «ism-i fail» denir (1) : döven الجارح gibi. Bu kelime (دومك الجرح) masdarının ifade ettiği işi yapan şahsı göstermektedir.

73 - Vezinleri:

a) Sülasiden (أهل) :

emreden الأهل işleyen أهل

b) Rubâi mücerreden (أهل) :

özeltiyen الأهل besmele geçen أهلا

c) Sülasinin mezidi rubâiden :

1 - (أهل) بابي (أهل) :

iman eden المؤمنون ikram eden المؤمنون

2 - (أهل) بابي (أهل) :

birleyen الوحدون tertipleyen الترتيبون

3 - (أهل) بابي (أهل) :

cihad eden الأهل satış yapan الأهل yatımcı الأهل

(1) Arapçada ism-i fail ile ism-i mef'ul çok defa türkçemizdeki «ortak» vazifesini görürler.
(2) Sülasiden başka muzarilerin muzaraat harfi (أهل) yerini (أهل) konunca ism-i fail elde edilir (bk. s. 58).

d) Süläsinin mezidi humâsiden:

1 - (أَبْوَال) بابی (مَبْدَأُ):
kirilan كَرِيْلَانْ kalbi rahat olan كَالْبِي رَاهَاتْ أُولَانْ

2 - (أَبْوَال) بابی (مَبْدَأُ):
toplaman تَوْبَلَامَانْ başlayan بَاشَلَايَانْ fok galisan فَوَكْ غَالِسَانْ

3 - (أَبْوَال) بابی (مَبْدَأُ):
kizaran كِزَارَانْ sararan سَارَارَانْ küskün كُؤْسْكَؤْنْ

4 - (أَبْوَال) بابی (مَبْدَأُ):
abdest alan اَبْدَسْتْ أَلَانْ düşünen دُؤْشُونَانْ kibirlenen كِبِيرْلَانَانْ

5 - (أَبْوَال) بابی (مَبْدَأُ):

zaklaşan زَاكَلَاşَانْ irili ufaklı (farklı) olan أُولَانْ التَّوَالُتْ بِلْمِيزْ گُورُونَانْ

e) Süläsi mezidi südâsiler:

1 - (أَبْوَال) بابی (مَبْدَأُ):
yarlıg dileyen يَارْلِيْغْ دِيلِيْيَانْ izin isteyen اِزْنِ اِسْتِيْيَانْ güzel bulan گُؤْزِلْ بُولَانْ

2 - (أَبْوَال) بابی (مَبْدَأُ):

tatlaşan تَاتَلَاşَانْ kamburlaşmış olan كَامْبُورْلَاş_MIşْ أُولَانْ

3 - (أَبْوَال) بابی (مَبْدَأُ):
çok kızaran فَوَكْ كِزَارَانْ

4 - (أَبْوَال) بابی (مَبْدَأُ):

kesilip kalan كَسِيلِيْپْ كَالَانْ ayrılmayan اَيْرِيلْمَايَانْ

f) Rubâinin mezidi humâsi ve südâsi:

1 - (أَبْوَال) بابی (مَبْدَأُ):
gerilerек yürüyen گِيرِيلِرِیکْ يُورُيْيَانْ deprenen دِپْرِنَانْ

2 - (أَبْوَال) بابی (مَبْدَأُ):
toplaman تَوْبَلَامَانْ

3 - (أَبْوَال) بابی (مَبْدَأُ):
ürperen اُورْپِرِنَانْ sakin olan سَاكِيْنْ أُولَانْ

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

III - İSM-İ MEF'UL (اسم المفعول)

74 - Masdar manası (iş) kendisine yapılan veya tesir eden şahsı gösteren kelimelere "ism-i mef'ul", denir.

75 - Vezinleri (1):

1. Sulâsiden: (الاولى):

işlenen اولى الامر اولان yazılan اولى الامر

Not: Bazı ism-i mef'uller cer harfleri ile kullanılır:

izin verilmiş olan اولى الامر

2. Sulâsiden başka masdarların ism-i mef'ulünü yapmak için, ism-i failinin son harfinden bir önceki harfin kesresi fethaya çevrilir:

te'dib olunan اولى الامر

hitap olunan اولى الامر

adet olunan اولى الامر

begenilen اولى الامر

76 - Şu babların ism-i mef'ulü yoktur:

اولى الامر اولى الامر اولى الامر

Sulâsiden geçişsiz masdarlarından da ism-i mef'ul gelmez. Not: (68) maddede geçtiği üzere sulâsiden başka ism-i mef'ulle aynı zamanda o babların mimli masdar kalıplarıdır. (1) İsm-i fail bahsinde babların adlarını da saydık. Burada sadece ism-i mef'ulleri sıralayacağız.

Alıştırma: 5 — a) Ziyâdeli masdar, ism-i fâil ve ism-i mef'ûller için birer şema yapınız.

b) Aşağıdaki masdarların ism-i fâil ve ism-i mef'ûllerini bulunuz:

bağlanmak اِنْتَابَ اِنْتَابًا اِنْتَابُ
summak اِسْتَمَعَ اِسْتِمَاعًا اِسْتِمَاعُ
merhamet dilemek اِسْتَرْحَمَ اِسْتِرْحَامًا اِسْتِرْحَامُ
gelmek اَتَى اِتْيَانًا اِتْيَانُ
yemek اَكَلَ اِكْلَانًا اِكْلَانُ

c) Aşağıda geçen kelimelerin eşitlerini söyleyiniz:

çikarılması اِخْرَاجًا اِخْرَاجُ

üzerine oturulmuş kanepede اَجْلَسَ اِجْلَاسًا اِجْلَاسُ

öfkeye uğramış suçlu اِخْرَجَ اِخْرَاجًا اِخْرَاجُ

kendisinden uzaklaşmış şehir اِنْتَابَ اِنْتَابًا اِنْتَابُ

BEŞİNCİ BÖLÜM

IV — SIFAT-I MÜŞEBBEHE (الصفة المشبهة)

77 — İsm-i fail nevinde olup "güzellik, girkinlik, kırmızılık, sarı gibi vasıflara; sakatlık ve kusur geçitlerine ve bazı duygulara delâlet eder.

a) Sakatlık, kusur ve renk gibi vasıfların sahiplerine delâlet eden-

ler (الصفات) veznindedir :

sarı الاصفر kırmızı الاحمر beyaz الابيض siyah الاسود

bugday renkli الاصفر yeşil الاجنبي kumral الاصفر

kızıl gözlü الاصفر topal الاجور tüysüz الاصفر benli الاصفر

sarı الاصفر bir gözlü الاجور dilsiz الاصفر sağır الاصفر

kambur الاجور golak الاصفر peltek الاصفر

b) İlg duyulara delâlet edenler (فعلات) veznindedir :

tok الاشبعان ac الاجوعان suya kanmış الاشبعان susuz الاشبعان

esef eden الاشبعان susuz الاشبعان

c) Diğer vasıflara delâlet edenler geçitli veznindedir ve kullanılmakla öğrenilir (Semâi). Bir kağıt :

sert الصلب güç القوة güzel الجميل

gevşek الرجوع korkak الرجوع girkin الرجوع

sarraf الصفير cıplak الصفير dindar الصفير

ALTINCI BÖLÜM

V - MÜBÂLAĞA SİYGALARI (kipleri = *صيغة المبالغة*)

78 - Bazı sıfat sıygaları vardır ki aşırılık ifade ederler. Bunlara "mübâlağa vezin veya sıygaları" denir. Meşhur vezinleri:

yalancı *الكذبان* *gok teube eden* *التواب* *gok yarlıgayan* *الغيار* = *فقال*
gok âlim *المالمة* *gok anlayışlı* *الفراطة* *soy bilgini* *النساء* = *فقال*

atılgan *المقدام* *gok vergili* *المال* *gok akan* *الندار* = *فقال*

pek yunuşak kalbli *الرووف* *gok sabırlı* *الصبور* = *فقال*

gok sükreten *السكور*

pek serir *السرير* *sacmacı* *السبت* *gok doğru* *الصديق* = *فقال*

gok uykuca *النواعة* *gok gülen* *الفحكة* *gok alay eden* *المريرة* = *فقال*

gok merhametli *الرحيم* *gok âlim* *الماليم* *cömert* *الكريم* = *فقال*

Not: a) (فقال) vezni sanat sahiplerini ifade etmek için nisbet
 iygasi olarak da kullanılır:

satici *الشايع* *kapıcı* *النواب* *ekmekçi* *الخباز* *sucu* *السقاء*

b) (فقال) vezni, sıfat-ı müğbebehe ve ism-i mef'ûl manaları için de
 kullanılır: *hasta* *الريض* *maktul* *القتل* *yaralanmış* *الضريح*

Alıştırma : 6 - a) Sıfat-ı müğbebehelele mübâlağa vezinlerini
 yirrediniz:

mü'min şerefli, zarif ve incedir.

المؤمنين
الطيبين
الذريين

Halid atlgandır

حَالِدٌ مَقْدَانِيٌّ

atımız topaldır

أَتَمُّنَا أَمْرٌ جَدِيدٌ

gok kazanan tacir

تَجَارِعُ كَسْبُوكِمْ

sagları siyahdır

سَوْدٌ كَاللَّيْلِ

الله طينه ورنه غور

b) Aşağıdaki kelimelerden sıfat-1 müğebbehe ve mübâlağâ sıygaları

yapınız :

استاذ (علم)

اطيب الاطرية

تاجي الوجة

سجائيله

(نير) والدي (نير)
(parladi) (وفتح) بوز (خرد) (خرد) (كسل) (كسل)

YEDİNCİ BÖLÜM

VI - İSM-I TAFDİL (أسم التفضيل)

79 - Renge, şekil ve uzuv noksanlığına delâlet etmemek üzere

(أول) vezninde olan ve mutlak veya mukayeseli üstünlük ifade eden

sıfatlardır (1): *daha büyük, en büyük* *daha küçük, en küçük*

daha câhil, en câhil

80* - İsm-i tafdil bu şekliyle sülâsiye mahsusdur. Sülâsiden başka-

larının veya renge, şekil ve uzuv noksanlığına ait olanların ism-i tafdil-

ini yapmak için, yerine göre (*أشد*) gibi ism-i tafdillerden

biri alınıp, ondan sonra istediğimiz kelimenin masdarı, (üstünlü olarak)

getirilir:

daha ikramlı *أكثر* *daha geri bırakan* *أشد*

daha kırmızı *أجود*

81 - İsm-i tafdiller ya (*أل*) ile olur, ya muzâf (tamlayan)

olur, ya da (*م*) ile kullanılır:

en zor *الأصعب*

senin işinden daha zor *أصعب من* *işlerin en zor* *أصعب الأمور*

82 - Böyle ism-i fail manasını ifade edenler olduğu gibi ism-i

me'âl manalı olanlar da vardır: *pek meşgul* *الأشغال* *pek meşhur* *الأشهر*

Alıştırma: 7 - Şu kelimelerden ism-i tafdil yapınız:

الأشياء (فصل) *محمد* *الأحصان* (صبر) *الأمير* (كرم) *الأول*
السلطان (فتح) *محمد* *السلطان* *خالد* *أخضر* *استقامة* *أجود*

(1) İsm-i tafdil, türkçedeki "üstünlük ve karşılaştırma sıfatları" yerini tutar.

SEKİZİNCİ BÖLÜM

VII — ISM-I TASGİR (اسم التَّاسِغِ)

83 — Küçüklük ve azlığı delalet eden isimlerdir ki (1) üç kalıbı vardır :

أَجْوَدُ أَجْوَدًا أَجْوَدِيَّةً
أَجْوَدِيَّةً أَجْوَدِيَّةً أَجْوَدِيَّةً

Not : Ay ve gün (2) isimleri ile şu kelimelerden ism-i tasgîr yapılmaz :

أَيُّ أَيًّا أَيِّيَّةً أَجْدُ أَجْدًا أَجْدِيَّةً
أَيُّ أَيًّا أَيِّيَّةً أَجْدُ أَجْدًا أَجْدِيَّةً

84 — (فَعِيلٌ) vezni sülâsilere, (فَعِيلَةٌ) rubâilere, (فَعِيلَةٌ) daha çok harflî kelimelere aittir :

أَنْهَارٌ أَنْهَارِيَّةً أَنْهَارِيَّةً أَنْهَارِيَّةً
أَنْهَارِيَّةً أَنْهَارِيَّةً أَنْهَارِيَّةً أَنْهَارِيَّةً

Tasgîr kaideleri

85 — Ecvet ve nakıs kelimeler i'âldan önceki hallerine gevrişip (3) sonra tasgîr edilirler :

كَبِيرٌ كَبِيرِيَّةً كَبِيرِيَّةً كَبِيرِيَّةً
كَبِيرِيَّةً كَبِيرِيَّةً كَبِيرِيَّةً كَبِيرِيَّةً

86 — Nahiv bakımından müennes sayılan tâ' sız kelimeler, (semâi müennesler) tasgîr edince sonlarına tâ' getirilir :

أَرْضٌ أَرْضِيَّةً أَرْضِيَّةً أَرْضِيَّةً
أَرْضِيَّةً أَرْضِيَّةً أَرْضِيَّةً أَرْضِيَّةً

87 — (فَعِيلٌ) vezninde tasgîr edilecek isimler, (فَعِيلَةٌ) vez-
ninde iseler elifleri vâ'va gevrişir :

أَجْوَدٌ أَجْوَدِيَّةً أَجْوَدِيَّةً أَجْوَدِيَّةً
أَجْوَدِيَّةً أَجْوَدِيَّةً أَجْوَدِيَّةً أَجْوَدِيَّةً

- (1) Türkçedeki «küçültme isimleri» demektir.
- (2) Sadece cum'a dan ism-i tasgîr yapılır.
- (3) Hazfedilmiş harfler de geri getirilir.

88 — Med harfi son dan bir evvel ise ya' harfine gevrilir ve tasğir ya'sı ile bir yazılarak şedde verilir:

الرَّسَالَةُ → الرَّسَائِلُ
الْكِتَابُ → الْكِتَائِبُ

89 — (فَتْحًا) vezninde tasğir edilgen kelimelerin ortadaki harf-i medleri ya' olur:

الْكَانُونُ → الْكَانُونُ
الْكَانُونُ → الْكَانُونُ
الْكَانُونُ → الْكَانُونُ

Bu med harfleri baştan ikinci olursa vâv olur:

الْقَوَائِمُ → الْقَوَائِمُ
الْقَوَائِمُ → الْقَوَائِمُ
الْقَوَائِمُ → الْقَوَائِمُ

Not: Müstesnâ olanlar kulllanılarak öğrenilir. En gok kulllanlanlar, sülâsiden olanlardır.

Sonunda (ان) bulunan sıfatların tasğirinde bu harfler değışmez.

Alıstırma: 8 — a) Şu kelimelerin ism-i tasğirlerini yapınız:

مِثْرَانُ مِثْرَانِ
كِتَابُ كِتَابٍ
عَيْنُ عَيْنٍ
جَدَمُ جَدَمٍ
دَوَابُّ دَوَابِّ
مِثْرَانُ مِثْرَانِ
كِتَابُ كِتَابٍ
عَيْنُ عَيْنٍ
جَدَمُ جَدَمٍ
دَوَابُّ دَوَابِّ

b) Şu ism-i tasğirleri aslına gevriniz:

عَيْنَانِ
مِثْرَانِ
كِتَابَانِ
جَدَمَانِ
دَوَابِّ
عَيْنَانِ
مِثْرَانِ
كِتَابَانِ
جَدَمَانِ
دَوَابِّ

DOKUZUNCU BÖLÜM

VIII - İSM-İ MENSÜB (اسم المنسوب)

90 — Bir yerli, veya bir şeye mensüb oluş ifade eden, sonu gıfti yâ'li kelimelere "ism-i mensüb" denir (1):

şehirli الشہری köylü القروي Ankaralı انقاری

91 — İsm-i mensübdä yâ'nın üst tarafı meksûr olur. Kelimenin sonundaki hareke ise son yâ' harfine verilir.

Nisbet kaideleri:

92 — Sonunda "zâid ta", bulunan kelimeye nisbet yâ'sını getirince

ta' dâger: Mekkelî مککلی → köy → köyü القروي âdet üzere اءدء üzere

93 —

da dâger (2):

Medinelî المدینلی → köy → köyü القروي Cüheynelî جھینلی → köy → köyü القروي

Sakıyflî السکینلی → köy → köyü القروي Kureyşli کوریشلی → köy → köyü القروي

94 —

ta' dâger (1):

Medinelî المدینلی → köy → köyü القروي Cüheynelî جھینلی → köy → köyü القروي

95 — Sonunda "zâid ta", bulunan kelimeye nisbet yâ'sını getirince

ta' dâger (2):

Medinelî المدینلی → köy → köyü القروي Cüheynelî جھینلی → köy → köyü القروي

96 — Sonunda "zâid ta", bulunan kelimeye nisbet yâ'sını getirince

ta' dâger (2):

Medinelî المدینلی → köy → köyü القروي Cüheynelî جھینلی → köy → köyü القروي

97 — Sonunda "zâid ta", bulunan kelimeye nisbet yâ'sını getirince

ta' dâger (2):

Medinelî المدینلی → köy → köyü القروي Cüheynelî جھینلی → köy → köyü القروي

(3) Elif dördüncüden sonra ise hazfedilir:

b) Bir de şu kelimeler

(2) Bunnun bazı müstesnalari vardır: a) Muzâafalar: temimî

(1) Türkçedeki ilgi sıfat ve isimleri yerindedir.

95 — Sondaki elif vâ'va gevriilir (3):

nisbet birinci kelime yapılr: البوری → البورین بوزالدین → البورین → البورین

Ancak birinci kelime terkibin asıl maksadını teşkil ederse o zaman

ta' dâger (1):

Medinelî المدینلی → köy → köyü القروي Cüheynelî جھینلی → köy → köyü القروي

94 —

ta' dâger (2):

Medinelî المدینلی → köy → köyü القروي Cüheynelî جھینلی → köy → köyü القروي

95 —

ta' dâger:

Medinelî المدینلی → köy → köyü القروي Cüheynelî جھینلی → köy → köyü القروي

96 —

ta' dâger (2):

Medinelî المدینلی → köy → köyü القروي Cüheynelî جھینلی → köy → köyü القروي

97 —

ta' dâger (2):

Medinelî المدینلی → köy → köyü القروي Cüheynelî جھینلی → köy → köyü القروي

Şu üç kelime de üç şekil kullanılır.
عَسَى ← عَسَى = عَسَى = عَسَى ← عَسَى ← عَسَى
عَسَى ← عَسَى ← عَسَى ← عَسَى ← عَسَى ← عَسَى ← عَسَى ← عَسَى

Hazifli kelimeler önce asıl şekillerine döndürülür, sonra nisbet ya'i getirilir.
Not: a) Nisbette alâkalı daha bazı kaideler varsa da biz en önem-
lilerini zikrederek geri kalanımı gördükçe öğrenmeye bıraktık.
b) Mübâlağa sıygaları bahsinde geçen (فعل) vevzindeki sanat sa-
hiplerini ifade eden kelimelere de "nisbet sıygaları", denir:

operator عَجْرَج العَجْرَج العَجْرَج
egerci عَجْرَج العَجْرَج العَجْرَج
pamuk atıcı عَجْرَج العَجْرَج العَجْرَج

Alıştırma: 9 — a) Aşağıdaki kelimelerden ism-i mensûb yapınız:
عَسَى ← عَسَى ← عَسَى ← عَسَى ← عَسَى ← عَسَى ← عَسَى ← عَسَى

b) Şu ism-i mensûbları aslına çeviriniz:

عَسَى ← عَسَى ← عَسَى ← عَسَى ← عَسَى ← عَسَى ← عَسَى ← عَسَى

ONUNCU BÖLÜM

IX — İSM-İ ZAMAN VE İSM-İ MEKÂN (أَسْمُ الزَّمَانِ وَالْمَكَانِ)

96 — Yer ve zaman bildiren kelimelere ism-i zaman ve ism-i mekân denir: *mevsim* الوَصْفُ *sece* سَعْدٌ *edecek yer* السَّجْدُ

97 — Sülasiden gök harfli kelimelerin ism-i zaman ve ism-i mekân sıygaları, aynı kelimelerin ism-i mef'ûl sıygaları gibidir: *kazanılan sey* السَّيِّدُ *kazanma yeri* السَّيِّدُ *kazanma zamanı* السَّيِّدُ

98 — Sülasilerde, bu iki sıyganın iki vezni vardır: *السَّيِّدُ* *السَّيِّدُ*

a) Nâkis için (السَّيِّدُ), misâl için (السَّيِّدُ) özel vezinlerdir: *kişlak* السَّيِّدُ *yurt* السَّيِّدُ *mevki* السَّيِّدُ *yer* السَّيِّدُ

b) Diğer kısımların (misâl ve nâkislerden başka) muzâri sıygasını bakılır: Aynı (ortası) mef'ûh veya mazmûm ise, ism-i zaman ve mekân (السَّيِّدُ) vezinindedir: *işecek yer ve zaman* السَّيِّدُ *işecek yer ve zaman* السَّيِّدُ *işecek yer ve zaman* السَّيِّدُ

işecek yer ve zaman السَّيِّدُ *işecek yer ve zaman* السَّيِّدُ *işecek yer ve zaman* السَّيِّدُ

Aynı meksûr olursa bu sıygaların vezni (السَّيِّدُ) dir:

oturacak yer ve zaman السَّيِّدُ *oturacak yer ve zaman* السَّيِّدُ

dönecek yer ve zaman السَّيِّدُ *dönecek yer ve zaman* السَّيِّدُ

toplanaacak yer ve zaman السَّيِّدُ *toplanaacak yer ve zaman* السَّيِّدُ

ON BİRİNCİ BÖLÜM

XI - İSM-İ ALET (أسماء الألة)

100 - Türemiş alet ve kap isimlerinin üç vezni vardır:

أداة أداة أداة

a) (أداة) vezni:

damga ^{أداة} bilegi ^{أداة} ignelik ^{أداة} tirpan ^{أداة} kazan ^{أداة} ^{أداة}

b) (أداة) vezni:

diş fırçası ^{أداة} cetvel ^{أداة} oluk ^{أداة} anahtar ^{أداة}

c) (أداة) vezni:

cetvel ^{أداة} mala ^{أداة} yelpaze ^{أداة} süpürge ^{أداة} kasık ^{أداة}

Alıştırma: 11 - Şu ism-i âletlerin köklerini bulunuz:

ölçü ^{أداة} makas ^{أداة} gölgelik ^{أداة} ayna ^{أداة} tuzak ^{أداة}
میزان ^{أداة} مقص ^{أداة} مظرفة ^{أداة} عجة ^{أداة}

ON İKİNCİ BÖLÜM

MÜZEKKER VE MÜENNES (الذكور والمؤنن)

101 — Gramer bakımından (1) sonunda te'nis (تاء نون = dişilik) alâmeti bulunan kelimeye müennes (dişi), bulunmayana müzekker (erkek) denir.

Tenis alâmeti üçtür:

1 — Bitişik ta' (التاء المتصلة).

2 — (ي) şeklinde yazılan elif (الياء المنفصلة).

3 — (اء) şeklinde yazılan elif (الياء الموحدة):

gebe *الْحَامِي* taouk *الْمَخْضِيَّة* *الْجَارِيَّة* *الْمَحْضِيَّة* *الْمَحْضِيَّة*

a) Bitişik ta' (التاء المتصلة) buna - (التاء المنفصلة) de denir - kelimenin

sonunda, asil harflerden olmayarak (هـ) veya (ا) şeklinde yazılır:

الدَّيْءُ → *الدَّيْءُ* *الدَّيْءُ* → *الدَّيْءُ* *الدَّيْءُ* → *الدَّيْءُ*

الدَّيْءُ → *الدَّيْءُ* *الدَّيْءُ* → *الدَّيْءُ*

b) (ي) şeklindeki kısa elif (الياء الموحدة): bu da kelimenin sonun-

da, asil harflerden olmayarak (ي) ekseriya (ي) şeklinde yazılan te'nis

elifidir:

susuz kadın *الْمَرْءُ* *الْمَرْءُ* *الْمَرْءُ* en güzel *الْمَرْءُ*

c) (اء) yazılıp uzatılan elif (الياء الموحدة):

(1) Yani cinsel dişilik-ve erkeklik şart değil.

(2) Yani alındığı takdirde kelimenin manası bozulmaz.

Bu da kelimenin asıl harflerinden değildir. Sona yazılıp uzatılarak

okunur :
الصَّحْبَاءُ الصَّحَابَةُ

Not: İki te'nis (deşililik) âlâmeti bir kelime de birleşmez.

102 — Müennes «hakiki» ve «manevi» olmak üzere iki kısma

ayrılır. Hakiki müennes, sonlarında âlâmet bulunsun, bulunmasın, cinsî bakımdan deşi varlıkları gösteren kelimelerdir: دَخَا بِنْتُ بَيْتِهَا

Manevi müennes cinsî bakımdan deşi olmayan, fakat grammer yö-

nünden deşi kabul edilen kelimelerdir. Bunlar da sonlarında deşililik

âlâmeti taşıyanlar ve taşımayanlar olmak üzere iki şekilde görülür.

İkinci şekilde olanlara «semâi müennes» denir: أَذِنَ رَجُلٌ عَيْنِي سَعَى نَارٍ

Not: a) Mükessser cemiler ve cemi isimleri manevi müennes kis-

mindandır (bk. s. 46).

b) Sayı isimlerinin tezkir ve te'nisi ayrı bir özellik taşıır (bk. s. 199).

Alıştırma: 12 — Aşağıdaki terkib ve cümlelerde müennes ve mü-

zekker yerinde midir? (Not: Sifat ile mevsûf, mübtedâ ile haber ara-

sında müzekker ve müenneslik bakımından uygunluk aranır):

الْحَرَّةُ حَمَالَةٌ • النَّبْتُ لَوْنٌ • النَّبْتُ لَوْنٌ • النَّبْتُ لَوْنٌ • النَّبْتُ لَوْنٌ • النَّبْتُ لَوْنٌ
الْحَرَّةُ حَمَالَةٌ • النَّبْتُ لَوْنٌ • النَّبْتُ لَوْنٌ • النَّبْتُ لَوْنٌ • النَّبْتُ لَوْنٌ • النَّبْتُ لَوْنٌ

ON ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

تَسْنِيَةٌ

- 103 - İsimler tek varlığa ad olursa müfred (مُفْرَدٌ = tekil) olur; bir kitap (كِتَابٌ) İkiye delalet ederse tesniye (تَسْنِيَةٌ = ikil) olur; iki kitap (كِتَابَيْنِ) İkiden gok varlığı gösterirse cemi (جَمْعٌ = çoğul) olur; kitaplar (كِتَابَاتٍ)

Tesniyenin Yapılışı:

- 104 - Buna müsenna (مُسَنَّأٌ) da denir: Müfred ismin sonuna bir elif ile bir meksûr nûn (نُونٌ مَكْسُورٌ), veyahut üst tarafı üstün yâ ile bir nûn (نُونٌ مُسْتَدِيمٌ) ilâve etmekle olur:

iki harf → حَرَفَيْنِ , حَرَفَيْنِ → bir harf

iki nokta → نَقَطَيْنِ , نَقَطَيْنِ → bir nokta

iki kürsü → كُرْسِيَيْنِ , كُرْسِيَيْنِ → bir kürsü

105 - Sonu (elif) olan kelimeler için bazı kaideler vardır:

- a) Üç harfli ve aslında vav'lı bir nâkis ise tesniyesinde elif vâva döndürülür:

الاصوات → degnek

الحواري → degirmen

b) Asli yâ'lı bir nâkis ise veya harfleri üçden fazla ise tensiye-

(1) Yani alındığı takdirde kelimenin manası bozulmaz.

ON DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

CEML' VE MECMU' (الجمع والجمع)

A) Salim müzekker cemi' (göç) (الجماع السالم) :

109 — Müzekker olan müfred ismin sonuna vâv, nûn (ون), ve-

yahut yâ, nûn (ين) ilâve etmek suretiyle meydana gelir (1) :

النورون، النورين → inanan → النورين، النورين → ceza görmüş → النورين، النورين

Not: 1) Nakıstan gelen ism-i fâil ile (فعل) veznindeki sıfat-ı mü-gebbehelerin cemi' şeklinde (yâ) hazf olunup, cem'e ait vâv in üst tarafı ötreli ve yâ nın üst tarafı esreli okunur :

(1) Müfredin şekli değişmediginden bu cemi'lere (سالم) denmiştir.

Bu şekilde cemi'lenen kelimeler iki kısma ayrılır: isimler, sıfatlar.

a) Isimler: Akıl taşıyan erkek varlıklar için tek kelime halinde özel isim olanlar :

احمدون → احمد → يوسفون → يوسف → زيدون → زيد

b) Sıfatlar: 1) Müennesi tâ'li, müzekkeri tâ'siz olan ve -tâ'siz olan rak - akıl taşıyana sıfat olanlar :

مكرمون → مكرمة → كاتبون → كاتبة → عالمون → عالم

2) Müennesi (فعلان) vezninde olmayan (فعلات) vezinli sıfatlar :

اكبرون → اكبر → اجناسون → اجناس → اكريمون → اكريم

B) SÂLİM MÜENNES CEMİ (جمع المذكر السالم)

112 — Elif ve ta' (ت) ile cem'i'lenen kelimelerdir.

a) Ta' ile müennes olmuş müfred isimlerde ta' kaldırılır. Sonra cem'i' edatı olan (ت) getirilir :
 أعطى → أعطى → *teyze* أعطى

b) Elif-i maksûre veya memdûde ile müennes olmuş müfred isimlerde -tesniye kaidesinde olduğu gibi - elifler yâ'ya, veyahut vâva gevri-
 dikten sonra (ت) ilâve edilir :

أولادها → *lohusa* الولادها → أعطى → *gebe* أعطى

c) (صلاة) (وقاة) gibi elif'i vav'dan, yahut yâ'dan gevrimiş bulu-
 nan müennes isimlerde, bu elif cem'i' halinde aslına döner :

أولادها → *olum* الولادها → أعطى → *halla* الولادها

Not : (أم) kelimeler (أمهات) ;

(بنت) kız (بنات) ;

(أخت) kız kardeş (أخوات) kelimelerinin cem'i (أخوات) gelir ;

113 — (وقاة) vezinde olan isimler (وقلات) vezinde cem'i'lenir (-):

أخوات → *alın* أخوات

أخوات → *kadın, eş* أخوات → *bagris* أخوات

114 — (وقاة) vezindekilerin cem'i'lerinde orta harf sâkin, meftûh ve mazmûm olmak üzere üç türlü okunabilir :

الطلاب = الطلاب → *karanlık* الطلاب

(1) Bu kelimeler yalnız irab bakımından sâlim müennes cem'i gibidir.

(2) Sifatlar bundan ve bundan sonraki vezinlerden müstesnadır.

Onların ortası dâimâ sâkindir : *güc* الضمير

Yalnız ecev ve yâ'li nâkışlarda zamme bulunmaz:

الصورة = الرسومات → الرسومات = الرسومات
الرقية = الرسومات → الرسومات = الرسومات

115 - (ف) vezninde olan isimlerin cem'lerinde orta harf sâkin, meftûh ve meksûr olmak üzere üç türlü okunur:

الخدم = الخدم → الخدم = الخدم

Yalnız ecevde kesre yoktur:

الشيء = الشئ → الشيئ = الشئ

116 - Muzââflarda deęişiklik olmaz:

الأم = الأم → الأم = الأم

117 - Hica harflerinin isimleri bulunan (...) (الب و ناء و باء و جيم و ...)

harizları görünürde müennes olmadıkları halde (...) (النا و نا و باء و جيم و ...)

diye cem'lenir. Bunlar müennes kabul edilmiştir.

118 - Harf-i cerli ism-i mef'ûllerin müennes cem'i zamirlerde yapılır:

الضوء = الضوء → الضوء = الضوء

Alıştırma: 15 - Aşağıdaki kelimeleri sâlim müennes cem'i haline koyunuz:

الميرة النجدة → الميرة النجدة

معلم المدرسة عالم → معلم المدرسة عالم

هذا السماء → هذا السماء

اجتي فتاة زكية → اجتي فتاة زكية

سقطت ورقة جدي → سقطت ورقة جدي

C) MÜKESSEER CEM' (جمع الكسرى)

119 — Müfredin gekli degişerek (kırılarak) meydana gelen cem'idir :

مُزَكَّرَدِن : المَكْرَبَاتُ → المَكْرَبَاتُ

Müennesden :

الرِّسَالَةُ → الرِّسَالَةُ
النِّسَاءُ → النِّسَاءُ
الرِّبَاةُ → الرِّبَاةُ

120 — Mükesser cem'in vezinleri göktür. En gok kullananları şunlardır :

günlerdir :	يَتِيمَاتٌ	يَتِيمَاتٌ	cüz'ler	أَجْزَاءٌ	أَجْزَاءٌ	جزء : اَوْعَالَ
geşitler	أَصْرَبٌ	أَصْرَبٌ	nefisler	أَنْفُسٌ	أَنْفُسٌ	نَفْسٌ : اَوْعَالَ
cevaplar	جَوَابٌ	جَوَابٌ	misaller	أَمْثَالٌ	أَمْثَالٌ	مِثَالٌ : اَوْعَالَ
kadınlar	نِسْوَةٌ	نِسْوَةٌ	delikanlılar	فِتْيَانٌ	فِتْيَانٌ	فَتَى : اَوْعَالَ (1)
veliler	أَوْلِيَاءٌ	أَوْلِيَاءٌ	zekiler	أَنْكَبَاءٌ	أَنْكَبَاءٌ	نَكْبَةٌ : اَوْعَالَ
ibriklar	أَنْزَابٌ	أَنْزَابٌ	uslublar	أَسْلَابٌ	أَسْلَابٌ	أَسْلَابٌ : اَوْعَالَ
parmak uçları	أَظْفَارٌ	أَظْفَارٌ	üstün insanlar	أَفْضَالٌ	أَفْضَالٌ	أَفْضَالٌ : اَوْعَالَ
fena kimşeler	فَجْرَةٌ	فَجْرَةٌ	kiskananlar	حَسَانٌ	حَسَانٌ	حَسَانٌ : اَوْعَالَ
rukû edenler	رُكُوعٌ	رُكُوعٌ	olgun insanlar	كَمَالٌ	كَمَالٌ	كَمَالٌ : اَوْعَالَ
itaatli olanlar	أَطْرَافٌ	أَطْرَافٌ	acılar	أَعْزَابٌ	أَعْزَابٌ	عَازِبَةٌ : اَوْعَالَ
şahidler	شَاهِدَةٌ	شَاهِدَةٌ	ilimler	عِلْمٌ	عِلْمٌ	عِلْمٌ : اَوْعَالَ
köyler	قُرَى	قُرَى	süreler	سُورٌ	سُورٌ	سُورَةٌ : اَوْعَالَ

(1) Bu dört vezne (جمع الألف) = azlık cem'i) vezinleri denir. Bunlar üç ilâ on arasında kullanırlar. Geri kalanlara (جمع الكسرى) = gokluk cem'i) vezinleri denir ki üçten başlar, sonsuza kadar kullanırlar. Azlık cem'inin son vezni (وَهْلَةٌ) gok kullanılmaz.

bakınız.

vâvin bir araya gelme kaidesi ile (أَيُّ) olmuştur. (أَعْلَى) bahsine
(1) (يَوْمَ) kelimesinin cem'i (أَيُّ) olmak gerekirken yâ' ile

c) Muzâafat, müfredde şeddelli olanlar cem'i de şeddesiz olur (1):

bağlı olarak (أَيُّ) olmuştur.

Not: Ashında nâkis olan (أَيُّ) kelimesinin cem'i de bu iki kaideye

الاجزاء الاجزاء organi

b) Nakista sondaki vâv'lar ve yâ'lar hemzeyle çevrilir:

الاجزاء الاجزاء

ler ek uzatılır:

a) Mehmûz-ul fâ' kısmında baştaki iki hemzeden biri elife çevri-

121 — (افعال) vezninde olan cem'iler:

resimler, heykeller	تصويرات	تصويرات
fakirler	مكتوبات	مكتوبات
mescidler	مكتوبات	مكتوبات
liralar	مكتوبات	مكتوبات
tercemeler	مكتوبات	مكتوبات
tarihler	مكتوبات	مكتوبات
âlemeler	مكتوبات	مكتوبات
cömerdler	مكتوبات	مكتوبات
risaleler	مكتوبات	مكتوبات
oldürülmüşler	مكتوبات	مكتوبات
firkalar	مكتوبات	مكتوبات

Alıştırma: 16 — Azlık ve göklük cemi'leri birbirinden ayırınız:

gerdanlıklar göçükler göçükler göçükler
 cömerdler bilmece bilmece bilmece
 karakterler haylar haylar haylar
 uyanlar uyanlar uyanlar uyanlar

122 — (اولیاء) vezninin muzâafında idgam vardır:

sırlar dedeler dedeler
 sırlar dedeler dedeler

CEMİ' İSMİ VE CEM'A BENZEYENLER (اسم اعمى و اسماء اعمى)

123 — Cemî' manası ifade edip de şekil bakımından cem'a benze-
miyen ve aynı lâfızdan müfredi olmayan kelimelere cemî' ismi (toplu-
luk ismi = اسم اعمى) denir :

124 — Cemî' manası ifade edip de müfredi tâ' ile ayrıdedilen keli-

ordu جيش
insan gurbu رجل
insan topluğu قوم

melere cem'a benzeyen (اسماء اعمى) denir (1) :

bir ağaç شجرة
bir meyva ثمرة
ağaç cinsi, ağaçlar اشجار
meyva cinsi, meyvalar فواكه

125 — Cemî'ler ve cemî' isimleri manevî müennes kısmındadır.
Cem'a benziyenler umumiyetle müzekker, bazan da müennes olarak
kullanılırlar.

Sâlim müzekker cemîler bu maddeden müstesnâdır.

(1) Bazan bu tefrik nisbet yâ'sı ile olur :

bir atesperest اخو
atesperestler اخوة
Romalılar veya rumlar الروم

Bazan bu yâ'dan sonra gelen tâ' cemî' manası ifâde eder.

hanefiler احناف
hanefî mezhebine mensub bir adam احنافى

BAZI ISIMLERİN ÇEKİMİ

1. Ism-i fail:

cem'i	كَيْتٌ ، كَيْتِي ، كَيْتِي	كَيْتَانِ	كَيْتِي
tesniye	كَيْتَانِ	كَيْتَانِ	كَيْتَانِ
müfred	كَيْتِي	كَيْتِي	كَيْتِي

müzekker
müennes

2. Ism-i mef'ül:

cem'i	مَكْتُوبٌ ، مَكْتُوبِي ، مَكْتُوبِي	مَكْتُوبَانِ	مَكْتُوبِي
tesniye	مَكْتُوبَانِ	مَكْتُوبَانِ	مَكْتُوبَانِ
müfred	مَكْتُوبِي	مَكْتُوبِي	مَكْتُوبِي

müzekker
müennes

3. Ism-i tafdil:

cem'i	أَوْجَلٌ ، أَوْجَلَانِ ، أَوْجَلَانِ	أَوْجَلَانِ	أَوْجَلِي
tesniye	أَوْجَلَانِ	أَوْجَلَانِ	أَوْجَلَانِ
müfred	أَوْجَلِي	أَوْجَلِي	أَوْجَلِي

müzekker
müennes

ON BEŞİNCİ BÖLÜM

FİL ÇEKİMİ⁽¹⁾

126 — Arapçada fiiller faillerine (öznelrine) bağlı olarak ondört sıya (kip) özerine çekilir. Bunlardan üçü gâib, üçü gâibe, üçü muhâtab, üçü muhâtaba ve ikisi mütetekellimdir. Mütetekellim harig, herbiri müfred (tekil), tesniye (ikil) ve cemi' (çoğul) olur. Mütetekellim sadece müfred ve cemi' olur.

127 — Gâib = غَائِبٌ : Yanımızda ve karşımızda bulunmayan erkek (üçüncü şahıs)

Gâibe = غَائِبَةٌ : Yanımızda ve karşımızda bulunmayan kadın (üçüncü şahıs)

Muhâtab = مُحَاتَبٌ : Yanımızda ve karşımızda bulunan erkek (ikinci şahıs)

Muhâtaba = مُحَاتَبَةٌ : Yanımızda ve karşımızda bulunan kadın (ikinci şahıs)

Mütetekellim = مُتَتَكَلِّمٌ : Konuşan (birinci şahıs)

Ma'lâm ve mechâl ($\text{مَالَمٌ وَمَعْحَالٌ}$) :

128 — Ma'lâm (etken) : Fâilî zikrolunan fiildir :

$\text{بَرِيءٌ التَّائِبَةُ وَأَمَّا}$ öğrenci kalem gontu kitabı okudum

Mechâl (edilgen) : Fâilî hazf olunup me'vülü onun yerine geçen fiildir :

$\text{بَرِيءٌ التَّائِبَةُ وَأَمَّا}$ kalem gontuldu kitabı okundu

129 — Mâzi fiilden mechâl yapıldığında sondan ikinci harf esre,

(1) Fil çekimleri için s. 143, 166 ve 178 e bakınız.

geri kalan bütün harekeli harfler ötre okunur. Sakinler olduğu gibi kalir (1) :

gıkarıldı ج سبجری ← گیکاردی ج سبجری یغیلدی گیکری ← یغدی گیکری

130 — Muzâri'den mechûl yapıldığında sondan ikinci harf üs-tün, bağıtaki muzâraat harfi de ötre okunur, geri kalan kısmına dokunulmaz :

gıkarılır ج سبجری ← گیکاریر ج سبجری یغیر گیکری ← یغیر گیکری

(1) Mazilerin son harfi mebnidir (hareke ve sükûnu değişmez). Müzekker cem'inde mazmûm, gâib ve gâibenin müfred ve tesniyelerinde meftûh, geri kalan yerlerde sâkindir.

ON ALTINCI BÖLÜM

MÂZİ (مَاضِي)

Mâzinin gekimi (1) :

131 — Mücerredler (asli olanlar) :

1 — Mücerred sülâsi (asli üç harfli) :

Mâzîm

gâib	مَاضِي	مَاضِي	مَاضِي
gâibe	مَاضِي	مَاضِي	مَاضِي
muhâtab	مَاضِي	مَاضِي	مَاضِي
muhâtaba	مَاضِي	مَاضِي	مَاضِي
mütেকellim	مَاضِي	مَاضِي	مَاضِي

müfred tesniye cemî'

Mechûl

gâib	مَاضِي	مَاضِي	مَاضِي
gâibe	مَاضِي	مَاضِي	مَاضِي
muhâtab	مَاضِي	مَاضِي	مَاضِي
muhâtaba	مَاضِي	مَاضِي	مَاضِي
mütেকellim	مَاضِي	مَاضِي	مَاضِي

müfred tesniye cemî'

(1) a) Çekimler sadece sahih kısımlardan yapılacaktır. Kitabın sonundaki 'İlâl kaidelerinden sonra mu'tellere dair bir gekim tablosu konacaktır.
b) Mâzi geçmiş zamandaki bir durum veya olayı gösteren fiildir.

II — Mücerred Rubâi (aslî dört harfli) :

Mücerred Süläsinin gekiminden de anlaşıldığı gibi müfred mâzilerin sonuna aşağıdaki ekler gelince müfred, tesniye ve cemî' bütün şahıslar meydana gelmektedir. Diğer mâziler de bu eklerle çekilir :

Mücerred rubâi ma'lûmdan örnek :

cemî'	tesniye	müfred
...
وا...	ا...	...
ن...	ت...	...
ع...	ع...	...
ف...	ع...	...
ی...	ع...	...
ل...	—	ت...

gâib gâibe mütekellim
mechûl mechûl
 ma'lûm me'âl

132. Ziyâdeliler :

I — Süläsi üzerine ziyâde kilimanlar :

a) Bir harf ziyâde kilimanlar :

Ma'lûm : ... اَوَّل اَوَّل اَوَّل ... — ١

Mechûl : ... اَوَّل اَوَّل اَوَّل ...

Ma'lûm : ... فَعَل فَعَل فَعَل ... — ٢

Mechûl : ... فَعَل فَعَل فَعَل ...

Ma'lûm : ... فَاعِل فَاعِل فَاعِل ... — ٣

Mechûl : ... فَاعِل فَاعِل فَاعِل ...

b) İki harf ziyâde kilimanlar :

Ma'lûm : ... اَبَّأ اَبَّأ اَبَّأ ... — ١

Mechül : yaktur (1)

Ma'lûm :

Mechül :

Ma'lûm :

Mechül : yaktur

Ma'lûm :

Mechül :

Ma'lûm :

Mechül :

c) Üç harf ziyâde kılınanlar :

Ma'lûm :	...	استأجروا	استأجروا	استأجروا	1 -
Mechül :	...	استأجروا	استأجروا	استأجروا	
Ma'lûm :	...	استأجروا	استأجروا	استأجروا	2 -
Mechül :	...	استأجروا	استأجروا	استأجروا	
Ma'lûm :	...	استأجروا	استأجروا	استأجروا	3 -
Mechül :	...	استأجروا	استأجروا	استأجروا	
Ma'lûm :	...	استأجروا	استأجروا	استأجروا	4 -
Mechül :	...	استأجروا	استأجروا	استأجروا	
Ma'lûm :	...	استأجروا	استأجروا	استأجروا	5 -
Mechül :	...	استأجروا	استأجروا	استأجروا	

Mechül : yaktur

(1) Arapçada fiiller müteaddi (مُتَعَدِّ) ve lâzım (لَازِمٌ) =gecişli) müteaddi fiiller mef'ûllerini doğrudan doğruya gıssız) diye ikiye ayırılır. müteaddi fiiller mef'ûllerini doğrudan doğruya alamayıp ancak bazı alan fiillerdir. Lâzımlar ise doğrudan doğruya alan fiillerdir. Lâzım fiillerin meçhûlü kul-edatlar yardımcı ile mef'ûl alan fiillerdir. Lâzım fiillerin meçhûlü kul-lanılmaz. (bk. s. 179).

Ma'jüm : ...
Mechül : ...

II — Rubâi üzerine ziyâde kilimanlar :

a) Bir harf ziyâde kiliman :

Ma'jüm : ...
Mechül : yoktur

b) İki harf ziyâde kilimanlar :

Ma'jüm : ...
Mechül : ...

Ma'jüm : ...
Mechül : yoktur

133 — Mâziler dua yerinde bulunursa "emr-i gâib,, ile terceme olunur :

Allah ondan râzi olsun رَجِيَ اللهُ عَنِ

134 — Olumsuzluk edatı olan (لَا) mâzînin başına gelince mâzî olumsuz (ment) olur :

yazmadı كَتَبْتُ لَا يَزِيدُ

135 — (يَا) ile menti olan mâziler dua ve gereklilik ifade eder :

ondan başka kimseyi övmeyem أَجْرًا لَا يَحْتَمِلُ إِلَّا اللَّهُ أَلَمْ يَكُنْ

Bazan (يَا) mutlak bir olumsuzluk ifade eder :

ne biz onları gördük, ne de onlar bizi gördüler يَا أَيُّهَا الْمَلَأَتْ الْأَبْصَارَ بِلِقَائِكُمْ وَالَّذِينَ لَمْ

Not : a) (ص ط ظ) nin fâ'sı (ص ط ظ) harflerinden biri olursa (ت) si (ط) ya gevrilir : (اظطر) اظطر اظطر اظطر اظطر → اصطر

b) (د) si (ت) si (ذ ز) nin fâ'sı (د ذ ز) harflerinden biri olursa (ت) si (ذ) si (د) si → ادیم → ادیم ازدر

c) (ث) nin fâ'sı (ث و ی) harflerinden biri olursa bu harfler (ث) ya kalbedilir ve idgam olunur : (اتق) اتق → اتق

d) (ث ث د ذ ز ر ز س ش ص ض ط ظ) bablerinin fâ'sı (ط ظ) (ت) (ث د ذ ز ر ز س ش ص ض ط ظ) harflerinden biri olursa (ت) bunlara kalbedilerek başlarına bir hem-ze getirilir :

أاقل → آاقل → آاقل → آاقل → آاقل

Alıştırma : 17 — a) Aşağıdaki fiillerin mechûllerini bulunuz :

وعد وصرف تüketti استغنى küğümsedi استصغر

öğrendi saavastı قاتل öğretti علم أحسن استأصل

kabul etti اعتر

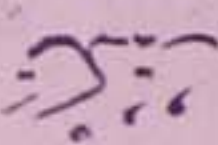
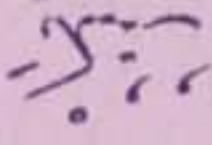
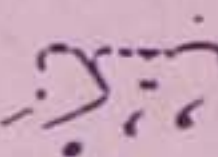
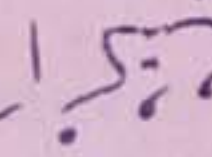
b) Şu kelimelerin gekimini yapınız :

زجر زجر اجور اجور فوم فوم انكسر انكسر اظطر اظطر فتح فتح

ON YEDİNCİ BÖLÜM

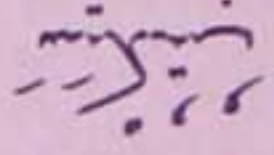
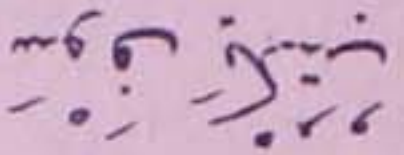
MUZÂRİ' (الْمُزَارِعُ)

136 — Şimdiki veya gelecek zamandaki bir durum veya olayı bildiren fiildir. Başında şu dört (ن أ ت ي) harften biri bulunur:

gaziyorsun, gazarsın gaziyor, yazar
gaziyoruz, yazarız gaziyorum, yazarm

(ي) denir. kelimesinin bir araya getirdiği bu harflere «muzâraat harfleri» denir.

137 — Muzâri' gelecek zaman (أَسْتَأْجِلُ) için kullanıldığında başına meftûh bir (يُ) veya (سَوْفَ) getirilir:

gizacak (yakında yazacak)
yazacak (ilerde yazacak)

138 — Muzâarat harflerinden (ي) gâib alâmetidir. (ي) hem müennes ve hem muhâtab, (أ) müfred mütekellim, (ي) cemi' mütekellim alâmetleridir. Bunlar ma'lûm muzâri'lerde meftûh, mechûl muzâri'lerde ru-bâi olan muzâri'lerin ma'lûm ve mechûllerinde mazmûndur:

139 — Muzâri'lerin müzekker, müennes, gâib, muhâtab ve mütekellim alâmetleri başta bulunan muzâraat harfleridir. Tesniye ve cemi' alâmetleri ise sonda bulunur:

Tesniye alâmeti (يَا), müzekker cemi' alâmeti (يَا), müennes cemi' alâmeti (يَا), müfred muhâtaba alâmeti (يَا) dur.

Muzâriin yapıları :

140 — Muzâraat harfinin harekesi önceki maddede anlatıldı. Diğer harflere gelince :

a) Sülasilerde : Fa'sı dâima sakindir :

يَكْتَبُ يَكْتُبُ

Ayn'ı için belli bir hareke yoktur. Mazmûm, meftûh, meksûr olabilir, durum lügatten öğrenilecektir :

يَكْتُبُ يَكْتَبُ يَكْتُبُ

b) Ziyâdelilerde : Sondan bir önceki harf, evveli tâ'sız mâzilerde dâima meksûrdur :

يَكْتُبُ يَكْتُبُ يَكْتُبُ

Evveli ta'li mazilerde bu harf meftûhtur :

يَكْتُبُ يَكْتُبُ يَكْتُبُ

Muzâriin geri kalan harfleri mâzideki gibidir. Son harfin duru- mu ileride gelecektir.

Not : Mâzinin evvelinde hemze varsa muzâraat harfi getirilmeden

bu hemze kaldılır :

يَكْتُبُ يَكْتُبُ يَكْتُبُ
يَكْتُبُ يَكْتُبُ يَكْتُبُ

Bâblar (الأَبْوَابُ) :

141 — a) Sülasiler : Mâzinin ayn'ı ile muzâri'in ayn'ının karşılıklı harekeleri altı "mâzi — muzâri", gifti meydana getirir. Bunların herbi- rine bir bâb denir :

1 —	فَعَلٌ	فَعِلٌ	فَعَلٌ	فَعِلٌ	فَعَلٌ	فَعِلٌ	فَعَلٌ	فَعِلٌ	فَعَلٌ	فَعِلٌ	فَعَلٌ	فَعِلٌ
2 —	فَعَلٌ	فَعِلٌ	فَعَلٌ	فَعِلٌ	فَعَلٌ	فَعِلٌ	فَعَلٌ	فَعِلٌ	فَعَلٌ	فَعِلٌ	فَعَلٌ	فَعِلٌ
3 —	فَعَلٌ	فَعِلٌ	فَعَلٌ	فَعِلٌ	فَعَلٌ	فَعِلٌ	فَعَلٌ	فَعِلٌ	فَعَلٌ	فَعِلٌ	فَعَلٌ	فَعِلٌ
4 —	فَعَلٌ	فَعِلٌ	فَعَلٌ	فَعِلٌ	فَعَلٌ	فَعِلٌ	فَعَلٌ	فَعِلٌ	فَعَلٌ	فَعِلٌ	فَعَلٌ	فَعِلٌ

gâib	مَعْلُومٌ	مَعْلُومٌ	مَعْلُومٌ
gâibe	مَعْلُومٌ	مَعْلُومٌ	مَعْلُومٌ
muhâtab	مَعْلُومٌ	مَعْلُومٌ	مَعْلُومٌ
muhâtaba	مَعْلُومٌ	مَعْلُومٌ	مَعْلُومٌ
mütেকellim	—	—	مَعْلُومٌ

cemi' tesniye müfred

gâib	مَعْلُومٌ	مَعْلُومٌ	مَعْلُومٌ
gâibe	مَعْلُومٌ	مَعْلُومٌ	مَعْلُومٌ
muhâtab	مَعْلُومٌ	مَعْلُومٌ	مَعْلُومٌ
muhâtaba	مَعْلُومٌ	مَعْلُومٌ	مَعْلُومٌ
mütেকellim	—	—	مَعْلُومٌ

cemi' tesniye müfred

1 - Mücerred sülâsi :

142 - Mücerredler

MUZÂRİN ÇEKİMİ

(أفعال) باب، (أفعال) باب، (أفعال) باب...

b) Ziyâdeliler : Bunlarda her masdar aynı zamanda bir bâb adidir :

büyüt وارت يرت وارت sanar حَسِبَ حَسِبَ : فعل فعل - ٦

büyüt وارت يرت وارت حَسِبَ حَسِبَ : فعل فعل - ٥

II — Mücerred Rubâi :

gâib	مُجَرَّد	مُجَرَّد	مُجَرَّد
gâibe	مُجَرَّد	مُجَرَّد	مُجَرَّد
muhâtab	مُجَرَّد	مُجَرَّد	مُجَرَّد
muhâtaba	مُجَرَّد	مُجَرَّد	مُجَرَّد
mütেকellim	—	مُجَرَّد	مُجَرَّد

Mechâl :

... مَجْرُودٌ مَجْرُودٌ مَجْرُودٌ

143 — Ziyâdeliler :

I — Sulâsi üzerene ziyâde kilimanlar :

a) Bir harf ziyâde kilimanlar :

1 — مَجْرُودٌ مَجْرُودٌ مَجْرُودٌ ...

مَجْرُودٌ ...

2 — مَجْرُودٌ مَجْرُودٌ مَجْرُودٌ ...

مَجْرُودٌ ...

3 — مَجْرُودٌ مَجْرُودٌ مَجْرُودٌ ...

مَجْرُودٌ ...

b) İki harf ziyâde kilimanlar :

1 — مَجْرُودٌ مَجْرُودٌ مَجْرُودٌ ...

2 — مَجْرُودٌ مَجْرُودٌ مَجْرُودٌ ...

مَجْرُودٌ ...

Ma'lûm

Mechûl :

Ma'lûm :

Mechûl :

Ma'lûm :

Mechûl :

Ma'lûm :

Mechûl : yoktur

Ma'lûm :

Mechûl :

b) İki harf ziyade kılınanlar:

Ma'lûm : ...
 Me'hûl : yoktur ...
 Ma'lûm : ...
 Me'hûl : ...

144 — Muzâri'ler (م) ve (ل) ile menfi (olumsuz) olur.

Muzâri' in evveline (م) gelince nefy-i hâl (şimdiki zamanın olumsuzu), (ل) gelince muzâri' menfi sıygası (geniş zamanın olumsuzu) meydana gelir:

يُضَارَى يَضَارَى
يُضَارَى يَضَارَى

145 — Muzâri'ler (ل , م , ن) ile de menfi olur. Bunlardan (ن)

ile (م) muzâri' cezmi, (ل) ise nasbeder (1):

(2) yazmayacak يَكْتُبُ كَتَبَ
هنüz yazmadı يَكْتُبُ كَتَبَ
yazmadı يَكْتُبُ كَتَبَ

(1) Cezm edilen muzâri'a meczûm (مَجْزُومٌ) , nasbedilen muzâria

mansûb (مَنْسُوبٌ) denir. Meczûm muzâri'in sonu: a) Sahih müfred ve mü- tekellimlerde sâkin olur. b) Müennes cemri'lerde aynen kalır. c) Nûnu yerlerde nûn düşer (illet harfliler gelecek).

Mansûb muzâri'in sonu: a) Müfred ve mütetekellimlerde meftûhtur. b) Müennes cemri'ler aynen kalır. c) Nûnuların nûnu düşer.

(2) Örneklerden de anlaşıldığı gibi (ن) ile (م) muzâri'in manasını

mâziye çevirirler. (ل) de te'kid ile istikbâle tahsis eder.

TE'KID LÂMİ VE TE'KID NÜN'U

(لَا اِنَّا كُنَّا بَوْنًا وَبَوْنًا كُنَّا)

146 — Menfi olmayan muzâri'lerin başına, manayı kuvvetlendirmek

(te'kid = pekiştirme) için meftûh bir (لَا) getirilir:

süphesiz biz, peygamberlerimiz, mutlaka yaradım edeceğiz اِنَّا كُنَّا بَوْنًا وَبَوْنًا كُنَّا

Te'kidi artırmak için sonuna bir de şeddeli nün (te'kid nünü) getirilir:

andolsun o, mutlaka atlacaktır اِنَّا كُنَّا بَوْنًا وَبَوْنًا كُنَّا

Not: Te'kid nünü şu edatlar olmadan bulunmaz: (لَا اِنَّا كُنَّا بَوْنًا وَبَوْنًا كُنَّا).

Halbuki te'kid lâmi kendi başına bulunabilir:

biz hep gaflet ediyorz, halbuki günler bizi istemede اِنَّا كُنَّا بَوْنًا وَبَوْنًا كُنَّا

147 — Te'kid nünü iki geştirir. Biri şeddeli ve meftûh (لَا اِنَّا كُنَّا بَوْنًا وَبَوْنًا كُنَّا), diğeri de şeddesiz ve sâkin (لَا اِنَّا كُنَّا بَوْنًا وَبَوْنًا كُنَّا) dir:

elbette dövecek اِنَّا كُنَّا بَوْنًا وَبَوْنًا كُنَّا elbette yazacağız اِنَّا كُنَّا بَوْنًا وَبَوْنًا كُنَّا

b) Şahısları değiştirmeden aşağıdaki mâzileri muzâri' ve muzâri'leri mâzi yapınız:

tutundu اِنَّا كُنَّا بَوْنًا وَبَوْنًا كُنَّا ağırlı اِنَّا كُنَّا بَوْنًا وَبَوْنًا كُنَّا hasta göründü اِنَّا كُنَّا بَوْنًا وَبَوْنًا كُنَّا durdu اِنَّا كُنَّا بَوْنًا وَبَوْنًا كُنَّا

Alıştırma: 18 — a) Aşağıdaki mâzileri muzâria çeviriniz:

tiksindi اِنَّا كُنَّا بَوْنًا وَبَوْنًا كُنَّا sarıldı اِنَّا كُنَّا بَوْنًا وَبَوْنًا كُنَّا ve sömürdü اِنَّا كُنَّا بَوْنًا وَبَوْنًا كُنَّا karıştı اِنَّا كُنَّا بَوْنًا وَبَوْنًا كُنَّا

148 — Her iki geşit te'kid nûnu; sonuna eklendiği müfred mu-
zâriin son harfını meftûh, cem'in sonunu -vav'ını düşürerek - mazmûm
ve müfred muhâtabanın sonunu da -yâ'sını ve nûnunu düşürerek -
meksûr kılar.

149 — Şeddesiz te'kid nûnu muzâriin, tesniye ve müennes cem'i'le-
rinden başka sıygalarına eklenir. Şeddeli te'kid nûnu ise muzâriin bütün
sıygalarına eklenir. Bu nûn tesniye ve müennes cem'i'lerde meksûr, di-
ğerlerinde meftûhtur.

150 — Tesniye ve cem'a mahsus nûnlar şeddeli te'kid nûnu gel-
mekle düşer. Yanlız müennes cem'i' nûnu kalır. Bu nûnla te'kid nûnu
arasına bir elif getirilir.

151 — Muzâriin şeddesiz nûnla gekimi:

gâib	مُفْرَدٌ	جَمْعٌ
gâibe	مُفْرَدٌ	—
muhâtab	مُفْرَدٌ	جَمْعٌ
muhâtaba	مُفْرَدٌ	—
mütetekellim	مُفْرَدٌ	جَمْعٌ

152 — Muzâriin şeddeli te'kid nûnu ile gekimi:

gâib	مُفْرَدٌ	جَمْعٌ	جَمْعٌ
gâibe	مُفْرَدٌ	جَمْعٌ	جَمْعٌ
muhâtab	مُفْرَدٌ	جَمْعٌ	جَمْعٌ
muhâtaba	مُفْرَدٌ	جَمْعٌ	جَمْعٌ
mütetekellim	مُفْرَدٌ	—	جَمْعٌ

Alıştırma: 19 — Şu muzâri'leri, sonlarına şeddeli ve şeddesiz te'kid nûnlarını getirerek çekiniz:

degıştirir *تَغَيَّرَ* ferahlanır *فَرَّحَ* *فَرَّحَ* *فَرَّحَ*

153 — Te'kid nûnları, eklendiği muzâriin zamanını müstakbele (gelecek zaman) tahsis eder:

mutlaka başaracak *سَيُفْلِحُ* elbette okuyacak *سَيَقْرَأُ*

Te'kidii muzâri'ler, yerine göre gereklilik de ifâde eder:

سَيُفْلِحُ *سَيَقْرَأُ* böyle yapmalısın *سَيَقْرَأُ*

دومه \rightarrow *لا يجزيك* \rightarrow *لا يجزيك*

161 — Muzâri'in muhâtab sıygasının başına bir (لا) getirip, sonunu da meczûm kılarak nehy-i hâzir sıygası meydana gelir :

A) Nehy-i hâzir (*لا يجزيك*) :

ederse "nehy-i gâib = *لا يجزيك* " adını alır.

160 — Bir şeyin yapılmamasını isteyen sıygadır. "oturma", "otur-
maymaz" gibi muhâtabı bir şeyden men'ederse "nehy-i hâzir =
لا يجزيك", "oturmasın", "oturmasınlar" gibi gâibi bir şeyden men'

NEHIY (*لا يجزيك*)

okusun, anlasın sonra yazsın *لا يجزيك* *لا يجزيك* *لا يجزيك*

159 — Başında lâm'dan evvel (لا) bulunursa lâm sâkin olur :

Mechol	<i>لا يجزيك</i>	<i>لا يجزيك</i>	<i>لا يجزيك</i>
müennes	<i>لا يجزيك</i>	<i>لا يجزيك</i>	<i>لا يجزيك</i>
müzekker	<i>لا يجزيك</i>	<i>لا يجزيك</i>	<i>لا يجزيك</i>
	cemi	tesniye	müfred

Ma'iom	<i>لا يجزيك</i>	<i>لا يجزيك</i>	<i>لا يجزيك</i>
müennes	<i>لا يجزيك</i>	<i>لا يجزيك</i>	<i>لا يجزيك</i>
müzekker	<i>لا يجزيك</i>	<i>لا يجزيك</i>	<i>لا يجزيك</i>
	cemi	tesniye	müfred

158 — Başında meksûr bir (لا) bulunan meczûm muzâri'dir. Bunun da altı sıygası vardır :

B) Emr-i gâib (*لا يجزيك*) :

müennes	<i>لا يجزيك</i>	<i>لا يجزيك</i>	<i>لا يجزيك</i>
müzekker	<i>لا يجزيك</i>	<i>لا يجزيك</i>	<i>لا يجزيك</i>
	cemi	tesniye	müfred

(1) Birinci kitabın sonundaki gekim tablosuna bakınız.

163 — Muzâri'lerin sonuna gelen te'kid nûnları emir ve nehiy sıy-
galarından da sonuna gelir (1):

أَمْرًا ، مَنَعًا ، نَهْيًا

müennes	أَمْرًا	مَنَعًا	نَهْيًا
müzekker	أَمْرًا	مَنَعًا	نَهْيًا
	müfred	tesniye	cemi'

dömesin لَيْسَ بِمَنْعٍ → لَيْسَ بِنَهْيٍ

162 — Muzâri'in gâib sıygasının başına bir (ل) getirip, sonunu da meczûm kılarak nehy-i gâib sıygası meydana gelir:

B) Nehy-i gâib (الشيء الغائب) :

müennes	لَيْسَ بِمَنْعٍ	لَيْسَ بِمَنْعٍ	لَيْسَ بِمَنْعٍ
müzekker	لَيْسَ بِمَنْعٍ	لَيْسَ بِمَنْعٍ	لَيْسَ بِمَنْعٍ
	müfred	tesniye	cemi'

ON DOKUZUNCU BÖLÜM

TAACCÜB FİLLERİ (اَوْجَابُ التَّعَجُّبِ)

164 — Hayret ve şaşkınlık ifade eden fiildir. İki sıygası vardır:

ما اَوْجَبْتَهُ اَوْجَبْتَهُ

Sondaki zamirler yerine zâhir isim (yani zamir olmayan isim) de getirilebilir:

ما اَوْجَبْتَهُ اَوْجَبْتَهُ / ما اَوْجَبْتَهُ اَوْجَبْتَهُ zeyd ne kadar cahildir! (1) / اَوْجَبْتَهُ اَوْجَبْتَهُ zeyd ne kadar cahildir! اَوْجَبْتَهُ اَوْجَبْتَهُ

o ne kadar cahildir! اَوْجَبْتَهُ اَوْجَبْتَهُ zeyd ne kadar cahildir! اَوْجَبْتَهُ اَوْجَبْتَهُ

165 — Taaccüb fi'linin gekimi kendinden sonra gelen isim ve zamirde yapılır:

	cemi'	tesniye	müfred
gâib	ما اَوْجَبْتَهُ	ما اَوْجَبْتَهُ	ما اَوْجَبْتَهُ
gâibe	ما اَوْجَبْتَهُ	ما اَوْجَبْتَهُ	ما اَوْجَبْتَهُ
muhâtab	ما اَوْجَبْتَهُ	ما اَوْجَبْتَهُ	ما اَوْجَبْتَهُ
muhâtaba	ما اَوْجَبْتَهُ	ما اَوْجَبْتَهُ	ما اَوْجَبْتَهُ
mütেকellim	ما اَوْجَبْتَهُ	—	ما اَوْجَبْتَهُ

لَمَّا اَوْجَبْتَهُ اَوْجَبْتَهُ اَوْجَبْتَهُ اَوْجَبْتَهُ اَوْجَبْتَهُ

(1) Taaccüb fi'linden sonra gelen kelime nahiv bakımından me'ûl kabul edilir, mansûb olur. Taaccüb fi'linin faili dâima müstetir (gizli) dir.

ما اصبر زيدا / ما اصبر زيدا / Zeyd ne sabir lidir / ما اصبر زيدا

166 — Taaccüb fi'lînin aksâm-ı seb'adan çekimi:

a) Mehmûz-ul fâ' : ما اكراه / ما اكراه / ne obur / ما اكراه

b) Nakıs : ما اقواه / ما اقواه / ne kuwetli / ما اقواه

c) Muzaaf : ما اقتده / ما اقتده / ne siddetli / ما اقتده

d) Geri kalanlarda deęişiklik olmaz:

ما اطول / ما اطول / ne mütemed / ما اطول

ما اطول / ما اطول / ne uzun / ما اطول

ما اطول / ما اطول / ne usamıř / ما اطول

167 — İki taaccüb fi'lî atıf (bağ) edatlarıyla birbirine bağlanırsa

(ل) ve (ه) kelimelerini hafz etmek câizdir:

ما استبح / ما استبح / o, ne işidici ve ne görücüdür / ما استبح

Bu ibare (استبح) demektir.

ما استبح / ما استبح / iman ne güzel ve küfür ne girkindir / ما استبح

Bu da (ما استبح) demektir.

168 — Taaccüb fi'lî ism-i tafdil gibidir. Renk, şekil, kusur bildiren

ve sülâsiden başka kelimelerden taaccüb fi'lî yapmak için (ما استبح) kullanılır

(1) (bak) gibi istenilen manaya uygun bir kelime kullanılır (1) (bak

80. m.):

ما استبح / ما استبح / ne kadar siyahdır / ما استبح

(1) Menfi ve mechûl fiillerin taaccübü için, yukarıdaki yardımcı

kelimelerden sonra fi'lîin başına masdar için olan (ما استبح) getirilir:

bizi ziyaret etmemen ne az oldu (bize ne kadar) ما استبح / ما استبح

(çok uğruyorsun)

ما استبح / ما استبح / ne kadar çok dövlümüssün

Alıştırma : 20 — Aşağıdaki fiillerden emr-i hazır ve emr-i gâib yapınız :

misafire ikram edersin تكريم القمير بحسن
 يسرب الله يسرب الله يسرب الله
 يستأجر الله يستأجر الله يستأجر الله
 düşünürsün تفكر في المواقف تفكر في المواقف

Alıştırma : 21 — Aşağıdaki emr-i hazırları nehy-i hazır ve nehy-i gâibe çeviriniz :

an انكسر انه انه انه
 geçiniz تهاوا تهاوا تهاوا تهاوا
 göç ارحل ارحل ارحل ارحل
 kesil, ayırl انقطع انقطع انقطع انقطع

Alıştırma : 22 — Aşağıdaki cümlelerde geçen fiillerden taaccüb sıygası yapınız :

Amr uyumaz لا ينالم عمرو لا ينالم عمرو
 Zeyd cimri oldu زيد زيد زيد زيد
 hizmetçi kaptı اخذ اخذ اخذ اخذ
 اطلق اطلق اطلق اطلق اطلق

YIRMİNCİ BÖLÜM

فِیْلِ الْاَوَّلِ (اِسْمَاءُ الْاَوَّلِ)

169 — Fıll ismi : fıll manası ifâde eden isim demektir. Bunların

bir kısmı mâzî ve bir kısmı emir manasına gelir.

170 — Fıll isimlerinin bir kısmı kıyâsî (kaideye bağılı) dir. Bunlar

(مَانِعٌ = اَمْنٌ) vezninde olur : كَرِكٌ = اَحْرٌ حَذَارٌ مَانِعٌ = اَمْنٌ

Bir kısmı da semâî (kaideye bağılı olmayıp araplarca kullanıldığı

gibi) dir.

Bunlardan :

a) Mâzî manasında olanlar hayret ifade eder ki taaccüb fi'li gibidirler :

ne kadar uzak هَيَّاكَ aralarında ne kadar fark var هَيَّاكَ مَا بَيْنَهُمَا

ne kadar gâbuk هَيَّاكَ ne kadar sür'atli هَيَّاكَ و هَيَّاكَ

ne kadar gıvaş هَيَّاكَ

b) Emir manasında olanlar :

sus هَيَّاكَ yapma هَيَّاكَ terk et هَيَّاكَ

sana söylüyorum, beri gel هَيَّاكَ beri gel, beri getir هَيَّاكَ

Zeyd'e mühlet ver هَيَّاكَ sen kendine bak هَيَّاكَ عَيَّاكَ هَيَّاكَ

benden uzak ol هَيَّاكَ gıvaş ol هَيَّاكَ عَيَّاكَ هَيَّاكَ

onu bana getir هَيَّاكَ tez ol هَيَّاكَ عَيَّاكَ هَيَّاكَ

sus ol هَيَّاكَ sus artık, yetişir هَيَّاكَ عَيَّاكَ هَيَّاكَ

hoydi bakalım هَيَّاكَ daha söyle هَيَّاكَ haydi هَيَّاكَ

BÜTÜN SİYGALARA AIT BİR ÖRNEK TABLOSU

الایة الیة

Ma'nâ Örnek (mevzân) Vezin Siyga ismi

Ma'nâ	Örnek (mevzân)	Vezin	Siyga ismi
1 yazdı	یَکْتُوبُ	فَاعِلٌ	mâzi
2 yazıyor, yazar	یَکْتُوبُ	فَاعِلٌ	muzâri'
3 yazmak	یَکْتُوبُ	فَاعِلٌ	masdar
4 yazan, yazıcı	یَکْتُوبُ	فَاعِلٌ	ism-i fail
5 yazılmış, yazılan	یَکْتُوبُ	فَاعِلٌ	ism-i mef'ûl
6 yazmadı	یَکْتُوبُ	فَاعِلٌ	Cahd-i mutlak
7 henüz (hala) yaz- madı	یَکْتُوبُ	فَاعِلٌ	Cahd-i müstâğrak (mutlak olumsuzluk)
8 yazmıyor	یَکْتُوبُ	فَاعِلٌ	Nefy-i hal
9 yazmıyacak	یَکْتُوبُ	فَاعِلٌ	(şimdiki zaman olumsuz) Nefy-i istikbâl
10 hiç yazmıyacak	یَکْتُوبُ	فَاعِلٌ	Te'kid-i nefy-i istikbâl (gele- cek zaman te'kidli olumsuz)
11 yazsın	یَکْتُوبُ	فَاعِلٌ	emr-i gâib
12 yazmasın	یَکْتُوبُ	فَاعِلٌ	Nehy-i gâib
13 yaz	یَکْتُوبُ	فَاعِلٌ	Emr-i hazır
14 yazma	یَکْتُوبُ	فَاعِلٌ	Nehy-i hazır
15 yazacak yer, zaman ve yazmak	یَکْتُوبُ	فَاعِلٌ	ism-i zaman, ism-i mekân, mimli masdar
16 yazı aleti	یَکْتُوبُ	فَاعِلٌ	ism-i âlet
17 bir kere yazmak	یَکْتُوبُ	فَاعِلٌ	Bir kerre oluş bildiren masdar
18 bir nevi yazmak	یَکْتُوبُ	فَاعِلٌ	Bir nevi oluş bildiren masdar
19 yazacak	یَکْتُوبُ	فَاعِلٌ	Küçültme ismi (ism-i tasğir)
20 yazmalı (yazmaya ait)	یَکْتُوبُ	فَاعِلٌ	ism-i mensûb
21 çok yazıcı	یَکْتُوبُ	فَاعِلٌ	Mübâlağa siygası
22 daha yazıcı	یَکْتُوبُ	فَاعِلٌ	ism-i tafdil
23 amma da yazdı /	یَکْتُوبُ	فَاعِلٌ	Taacüb fi'li I
24 ne yazdı (yazar) /	یَکْتُوبُ	فَاعِلٌ	Taacüb fi'li II

SARF KISMINA EK

YIRMI BİRİNCİ BÖLÜM

HARF VE HAREKE DEĞİŞMELERİ (1)

(l'ial - lbdal - lddam)

A - l'LĀL (الْأَل))

171 - llet harflerinin (الْأَل) , kolaylık için değiştirilme-
sine "l'ial", denir.

Bu değiştirme kalb, iskan ve hazif kısımlarına ayrılır.

I - Kalb (gevirme = الْكَلْب) :

172 - Kalb: (و) ve (أ) harflerini elife, elifi (و) veya (أ) -

a, yahut (و) ile (أ) in birini diğerine çevirmekdir. Şimdi sıra ile
bunların kaide ve yerlerini görelim :

a (و) ile (أ) in elife kalbolunması :

173 - Bunda iki kaide vardır.

Birincisi: Bu iki harf harekeli, üst tarafı meftoh olursa elife

kalbolunurlar (2) :

(1) Bu bahis genişçe tutulmuştur. Öğrenirken önemli kaidelerin,

kitabın sonundaki çekim tablosunda tatbik edilerek alışkanlık haline

getirilmesi tavsiye edilir. Bilhassa müstesnaların tamamını ezberle-

mek için hârizayı zorlamamalıdır.

(2) l'ial bahsinin kavranması mánadan çok şekilde ilgilidir. Zihnin

hep şekilde meşgul olması istendiğinden bölümde l'ial gören kelime

karşıklıkları yazılmamıştır.

اعطى = اعطى	اعطى = اعطى	اعطى = اعطى	اعطى = اعطى	اعطى = اعطى
اعطى = اعطى	اعطى = اعطى	اعطى = اعطى	اعطى = اعطى	اعطى = اعطى
اعطى = اعطى	اعطى = اعطى	اعطى = اعطى	اعطى = اعطى	اعطى = اعطى
اعطى = اعطى	اعطى = اعطى	اعطى = اعطى	اعطى = اعطى	اعطى = اعطى
اعطى = اعطى	اعطى = اعطى	اعطى = اعطى	اعطى = اعطى	اعطى = اعطى

Not: Bu kâidenin bir kaç müstesnası vardır:

1 - (قبل) veznindeki ecef masdarlar:

gumusaklik الغمسة الحقة
hıckirmek الحقة الحقة
agız büyüklüğü الغوة الغوة
girkilik الغوة الغوة

2 - Bu nevi'den olan masdarların (قبل) veznindeki mâzisi:

gözü büyük oldu عين ساسي oldu حول حول
tek gözlü oldu عين ساسي

3 - (تفاعل) manasına olan (افتعال) in ecef mâzisi:

komsu oldular = اجزوا اجزوا

elden ele dolastirdilar = تاوروا تاوروا

yardimlastilar = تاوروا تاوروا

4 - (فعلان) vezninde olan ecef ve nakislar:

ölmek الموتان الحيوان
hayvan kurmu الموتان الحيوان

asmak الموتان الحيوان
tavaf الموتان الحيوان

5 - (واو) ile (واو) dan sonra med harfi bulunun kelimeler:

nail olmak الموتان الحيوان
الموتان الحيوان الموتان الحيوان

6 - Makrûn lefiflerin birinci illet harfi:

ip dolastı أتوی بوی روی طوی

7 - Nakıs isim ve fiillerin tesniyeleri:

اعطا رمتا جبروا البدان

İkinci kâide: (واو) ile (ياء) meftûh olur, üst tarafında sâkin ve sahîh bir harf bulursa (واو) ve (ياء) in üstünü (1) bu harfe

verilir, ve kendileri elife kalbolunur:

استبان استبان استبان استبان
اجاب اجاب اجاب اجاب
انكار انكار انكار انكار
استقام استقام استقام استقام
اطاب اطاب اطاب اطاب
استبان استبان استبان استبان
اجاب اجاب اجاب اجاب
انكار انكار انكار انكار
استقام استقام استقام استقام
اطاب اطاب اطاب اطاب

Not: 1 - Birinci kâidenin i'lal görmeyenleri bunda da görmez:

2 - (أهلا) bândan ecvef fill ve sıfatlar, (أفعل) ve (مفعول)

vezinleri ve teaccüb fiilleri de müstesnâdır:

ما اظنه ما اظنه ما اظنه ما اظنه
ne hostur ne cömettir ما اظنه ما اظنه
أجور أجور أجور أجور
أسود أسود أسود أسود
البيض البيض البيض البيض
بغض بغض بغض بغض

3 - Şunlar da müstesnâ kelimelerdir:

مستورة مستورة مستورة مستورة
مبين مبين مبين مبين
جدول جدول جدول جدول
استجوز استجوز استجوز استجوز
galip geldi galip geldi galip geldi galip geldi
dal budak saldı اعمل اعمل اعمل

b) Elifin (واو) a kalbolunması:

174 - Elif uç verde (واو) a çevilir:

(1) Bu durumda hareke ne olursa olsun üst tarafa verilir.

1 — İsm-i tasğir ve mechül zammelerinden sonra:

عَاقِبٌ → عَاقِبَةٌ
كَلْبٌ → كَلْبَةٌ

2-Bazı cemi'lerin elifinden önce bulununca:

الْمَوَاقِبُ → الْمَوَاقِبَةُ
الْمَوَاقِبِيُّ → الْمَوَاقِبِيَّةُ
الْمَوَاقِبِيُّ → الْمَوَاقِبِيَّةُ
الْمَوَاقِبِيُّ → الْمَوَاقِبِيَّةُ

3 — Bazı kelimelerde nisbet (.هـ) indan önce:

الْمَوَاقِبِيُّ → الْمَوَاقِبِيَّةُ
الْمَوَاقِبِيُّ → الْمَوَاقِبِيَّةُ

c) Elifin (.هـ) a kalbolunması:

175 — Üç yerde de elif (.هـ) a kalbolunur:

1 — Cemi'de kesreden sonra bulununca:

الْمَوَاقِبِيُّ → الْمَوَاقِبِيَّةُ
الْمَوَاقِبِيُّ → الْمَوَاقِبِيَّةُ

2 — Tasğir (.هـ) indan sonra:

الْمَوَاقِبِيُّ → الْمَوَاقِبِيَّةُ
الْمَوَاقِبِيُّ → الْمَوَاقِبِيَّةُ

3 — İsm'in sonunda zâid olan elifler, tesniye ve müennes cemi' hallerinde:

الْمَوَاقِبِيُّ → الْمَوَاقِبِيَّةُ
الْمَوَاقِبِيُّ → الْمَوَاقِبِيَّةُ

d) (.هـ) harfinin (.هـ) a kalbolunması:

176 — On yerde (.هـ), (.هـ) a kalbolunur:

1 — Sakin olarak kesreden sonra bulunur (.هـ) :

الْمَوَاقِبِيُّ → الْمَوَاقِبِيَّةُ
الْمَوَاقِبِيُّ → الْمَوَاقِبِيَّةُ
الْمَوَاقِبِيُّ → الْمَوَاقِبِيَّةُ
الْمَوَاقِبِيُّ → الْمَوَاقِبِيَّةُ
الْمَوَاقِبِيُّ → الْمَوَاقِبِيَّةُ
الْمَوَاقِبِيُّ → الْمَوَاقِبِيَّةُ
الْمَوَاقِبِيُّ → الْمَوَاقِبِيَّةُ
الْمَوَاقِبِيُّ → الْمَوَاقِبِيَّةُ
الْمَوَاقِبِيُّ → الْمَوَاقِبِيَّةُ
الْمَوَاقِبِيُّ → الْمَوَاقِبِيَّةُ

2 - Bir kelime, birincisi sakin olarak (واو) ile (هـ) yanyana gelse, (واو) harfi (هـ) a gevrilir ve meydana gelen iki (هـ) in birincisi ikincisine sokularak (idgham = idgham) bir şede verilir :

(1) مَجْرِيٌّ → مَجْرِيٌّ
مَجْرِيٌّ → مَجْرِيٌّ
مَجْرِيٌّ → مَجْرِيٌّ

3 - Cemi' olan kelimenin sonunda ilki zâid iki (واو) bulunursa ikisi de (هـ) olur :

مَجْرِيٌّ → مَجْرِيٌّ
مَجْرِيٌّ → مَجْرِيٌّ

4 - (واو) kesre ile elif arasında kalınca (هـ) a kalbolunur (2) :

مَجْرِيٌّ → مَجْرِيٌّ
مَجْرِيٌّ → مَجْرِيٌّ

5 - (واو) üç harften sonra, kelimenin sonuncu harfi (zamirler-den evvel olabilir) olarak bulunursa (هـ) olur :

مَجْرِيٌّ → مَجْرِيٌّ
مَجْرِيٌّ → مَجْرِيٌّ
مَجْرِيٌّ → مَجْرِيٌّ

6 - (واو) I. madde icâbı müfredde (هـ) a kalbolunmuşsa cemide de (هـ) olur :

مَجْرِيٌّ → مَجْرِيٌّ
مَجْرِيٌّ → مَجْرِيٌّ

7 - (واو) tarafta (kelimenin son ucunda) bulunur, üst tarafı da meksûr olursa (هـ) a kalbolunur :

(1) Bu örnekte görüldüğü gibi, üst tarafı zammı ise kesreye gevrilir.

(2) Bunun iki şarti vardır : a) Kelime cemi' ise müfredindeki vâv sakin olmalı ; b) Masdarsa fi'li i'lâî görmüş bulunmalıdır.

(3) Bu kelimelerin aslı (واو) lıdır :

مَجْرِيٌّ

8 - Mu'rab (sonu değişen) isimlerin sonunda üst tarafı mazmûm olarak bulunan (واو) lar (باء) a çevrilir:

الدَّاعِيَةُ → الدَّاعِيَةُ → الدَّاعِيَةُ → الدَّاعِيَةُ → الدَّاعِيَةُ
 الدَّاعِيَةُ → الدَّاعِيَةُ → الدَّاعِيَةُ → الدَّاعِيَةُ → الدَّاعِيَةُ

9 - Ism-i tafdil'in müennesi olan (فاعلي) vezinde eliften önceki (واو), (باء) olur:

الدَّاعِيَةُ → الدَّاعِيَةُ → الدَّاعِيَةُ → الدَّاعِيَةُ → الدَّاعِيَةُ
 الدَّاعِيَةُ → الدَّاعِيَةُ → الدَّاعِيَةُ → الدَّاعِيَةُ → الدَّاعِيَةُ

10 - İskân (harekeyi atmak) bahsinde gelecek.

الدَّاعِيَةُ → الدَّاعِيَةُ → الدَّاعِيَةُ → الدَّاعِيَةُ → الدَّاعِيَةُ

e) (باء) in (واو) a kalbolunması :

177 - Bunun da yeri ikidir :

1 - (باء) sâkin, üst tarafı mazmûm bulunmak (1) :

الدَّاعِيَةُ → الدَّاعِيَةُ → الدَّاعِيَةُ → الدَّاعِيَةُ → الدَّاعِيَةُ
 الدَّاعِيَةُ → الدَّاعِيَةُ → الدَّاعِيَةُ → الدَّاعِيَةُ → الدَّاعِيَةُ

2 - (فاعلي) vezinde yâli nâkis isimler :

الدَّاعِيَةُ → الدَّاعِيَةُ → الدَّاعِيَةُ → الدَّاعِيَةُ → الدَّاعِيَةُ
 الدَّاعِيَةُ → الدَّاعِيَةُ → الدَّاعِيَةُ → الدَّاعِيَةُ → الدَّاعِيَةُ

f) (واو) ile (باء) in hemzeye kalbolunmaları (2) :

178 - (واو) ile (باء) dört yerde hemzeye kalbolunur :

1 - Zâid eliften sonra :

الدَّاعِيَةُ → الدَّاعِيَةُ → الدَّاعِيَةُ → الدَّاعِيَةُ → الدَّاعِيَةُ
 الدَّاعِيَةُ → الدَّاعِيَةُ → الدَّاعِيَةُ → الدَّاعِيَةُ → الدَّاعِيَةُ

(1) [lâ] kaidelerinin dışında kalan (şâzz) kelimelerin hepsini yazmı-
 yor, raslandıkça öğrenmeye bırakıyoruz. Aksi halde ezbere çok yer
 verilmiş oluyor.
 (2) Gerçi bu nevi "ibdâl" bahsine girer ama, ilgili olduğundan
 buraya almıştır.

Bütün bu hemzelerin asli (واو) veya (ياء) dir.

2 - Fi'il gören ecvel ism-i faillerin ortasında kalan (واو) ile

(ياء):

الْبَابُ → الْبَابُ → الْبَابُ

3 - (فعل) gibi "son gövül" (الفعل) vezninde, cemi' elifin-den sonra gelen (ve müfredde göre zaid med harfi olan) (واو) ile (ياء):

الْمَجْرُوبُ → الْمَجْرُوبُ → الْمَجْرُوبُ → الْمَجْرُوبُ → الْمَجْرُوبُ

4 - Kelimenin başında harekeli olarak, yanyana iki (واو) bulu-

nursa ilki hemze olur:

وَأَصْلُ → وَأَصْلُ → وَأَصْلُ → وَأَصْلُ → وَأَصْلُ

II - Iskan (الإسكان)

(Harekesini gidermek suretiyle i'lal)

179 - Bu suretle yapılan i'lalin üç geçidi vardır:

1 - (واو) yahut (ياء) sakin kilip, harekelerini üst tarafa nakl-

etmek (1):

a) Sakin kiliman (واو) ile (ياء) in harekeleri fetha idiyse, iskan-

dan sonra bu iki harf elife kalbolunur (Mad. 173, şık: 2):

أَسْتَقِيمُ → أَسْتَقِيمُ → أَسْتَقِيمُ → أَسْتَقِيمُ → أَسْتَقِيمُ

b) Harekeleri kesre idiyse, (ياء) a kalbolunurlar (mad. 136, şık: 10):

أَخْرَجْتُ → أَخْرَجْتُ → أَخْرَجْتُ → أَخْرَجْتُ → أَخْرَجْتُ

(1) Üst tarafı da harekeli ise önce o sakin kilinir. قِيلَ → قِيلَ → قِيلَ

2 - (واو) ile (آء) sakin kilinip harekeleri (başka tarafa nakle- dilmeden) atılmak :

بني → بني
بني → بني
البي → البي
البي → البي
التاجي → التاجي
التاجي → التاجي

3 - (واو) ile (آء) in harekeleri üst taraflarına verilip kendi- leri (hazif ve kalb olumadan) olduğu gibi bırakılmak :

البي → البي
البي → البي
بي → بي
بي → بي
يقول → يقول
يقول → يقول

Not: Geçen maddelerde illet harflerini sakin kıldık, bunun iki se- bebi vardır :

1 - Ya illet harfinin üst taraflı sakin ve sahif bir harf iken ken- disi harekeli olmak ;

2 - Ya da üst taraflı sakin değilse de kendisi mazmum veya meksur bulunmak.

III - Hazf (الذوق)

(Harfi atmak suretiyle yapılan 'ilal)

180 - Hazf, ziyâde (ilâve) nin ziddi olup, kelimedede asıl harflerden birini yok etmek demektir (1).

181 - Hazf, illetli olan kelimelerin; başından, ortasından veya sonundan olmak üzere üç kısma ayrılır :

1 - **Baştan Hazf.** Bu, misâl kısmına âit olup yerleri şunlardır :
a) Misâl kısmından, sülâsi muzârielerde :

عزب → عزب
عزب → عزب
عزب → عزب
عزب → عزب

(1) **al** جَدَّ، بَغُورٌ، يَ، ye، كَرٍ gibi emirlerin başının hazfi kaideye uygun (kıyasî) değildir.

b) Bunların emir ve nehiyelerinde:

عَدَّ → (أَوْعَدَ) → لَعَنَ → لَعْنًا

c) Misâlden (فَعَّلَ) veznindeki masdarlarda:

أَنْهَى → أَيْهَى → وَصَّى → وَصِيَّةً → وَصِيَّةً

2 — Ortadan Hazif. Bu, ecevî kısmına aittir. Sebebi: Kelimenin ortasında bulunan illet harfinin, kendinden sonraki sahib harfle - her ikisi sâkin olarak - birleşmesidir.

Bunun da beş yeri vardır:

a) Ecevften olan meczûm muzâri'ler:

أَسْتَجِبُ → أَسْتَجِبُ → أَسْتَجِبُ → أَسْتَجِبُ → أَسْتَجِبُ

b) Emirler ve nehiyeler:

أَقُولُ → أَقُولُ → أَقُولُ → أَقُولُ → أَقُولُ

c) Ecevî müennes cem'iler:

قَوْلِي → قَوْلِي → قَوْلِي → قَوْلِي → قَوْلِي

d) Ecevî olan mâzîlerin muhâtab ve mütetekellimlileri:

أَسْتَجِبُ → أَسْتَجِبُ → أَسْتَجِبُ → أَسْتَجِبُ → أَسْتَجِبُ

e) Sülasî ecevî ism-i mef'ûller ile, (أَفْعَالُ) ve (أَسْتَفْعَالُ) masdarları:

أَسْتَجِبُ → أَسْتَجِبُ → أَسْتَجِبُ → أَسْتَجِبُ → أَسْتَجِبُ

(1) Emirlerde, baştaki hemzeden sonraki harf harekelenince hemzeye ihtiyaç kalmaz ve kaldırılır.
(2) (وَأَوْ) in üst tarafı haziften sonra zammec, (يَا) inki kesre ya-pılır ki asıllarına delalet etsinler.

raridir. (2) Bunların bir kısmı yukarıda geçenlerin ibdâl bakımından tek-

sona bir-(أ) getirilir. (1) Hazfedilen illet harfine karşılık olarak bu iki nevi' masdarda

3 — Sahih bir harfin illet harfi yerine getirilmesi veya bunun tersi:

سَانٍ → سَانٍ نِيرٌ → نِيرٌ نَارٌ → نَارٌ قَوْلٌ → قَوْلٌ

2 — Illet harfini hemzeye kalb veya bunun aksi:

قَالَ → قَوْلٌ

1 — Bir illet harfinin başka bir illet harfine kalbi:

Çesitleri (2):

182 — İbdâl: Bir harfi, başka bir harf yerine getirmektedir.

B) — İBDÂL (الْبَدَالُ)

tenvin gelmekle hasil olan sâkinler birleşmesi (الْجَمْعُ السَّاكِنِيُّ)
 آتٍ → آتٍ أَوْرَى → أَوْرَى مَبِئَّةً → مَبِئَّةً الْقَائِي → الْقَائِي
 تَاءَ → تَاءَ التَّائِي → التَّائِي عَيْنٌ → عَيْنٌ الْقَائِي → الْقَائِي

c) Nâkis kelimenin başından ta'rif harfi (ال) kalkıp, sunna

b) İskân, yahut kalb soncu iki sâkin harfin yan yana gelmesi:
 سَوًا عَمًّا اِعْمًا سَمِينًا سَمِينًا سَمِينًا سَمِينًا
 سَمِينًا سَمِينًا سَمِينًا سَمِينًا سَمِينًا سَمِينًا سَمِينًا

a) Nâkisların meczûm olanları (emirler, nehiyeler, cezim harfliler):
 لاَئِيًا اِعْمًا اِعْمًا اِعْمًا اِعْمًا اِعْمًا
 سَمِينًا سَمِينًا سَمِينًا سَمِينًا سَمِينًا سَمِينًا

Sondan hazif: Bu da nâkis kısmına aittir. Yerleri:

سَمِينًا اِعْمًا اِعْمًا اِعْمًا اِعْمًا اِعْمًا
 سَمِينًا سَمِينًا سَمِينًا سَمِينًا سَمِينًا سَمِينًا

قَالَ → قَالَ قَوْلِي → قَوْلِي
بِمَا لِي → بِمَا لِي

4 — Sahih harflerin birbirinin yerine gelmeleri: (bk. s. 54)

مَاتَ → مَاتَ مَاتَ → مَاتَ
مَاتَ → مَاتَ مَاتَ → مَاتَ

لَا يَزِيحُ → لَا يَزِيحُ
لَا يَزِيحُ → لَا يَزِيحُ

c) IDGĀM (الْإِدْغَامُ)

183 — Bir cinsten olan (biribirine benzeyen) iki harfin birincisini ikinciye idhal etmek ve ikisini birleştirmek. Yazılığa bir harf olarak yazılır ve üzerine şedde konur. Okunurken ilki sâkin, ikincisi harekeli iki harf gibidir.

Birinci harfe "katılan" (الِدْغَامُ), ikinci harfe "kendisine katılan"

(الِدْغَامُ) denir:

سَكَتٌ → سَكَتٌ
سَكَتٌ → سَكَتٌ

184 — Idgām, lüzümü bakımından üç çeşittir: Vâcip, Câiz, Mumteni'.

1 — Vâcib idgām: Lâzım idgām, yapılmaması câiz olmayan idgām

demektir. Bunun yerleri:

a) Bir cinsten olan iki harfin birincisi sâkin, ikincisi harekeli

olunca:

الدَّعْوُ → الدَّعْوُ
الدَّعْوُ → الدَّعْوُ
الدَّعْوُ → الدَّعْوُ

b) I — Bu iki harfin ikisi de harekeli olursa (Bu takdirde önce

birinci harf sâkin kılınır):

عَادَ → عَادَ
عَادَ → عَادَ
عَادَ → عَادَ

II — Su misallerde ilk harfin harekesi atılmamış, üst tarafına verilmiştir:

البرية → البرية
البرية → البرية
البرية → البرية
البرية → البرية

Not : (184/b) nin birinci kısmından (فعل، فعل، فعل، فعل) veznin-deki kelimeler,

İkinci kısmından da (فعل، فعل، فعل، فعل) veznindeki muzaafatlar müstesnâdır. Örnekler :

البرية → البرية
البرية → البرية
البرية → البرية
البرية → البرية
البرية → البرية

2 — **Caiz İdğam** : Yapılmaması câiz olan idğamdır. Bunun yeri: Aynı olan iki harfinden ikincisinin sükûnu sonradan gelme (arizi) (1) olan kelimelerdir :

البرية → البرية (2) البرية → البرية
البرية → البرية البرية → البرية
البرية → البرية البرية → البرية

3 — **Mümteni' idğam** : Terki (yapılmaması) lâzım olmandır. Bu da ikinci harfin ârizi değil, asli (vezni icâbı) sâkin olmasıyla olur :

البرية → البرية
البرية → البرية
البرية → البرية
البرية → البرية

HEMZENİN DEĞİŞME DURUMLARI

185 — Hemze, değişikliğe uğraması bakımından illet harflerine benzer.

186 — Hemze başta bulununca dâima harekeli, orta ve sonda ise bazan harekeli, bazan sâkindir.

187 — Sâkin hemze, üst tarafının hareketine uygun illet harfine çevrilebilir :

البرية → البرية
البرية → البرية
البرية → البرية

(1) Asıl kalıba göre sâkin değilken kelimeyi 'lâl ve cezî yüzünden biz sâkin kılıyorsak meydana gelen sükûna ârizi denir. (2) Son harfe biz her hangi bir hareke veririz.

188 — Harekeli hemzenin üst tarafı sâkin-sâhîh bir harf ise, harekesi buna naklile kendisi hazfedilebilir (Kolay telefuz için atılır) :

سَاءٌ → سَاءَةٌ
مِنْ أَبْوَابٍ → مِنْ أَبْوَابَةٍ
مِنْ قِيَامٍ → مِنْ قِيَامَةٍ

189 — Üst tarafında zâid bir med harfi varsa, hemze onun cinsine kalb olunur ve idgâm edilirler :

بَرِيَّةٌ → بَرِيَّةٌ
رَبِيَّةٌ → رَبِيَّةٌ
رَبِيَّةٌ → رَبِيَّةٌ

190 — Üst tarafı elif ise, elif hareke ve idgâma gelmediğinden hemze ikisi ortası okunur (يَيْ , يَيْنِ). Yani harekesi fetha ise (elif-hemze) arası, zamme ise (vâv - hemze) arası, kesre ise (yâ'-hemze) arası bir sesle okunur. Buna kolaylaştırma (التيسير) denir :

وَسَاءٌ وَسَاءَةٌ
تَسَاءُلٌ تَسَاءُلَةٌ
سَاءَلٌ سَاءَلَةٌ

191 — Hemze, kelime sonunda kalb ve hafze uğrayabilir :

تَطِيَّبٌ → تَطِيَّبَةٌ
تَطِيَّبٌ → تَطِيَّبَةٌ
تَطِيَّبٌ → تَطِيَّبَةٌ

192 — Bir sâkin hemze ile, üst tarafında harekeli bir hemze yan yana gelse, ikinci hemze birincinin harekesine uygun bir med harfi olur :

أَمَلٌ → أَمَلَةٌ
أَمَلٌ → أَمَلَةٌ
أَمَلٌ → أَمَلَةٌ
أَمَلٌ → أَمَلَةٌ
أَمَلٌ → أَمَلَةٌ
أَمَلٌ → أَمَلَةٌ

193 — (رَوِيَّةٌ) Masdarının muzari siygalarında, bir de (أَرَا) göstermek) masdarının hem mazi hem muzâriinde hemze terkedilir :

أَرَى → أَرَى
أَرَى → أَرَى
أَرَى → أَرَى
أَرَى → أَرَى
أَرَى → أَرَى

(رَبِّي أَرَى أَرَى كَرِي)

“Düşünmele (Rabbim) görünmez dibi,

Göster bize hakkı olduğu gibi.”

FİLLERİN GEKİM CEDVELLERİ

Not : Gekim cedvellerinin sağ üst köşelerine, gekimi yapılan fiilin «müfred - gâ-ib - ma'lûm - mâzî» sıygasının türkçesi konmuştur.

المتكلم	المخاطبة	المخاطب	الفائدة	الفائدة	
أنا	أنا	أنا	أنا	أنا	الخاصة المجرور
نحن	نحن	نحن	نحن	نحن	الخاصة المجرور
أنت	أنت	أنت	أنت	أنت	الخاصة المجرور
أنتم	أنتم	أنتم	أنتم	أنتم	الخاصة المجرور
هو	هو	هو	هو	هو	الخاصة المجرور
هي	هي	هي	هي	هي	الخاصة المجرور
هو	هو	هو	هو	هو	الخاصة المجرور
هي	هي	هي	هي	هي	الخاصة المجرور
هو	هو	هو	هو	هو	الخاصة المجرور
هي	هي	هي	هي	هي	الخاصة المجرور
هو	هو	هو	هو	هو	الخاصة المجرور
هي	هي	هي	هي	هي	الخاصة المجرور
هو	هو	هو	هو	هو	الخاصة المجرور
هي	هي	هي	هي	هي	الخاصة المجرور
هو	هو	هو	هو	هو	الخاصة المجرور
هي	هي	هي	هي	هي	الخاصة المجرور

Salim fil'in gekimi

الزئيدات

الأسماء

الضائع

الخاصة

المعلوم المجهول

المجهول المعلوم

المعلوم المعلوم

أسماء

أسماء

أسماء

أسماء

أسماء

أسماء

أسماء

أسماء

أسماء

أسماء

أسماء

أسماء

أسماء

أسماء

أسماء

أسماء

أسماء

أسماء

أسماء

أسماء

أسماء

أسماء

أسماء

أسماء

أسماء

أسماء

أسماء

أسماء

أسماء

أسماء

أسماء

أسماء

أسماء

أسماء

أسماء

أسماء

أسماء

أسماء

أسماء

أسماء

أسماء

أسماء

أسماء

أسماء

أسماء

أسماء

أسماء

أسماء

أسماء

أسماء

أسماء

أسماء

أسماء

أسماء

أسماء

أسماء

أسماء

أسماء

أسماء

أسماء

أسماء

أسماء

أسماء

أسماء

المنفرد - ما يورثه

المتعدد - ما يورثه

المتكلم

المخاطبة

المخاطب

الفائدة

الفعلية

التكلم	الحفاطه	الحفاطه	الحفاطه	الحفاطه	الحفاطه	الضمائم
<p>أنا أنا</p> <p>أنا أنا</p> <p>أنا أنا</p> <p>أنا أنا</p>	<p>أنا أنا</p> <p>أنا أنا</p> <p>أنا أنا</p> <p>أنا أنا</p>	<p>أنا أنا</p> <p>أنا أنا</p> <p>أنا أنا</p> <p>أنا أنا</p>	<p>أنا أنا</p> <p>أنا أنا</p> <p>أنا أنا</p> <p>أنا أنا</p>	<p>أنا أنا</p> <p>أنا أنا</p> <p>أنا أنا</p> <p>أنا أنا</p>	<p>أنا أنا</p> <p>أنا أنا</p> <p>أنا أنا</p> <p>أنا أنا</p>	<p>أنا أنا</p> <p>أنا أنا</p> <p>أنا أنا</p> <p>أنا أنا</p>
<p>أنا أنا</p> <p>أنا أنا</p> <p>أنا أنا</p> <p>أنا أنا</p>	<p>أنا أنا</p> <p>أنا أنا</p> <p>أنا أنا</p> <p>أنا أنا</p>	<p>أنا أنا</p> <p>أنا أنا</p> <p>أنا أنا</p> <p>أنا أنا</p>	<p>أنا أنا</p> <p>أنا أنا</p> <p>أنا أنا</p> <p>أنا أنا</p>	<p>أنا أنا</p> <p>أنا أنا</p> <p>أنا أنا</p> <p>أنا أنا</p>	<p>أنا أنا</p> <p>أنا أنا</p> <p>أنا أنا</p> <p>أنا أنا</p>	<p>أنا أنا</p> <p>أنا أنا</p> <p>أنا أنا</p> <p>أنا أنا</p>
<p>أنا أنا</p> <p>أنا أنا</p> <p>أنا أنا</p> <p>أنا أنا</p>	<p>أنا أنا</p> <p>أنا أنا</p> <p>أنا أنا</p> <p>أنا أنا</p>	<p>أنا أنا</p> <p>أنا أنا</p> <p>أنا أنا</p> <p>أنا أنا</p>	<p>أنا أنا</p> <p>أنا أنا</p> <p>أنا أنا</p> <p>أنا أنا</p>	<p>أنا أنا</p> <p>أنا أنا</p> <p>أنا أنا</p> <p>أنا أنا</p>	<p>أنا أنا</p> <p>أنا أنا</p> <p>أنا أنا</p> <p>أنا أنا</p>	<p>أنا أنا</p> <p>أنا أنا</p> <p>أنا أنا</p> <p>أنا أنا</p>

المتكلم	المخاطب	المخاطب	الغائب	الغائب	
يبدأ يتهـ	يبدأ يتهـ	يبدأ يتهـ	يبدأ يتهـ	يبدأ يتهـ	الخاص
يبدأ يتهـ	يبدأ يتهـ	يبدأ يتهـ	يبدأ يتهـ	يبدأ يتهـ	الخاص
يبدأ يتهـ	يبدأ يتهـ	يبدأ يتهـ	يبدأ يتهـ	يبدأ يتهـ	الخاص
يبدأ يتهـ	يبدأ يتهـ	يبدأ يتهـ	يبدأ يتهـ	يبدأ يتهـ	الخاص
يبدأ يتهـ	يبدأ يتهـ	يبدأ يتهـ	يبدأ يتهـ	يبدأ يتهـ	الخاص
يبدأ يتهـ	يبدأ يتهـ	يبدأ يتهـ	يبدأ يتهـ	يبدأ يتهـ	الخاص
يبدأ يتهـ	يبدأ يتهـ	يبدأ يتهـ	يبدأ يتهـ	يبدأ يتهـ	الخاص
يبدأ يتهـ	يبدأ يتهـ	يبدأ يتهـ	يبدأ يتهـ	يبدأ يتهـ	الخاص
يبدأ يتهـ	يبدأ يتهـ	يبدأ يتهـ	يبدأ يتهـ	يبدأ يتهـ	الخاص
					النساء
يبدأ يتهـ	يبدأ يتهـ	يبدأ يتهـ	يبدأ يتهـ	يبدأ يتهـ	
يبدأ يتهـ	يبدأ يتهـ	يبدأ يتهـ	يبدأ يتهـ	يبدأ يتهـ	
يبدأ يتهـ	يبدأ يتهـ	يبدأ يتهـ	يبدأ يتهـ	يبدأ يتهـ	
يبدأ يتهـ	يبدأ يتهـ	يبدأ يتهـ	يبدأ يتهـ	يبدأ يتهـ	
يبدأ يتهـ	يبدأ يتهـ	يبدأ يتهـ	يبدأ يتهـ	يبدأ يتهـ	

	المركب		المفرد			الضارف
	يقولان	يقولان	يقولان	يقولان	يقولان	الساكن
	يقولان	يقولان	يقولان	يقولان	يقولان	الساكن
	يقولان	يقولان	يقولان	يقولان	يقولان	الساكن
	يقولان	يقولان	يقولان	يقولان	يقولان	الساكن
	يقولان	يقولان	يقولان	يقولان	يقولان	الساكن
	يقولان	يقولان	يقولان	يقولان	يقولان	الساكن
	يقولان	يقولان	يقولان	يقولان	يقولان	الساكن
	يقولان	يقولان	يقولان	يقولان	يقولان	الساكن
	يقولان	يقولان	يقولان	يقولان	يقولان	الساكن
	يقولان	يقولان	يقولان	يقولان	يقولان	الساكن
	يقولان	يقولان	يقولان	يقولان	يقولان	الساكن
	يقولان	يقولان	يقولان	يقولان	يقولان	الساكن
	يقولان	يقولان	يقولان	يقولان	يقولان	الساكن
	يقولان	يقولان	يقولان	يقولان	يقولان	الساكن
	يقولان	يقولان	يقولان	يقولان	يقولان	الساكن

Vav'li ecvefin gekimi

(dedi)

* Bu fi'lin (افعال) ve (افعال) vezinleri kullanılmaz.

		الاسماء			الزوائد	
		الاسماء			الزوائد	
الاسماء	الزوائد	خوف	خوف	خوف	خوف	خوف
		خوف	خوف	خوف	خوف	خوف
		خوف	خوف	خوف	خوف	خوف
		خوف	خوف	خوف	خوف	خوف
الاصناف	الاسماء	خوف	خوف	خوف	خوف	خوف
		خوف	خوف	خوف	خوف	خوف
		خوف	خوف	خوف	خوف	خوف
		خوف	خوف	خوف	خوف	خوف
الاصناف	الاسماء	خوف	خوف	خوف	خوف	خوف
		خوف	خوف	خوف	خوف	خوف
		خوف	خوف	خوف	خوف	خوف
		خوف	خوف	خوف	خوف	خوف
الاصناف	الاسماء	خوف	خوف	خوف	خوف	خوف
		خوف	خوف	خوف	خوف	خوف
		خوف	خوف	خوف	خوف	خوف
		خوف	خوف	خوف	خوف	خوف

(korktu) Dördüncü bābdan ecev'in gekimi

المتكلم	المخاطبة	المخاطب	الغائبة	الغائب	
يا بني	يا بني	يا بني	يا بني	يا بني	الخاصة
يا بني	يا بني	يا بني	يا بني	يا بني	العامة
يا بني	يا بني	يا بني	يا بني	يا بني	العامة
يا بني	يا بني	يا بني	يا بني	يا بني	العامة
يا بني	يا بني	يا بني	يا بني	يا بني	العامة
يا بني	يا بني	يا بني	يا بني	يا بني	العامة
يا بني	يا بني	يا بني	يا بني	يا بني	العامة

المعجم المبرور - مبرور

المعجم الغارزاني - غارزاني
غارزاني - غارزاني

استبرأ	استبرأ	استبرأ	استبرأ	استبرأ	استبرأ
استبرأ	استبرأ	استبرأ	استبرأ	استبرأ	استبرأ
استبرأ	استبرأ	استبرأ	استبرأ	استبرأ	استبرأ
استبرأ	استبرأ	استبرأ	استبرأ	استبرأ	استبرأ
استبرأ	استبرأ	استبرأ	استبرأ	استبرأ	استبرأ
استبرأ	استبرأ	استبرأ	استبرأ	استبرأ	استبرأ
استبرأ	استبرأ	استبرأ	استبرأ	استبرأ	استبرأ

اعزى	اعزى	اعزى	اعزى	اعزى	اعزى
اعزى	اعزى	اعزى	اعزى	اعزى	اعزى
اعزى	اعزى	اعزى	اعزى	اعزى	اعزى
اعزى	اعزى	اعزى	اعزى	اعزى	اعزى
اعزى	اعزى	اعزى	اعزى	اعزى	اعزى
اعزى	اعزى	اعزى	اعزى	اعزى	اعزى
اعزى	اعزى	اعزى	اعزى	اعزى	اعزى

اعزى	اعزى	اعزى	اعزى	اعزى	اعزى
اعزى	اعزى	اعزى	اعزى	اعزى	اعزى
اعزى	اعزى	اعزى	اعزى	اعزى	اعزى
اعزى	اعزى	اعزى	اعزى	اعزى	اعزى
اعزى	اعزى	اعزى	اعزى	اعزى	اعزى
اعزى	اعزى	اعزى	اعزى	اعزى	اعزى
اعزى	اعزى	اعزى	اعزى	اعزى	اعزى

الزئذيات
الاسماء
الضاح
الاسماء
المعجم المبرور
المعجم الغارزاني
المعجم المبرور

(saast)

Vaali nakis'in gekimi

المتكلم	المخاطبة	المخاطب	الغائب	الغائب	
أنت	أنت	أنت	أنت	أنت	الزائرات
أنت	أنت	أنت	أنت	أنت	
أنت	أنت	أنت	أنت	أنت	
أنت	أنت	أنت	أنت	أنت	
أنت	أنت	أنت	أنت	أنت	
أنت	أنت	أنت	أنت	أنت	الأمر
أنت	أنت	أنت	أنت	أنت	
أنت	أنت	أنت	أنت	أنت	
أنت	أنت	أنت	أنت	أنت	
أنت	أنت	أنت	أنت	أنت	
أنت	أنت	أنت	أنت	أنت	الخاصة
أنت	أنت	أنت	أنت	أنت	
أنت	أنت	أنت	أنت	أنت	
أنت	أنت	أنت	أنت	أنت	
أنت	أنت	أنت	أنت	أنت	
أنت	أنت	أنت	أنت	أنت	الخاصة
أنت	أنت	أنت	أنت	أنت	
أنت	أنت	أنت	أنت	أنت	
أنت	أنت	أنت	أنت	أنت	
أنت	أنت	أنت	أنت	أنت	

Yâ'li nâkıs'in gekimi ! (attı)

Ya'ni nâkis'in gekimi ||

(Râzi oldu)

<div data-bbox="1217 2415 1468 2511" data-label="Text"> <p>المنهات</p> </div>	<div data-bbox="888 2415 985 2511" data-label="Text"> <p>الأص</p> </div>	<div data-bbox="598 2415 792 2543" data-label="Text"> <p>الصنار الطهر الجول</p> </div>	<div data-bbox="231 2415 444 2543" data-label="Text"> <p>الصنار الجول الطهر الجول</p> </div>
<div data-bbox="1468 1513 1622 2382" data-label="Text"> <p>رضيت رضيت رضيت رضيت رضيت رضيت</p> </div>	<div data-bbox="1313 1513 1468 2382" data-label="Text"> <p>رضيت رضيت رضيت رضيت رضيت رضيت</p> </div>	<div data-bbox="1159 1513 1313 2382" data-label="Text"> <p>رضيت رضيت رضيت رضيت رضيت رضيت</p> </div>	<div data-bbox="1004 1513 1159 2382" data-label="Text"> <p>رضيت رضيت رضيت رضيت رضيت رضيت</p> </div>
<div data-bbox="1468 740 1622 1352" data-label="Text"> <p>رضيت رضيت رضيت رضيت رضيت رضيت</p> </div>	<div data-bbox="1313 740 1468 1352" data-label="Text"> <p>رضيت رضيت رضيت رضيت رضيت رضيت</p> </div>	<div data-bbox="1159 740 1313 1352" data-label="Text"> <p>رضيت رضيت رضيت رضيت رضيت رضيت</p> </div>	<div data-bbox="1004 740 1159 1352" data-label="Text"> <p>رضيت رضيت رضيت رضيت رضيت رضيت</p> </div>
<div data-bbox="96 611 734 692" data-label="Text"> <p>* Bu vezin kullanılmaz.</p> </div>			

المتكلم	المخاطب	المخاطب	الغائب	الغائب	
أنا	أنت	أنا	أنت	أنا	الأمم الضائع الاصحى العلماء المجهول
أنا	أنت	أنا	أنت	أنا	
أنا	أنت	أنا	أنت	أنا	
أنا	أنت	أنا	أنت	أنا	
أنا	أنت	أنا	أنت	أنا	النساء الرجال الرجال الرجال الرجال
أنا	أنت	أنا	أنت	أنا	
أنا	أنت	أنا	أنت	أنا	
أنا	أنت	أنا	أنت	أنا	
أنا	أنت	أنا	أنت	أنا	

(korudu)

Meftok leftin gekimi

(geldi)

Mehmûz-ul fâ' ve nâkis'in gekimi

العصايب	المصائب	المخاطب	المخاطبة	التكلم
المصائب	المصائب	المخاطب	المخاطبة	التكلم
المصائب	المصائب	المخاطب	المخاطبة	التكلم
المصائب	المصائب	المخاطب	المخاطبة	التكلم
المصائب	المصائب	المخاطب	المخاطبة	التكلم
المصائب	المصائب	المخاطب	المخاطبة	التكلم
المصائب	المصائب	المخاطب	المخاطبة	التكلم
المصائب	المصائب	المخاطب	المخاطبة	التكلم
المصائب	المصائب	المخاطب	المخاطبة	التكلم
المصائب	المصائب	المخاطب	المخاطبة	التكلم
المصائب	المصائب	المخاطب	المخاطبة	التكلم
المصائب	المصائب	المخاطب	المخاطبة	التكلم
المصائب	المصائب	المخاطب	المخاطبة	التكلم
المصائب	المصائب	المخاطب	المخاطبة	التكلم
المصائب	المصائب	المخاطب	المخاطبة	التكلم
المصائب	المصائب	المخاطب	المخاطبة	التكلم
المصائب	المصائب	المخاطب	المخاطبة	التكلم
المصائب	المصائب	المخاطب	المخاطبة	التكلم
المصائب	المصائب	المخاطب	المخاطبة	التكلم
المصائب	المصائب	المخاطب	المخاطبة	التكلم
المصائب	المصائب	المخاطب	المخاطبة	التكلم
المصائب	المصائب	المخاطب	المخاطبة	التكلم

* Bu vezinler kullanılmaz.

التصنيف	المخاطبة	المخاطب	الغائبة	الغائبة	الغائبة
المراسلات	المراسلات	المراسلات	المراسلات	المراسلات	المراسلات
المراسلات	المراسلات	المراسلات	المراسلات	المراسلات	المراسلات
المراسلات	المراسلات	المراسلات	المراسلات	المراسلات	المراسلات
المراسلات	المراسلات	المراسلات	المراسلات	المراسلات	المراسلات
المراسلات	المراسلات	المراسلات	المراسلات	المراسلات	المراسلات
المراسلات	المراسلات	المراسلات	المراسلات	المراسلات	المراسلات
المراسلات	المراسلات	المراسلات	المراسلات	المراسلات	المراسلات
المراسلات	المراسلات	المراسلات	المراسلات	المراسلات	المراسلات
المراسلات	المراسلات	المراسلات	المراسلات	المراسلات	المراسلات

* Sadece kullanılan kipleri yazılmıştır.

المتكلم	المخاطب	المخاطب	المضاد	المضاد	
تتوي - توي توي - توي	توي - توي توي - توي	توي - توي توي - توي	توي - توي توي - توي	توي - توي توي - توي	المتكلم
توي - توي توي - توي	توي - توي توي - توي	توي - توي توي - توي	توي - توي توي - توي	توي - توي توي - توي	المتكلم
توي - توي توي - توي	توي - توي توي - توي	توي - توي توي - توي	توي - توي توي - توي	توي - توي توي - توي	المتكلم
توي - توي توي - توي	توي - توي توي - توي	توي - توي توي - توي	توي - توي توي - توي	توي - توي توي - توي	المتكلم
توي - توي توي - توي	توي - توي توي - توي	توي - توي توي - توي	توي - توي توي - توي	توي - توي توي - توي	المتكلم
توي - توي توي - توي	توي - توي توي - توي	توي - توي توي - توي	توي - توي توي - توي	توي - توي توي - توي	المتكلم

المتكلم	المخاطبة	المخاطب	الغائبية	الغائب	
واي واي	واي واي	واي واي	واي واي	واي واي	الاسم الضارع المجرى المجرى المجرى
واي واي	واي واي	واي واي	واي واي	واي واي	
واي واي	واي واي	واي واي	واي واي	واي واي	
واي واي	واي واي	واي واي	واي واي	واي واي	
واي واي	واي واي	واي واي	واي واي	واي واي	الزائدات
واي واي	واي واي	واي واي	واي واي	واي واي	
واي واي	واي واي	واي واي	واي واي	واي واي	
واي واي	واي واي	واي واي	واي واي	واي واي	
واي واي	واي واي	واي واي	واي واي	واي واي	
واي واي	واي واي	واي واي	واي واي	واي واي	
واي واي	واي واي	واي واي	واي واي	واي واي	
واي واي	واي واي	واي واي	واي واي	واي واي	
واي واي	واي واي	واي واي	واي واي	واي واي	
واي واي	واي واي	واي واي	واي واي	واي واي	
واي واي	واي واي	واي واي	واي واي	واي واي	
واي واي	واي واي	واي واي	واي واي	واي واي	

الساقط	يغنون	يغنون	يغنون	يغنون	يغنون	يغنون	يغنون	الساقط
الساقط	يغنون	يغنون	يغنون	يغنون	يغنون	يغنون	يغنون	الساقط
الأجوف	يغنون	يغنون	يغنون	يغنون	يغنون	يغنون	يغنون	الأجوف
الضام	يغنون	يغنون	يغنون	يغنون	يغنون	يغنون	يغنون	الضام
المتكلم	يغنون	يغنون	يغنون	يغنون	يغنون	يغنون	يغنون	المتكلم

المخاطبة	أَعْرَبُ أَعْرَبُوا أَعْرَبُوا أَعْرَبُوا أَعْرَبُوا	المخاطبة	أَعْرَبُ أَعْرَبُوا أَعْرَبُوا أَعْرَبُوا أَعْرَبُوا	المخاطبة	أَعْرَبُ أَعْرَبُوا أَعْرَبُوا أَعْرَبُوا أَعْرَبُوا	أَعْرَبُ أَعْرَبُوا أَعْرَبُوا أَعْرَبُوا أَعْرَبُوا	أَعْرَبُ أَعْرَبُوا أَعْرَبُوا أَعْرَبُوا أَعْرَبُوا	أَعْرَبُ أَعْرَبُوا أَعْرَبُوا أَعْرَبُوا أَعْرَبُوا	أَعْرَبُ أَعْرَبُوا أَعْرَبُوا أَعْرَبُوا أَعْرَبُوا	أَعْرَبُ أَعْرَبُوا أَعْرَبُوا أَعْرَبُوا أَعْرَبُوا
						أَعْرَبُ أَعْرَبُوا أَعْرَبُوا أَعْرَبُوا أَعْرَبُوا	أَعْرَبُ أَعْرَبُوا أَعْرَبُوا أَعْرَبُوا أَعْرَبُوا	أَعْرَبُ أَعْرَبُوا أَعْرَبُوا أَعْرَبُوا أَعْرَبُوا	أَعْرَبُ أَعْرَبُوا أَعْرَبُوا أَعْرَبُوا أَعْرَبُوا	أَعْرَبُ أَعْرَبُوا أَعْرَبُوا أَعْرَبُوا أَعْرَبُوا

Şeddeli ve seddesiz te'kid nûnu ile emrin çekimi

Donmuş fiiller

<p>(Donmuş fiiller bütün zamanları çekilmeyen fiillerdir.)</p>
<p>(Sadece mazi çekilir.) : <i>لَبَسَ</i></p> <p>لَبَسَ لَبَسْتُ لَبَسْتُمْ لَبَسَتْ لَبَسْتُمْ لَبَسْتُمْ لَبَسُوا لَبَسْتُمْ لَبَسْتُمْ</p>
<p>(Sadece mazi çekilir.) : <i>عَسَى</i></p> <p>عَسَى عَسَى عَسَى عَسَى عَسَى عَسَى عَسَى عَسَى عَسَى</p>
<p>(Kullanılan kipleri) : <i>لَبَسَ</i> <i>لَبَسْتُمْ</i> <i>لَبَسْتُمْ</i></p> <p>لَبَسْتُ لَبَسْتُمْ لَبَسْتُمْ لَبَسْتُمْ لَبَسْتُمْ لَبَسْتُمْ</p>
<p>(Kullanılan kipleri) : <i>هَلَّ</i> <i>هَلَلْتُمْ</i> <i>هَلَلْتُمْ</i></p> <p>هَلَلْتُ هَلَلْتُمْ هَلَلْتُمْ هَلَلْتُمْ هَلَلْتُمْ هَلَلْتُمْ</p>
<p>(Hiç çekilmez.) <i>هَلَلْتُمْ</i> <i>هَلَلْتُمْ</i> <i>هَلَلْتُمْ</i></p> <p>(Bu ikisi taaccüb fi'idir, çekilmez.) <i>هَلَلْتُمْ</i> <i>هَلَلْتُمْ</i> <i>هَلَلْتُمْ</i></p>

(الجزء ١١)

NAHIV

İKİNCİ KISIM

SARF – NAHIV

ARAPÇA

9) S (6
6) B (6
let,
deni
"me"
LAK
son
ayri
S
kuru
de k
S

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

MURAB VE MEBNI (المُرَبِّ وَالْمَبْنِي)

Sartın başında nahvi de ta'rif etmiştik. Nahvin konusu; cümle için de kelime sonlarının aldığı durum, kelimelerin cümledeki yeri ve cümle kuruluşudur.

Sonları bakımından kelimeler, mu'rab ve mebni olmak üzere ikiye ayrılır. Mu'rab bahsi çok uzun olduğundan önce mebnileri anlatacak, sonra nahvin asıl konusu olan mu'rab bahsine geçeceğiz.

Cümleyi teşkil eden unsurlardan bahsederken isim ve fiil cümlesi

hakkında da bilgi verilecektir.

BİRİNCİ BÖLÜM

MEBNİLER

Mebni (المَبْنِي) :

1 — Sonu hareke ve sükun bakımından değişmeyen kelimeye "mebni" denir.

2 — Mebniler "lazım" ve "arız" olmak üzere ikiye ayrılır.

A) Lazım mebni (المَبْنِي اللَّازِم) :

3 — Hiç bir durumda sonu değişmeyen kelimelere lazım mebni denir.

a) Lazım mebni isimler şunlardır : 1) Zamirler, 2) İşâret isimleri, 3) İsm-i mevsuller, 4) Şart isimleri, 5) İstifhâm (soru) isimleri, 6) Bazı kinâyeler (belgisiz sıfatlar), 7) Bazı zarflar, 8) Fiil isimleri,

9) Savtlar (taklid edilen sesler):

atin dört-nal sesi : - طَبِي طَبِي طَبِي كediye pis عَجِي

b) Lâzım mebnî fiiller : 1) Mâzî, 2) Emir.

c) Bütün harfler aynı şekilde mebnîdir.

B) **Âriz mebnî (الجزئي المأزى) :**

4 — Mebnî olmaları bazı sebeplere bağlı bulunan kelimelerdir ki, sebepler bulunmayınca bu kelimeler mebnî olmaz.

a) **Âriz mebnî isimler :** 1) Bâzı münâdâlar, 2) Umûmiyolumsuzluk

ifade eden (V) nin ismi, 3) On birden ondokuza kadar sayı isimleri,

4) Bileşik isim ve zarflar, 5) Cümleye muzâf olan zarflar, 6) Altı ci-

het ismi.

b) **Âriz mebnî fiiller :** Bâzı durumlarda muzâri.

Bu bölümde yerlerini alan mebnîleri birer birer inceleyelim.

İKİNCİ BÖLÜM

LÂZİM MEBNİLER

1 - ZAMİRLER (الضمائر)

5 - İsmi yerini tutan ve gâib, muhâtab ve müteteklimi gösteren

kelimelere zamir denir:

(müteteklim) *ben* یا , (muhâtab) *sen* أنت , (gâib için) *o* هو

Zamirin kısımları:

6 - A) Munfasıl zamir (الضمائر المنفصلة): Söze kendisiyle başla-

nan, veya (أنا) dan sonra gelen zamirlerdir:

kâtip ancak odur هو كاتب *ancak odur* هو كاتب *ancak odur* هو كاتب

Munfasıl zamir cümledeki yeri ve vazifesi bakımından iki kısma

ayrılır:

1) Merfû' (1) munfasıl (المرفوع المنفصل):

	cemi'	tesniye	müfred
gâib	هو	ها	هو
gâibe	هي	ها	هي
muhâtab	أنت	أنت	أنت
muhâtaba	أنت	أنت	أنت
müteteklim	أنا	—	أنا

(1) Merfû', mansûb, mecrûr ve meczûm terimleri için i'râb bahsine (m. 29) bakınız.

II) Mansûb mulfasil (المصوب المنفصل) :

	cemî'	tesniye	müfred
gâib	أَيُّهَا	أَيُّهَا	أَيُّهَا
gâibe	أَيُّهَا	أَيُّهَا	أَيُّهَا
muhâtab	أَيُّهَا	أَيُّهَا	أَيُّهَا
muhâtaba	أَيُّهَا	أَيُّهَا	أَيُّهَا
müttekellim	أَيُّهَا	—	أَيُّهَا

Not: a) Müttekellim birinci şahıs, muhâtab ikinci şahıs, gâib üçüncü şahıs demektir.

b) Buradaki (أَيُّهَا) nin tek başına manası yoktur. Fi'lerden ayrılmış

zamire destek vazifesi görür.

B) Muttasıl zamir (الضمير المتصل) : Kelimenin sonuna - ondan

bir parça imiş gibi - bitişen zamirlerdir :

senin kitabın كتابك onu yazdı كتبه

Muttasil zamir de cümledeki durumuna göre üçe ayrılır :

I) Sadece merfû' olarak kullanımları : tâ, elif, vâv, nûn ve muhâ-

taba yâsı :

كتبت , كتبت , كتبت , كتبت , كتبت , كتبت

II) Bazan mansûb, bazan mecrûr olarak kullanımları : ك , ي , ع :

arkadaşın sana yardım etti امدتك

arkadaşım bana ikram etti اكرمني

anneye oğlu hizmet etmiştir ابني

onu katibi yazdı كتبه

III) Merfû, mansûb ve mecrûr olarak kullanılan :

Rabbimiz biz ısıttik *لما ساءنا وباركنا*

Not : 1) mütakellim yâ'î sâkin ve meftûh okunabilir. Ancak üst tarafı elif, yahut sâkin yâ'î olursa sadece meftûh okunur :

kardeşliğim için yarıncağım ۛ dostum ۛ مولا ۛ değnegim ۛ *صاحبي*

2) Fiillerin sonundaki zamirler fâil veya mef'ul, isimlerin sonundaki zamirler ise muzafunileyh (tamlayan) olur :

gazdın ۛ senin kitapların ۛ *سنتك* onu yazdı *كاتبته*

3) Mütakellim zamiri olan (ۛ) fi'le bitiştirğinde kendinden evvel bir nûn getirilir, buna «vikâye nûnu» denir (1) :

beni sudan korur ۛ *يحميني ۛ* Allah beni yaratır *خلقني الله*

Bazan esre ile yetinerek yâ'î düşer :

benimle kanuşmayın ۛ *لا تكلموني*

Alıştırma : 1 — Aşağıda geçen zamirleri gösteriniz ve çeşitlerini söyleyiniz :

tehlikelerden kurtulduk ۛ *انجنا من ۛ*

ailesi ona ikram etti ۛ *كرمته اهله ۛ*

ona ve yakınlarına selâm verdim ۛ *سلمت عليه وعلى ۛ*

Sakımlığa layık ve yarlıgayan O dur ۛ *هو اهل التقوى واهل الاجور ۛ*

yalnız sana kulluk eder ve ancak senden yardım dileriz :

(1) Vikâye korumak demektir. Bu nûn fi'lin sonundaki harekeyi korur. Bu nûn gelmeseydi yâ'a uyarak fi'lin son harfinin meksûr olmasi icabedecekti.

II — İŞÂRET İSİMLERİ (أسماء الإشارة)

7 — İşâret ismi, türkçemizdeki "su, bu" gibi işâret etmek ve göstermek için kullanılan isimdir:

cemi' müfred	tesniye	müennes	هَذِهِ	هَاتِهِ , هَاتِي	هَؤُلَاءِ
		müzekker	هَذَا	هَئِذَا , هَئِذِي	هَؤُولَاءِ

Not : İşâret isimlerinin tesniyeleri mebnî değil mu'rabdır.
8 — İşâret isimlerinin müzekker, müennes, tesniye ve cemi' olmaları işâret edilen kelimeye bağlıdır. Bu kelimeye (مُتَّوَالِيَةً) denir:

bu iki kız هَاتَيْنِ الْبَنَاتِ
bu adam هَذَا الرَّجُلِ

9 — Asıl işâret ismi : هَذَا , هَذِهِ , هَؤُلَاءِ , هَؤُولَاءِ , هَئِذَا , هَئِذِي . kelimeleridir.

Bastaki (هَا) lar tenbih edatıdır (1). İşâret isimlerinin (هَا) siz olan-

rak kullanıldıkları da vardır ve bu daha çok şiirlerde olur.

bu toprak هَذِهِ الْأَرْضُ *bu* هَا
bu toprak هَذِهِ الْأَرْضُ *bu* هَا

10 — İşâret isimleri (هَا) siz olduklarında sonlarına muhâtab zamiri bitişir. Bu zamirler muhâtabın haline göre değişir:

هَؤُلَاءِ هَؤُولَاءِ هَئِذَا هَئِذِي هَذَا هَؤُولَاءِ

Meselâ kadınlara iki erkek gösterildiğinde : هَاتَيْنِ الرَّجُلَيْنِ denir.

... هَاتَيْنِ هَاتَيْنِ

11 — Bazan müfred ve cemi'de muhâtab zamirinden önce uzaklık için meksûr bir lâm gelir :

... هَؤُولَاءِ هَؤُولَاءِ هَؤُولَاءِ هَؤُولَاءِ

(1) Türkçemizdeki "işte" yerini tutar : işte su هذا

(ذَلِكَ) nin müennesi (ذَلِكَ) dir.

12 — (... هَذَا) yakını, (... ذَلِكَ) ortayı, (... ذَلِكَ) uzayı gösterir. İşaret edilen kelime (müşarun ileyh) uzak olmadığı halde ta'zim için

(ذَلِكَ) kullanıldığı da olur :

bu, o kitabdır ki kendisinde hiç şüphe yoktur وَفِي ذَلِكَ الْكِتَابِ لَا رَيْبَ لَكُمْ فِيهِ وَفِي ذَلِكَ الْكِتَابِ لَا رَيْبَ لَكُمْ فِيهِ

13 — Şunlar yer gösteren işaret isimleridir: burası, burada هُنَا

هَاهُنَا orası, orada هَاهُنَا

هَاهُنَا ta orası, ta orada, o zaman هَاهُنَا

هَاهُنَا burası, burada, orası, orada هَاهُنَا

Not: Müşarunileyh muzaf veya özel isim olursa işaret ismi sonra gelir : bu Muhammed هَذَا مُحَمَّدٌ

öğrencinin bu kitabı هَذَا كِتَابُ الطَّالِبِ هَذَا

Alıştırma : 2 — Tabloda gördüğünüz işaret isimlerine uygun müşarun ileyhler bulunuz :

	uzak		orta		yakın	
	müennes	müzekker	müennes	müzekker	müennes	müzekker
مُفْرَد	ذَلِكَ	ذَلِكَ	ذَلِكَ	ذَلِكَ	هَذَا	هَذَا
تَسْنِيَةٌ	ذَلِكَ	ذَلِكَ	ذَلِكَ	ذَلِكَ	هَذَا	هَذَا
جَمْعٌ	أُولَئِكَ	أُولَئِكَ	أُولَئِكَ	أُولَئِكَ	هَؤُلَاءِ	هَؤُلَاءِ

b) Aşağıdaki boşlukları uygun işaret isimleri ile doldurunuz :

... kitap hoşuma gitti الْكِتَابُ الْكَرِيمِ ...

... mescidleri ziyaret ettim الْمَسَاجِدَ الْبَارِعَةَ ...

... اِلَهًا ...

1) Yakın için :

... güzel manzaralara baktım النظر البتراء البتراء ... نظرت إلى ...

II) Orta için: ... العجائب قول ... الآيات ... آيات ... آيات ...

III) Uzak için: ... آيات ... آيات ... آيات ...

... öğretmenlerden öğrendim ... آيات ... آيات ... آيات ...

III — ISM-I MEVSÜL (الاسم الموصول)

13 — İsm-i mevsül: Manası kendisinden sonra gelen cümle ile açıklanan ve bu cümleye başka bir cümleye bağlayan kelimedir. Bağ-lanan cümlede ism-i mevsüle aid bir zamir bulunur (1):

bize yedirip içiren Allah'a kulluk ederiz ونسبنا ونسبنا ونسبنا ونسبنا ...

Bu cümlede, (الذي) ism-i mevsül, (هو) sila cümlesi,

(هو) de aid adını almaktadır.

Not: Aid (الأي) bazan, yukarıda görüldüğü gibi açık (bariz),

bazan da gizli (müstetir ve mahzûf) olur: (هو) أي

(علم الإنسان ما لم يعلم) (نهج)

14 — İsm-i mevsül hâss ve müstetir olmak üzere ikiye ayrılır.

A) Hâss ismi-i mevsül (الموصول الخاص): Müzekker ve müennesin;

müfred, tesniye ve cem'ileri için ayrı ayrı şekli bulunan ism-i mevsül-lerdir:

	cem'	tesniye	müfred
müzekker	الذي	الذي - الذي	الذي
müennes	التي	التي - التي	التي

(1) İsm-i mevsül çoğu defa türkçemizdeki bağlaç, sonra gelen cüm-le (sila) de yan cümlecik yerini tutmaktadır.

Not : İsm-i mevsülilerin tesniyeleri mebnî değıl, mu'rabdır.

B) Müsterek ism-i mevsül (الموصول المشترك) : Müzekker ve müennesi, müfred, tesniye ve cem'i için ayrı ayrı şekilleri bulunmayan ism-i mevsül (1) :

مَنْ ، مَا ، أَي

1 — (مَنْ) : Akıl taşıyan varlıklar için kullanılır :

müslüman, elinden dilinden müslüman - *المسلمون من لسانه ويده* - müslümanların selâmette kaldığı kimse değildir

2 — (مَا) Akıl taşımayan varlıklar için kullanılır :

علم الإنسان ما لم يعلم insana bilmediğini öğretti

3 — (أَي) : Her iki varlık için de kullanılır. Diğerlerinden farklı olarak mu'rabdır :

بعض الأولاد هو خير من بعض الآباء çocukların hayırlı olanı babasına yarıdım eder

Ancak muzâf olduğunda ve sila cümlesinin başındaki zamir hazfe-dildiğinde zamm üzere mebnî olur :

أعطيت الطالب العلم öğrenciye mükâfat verdim

Sila cümlesi (صلاة الوصول) :

15 — Sila cümlesi ancak haber cümlelerinden olabilir. İnşâ (dilek) cümlelerinden olmaz.

Sila cümleleri, tam cümle olabilecekleri gibi, cümlecik de olabilirler (2) :

كتبته ما في الكتاب kitapdakini yazdım

(1) a) Bunlara ait olan zamirler, lafızlarına göre müfred; mânâlarına göre de müfred, tesniye, cem'i, müzekker ve müennes olabilirler. b) Bunlar ism-i mevsül olmayarak da kullanılırlar, "edatlar" bahsine bakınız.

(2) Burada cümlecikten maksad, yüklemeleri hafz edilmiş ve bazı edatlarla başlayan eksik cümlelerdir :

kitapda [olan] في الكتاب [في الكتاب] ...

bakınız.

Bu edatların manası için kitabın sonundaki "edatlar", bölümüne

16 — Lazım mebnilerden olan şart isimleri 11 tane dir:

IV — ŞART İSİMLERİ (أسماء الشرط)

Allah mükaflatandır

fakire ikram eden kadınları *أولئك اللواتي يعطين من أموالهن*

agzından çıkan söze esir olursun *أولئك اللواتي يعطين من أموالهن*

Agzından çıkan söze esir olursun *أولئك اللواتي يعطين من أموالهن*

b) Aşğıda geçen sila cümleleriyle âid zamirleri gösteriniz:

gönderdiğin iki mektup gelmedi

أولئك اللواتي يعطين من أموالهن

mert olmayanlara ikram olunmaz

أولئك اللواتي يعطين من أموالهن

... *أولئك اللواتي يعطين من أموالهن*

أولئك اللواتي يعطين من أموالهن

Alıştırma: 3 — a) Boş yerleri uygun ism-i mevsüllerle doldurunuz:

daki bakıydır

sizin yanımızdaki tükenir, Allahın yanın- *أولئك اللواتي يعطين من أموالهن*

tahladakini okudum *أولئك اللواتي يعطين من أموالهن*

senin bildiğini ben bilmedim *أولئك اللواتي يعطين من أموالهن*

beklediğimiz geldi *أولئك اللواتي يعطين من أموالهن*

17 — a) (أَي) müstesna, bütün bu edatlar mebnidir.
b) Hepsi cümlelerin başında bulunurlar.

V — SORU İSİMLERİ (اسْمَاءُ اسْئَلِيَّةٌ)

18 — Bunların da sayısı 11 dir:

أَيَّ أَيِّ أَيِّ أَيِّ أَيِّ أَيِّ أَيِّ أَيِّ أَيِّ أَيِّ أَيِّ

Manaları için "edatlar", bölümüne bakınız.

VI — BAZI KİNÂYELER (الْكِنَايَاتُ)

19 — Muayyen bir şeyi, açık olmayan bir sözle ifade etmeye ve bu sözlerle kinâye (belgisiz sıfat) denir:

يَانُودَا كِتَابٌ وَارَاقٌ يَانُودَا كِتَابٌ وَارَاقٌ

Bunların sayısı 6 dir:

بَيْتٌ بَيْتٌ كِتَابٌ كِتَابٌ كِتَابٌ كِتَابٌ كِتَابٌ كِتَابٌ

Bunların manaları için "edatlar", bahsine bakınız.

20 — Bazı kinâyeler daha vardır ki bunlar mebnî değil mu'rabbîdir:

a) (بَيْتٌ) üçten ona kadar muayyen olmayan sayıyı ifade için kullanılır:

بَيْتٌ بَيْتٌ بَيْتٌ بَيْتٌ بَيْتٌ بَيْتٌ بَيْتٌ بَيْتٌ بَيْتٌ بَيْتٌ بَيْتٌ بَيْتٌ

b) (فُلَانٌ - فُلَانَةٌ) : Bunlar da üstü kapalı olarak bir erkek ve kadını ifade için kullanılır:

فُلَانٌ فُلَانَةٌ فُلَانٌ فُلَانَةٌ فُلَانٌ فُلَانَةٌ فُلَانٌ فُلَانَةٌ فُلَانٌ فُلَانَةٌ فُلَانٌ فُلَانَةٌ

VII — BAZI ZARFLAR (الظُرُوفُ)

21 — Zaman ve yer bildirmek için kullanılan isim ve edatlarıdır. Mu'rabbî ve mebnî olarak iki kısma ayrılırlar.

23 — a) Emri-i hâzırın sonu, cezm alâmeti üzere mebnî kabûl edilmiştir. Bu alâmetler için ikinci kitabın 33. maddesine bakınız. b) Mâzî için, birinci kitabın mâzî bölümüne bakınız (mad. 129)

IX — MÂZÎ VE EMİR

22 — mâzî veya emir manasında kullanılan, muayyen kalıplarda isimlerdir; Birinci kitabın sonuna (mad. 169) ve "edatlar," bölümüne bakınız:

VIII — FİL İSİMLERİ (اسماء الفیل)

Manaları ve kullanılışları için "edatlar," bölümüne bakınız.

c) Hem zaman, hem mekân için olan:

b) Zaman için olanlar: إِنِّي عِنْدَ فِي أَيَّامِ أَنْتِ لِي أَيَّامِ أَنْتِ أَيَّامِ أَنْتِ

a) Yer için olanlar: هَـ هَـ هَـ هَـ هَـ هَـ هَـ هَـ هَـ هَـ

Mebnî zarflar 16 tanedir: Mu'rab olanlar "mef'ûlün fihi," bölümünde gelecektir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ÂRIZ MEBNİLER

I - MÜNÂDÂ

24 - Yerinde geleceği üzere müfred ve belirli (muayyen) münâdâlar ref' alâmeti üzere mebnîdir:

أَجْرًا أَسْمَانًا أَسْمَانًا أَسْمَانًا أَسْمَانًا

II - (ي) NIN İSMİ

25 - Başına geldiği kelimeden bir hükümü umûmi olarak kaldıran (ي) nin ismi şu gartlarla fetha üzere mebnîdir:

a) Müfred olacak, b) Nekre (belirsiz) olacak, c) Muzâf olmayacak, d) Muzâfa benzer olmayacak:

لاَوْلَادٍ فِي الدَّارِ عِوَدَ هِجْ جَوْكُ يَوْكُ لاَوْلَادٍ فِي الدَّارِ

Eğer bu isim tesniye ve cemî' olursa yâ' üzere mebnî sayılır:

شَهِرَةٌ أَوْ بَلَدٌ أَوْ نَهْرٌ أَوْ مَدِينَةٌ أَوْ بَيْتٌ أَوْ مَسْجِدٌ أَوْ كَلْبٌ أَوْ كَلْبَانٌ أَوْ كَلْبَانٌ أَوْ كَلْبَانٌ أَوْ كَلْبَانٌ

tiyan vardır

III - BAZI SAYI İSİMLERİ

26 - Onbirden ondokuza kadar sayıların her iki parçasının da sonları fetha üzere mebnîdir:

عَشْرًا عَشْرًا عَشْرًا عَشْرًا عَشْرًا عَشْرًا عَشْرًا عَشْرًا عَشْرًا عَشْرًا

Not: On iki sayısının birinci parçası tesniyeler gibi mu'rabdır (bk. mad. 32, b/1).

IV - BAZI İSİM VE ZARFLAR

27 - a) Bileşik zarflar:

عِوَدَ صَبَاحٍ - أَكْشَامَ عِوَدَ صَبَاحٍ عِوَدَ صَبَاحٍ عِوَدَ صَبَاحٍ عِوَدَ صَبَاحٍ

b) Durum bildiren bileşik isimler:

Ahmed kapı - bir komşundur *أحمد خاری بیت است*

c) Altı yön ismi (الْأَسْمَاءُ السِّتَّةُ) ile bunlara benzeyenler:

عَبْدُ اللَّهِ *عَبْدُ الرَّحْمَنِ* *عَبْدُ الرَّحْمَنِ* *عَبْدُ الرَّحْمَنِ* *عَبْدُ الرَّحْمَنِ* *عَبْدُ الرَّحْمَنِ*

Bu kelimelerin mebnî olabilmeleri için muzâfun ileyh (tamlayan) - lerinin hazfedilmesi, fakat mana bakımından var kabul edilmesi gere- kir. İşte bu şartla zammı üzere mebnî olurlar:

... önce Nedim ile Ömer geldi *قبل مني وبعدي*

Bu cümlede (*قبل* = önce) den sonra söyleyenin aklından

geçirdiği bir tamlayan vardır; Nedim ile Ömer işte ondan önce geldiler:

Mesela: [*أحمد*] *قبل* [*من*] = [*Ahmed'den*] önce ...

d) Cümleye muzâf olan zarflar:

دوگدوگم گون بانا سلام اولسون ولایت *دوگدوگم گون بانا سلام اولسون ولایت*

V - MUZÂRİ'

28 - a) Muzâriin sonuna müennes cemi' nânu eklenince sükûn

مستأجران *مستأجرات* *مستأجرات*

üzere mebnîdir:

b) Muzâriin sonuna te'kid nânu eklenince (bk. s. 62):

مستأجران *مستأجران* *مستأجران* *مستأجران* *مستأجران* *مستأجران*

Alıştırma: 4 - Aşağıda geçen mebnî kelimeleri gösteriniz ve

hangi geçit mebnî olduklarını söyleyiniz:

من جاء بالصلوة وله جزاء *من جاء بالصلوة وله جزاء* *من جاء بالصلوة وله جزاء*

gırlısı vardır

kim de (bir) يمشون يمشون يمشون يمشون يمشون يمشون يمشون يمشون يمشون يمشون
كötülük işlerse, kötülük işleyenler ancak işlediklerinin cezasını görürler
مَنْ جَاءَ بِالْبَيِّنَاتِ فَلَا يَجْرِي النَّارُ بِعَمَلِهِمْ أَلَا مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ
وقد من قرية أهلناها فأنكروني أنكرناهم ولا تكفرون
وغرناهم في جهنم ولما كنا لننزلهم سائرنا
والذين جاهدوا فينا لنهدينهم سبلنا
yollarımıza ileteceğiz
رَأَيْتَ أَحَدًا عَسِرَ كَوْنًا
فَاعْلَمْ أَنَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ

ey yer, süyunu gut مالك انبهي انبهي انبهي

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

MU'RAB BAHSİ (الْمُرَابِّ)

29 — I'râb alan, yani sonu bir şekilde kalmayıp âmillerin tesiriyle bazan merrû, bazan mansûb, bazan da merrûr olan kelimelere mu'râb denir,

Âmil (الْأَمِلُّ) : kelimenin sonunu harf ve hareke bakımından değişikliğe uğratan şeydir. Âmiller yeri geldikçe birer birer görülecektir. Bunların tesiriyle kelimenin sonu merrû, mansûb, merrûr veya meczûm olur. Mesela: fiil, failin merrû olmasının âmilidir: جَالِي جَالِي

Burada (جَالِي) merrû'dur, refi' alâmeti sonundaki zammedir. Mu'zârin mensûb olmasının bir âmili de (جَالِي) dir: جَالِي جَالِي

(جَالِي) , başına geldiği isimlerin merrûr olmasında bir âmilidir:

Refi', nasb, cer isimlere ait i'râbın üç hâlinin (durumunun) adıdır. Herde fiil bahsinde bunlara bir de **cezmi**'i katacağız. Bu i'râb durumlarımızı bize gösteren alâmetler (işaretler) vardır. Mesela: müfred ve normal (munsarif) bir isimde ref'in alâmeti zamme, nasbın alâmeti fetha, cerrin alâmeti kesredir.

i'râb (الْأَمِلُّ) :

30 — Kelimenin sonunda değişen hareke ve harflerden ibarettir. Bu hareke ve harfler üçer tanedir: **zamme** (الْجَمَّةُ), **fetha** (الْفَتْحَةُ), **kesre** (الْكَسْرَةُ) ; vâv, yâ, elif.

31 — Mebni olduğunu öğrendiğimiz isimler ve muzâri'lerden başka bütün isim ve muzâri'ler mu'râbdır. Buna göre i'râb alan kelimeler isimler ve muzâri' olmak üzere ikiye ayrılır.

I — İSİMLERDE İ'RAB

a) Hareke ile mu'rab olan isimler :

1) Munsarif (1) olan "müfred", ve "mükesser cemi", isimler :

Refi' hâlinde « zamme » : كَتَبَ جَالِدٌ خَاةً الْأَوْلَادِ
 Nasb " « fetha » : كَتَبَتْ كَتَانًا أَيْمِينَ كَتَانًا
 Cer " « kesre » : كَتَبَتْ أَلِيَّ الدَّرْسِ أَيْمِينَ كَتَانًا

2) Salim müennes cemi'ler :

Refi' hâlinde « zamme » : أَنْزَلْنَ الْوَالِدَاتُ الْأَوْلَادِ
 Nasb " « kesre » : أَنْزَلْنَ السَّمَوَاتُ وَالْأَرْضُ الْوَالِدَاتُ
 Cer " « kesre » : أَنْزَلْنَ الْوَالِدَاتُ السَّمَوَاتُ وَالْأَرْضُ

3) Gayr-i munsarif :

Cer " « kesre » : أَنْزَلْنَ الْوَالِدَاتُ السَّمَوَاتُ وَالْأَرْضُ

Nasb " « kesre » : أَنْزَلْنَ السَّمَوَاتُ وَالْأَرْضُ الْوَالِدَاتُ

Refi' hâlinde « zamme » : أَنْزَلْنَ الْوَالِدَاتُ السَّمَوَاتُ وَالْأَرْضُ

Refi' hâlinde « zamme » :

أَنْزَلْنَ الْوَالِدَاتُ

Nasb " « fetha » :

أَنْزَلْنَ السَّمَوَاتُ وَالْأَرْضُ

Cer " « fetha » :

أَنْزَلْنَ السَّمَوَاتُ وَالْأَرْضُ الْوَالِدَاتُ

b) Harf ile mu'rab olan isimler :

1) Beş isim

أَنْزَلْنَ السَّمَوَاتُ وَالْأَرْضُ وَالْمَاءُ وَالنَّارُ وَالْجِبَالُ (أَنْزَلْنَ)

Bu isimler (ي) den başka bir zamire muzâf ve müfred olduklarında :

Refi' hâlinde (واو) :

أَنْزَلْنَ السَّمَوَاتُ وَالْأَرْضُ وَالْمَاءُ وَالنَّارُ وَالْجِبَالُ

Nasb hâlinde (ال) :

أَنْزَلْنَ السَّمَوَاتُ وَالْأَرْضُ وَالْمَاءُ وَالنَّارُ وَالْجِبَالُ

Cer hâlinde (ياء) :

أَنْزَلْنَ السَّمَوَاتُ وَالْأَرْضُ وَالْمَاءُ وَالنَّارُ وَالْجِبَالُ

(1) Munsarif ve gayr-i munsarif yakında gelecektir.

Not : Bu kelimelerin ism-i tasgiri müfred munsarif isim gibi mu'

rab olur.

2) Tesniyeler :

Refi' hâlinde (ال) :

Nasb hâlinde (ء) :

Cer hâlinde (ؤ) :

3) Müzekker sâlim cem'iler :

Refi' hâlinde (واو) :

Nasb hâlinde (ء) :

Cer hâlinde (ؤ) :

II - FILLERDE İRÂB

33 - Mu'rab fiil, sadece mebnî olmyan muzâri'dir. Bunun da bir kısmı hareke, diğer kısmı harf ile mu'rabdır.

a) Hareke ile mu'rab olan muzâri'leri

1) Son harfi sahîh olan müfred ve iki mütেকellim muzâri'ler :

Refi' hâlinde «zamme» :

Nasb " «fetha» :

Cezm " «sükün» :

2) Sonu illet harfi olan müfred ve iki mütেকellim muzâri'ler :

Bu muzâri'lerin refi' ve nasb hâli bir önceki gibidir. Yalnız cezm hâlinde sondan hareke değil, illet harfi düşer

b) Harf ile mu'rab olan muzâri'ler :

Muzâriin şu sıygaları harf ile mu'rabdır :

مضارع
مضارع
مضارع
مضارع

مضارع من المضارع

مضارع المضارع

مضارع المضارع

مضارع من المضارع

مضارع المضارع

مضارع المضارع

2) Harfi üçten fazla olup da kendisinde te'nis edâti bulunmayan müennes isimler:

جوزجوز
مبارك مبارك
سعاد سعادت
زينب زينب

3) Üç harfli olup da ortası hareketli olan ve kendisinde te'nis edâti bulunmayan müennes isimler:

هدى هدى
اطى اطي
سير سير

4) Te'nis edâti ile son bulan isimler:

معاونه معاونان
جزءه اجزاء
طائفة طوائف

Gerek erkek ismi olsun:

جدة جده
ساحي ساحل
جدية جدية

5) Harfi üçten fazla olduğı halde erkek ismi iken kadına, yahut kadın ismi iken erkege verilen isimler:

زينب زينب
جهمر جهمر

6) Harfi üçten fazla ve zarf isimlerinde olan isimler:

عنان عنان
عمران عمران
سلامان سلامان

7) Harfi üçten fazla olan isimler:

رمضان رمضان
عظمان عظامان

8) Fiil vezninde olan isimler:

شمر شمر
يتد يتد
يشكر يشكر
يتم يتم
يؤر يؤر
يمرح يمزح

9) Bileşik isimler:

رحال رحال
زور زور
عمر عمر

10) Bileşik isimler (التركيب اللفظي):

جهمر موت جهمر موت
مبارك مبارك
جهمر موت جهمر موت

B) ALEM OLMAYANLAR

36 - 1) Harfi üçten fazla olan sıfat-ı müşebbehe ile ve harfi üçten fazla olan isim- i tafidler:

جبار جبار
عظيم عظيم
جبار عظيم
عظيم جبار

2) Harfi üçten fazla olan sıfatlar:

كاهن كاهنان
عظيم عظيمان
جبار جباران
كاهن عظيم كاهن عظيمان
عظيم جبار عظيم جباران

3) Harfi üçten fazla olan isimler:

كاهن كاهنان
عظيم عظيمان
جبار جباران
كاهن عظيم كاهن عظيمان
عظيم جبار عظيم جباران

gıldızlar gökte kandiller gibidir .
النجوم كالمصابيح في السماء .
وَأَنْزَلْنَا فِي الْكِتَابِ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ
سَمَانَ عَجَائِبٍ مِنْ آيَاتِنَا الَّتِي

LAFZİ VE TAKDİRİ 'RÂB (الأسماء العظيمة والتقديرية)

A) İsimlerde :

37- Harf olsun, hareke olsun 'râbın açık ve okunur olmasına "lafzi 'râb", açık ve okunur olmasına "takdiri 'râb" denir.

a) Harf ile mu'rab olanların 'râbı umûmiyetle "lafzi" dir. Bunların takdîrisi sâlim müzekker cem'in mütekelîm yâsına muzâf olanlarında görülmür :

ogullarım → بنی → بنو → مسلمو → مسلمو

b) Hareke ile mu'rab olanların takdîrisi (الف) yahut (يا) ile nihâyet bulan kelimelerde olur.

1 — Elif harekesiz bir harf olduğu için sonu elif olan kelimelerin 'râbı dâima takdîridir :
دعوى الدعوى ، موبى الموبى ، اذى الاذى

عبر الرؤيا بالرؤيا لمبرون
عبرت الرؤيا
رؤيا ta'bir edildi

II — Ya' ile nihayet bulan kelimeler ikiye ayrılır :

1 — Mütেকellim yâsına muzâf olan isimlerde i' râb dâima takdîridir :
كتانى كاتنى
كاتبى قاتنى
كاتبى قاتنى
كاتبى قاتنى
كاتبى قاتنى

Bu saydıklarımız hâricinde kalan isimlerin i' râbı lafzidir (1).
2 — Nâkis isimlerde zamme ve kesre takdiri, fetha lafzidir :

(1) فلا فلا کelimeleri zamîre muzâf olduğunda tesniyeler gibi mu'rab olur :

رأت اجدى قاتنى
رأت اجدى قاتنى
رأت اجدى قاتنى
رأت اجدى قاتنى
رأت اجدى قاتنى

Zamir olmayan isme muzâf olduğunda elif ile son bulan kelimeler gibi takdiri rab ile mu'rab olur :

فلا فلا
فلا فلا
فلا فلا
فلا فلا
فلا فلا

müflüden fetva istedim (أنا أريد فتوى) *الآن* (الآن) *الآن* (الآن) *الآن* (الآن) *الآن* (الآن)

Not : Bu kelimelerin başından () düşünce sondaki () lar da

düşer ve irabları yine böyle olur :

B) Nakis muzâri'lerde :

38 — Nakis muzâri'lerin refi' halinde irâb takdiridir.

Nasb hâlinde sadece elifle son bulanlarda takdiri olur :

أنا أريد فتوى → أنا أريد فتوى
أنا أريد فتوى → أنا أريد فتوى

Alıştırma : 7 — Aşağıdaki cümlelerde lafzi ve takdiri irâbı gösteriniz :

أنا أريد فتوى

والله يدعونك إلى دار السلام

أنا أريد فتوى

na'dini niçin unuttuğorsun ? وعدك وعدك

أنا أريد فتوى

أنا أريد فتوى

su akıyor

degneğim at وعدك وعدك

bu, degneğim dedi وعدك وعدك

ogullarım geldi وعدك وعدك

MAHALLI İRÂB (الآجال)

39 — Mebnilerin ve cümleciklerin, cümle içinde bulundukları yere göre almaları gereken ve var kabul edilen irâba mahalli irâb denir.

Mesela: (هَذَا كِتَابٌ) (هُوَ كِتَابٌ) (أَمَّا هَذَا كِتَابٌ) (مَا هَذَا كِتَابٌ) (هَذَا كِتَابٌ) (هَذَا كِتَابٌ) (هَذَا كِتَابٌ) (هَذَا كِتَابٌ) (هَذَا كِتَابٌ) (هَذَا كِتَابٌ) (هَذَا كِتَابٌ)

mübedâ ve mef'ûl, ikincisinde mef'ûl ve mansûbdur. Bu kelime mebnî olmasaydı ref' ve nasb âlametleri görülecek (lafzî olacak) di. Fa-kat mebnî olduğu için birincisinde "mahallen mef'ûl", ikincisinde "mahallen mansûb" denir.

Not: Fiillere bitişen zamirler fâil olmak üzere mahallen mef'ûl veya mef'ûl olmak üzere mansub, isimlere bitişen zamirler de muzafun-ileyh olarak mahallen mecrur olur :

هَذَا كِتَابٌ كَاتِبٌ

i'râbdan mahalli olan cümleler :

40 — 1) Haber olan cümle : *calışan başarır* *اَلخَيْرُ يَنْجِحُ*

Bu cümlede (*يَنْجِحُ*) cümlecigi haberdir.

2) Fâil (özne) olan cümle :

onu götürmeniz beni cidden mahzun ediyor *أَنَا لَمَحْزُونٌ بِأَنْ أَخْرِجَ مِنْ هَاهُنَا*

Bu cümlede (*أَنَا لَمَحْزُونٌ*) fâil yerindedir.

3) Naib-i fail (edilgen fiilin öznesi) olan cümle :

onun çalışkan olduğu söylendi *قِيلَ : أَنَّهُ خَيْرٌ*

(*قِيلَ*) cümlecigi naib-i faildir.

4) Mef'ûl (tümeç) olan cümle :

ben Allahın kuluyum, dedi *عَبْدُ اللهِ : أَنِّي عَبْدُ اللهِ*

(*عَبْدُ اللهِ*) cümlecigi mef'uldür.

5) Hâl olan cümle :

akşamleyin ağlayarak babalarına geldiler *وَجَاءُوا أَبَاءَهُمْ عَائِلِينَ*

(*عَائِلِينَ*) cümlecigi hâl bildirir.

6) Sifat olan cümle :

Allah'a döndürüleceğiniz günden sakının *وَاتَّقُوا يَوْمًا تُرْجَعُونَ فِيهِ إِلَى اللهِ*

(*تُرْجَعُونَ فِيهِ*) cümlesi sifattir.

7) Muzâfun ileyh olan cümle:

onu hain tanıdığım gün terk ettim *إنا كنا يومئذ نعلم ما كنا*

(*إنا كنا*) cümlecigi muzâfun ileyhdir.

8) Ma'tûf (bağlaçla bağlanmış) olan cümle:

öğrenci okuyor ve ezberliyor *والطالب يذاكر ويتعلم*

(*والطالب*) ma'tûf olan cümledir.

9) Şart cümlesine cevap teşkil edip, başında (*إِذَا*) veya

(*إِذَا*) bulunan cümleler de mahallen meczûmdur:

Allah kimi sadırursa artık onu gola geti- *إِذَا جَاءَ اللَّهُ بِغُلَامٍ فَمَا يَسْمِعُ*

recek yoktur

onlara bir darlık gelmeye dursun hemen *إِذَا جَاءَ اللَّهُ بِغُلَامٍ فَمَا يَسْمِعُ*

ümidi keserler

İ'rabdan mahalli olmayan cümleler:

41 — 1) Başlangıç cümlesi (ibtidâiyye veya müste'nefe):

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

2) Sila cümleleri:

onlardan iman eden ve küfr eden vardır *وَمَنْ آمَنَ مِنْكُمْ فَلَاحِقَ لَهُ فِي اللَّهِ عِقَابٌ يُسَمَّى*

sizin yanınızdaki tükenir, Allah'ın nezdindeki *وَمَنْ كَفَرَ مِنْكُمْ فَلَا مَوْلَى لَهُ وَلَا*

ise bakıdır

3) Şart cümlesine cevap olup ta başında (*إِذَا*) veya (*إِذَا*)

إِذَا جَاءَ اللَّهُ بِغُلَامٍ فَمَا يَسْمِعُ

bulunmayan cümleler:

4) Kendisinden önceki cümleyi tefsir eden cümle:

هَلْ أَرَبٌ إِلَّا اللَّهُ

Elem verici bir azabtan sizi kurtaracak bir ticâretli göstereyim mi size: *هَلْ أَرَبٌ إِلَّا اللَّهُ* Allah ve peygamberine iman edersiniz.

(... يومون ...) cümlesi (هل اولكم ...) cümlesini tefsir eder.

5) Mu'teriza (parantez arası) cümlesi:

hakikaten bu (eger bilirsensiz) büyük bir cümle (عظیم) وانه العظیم

Burada (لو تملكون) sıfat ile mevsuf arasına girmiş parantez arası

bir cümledir.

6) Kasem (yemin), yahut nidaya (ünleme) cevap olan cümleler:

Yâsin, o hikmet dolu kur'an'a أَنَا أَنَا الرَّسُولُ نَسِي

yemin ederim ki: sen hiç süphesiz peygamberlerdensin

Yusuf, sen bundan vazgeç هذا عن هذا يوسف : يوسف

42 - Bir irâb ile meşgul olan kelime, mahallen başka bir irâb

ile de mu'rab olabilir: Zeyd'e uğrandı زَيْدٌ يُغْرَانِدِي

Burada (زيد) görünüşte harf-i cerle mecrûr (lafzan mecrûr); mana

yönünden (✓) nin nâib-i faili olduğu için mahallen mecrû'dur.

Alıştırma : 8 - Aşağıdaki cümleleri mahalli irâb bakımından in-

celeyiniz:

muhakkak ki şu Kur'an en doğruya iletir (هذه القرآني يهدي إلى الحق) هي اليوم

biz - yani peygamberler cemati - mev - لا يؤمنون - لا يؤمنون - معائير الأتية - لا يؤمنون - معائير الأتية - لا يؤمنون

rûs olmayız (malimiza konulmaz)

âhret mülkü sona ermez (مهلكة لا يبقى) ملكة لا يبقى

onların sözü seni üzmesin, bütün gü - لا تحزنك قولهم إن الله عز وجل لا يحزنك قولهم

celik yalnız Allahındır

آية الله التي أتت الأنبياء

وقال الله أني مكلم

مات أني - رحمة الله -

كنت إليه أن أحسن يومه على الله

bu, konuşmayacakları gündür (هذا يوم لا تكلمون) گندور

belki de bir şeyi fena görürsünüz, جزاكم الله خيرا وهو خيرنا وهو خيرنا عسى أن يكون خيرنا وهو خيرنا عسى أن يكون خيرنا

halbu ki sizin için hayırlıdır

MERFÜ'LAR (المرفوءات)

43 — Cümle içinde merfû' olmaları gereken bir durumda bulunan kelime ve cümlelere merfû'lar denir.
Fâiller, nâib-i fâiller, mübtedalar, haberler ve irâb bakımından bunlara uyanlar (المرفوءات) başlıca merfû'lardır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

FÂİL (ÖZNE) = (الفاعل)

44 — Tâ'm ve ma'îum fiillerin isnâd edildiği isimlere fâil denir :

Halid bir mektup yazdı (الخاليد يكتب رسالة)

Mahmud oturdu (المحمود يجلس)

Açıklama :

a) Tâ'm fiil : Yalnız fâili ile bir oluş (hüküm) bildiren fiildir. Yalnız fâili ile oluş bildirmeyen ve bir başka kelimeye ihtiyaç gösteren fiile

«nâkis» fiil denir :

Halid âlim idi (الخاليد عالم)

Bu cümlede (لك) bulunmazsa (خاليد عالم) kısmı bize bir hüküm bildirmez. Böyle nâkis fiillerin merfûuna fâil değil, «isim» denir. (bk. Nâkis fiiller, mad. 86)

b) Ma'îom (etken) fiil : Fâili beraber bulunan fiildir.

c) Isnâd : Yükleme, dayandırmak demektir. Fâil öyle bir isimdir ki iş ve durum bildiren fiil ona yüklenmekte ve dayanmaktadır.

45 — Fâil "zahir" (الظاهر) ve "muzmar" (المضمور) olmak üzere

ikiye ayrılır :

1 — Zahir fâil, fiilin önünde görülen isim ve cümleciktir :

disi övüğe layık bir öğrenci görmedim

calışkandan daha çok ken- *الآنسة من صاحب الأخت*
b) İsm-i tafdil şu örnekte olduğu gibi pek az yerde fail alır:

حاله شكور أبو
Hâlid, babası çok sükreden (bir kimse) dir

manalı olduklarından buna göre fail veya nâib-i fail alırlar:

(1) a) Mübâlağa vezinlerinin göğü ism-i fail, bazıları da ism-i me'ûl

d) Bir mübtedâya haber olmak:

امكريم احمد خوره
c) Kendinden evvel soru edâtı bulunmak:

امكريم فؤاد خوره
Fuad, komşusuna ikram edici değildir

b) Kendinden evvel nefy (olumsuzluk) edâtı bulunmak:

الآنسة جميلة
a) Harf-i tarifi olmak (yani başında ال bulunmak):
huyu güzel olan ikram görür

dilerinde şu şartlardan birinin bulunması gerekir:

47 — Şih-i fiiller zâhir fail veya nâib-i fail alabilmek için ken-

fail, ikinciler nâib-i fail alır (1).

ma'lûm fail; ism-i me'ûl ve ism-i mensûb meçhûl fail gibidir. Birinciler

Bunlardan masdar, ism-i fail, sıfat-ı müşebbehe ve fail ismi

benzerler. Bunlara (شبه النمل) denir.

46 — Bazı kelimeler, fail veya nâib-i fail alma bakımından fiile

Fiile benzeyen (شبه النمل) :

حاله شكور أبو
(حی) *أبنا خوره*

Yahut gizli olur (الغيب) :

حاله شكور أبو
حاله شكور أبو
حاله شكور أبو
حاله شكور أبو

II — Muzmar fail, ya acık olur (الآنسة) :

حاله شكور أبو
حاله شكور أبو
حاله شكور أبو
حاله شكور أبو

sehrin caddeleri temizdir *الطريق نظيفة*

e) Bir isme sıfat olmak :

hizmetçileri terbiyeli olan emire rastladım *الخدماء الذين تربوا*

f) Hal (durum bildiren zarf) olmak :

Halid, babası binmiş olduğu halde geldi *جاء خالد وهو راكب*

48-Masdarların failleri çoğu defa cümlede görülmez :

dogruluk serefdir *الصدق شرف*

Bu cümle (*صدق الرجل*) = kişinin doğruluğu serefdir yerindedir.

Bazan masdar kendi failine muzaf olur :

insanın ibadet etmesi oğunluğuna sebebdir *عبادة الإنسان سبب*

kişinin, kendisini ilgilendirmeyen şey- *الأمور التي لا شأن بها* lerini terk etmesi müslümanlığın güzelliğindedir

Fâilin yeri :

49 — Zahir olan fail fiilden hemen sonra gelir. Fâilin fiilden uzak düştüğü de olur :

hayır, aziz olan (Allah) a yemin ederim *والله لا أخونكم* ki onların toplanmalarından bize hiç bir korku gelmemiştir

Bu misra'da (*وجاء*) kelimesi (*ل*) fiilinin failidir.

Fâilin yeri fiilden sonra ve me'ulden önce olduğundan ibarede sonra gelen faille, evvel geçen zamiri göndermek câizdir (1) :

ihtiyarlık, üzerine iki köhne libâsını atmıştır *الرجل عفاك طمريه الشيب*

Burada (*الرجل*) fiil, (*الشيب*) fail ve (*طمريه*) deki zamir ona aittir.

(1) Buna (*الرجل*) = ait olduğu kelimeyi amadan zamir getirmek) denir.

(1) Hakiki müennes insan veya hayvanların dişisine denir.

Fatma ne iyi kadındır

فَاطِمَةُ
أَيُّهَا الْمَرْءُ الْبَاطِلُ

فَاطِمَةُ الْمَرْءِ الْبَاطِلِ أَوْ الْمَرْءِ الْبَاطِلِ أَوْ الْمَرْءِ الْبَاطِلِ

fiilin müzekker ve müennes olması câizdir :

Not : Bu durum fail müfred veya sâlim müennes cemi, fiil de gèkilir olduğuna göredir. Şu örneklerde, bu şartlar bulunmadığından

أَجَبَتْ رَجُلًا بِرَجُلٍ كَادِمٍ bir taavuk yumurtladı
أَجَبَتْ رَجُلًا بِرَجُلٍ كَادِمٍ bir kadın geldi

a) Fail hakiki müennes (1) olursa fiil de müennes olur :

53 — Fiillerin müzekker ve müennes olması failere bağlıdır :

Müzekker - müennes uygunluğu :

أَمْرٌ (بِأَمْرٍ) زَيْدٌ دَوْدٌ Amr'i (başkası değil) Zeyd dövdü

أَمْرٌ (بِأَمْرٍ) زَيْدٌ دَوْدٌ Zeyd (başkasını değil) Amr'i dövdü

denir :

latmak istediğimizde, hangisine ait ise o, sonra getirilir. Buna (*أَمْرٌ*)
52 — Hükümün sadece faille veya yalnız me'üle ait olduğuna an-

فَالَانِ بِنِي غَاغِرْدِي مَالِي دَاغِي *أَتَى سَابِي سَاتِي* falan beni gagırdı
أَتَى سَابِي سَاتِي ati sabibi satti

giden zamir bulunursa me'ülün failden önce gelmesi lazımdır :

51 — Me'ül fi'le bitişik bir zamir olursa, yahut failde me'üle

بَابَانِي يَأْتِي عَتِي babamıza yardım ettik

b) Fail, fi'le bitişik zamir olduğunda :

Burada fail önce gelmezse, sondaki yâ' sebebiyle refi' alâmeti (ötre) gizli bulunduğundan, onu anlamak mümkün olmaz.

بَابَانِي يَأْتِي عَتِي kardeşim komşuma yardım etti

a) İrâb alâmetleri gizli bulunduğunda :

50 — Mütâaddi olan fiillerde fail ile me'ül bir araya gelince fail önce gelir. Sonra gelmesi de câizdir. Şu iki durumda failin me'ülden önce gelmesi gereklidir :

Alıştırma: 9 — a) Aşağıdaki failleri tesniye ve cem'a çevirecek fiilleriyle uygun hale koyunuz:

خط المصنوع على النسيج *serce dala kondu*

زار الأجداد في العتبة الكعربي *arslan ormanda kükredi*

اجتمع الشعب في الساحة *millet meydana toplandı*

قال لهم رسولهم *قال لهم رسولهم* *أضحت الحاجة* *أشهر الخبر بسرعة* *أهدم البيت*

b) Aşağıda geçen failleri bulunuz:

سديت علم أروع *seni camide görmem* *أشرفني أن أراك في المسجد* *أشرفني أن أراك في المسجد*

beni memnun ediyor

أشرفني أن أسمع منك ما يحبه *güzümü kızartan seyi senden* *أشرفني أن أسمع منك ما يحبه*

duymam beni üzüyor

أشرفني أن أراك في رسالة *göçüğü günahkâr baba mes'uldür* *أشرفني أن أراك في رسالة* *أشرفني أن أراك في رسالة*

أشرفني أن أراك في رسالة *أشرفني أن أراك في رسالة*

أشرفني أن أراك في رسالة *أشرفني أن أراك في رسالة*

أشرفني أن أراك في رسالة *أشرفني أن أراك في رسالة*

c) Aşağıdaki uyusma yanlışlıklarını düzeltiniz:

أشرفني أن أراك في رسالة *أشرفني أن أراك في رسالة*

أشرفني أن أراك في رسالة *أشرفني أن أراك في رسالة*

oğlunu cezalandırdı

أشرفني أن أراك في رسالة *أشرفني أن أراك في رسالة*

أشرفني أن أراك في رسالة *أشرفني أن أراك في رسالة*

NÄİB-İ FÄİL (فَاعِلٍ نَائِبٍ)

ALTINCI BÖLÜM

57 — Mechül fiille kurulan cümlede fâil bulunmaz. Onun yerine me'ül (tümeç), fâilin i'râb alâmetini alarak geçer. İste bu me'üle nâib-i fâil (edilgen fiilin öznisi) denir :

kitap okundu → علي الكتاب → Ali kitabı okudu

دوني الرخا البيت → دوني البيت → بيت الرخا

58 — Fiil birden fazla me'ül alıyorsa, birinci me'ül nâib-i fâil olarak me'ül 'kilinir, diğer me'üller mansüb kalır :

fakire elbise giydirdim → كسي الباء بوب → كسوت الباء بوب

giydirdi → سعي الولد محمودا → أعطت فلانا

59 — İsm-i me'ül ile ism-i mensûblar nâib-i fâil ahrlar (bk. s. 144)

onun hizmetçisi köylüdür → جو قروي خانمه

ben, çocuğu övülmiş olamam → انا الحمد لله ولد

60 — Bazan nâib-i fâil, başında cer harfi buluna bir isim olur. Bu takdirde nâib-i fâil müennes olsada fiil müzekker kalır :

Zeyneb'e uğrandı → زينب

61 — Diğer bakımlardan mechül fiil ile nâib-i fâil, ma'lûm fiil ile fâil gibidir.

Alıştırma : 10 — a) Aşağıdaki cümlelerde nâib-i fâili ve i'râb alâmetlerini gösteriniz :

lendirdi

anne, kızını hatiplerden bir gençle ev- اطباء من الطب
sâir bana bir kaside okudu قصيدة قصيدة الشاعر الشامي
suna ulaşamaz

kişi, zahmet ve mesakkatsız arzû- وضد و مشقة
لا يتلقى الأمر بغيره بدون جهد و مشقة
يا عدى المرء علم الظلم يفتقر

b) Aşağıdaki failleri kaldıracak, yerlerine nâib-i fail koyunuz :

hangi suçtan öldürüldüğü sorulunca
diri gömülerek öldürülen (kıza),
رؤ، یا کؤمسنیر

imtihan sırasında insan ya hürmet gö- عند الامتحان
عند الامتحان كان المرء أكرم المرءات

açılanlara izin verildi
zulmedimeleri sebebiyle, kendilerine savas
ظلمة و ظلما ظلموا ظلموا ظلموا ظلموا
ظلموا ظلموا ظلموا ظلموا ظلموا ظلموا

zulmeden milletlerin arkası kesildi
ظلموا ظلموا ظلموا ظلموا ظلموا ظلموا
ظلموا ظلموا ظلموا ظلموا ظلموا ظلموا
ظلموا ظلموا ظلموا ظلموا ظلموا ظلموا

pisirilir
gumaklar tahtalar üzerine konur, sonra
يوضع الارعاء فوق الواح ثم يخبز
يوضع الارعاء فوق الواح ثم يخبز

maklar halinde kesilir
mayası geldikten sonra hamur yu- يقطع العجين بعد الانتاج
يقطع العجين بعد الانتاج

ekmek yopmak için un su ile yoğrulur
يخبز العجين باليد أو بالآلة
يخبز العجين باليد أو بالآلة

من لا يخبز الخبز لا يخبز الخبز
من لا يخبز الخبز لا يخبز الخبز

YEDİNCİ BÖLÜM

MÜBTEDÂ VE HABER (الْبَتْدَاءُ وَالْخَبَرُ)

62 — Mübtedâ kendisine bir hüküm taşıyan kısımdır :
Haber de o hüküm taşıyan kısımdır :

الدُّنْيَا مِنْ أَمْرِ الْآخِرَةِ الدُّنْيَا مِنْ أَمْرِ الْآخِرَةِ
dünya ahiretin ekenegidir

63 — Mübtedâ ma'rife olur ve haberden önce bulunur (2) :

الْكِتَابُ نَافِعٌ الْكِتَابُ نَافِعٌ
kitap faydalıdır

64 — Mübtedâ nekre de olur. Böyle olunca : ya umûmi (genel)
veya husûsi (özel) bir mânâ ifâde etmesi gerekir.

a) Umûmîlik şunlarla meydana gelir :

1 — Kelimeden, içine aldığı bütün fertler kasedilince :

الْإِنْسَانُ جَبْرٌ مِنَ الْإِنْسَانِ الْإِنْسَانُ جَبْرٌ مِنَ الْإِنْسَانِ
insan (bütün insanlar) hayvandan üstündür

II — Soru edâtından sonra bulununca :

هل أحدهم في الصيف؟ هل أحدهم في الصيف؟
simfta kimse varmı?

III — Nefy edâtından sonra bulununca :

ما جاهدنا ما جاهدنا
aramazda hiç bir câhil yoktur

(1) Mücerred (yalın), başında i'râba te'sir eden edatlardan hiç biri bulunmayan isim demektir.

(2) Ma'rife (المعرفة) : Muayyen (belirli) bir şeyi gösteren kelimedir.
Alemeler (özel isimler), başında harf-i ta'rif bulunan isimler, zamirler,
ism-i mevsüller, ism-i işâretler ve ma'rifeye muzaf olanlar ma'rifedir.

Nekre (النعرة) : Belirsiz bir şeyi gösteren isimdir :

دار

كتاب

رجل

b) Mübtedâ şunlarla da husûsîlik kazanır:

I — Sifatla: zarar veren hak, se. *من أظلم من الظالمين*

vindiren bâtıldan hayırlıdır

II — İzâfette: *زينتة المؤمن أعانه* kişinin süsü imandır

III — kendisinden sonra gelen bir kısma i'rab bakımından te'sir

etmekle: *علم بالله خير* (1) Allah'ı bilmek hayırlıdır

Not: Nekrenin mübtedâ olmasını mümkün kılan daha başka sebeb-

ler de vardır:

Zarfıtan sonra bulunmak:

عندي كتاب

Dua olmak:

Bu saydıklarımız en önemlileridir.

65 — Haber nekre olur ve mübtedâdan sonra gelir:

أحمد عالم أليم Ahmed âlimdir

66 — Kâide gereğince mübtedâ önce, haber de ondan sonra gel-

diği halde bazı durumlarda bu ikisinin yer değiştirdiği olur.

I — Haberin öne geçtiği yerler:

a) Mübtedâ nekre olup; haber, zarf veya harf-i cerle mecrûrun-

dan meydana gelince: *عندي كتاب* *yanında bir kitap vardır*

كسمة kesimde bir güzük vardır *جاءتني* geldi

b) Haber soru ismi olunca:

كسمة kesime

c) Mübtedâda, habere ait bir zamir bulununca:

عندي كتاب *evde sâhibi vardır*

(1) « *علم* » masdarı, « *علم* » ye tesir etmiştir. Çünkü bu « *علم* » in, sarîh

olmayan mef'ûlün bihidir.

d) Mübtedâda hasr kasedilince (bak mad. 52):

انما عدل الله الا انك
ancak Allah adildir

II — Mübtedânın önce gelmesi gerektiği yerler:

a) Mübtedâ, başta bulunması gereken bir edât olunca:

ما اجل المسجد / mescid ne güzeldir!
Taaccüb (ما) sı:

Çokluk bildiren (كثير) : gökde ne çok yıldız vardır
ما اجل السماء
Cokluk bildiren (كثير) : gökde ne çok yıldız vardır

Şart isimleri:

b) Ma'rife ve nekrelikte mübtedâ ile haber eşit olup, maksadı an-

latacak başka bir şey (karine) bulunmayınca:

انمن لىزمندى
annen leyzendir

c) Haberde hasr kasedilince:

انما انا بشر
ben sadece bir beşerim

67 — Haber mübtedâ gibi ma'rife olunca çoğu defa aralarında

— irâbdan mahalli olmayan — bir zamir bulunur. Haber ile sıfatı bir-

birinden ayırdığı için buna (ضمير الضمير = ayırma zamiri) denir.

ilim baba, takva da annedir
انما هو العلم هو الاب والابوي هو الاب
ابوك هو العلم

Zamirin gelmediği de olur:

انما الدين
din nasihatın ibaretidir

Cümle olan haberler:

68 — Haber müfred olduğu gibi izâfet terkibi ve cümle de olabilir:

Allah tanrıdır. O bizi yedirir ve ıçırır
انما الله انما هو يطعمنا ويزينا ويزينا

Haber olan cümle:

a) İsmiye olur: Zeyd, kardeşi âlim olandır
انما هو اجدو زيد

b) Fıliyye olur : Zeyd 'in kardeşi gitmiştir. *أخو زيد قد ذهب*

c) Şartıyye olur : Zeyd, ona ikrâm eder- *زيد أن يعطيه من ثوبه* dir

d) Zarfiyye olur : Zeyd önündedir *زيد أمامك*

o, kerimlerdendir *هو من الكرماء*

Not : Haber cümlesinde, onu mübtedâya bağliyan bir zamir bulun- malıdır. Bu zamir açık, gizli ve mahzûf olabilir :

alimün makâmı güksektir *العلم مقامه رفيع*

ilim milleleri gükseltir *العلم يرفي الأمم*

bugdayın ölgeği bir dinaradır *القمح صاع [منه] دينار*

69 — Zarfiyye olan cümle ya harf-i cerle veya (*عند* , *بجانب* , *بوقرب*) gibi mekân ve zaman zarfı ile başlar :

Nedim okuldur *نديم في المدرسة*

emir edebin üstündedir *الأمير فوق الأدب*

cennet kılıçların gölgesi altındadır *الجنة تحت ظل سيف*

ilim Allah'ın nezdindedir *العلم عند الله*

günler aramızda (nöbetleşe) dir *الأيام يتناوب*

kışı sevdiği ile beraberdir *الشتاء مع من أحب*

bir, ikiden evveldir *واحد من اثنين*

bayram ramazandan sonradır *العيد بعد رمضان*

70 — Bu harf-i cerler ve zarflar birer müteallâk (ilgili bulunduğ- ları kelime) isterler. O da ekseriyette (*كون*) ve (*حصول*) gibi geniş manalı fiillerden olup mahzûf bulunur. İşte bu nevi cümlelere « Şihh-i

cümle» (cümleye benzeyen) ismi verilmiştir. (Bak : harf-i cer ve mec-
ruru) [1]

71 — Arapçada haber edâtı yoktur. Tercemede gerektiği şekilde
ilâve olunur. Mesela : « *benim*, « *benim*, « *sen sensin*, « *o odur* »

o odur.

Bazı şibh-i cümlelerin tercemesinde « var » kelimesi de ilâve edilir:

benim borcum vardır على ديني

onun alacağı vardır له ديني

aramızda sevgi vardır بيننا حبة

Bu gibi cümlelerin tahlilinde : (*ع*) şibh-i cümle olarak mukad-
dem haber ve (*ديني*) muahhar mübtedâdir, deriz.

Mübtedâ ile haberin başına gelen harfler :

72 — Mübtedânın başında bazan mefûh bir (*لا*) bulunur ki ona

başlangıç lâmi (*اللام الابتدائية*) denir ve te'kid ifâde eder :

muahakkak ki Yusuf ve kardeşi, baba- *توسفت و اوجوه ابي ابيته ما*
miza, bizden daha sevgilidir

[1] a) « Feda olmak » mânâsını ifâde eden (*فدى*) nin müteâllaki

hususî olup mahzûfiv:

canım fulana fedadır بروحي فاني

anam babam sana fedadır فاني و ابي

Burada (*روحي*) ve (*فاني*) şibh-i cümleleri, (*مبدئي*) = *feda olun-*

mus) müteâllaki var kabul edilerek mukaddem haber, sonra gelen kısım
muahhar mübtedâdir.

b) « Ansızın » mânâsına gelen (*انآ*) yı tâkibeden isim cümlesinde

de bu durum olabilir :

Halid kapıdan çıktı, bir de ne görsün o, kardeşiyle karşı karşıyadır.
خرج خالد من الباب فابا هو ناخبة → فانا هو ملاقي ناخبة

Halid kapıdan çıktı, bir de ne görsün o, kardeşiyle karşı karşıyadır.

ahiret yurdu muhakkak ki daha hayırlıdır جنة خير من النار وندار

قال عليه السلام: لا ينحط في الآخرة إلا المؤمنون في الآخرة وفي الآخرة

Süphe yok ki başkalarının affetmekte ganiyetinde Allah katında, ceza vermekte

te ganiyetinden daha sevimlidir.

73 - Haberin evvelinde de bazan (ق) bulunur. Böyle olunca

mübtedâsinin başında ya (أ) vardır; yahut mübtedâ şart mânâsı ta-

şimaktadır :

بانا gelince, ben bir şey degilim. بنيت بشي

kim beni müjdelerse, ona şu kadar şey vardır الذي يشترى فانه كذا

iyi kullara gelince, onlar da cennettedir الجنة الذين سبوا واولادنا

kim iyi amel işlerse kendi lehinedir فليمنه فليمنه من عمل صالح صالحا

74 - İbârede mübtedâ tek olduğu halde haber birden fazla olabilir :

فانما جاءه من ربه من غير

75 - Mübtedâ ile haberin hazfi :

Mübtedâ ile haberden her biri, karine (maksadı bildiren işaret)

bulununca hazfedilebilir.

I - Mübtedânın hazfi :

a) Darb-i mesellerde (ata sözü) :

[o] igne gibidir, kendisi çıplak olduğu فلا يزال عرياناً وهي عريضة

halde başkalarını giydiren (" " " mahzûf)

b) Sayım'da :

iki simf halka, لا يظن الله الموتى بالآخرة ولا يظن الله الموتى بالآخرة

Allah teâlâ kıyamet gününde illifât etmez : [biri] yakınlarım ziyâret

etmeyen, [ikincisi] fena komşudur. (" " " mahzûf)

c) Ceza cümlesinde:

بن فیرسات الوردی یگرده یرک عسوروم. بانا فیرسات الوردی یگرده یرک عسوروم.
 قان لم تکره لی وردیه وختان
 خراج اذانا انکاشی وردیه وختان

Ben fırsat elverdigi yerde pek cesurum. Bana fırsat elvermiyecek olursa korkagim.

Bu beytin başındaki (خراج) kelimesi, mahzûf mübtedâya haber olarak (خراج) demektir. Bu, (اذا) ile başlayan cümlemin cezasıdır. (قان لم تکره) kısmı da (خراج) demek olup, (قان لم تکره) cümlesinin cezasıdır.

d) Kavlin makûlüde (1):

Allah yolunda öldürülenler için "اموات" و لا یقولوا ان قتل فی سبیل الله اموات

"ölüler" demeyin

(اموات) kelimesi (اموات) demek olup (لا یقولوا) cümlesine kavlin makûlü, yani me'ûl olmuştur. «Onlar ölülerdir, demeyin» demektir. e) Haber mastar olup mübtedânın aynı bir kelime olarak onun yerine geçtiğinde:

صبر خیرا [صبری] صبر خیرا
 صبر خیرا → صبر خیرا

f) Övme ve yerme fiilleri (افعال المدح والذم):

(یح) ve (یسی) gibi övme ve yerme fiillerinden sonra iki mer-fu' isim bulunur:

kedi kötü hirsızdır *القط السارق یسی*
 Zeyd iyi adamdır *زيد الرجل یح*

Bu iki isimden birincisine bu fiillerin fâili denir. İkinci isim, ya muahhar mübtedâdır, ya da mübtedâsı mahzûf bir haberdir.

Birinci duruma göre normal şekilleri:

القط السارق یسی
 زيد الرجل یح

(1) (قول) söylemek (مقول) söylenen, demektir. («Allah birdir» deyiniz) misâlinde, kavl: «deyiniz», makûl: «Allah birdir», kısmıdır.

İkinci duruma göre normal şekilleri :

البَاطِنِ [الباطن] السَّارِقِ [السارق] نِسْتِ [نست] زَيْدِ [زيد] أَحْرَجَ [أخرج] حَبْرَةَ [حبرة]

II — Haberin hazfi :

Haber, yerini başka bir şey tuttuğunda hazfedilir; yerleri :

a) Haber in yerine (لولا) nin cevabı geerse :

أَدَّاءُ [أداء] بَدَلًا [بدلاً] سَاوِيًّا [سائياً] مُنَادِيًّا [منادياً] لَوْلَا [لولا] إِدْرَاكُ [إدراك] حُكْمٍ [حكم] أَوْجَابٍ [أجواب] مُبْتَدَأٍ [مبتدأ] يَوْمٍ [يوم] كَوْنٍ [كون] سَائِلٍ [سائل] نَهْجٍ [نهج] خِطِّ [خط] قَائِلٍ [قائل] عَيْبٍ [عيب] مَطْلُوبٍ [مطلوب] حَرْفٍ [حرف] لَوْلَا [لولا] إِدْرَاكُ [إدراك] حُكْمٍ [حكم] أَوْجَابٍ [أجواب] مُبْتَدَأٍ [مبتدأ] يَوْمٍ [يوم] كَوْنٍ [كون] سَائِلٍ [سائل] نَهْجٍ [نهج] خِطِّ [خط] قَائِلٍ [قائل] عَيْبٍ [عيب] مَطْلُوبٍ [مطلوب] حَرْفٍ [حرف]

b) Haber in yerine harfi cerle mecürü veya zarf geçtiğinde :

سُنْدَالِيَّةٌ [سندالية] تُبَدَّلُ [تبدل] بِمِثْلِهَا [بمثلها] نِهَايَةُ [نهاية] جَدِيدَةٍ [جديدة] تُبَدَّلُ [تبدل] بِمِثْلِهَا [بمثلها] نِهَايَةُ [نهاية] جَدِيدَةٍ [جديدة]

c) Haber in yerine yemin kelimesinin cevabı geçtiğinde :

يَعْمَلُ [يعمل] كَيْفَ [كيف] تَعْمَلُ [تعمل] كَيْفَ [كيف] تَعْمَلُ [تعمل] كَيْفَ [كيف]

Not : a) (لولا) dan sonra gelen mübtedanın haberi, (كون , وجود)

gibi genel manalı bir kelime olmazsa hazfedilmez :

أَيُّهَا [أيها] مَنْ [من] يَدْرُسُ [يدرس] يَدْرُسُ [يدرس] مَنْ [من] يَدْرُسُ [يدرس]

b) Mübtedâ ile haberden her biri soruya cevap olduklarında haz-

fedilir :

أُولَئِكَ [أولئك] عَيْبٌ [عيب] مِنْ [من] عَيْبِكَ [عيبك] ؛ مِنْ [من] عَيْبِكَ [عيبك] ؛ مِنْ [من] عَيْبِكَ [عيبك] ؛ مِنْ [من] عَيْبِكَ [عيبك]

Mübtedâ ile haber arasında uygunsuk :

76 — Haberler türemiş kelimelerden olursa her bakımdan mübtedâ-

ya uyar :

دُنْيَا [دنيا] فَانِيٍّ [فانئ] أَحْرَجَ [أخرج] حَبْرَةَ [حبرة] نَهْجٍ [نهج] خِطِّ [خط] قَائِلٍ [قائل] عَيْبٍ [عيب] مَطْلُوبٍ [مطلوب] حَرْفٍ [حرف]

Haber türemiş olmazsa mutâbakat aranmaz :

دُنْيَا [دنيا] فَانِيٍّ [فانئ] أَحْرَجَ [أخرج] حَبْرَةَ [حبرة] نَهْجٍ [نهج] خِطِّ [خط] قَائِلٍ [قائل] عَيْبٍ [عيب] مَطْلُوبٍ [مطلوب] حَرْفٍ [حرف]

gurdur

مُحَاكَكَا [محاككا] كِي [كي] مُؤْمِنٍ [مؤمن] بِيْرٍ [بئرب] جَارِيَةٍ [جارية] ، مُؤَسِّرِكٍ [مؤسريك] بِيْرٍ [بئرب] جَارِيَةٍ [جارية] ، مُؤَسِّرِكٍ [مؤسريك] بِيْرٍ [بئرب] جَارِيَةٍ [جارية]

kadından hayırlıdır

onlar ondandır

kalblerinin iyi bombuştur

Bazı şibh-i fiillerin haberleri :

77 - Bunlar, nefy ve istihâm edatlarından sonra bulunup, bir isim veya münfasıl zamire i'râb bakımından te'sir ettiklerinde (amel ettiklerinde) kendileri mübtedâ olur. Te'sir ettikleri kelimeler ise, fail veya nâib-i fail oldukları halde haber yerine geçerler :

kardeşin işi bilmiyor ما علم أجوك بالأمر
أمره

Birinci örnekte ism-i me'ûl, (أنت) ye, nâib-i fail olarak te'sir eder, bu yüzden (أنت) mahallen mefû'dur. Aynı zamanda o, mübtedâ, (أنت) haberi yerindedir.

İkinci örnekte (أنت) mübtedâ, (أجوك) hem failidir, hem de haberi yerindedir.

78 - a) Önceki maddede geçenler gibi her ikisi de, müfred olarak bir birlerine uygun bulduklarında ikinci bir hal tarzı daha vardır : (أنت) mu'har mübtedâ, (أمرور) mukaddem haber, (أجوك) mu-har mübtedâ, (أنت) mukaddem haber.

b) Her ikisi de tesniye veya cemi' olarak uyuştuklarında ancak bir türlü hal yolu vardır :

ما مقبولاً ولديك
أنا مقبولاً

İkinci kelimeler muahhar mübtedâ, birinciler mukaddem haber. c) Birinciler müfred, ikinciler tesniye veya cemi' olursa yine tek hal yolu vardır :

gâziler yarın gilmiyorlar ما ذاهب الغزوة بعد
أعلم أجوك بالأمر

(أجوك) ve (الغزوة) haber yerine geçmiş fail, (أنت) ve (ذاهب) mübtedâ.

Alıştırma : 11 - Aşağıdaki cümlelerde mübtedâ ile haberi gösteriniz :

هذا روثي
الطائر يرحل عابته على حاحه
الرسالة جلتها من أسيح
السند من أسيح

SEKİZİNCİ BÖLÜM

NEVÂSİH (النَّوْاسِيحُ)

79 — "Nevâsih" adıyla bazı harf ve filler vardır ki, başına geldikleri isim cümlesinin, kimi mübtedâsına ve kimi haberine te'sir ederek onların adını ve i'râbını değiştirirler (1).

I - (اِنْ) VE BENZERLERİ

80 — Fi'le benzeyen harfler (اِنْ) diye de anılan şu altı harf, başına geldikleri isim cümlesinin mübtedâsını merfu' iken mansûb kılarlar:

اِنْ , اَنَّ , اَنَّكَ , اِنَّكَ , اِنَّكَ

Artık mübtedânın adı (... اِنَّكَ , اِنَّكَ , اِنَّكَ) nin ismi, haberin adı da bunların haberi olarak değişmiştir:

اِنَّكَ اللهُ حَكَمًا

Burada (اِنَّكَ) kelimesi (اِنْ) nin ismi, (حَكَمًا) de haberidir.

81 — (اِنَّكَ) ile (اِنَّكَ) tahkik (اِنَّكَ = pekiştirme) edâtıdır.

(اِنَّكَ) «sûphe yok ki», (اِنَّكَ) «ki» diye terceme edilebilir.

(اِنَّكَ) ile (اِنَّكَ) nin okunuşları:

(اِنْ) un cümlesinin yerine, o manada bir masdar koymak mümkün olduğu yerlerde (اِنَّكَ), mümkün olmadığı yerlerde (اِنَّكَ) okunur.

(1) Bu harf ve filler, başına geldikleri mübtedâ ile haberin adını ve i'râbını değiştirdiklerinden (اِنْ) kendilerine (اِنْ) = değıştirenler) denmiştir.

A) (اِن) okunan yerler :

1) Baştta bulunduğunda (1) :

ان الله عبور رحمة
ان الله اجد
ان الله اجد و احد
ان الله اجد خیر
ان الله اجد خیر

2) (فو) den türeyen kelimelerden sonra :

3) Yeminden sonra

4) Hal cümlesinin başında bulununca :

ان الله اجد و احد من خیر من
ان الله اجد و احد من خیر من
ان الله اجد و احد من خیر من
ان الله اجد و احد من خیر من

lisiyor

5) Sila cümlesinin başında bulunduğunda :

ان الله اجد و احد من خیر من
ان الله اجد و احد من خیر من
ان الله اجد و احد من خیر من
ان الله اجد و احد من خیر من

6) (و ، ف ، هـ ، اَن) edatlarından sonra :

ان الله اجد و احد من خیر من
ان الله اجد و احد من خیر من
ان الله اجد و احد من خیر من
ان الله اجد و احد من خیر من

teube et çünkü Allah rahmet sahibidir *ان الله اجد و احد من خیر من*

7) Yeni cümleye başlangıç edatı olan (حی) dan sonra :

ان الله اجد و احد من خیر من
ان الله اجد و احد من خیر من
ان الله اجد و احد من خیر من
ان الله اجد و احد من خیر من

tor ondan ümidini kesti

B) (اِن) okunan yerler :

1) Fâil veya nâib-i fâil olan cümlelerin başında bulunduğunda :

ان الله اجد و احد من خیر من
ان الله اجد و احد من خیر من
ان الله اجد و احد من خیر من
ان الله اجد و احد من خیر من

(1) Daha önce istek fi'li veya nida (ünlem) bulunduğu da (اِن)

(2) Bu gibi yerlerde (اِن) nin haberinin masdarına ; ismi, muzâfın

başta sayılır :
ان الله اجد و احد من خیر من
ان الله اجد و احد من خیر من
ان الله اجد و احد من خیر من
ان الله اجد و احد من خیر من

ileyh (tamlayan) klınarak bir terkip elde edilebilir, ve bu, cümleinin yeri-
ne konabilir. Cümleyi bu hale koymaya (*ان الله اجد و احد من خیر من*) denir:

ان الله اجد و احد من خیر من → ان الله اجد و احد من خیر من

2) Me'ûlün bih olan cümlelerin başında bulunmuşta :
 اِنَّ اَبَانَ الْبِيْتِ هُوَ الْحَقُّ

اِنَّ اَبَانَ الْبِيْتِ هُوَ الْحَقُّ

3) Mübtedâ cümlesi ile, mana ismine haber olan cümlelerin başında bulunmuşta :

senin ikrâma lâyük olduğun bence sabittir
 اِنَّ اَبَانَ الْبِيْتِ هُوَ الْحَقُّ
 اِنَّ اَبَانَ الْبِيْتِ هُوَ الْحَقُّ
 اِنَّ اَبَانَ الْبِيْتِ هُوَ الْحَقُّ
 اِنَّ اَبَانَ الْبِيْتِ هُوَ الْحَقُّ

4) Harf-i cerlerden sonra bulunmuşta :

5) Cer ve atif (bağ) edâtı olan (حِى) dan sonra :
 اِنَّ اَبَانَ الْبِيْتِ هُوَ الْحَقُّ
 اِنَّ اَبَانَ الْبِيْتِ هُوَ الْحَقُّ
 اِنَّ اَبَانَ الْبِيْتِ هُوَ الْحَقُّ

babama gardim etim ve yükünü tasıdım
 اِنَّ اَبَانَ الْبِيْتِ هُوَ الْحَقُّ
 اِنَّ اَبَانَ الْبِيْتِ هُوَ الْحَقُّ
 اِنَّ اَبَانَ الْبِيْتِ هُوَ الْحَقُّ

Not : Bunların dışındaki kalan yerlerde (ان) her iki türü de oku
 nur :

tenbellikten sakın, fakirliğine sebedir
 اِنَّ اَبَانَ الْبِيْتِ هُوَ الْحَقُّ
 اِنَّ اَبَانَ الْبِيْتِ هُوَ الْحَقُّ
 اِنَّ اَبَانَ الْبِيْتِ هُوَ الْحَقُّ
 اِنَّ اَبَانَ الْبِيْتِ هُوَ الْحَقُّ

süphe yok ki, Allah onların gizledik.
 اِنَّ اَبَانَ الْبِيْتِ هُوَ الْحَقُّ
 اِنَّ اَبَانَ الْبِيْتِ هُوَ الْحَقُّ
 اِنَّ اَبَانَ الْبِيْتِ هُوَ الْحَقُّ

Te'kid lâmi :

82 — Mübtedânin başına gelen mactüh te'kid lâmi, başında (ان)
 bulunmuşta isim cümlesinin haberine de gelebilir :

süphe yok ki sen, mutlaka peygamberlerdensin
 اِنَّ اَبَانَ الْبِيْتِ هُوَ الْحَقُّ
 اِنَّ اَبَانَ الْبِيْتِ هُوَ الْحَقُّ
 اِنَّ اَبَانَ الْبِيْتِ هُوَ الْحَقُّ

83 — (ان) ile başlayan isim cümlesinin kısımlarında da -mübledâ ile haberde olduğu gibi - takdim ve te'hir bulunabilir :

muhakkak ki güçlügen yamunda kolaylık vardır *أَنَّ مَعَ الْمَسْرِ إِسْرًا وَفَرًا*
süphesiz onların dönüşleri ancak bizedir, *بِإِسْرَائِيلَ وَأَنْتَ أَعْلَمُ*

sonra hisapları da muhakkak bize aiddir

Cümlenin kısımları böylece yer değiştirince habere gelecek olan
metlüh lâm, ismin başına gelir :

أَنَّ فِي هَذَا لَمَلًا muhakkak ki bunda bir tebliğ vardır

Arada fasıl zamiri bulunduğunda lâm onun başına gelir :

أَنَّ هَذَا إِسْرًا وَأَنْتَ أَعْلَمُ iste bu, elbette en doğru bir haberin beyandır

بِإِسْرَائِيلَ وَأَنْتَ أَعْلَمُ muhakkak onlar, süphesiz onlar

بِإِسْرَائِيلَ وَأَنْتَ أَعْلَمُ muhakkak bizim ordumuz, her halde onlar galebe edicidirler

Bu edatların tahfifi :

84 — Fi ile benzeyen harflerin şeddeli olanları tahfif olununca (şed-

desi kaldırılınca) veya sonlarına (م) bitişince tesirsiz kalırlar. Sonlarına

(م) bitişince kendilerinden sonra gelen kısım, mübtedâ ve haber ol-
mak üzere mertû olur (م) tahfif edilmez) :

أَنَا أَعْلَمُ → *أَنَا أَعْلَمُ*
أَنَا أَعْلَمُ → *أَنَا أَعْلَمُ*

Bu edatlar, isim cümlesine has iken sonlarına (م) gelince fiil cüm-
lesinin başında da bulunabilirler :

أَنَا أَعْلَمُ *أَنَا أَعْلَمُ* *أَنَا أَعْلَمُ*

(أَنَا) ile (أَنَا) "ancak" manasına hasr edâti olur :

de ki «ben ancak sizin *أَنَا أَعْلَمُ* *أَنَا أَعْلَمُ* *أَنَا أَعْلَمُ*

gibi bir beşerim. (Su kadar ki) bana tanrımdın, yalnız bir tek Tanrı ol-
duğu vahyeditiyor»

85 — (أَنْ) ile (أَنْ) tahtif edilince isimleri gizli bir zamir (1), haberleri de kendilerinden sonra gelen kısım olur.

Muhaffef (أَنْ) nin haberinde meftüh bir lam bulunur, buna ayırıcı

lam (أَنْ) denir :

biz seni muhakkak yalancılardan zannediyoruz وَأَنْ يظنك أن الكاذب
muhakkak ki onların gogunu fäsik bulduk وَأَنْ يظنكم أن الكاذب

Muhaffef (أَنْ) nin haberi (أَنْ) ve (أَنْ) gibi gekilmeyen fiillerden olmadıı zaman Őu harflerden biriyle başlamalıdır :

(أَنْ ، أَمْ ، أَمْ ، أَمْ ، أَمْ)

bil ki senin için takdir وَأَنْ يظنك أن الكاذب
olunan her Şey mutlaka gelecektir وَأَنْ يظنكم أن الكاذب

senin bize hakikaten doğru Őylediđimi bilelim وَأَنْ يظنكم أن الكاذب

bilmiyorlar mıydı ki o, onlara hiç bir وَأَنْ يظنكم أن الكاذب

Őzle mukäbele etmiyor

insan zanneder mi ki her halde biz وَأَنْ يظنكم أن الكاذب

onun kemiklerini topalayıp bir araya getiremiyeceđiz ?

o, kendisini hiç bir gören olmadığımı mı sanıyor ? (2) وَأَنْ يظنكم أن الكاذب

(1) Bu zamirin ait olduğu bir yer (merci?) yoktur. Müzekker ola-

nına Őân, müennes olanına kissa zamiri (أَنْ) denir.

(2) Örneklerde görüldüđu gibi bu (أَنْ) den önce gok defa, bil-
mek ve sanmakla ilgili bir fiil bulunur.

Alıştırma: 15 - Aşağıdaki cümlelerde (أَنْ) ve (إِنْ) okunacak

yerleri ve sebeplerini söyleyiniz:

وانه في الآخرة أن الصالحين

أَصْنَعُ لِأَنْ يُرَوِّجَ وَاحِدٌ

قَالَ أَهْلُ الْخَلْقِ إِنَّ اللَّهَ وَالصَّحَابَةَ

زُرِّيَّةٌ وَأَنَّ مَسْرُورٌ نَاقَةٌ

مِنْ عَمَلٍ مِنْكُمْ سَوْماً نَجْدَةٌ

أَنَا عَطِيَّةُ الْكَوْبَرِ

أَنَا مَنُورٌ صَبْرٌ وَأَكْبَرُ حَبْرٌ أَنَا

عَبْدٌ رَحِمٌ وَأَنَا بَنُو عَمْرِو بْنِ لَاحِقٍ

بِأَنَّ أَهْلَ الْخَلْقِ إِذَا لَمْ يَلْتَمِزُوا

أَمَّا نَبِيُّ الْإِنْسَانِ فِي جِسْمِهِ

وَإِنَّ الْإِنْسَانَ لِرَبِّهِ لَكَنَ كَفُوراً

وَإِنَّ الْإِنْسَانَ لِرَبِّهِ لَكَنَ كَفُوراً

وَإِنَّ الْإِنْسَانَ لِرَبِّهِ لَكَنَ كَفُوراً

وَإِنَّ الْإِنْسَانَ لِرَبِّهِ لَكَنَ كَفُوراً

وَإِنَّ الْإِنْسَانَ لِرَبِّهِ لَكَنَ كَفُوراً

II - NAKIS FILLER (إِنْ فِى الْبَيْتِ)

86 - (كَانَ، صَارَ، أَصْبَحَ، أَجْعَلُ، ظَلَمْتُ، بَاتْتُ، لَازِلًا، لَا يَزَالُ، مَا دَامَ، لَيْسَ) mansüb kılartar:

gibi "nakis filler", (1) adı verilen bazı kelimeler fiile benzeyen harf-lerin aksine te'sirini yaparlar. Söyle ki, başına geldikleri isim cümlesinin mübtedası « isim » adıyla mertü bırakarak, haberini yine « haber » adıyla mansüb kılartar:

كَانَ فَلانٌ عَيْناً حَارٌّ قَوِيّاً فَالانُ زenginî, fakir oldu

87 - (كَانَ) nin asıl manası «idi» dir (2):

(1) Bu fiiller gök yerde türkçemizde ki yardımcı fiil gibidirler. Nakis ve tam terimleri için bak: (III. kitap mad: 44) *öldürülmişti* *كَانَ قَتَلَ* *derdi* *كَانَ يَقُولُ*

(2) Cenab-ı Hak'a isnad olunan (كَانَ) de zaman bahis konusu değildir:

كَانَ اللهُ عَيْناً حَكِيمًا Allah alimdir, hakimdir

focuğa gelince, onun ebeveyni mü'min idiler
أنا الملا، وكان أبوا مؤمنين
 "oldu" manasına da kullanılır :

بوغulanlardan oldu
وكان من المغول
 bogulanlardan oldu (var oldu), (جاء) = meydana geldi
 88 - (جاء) fi'i (جاء) = var oldu), (جاء) = meydana geldi

manalarını ifade ettiği zaman nâkis değil, tām fiildir :

كان في قديم الزمان رجل اسمه نبال العنبري
كان في قديم الزمان رجل اسمه نبال العنبري

Bazan, cez m halinde, muzariinin sonundan () düşebilir. Bu takdirde kendisine bitişik mansüb zamir ve vasi hemzesi bulunmamalıdır :

كان في قديم الزمان رجل اسمه نبال العنبري
كان في قديم الزمان رجل اسمه نبال العنبري

89 - (جاء) oldu (durumu değişti), (جاء) sabahladı, (جاء) akşamladı, (جاء) kuşlukladı, (جاء) bir işle gündüz meğgul oldu, (جاء) bir işle gece meğgul oldu manalarında fi'i-i mâzilerdir. Bunlar (جاء) manasında kullanıldıklarında nâkis fiil, yukarıdaki manalarda ise tām fiildirler :

kardeşim öğretmen oldu
أخي معلم أصبح
 Halid okulda sabahladı
حالي أصبح في الصباح
 90 - (جاء) : Bunlar "hâla, dâima" diye tercüme edilir :
هنا حاله دائم
 Hâlid hâla benim yanındadır
هنا حاله دائم
 o daima biniyor
هنا حاله دائم
 91 - (جاء) : Kendinden önce bulunan cümlelerin hükümünü, kendinden sonra gelen cümlelerin hükümüne zaman bakımından bağlar :
زهد اوتوردانغا سن دة اوتور
 Zeyd aoturdanğa sen de otur
 Burada (جاء) cümlesinin hükümü (oturma), (جاء) den sonra gelen (جاء) cümlede zaman zarfı (mes'ûlün fi'h) olur :

onlar orada oldukça biz oraya girmiyecëgiz *لن ندخلها ما داموا فيها*

Bazan (ما دام) den evvel bulunması gereken cümle (ما دام) nin

haberinden sonra gelir :

bu dünyada oldukça *وَنُوحٍ وَيُؤْتِيهِم مِّنَ اللَّاهِ الْيَوْمَ فِي هَذِهِ الدُّنْيَا*

keder ve üzüntülerin olmasını garipseme

92 — (أليس) : Tercemesinde yerine göre «degildir» veya «olmadı»

denir :

bu bir sey değildir, bu bir sey olmadı *هذا ليس بامرئ*

hepsi bir degillerdır *سواء سوا*

Bazan (أليس) nin haberine cer harfi olan (أليس) gelerek onu mec-

rür kılar :

bu hiç bir sey değildir *أليس هذا بشئ*

O, hiç kadir olmaz mı? فَأَرَأَيْتَ إِذْ نَادَىٰ بِأَنَّ اللَّهَ هُوَ رَبُّكَ فَأَنسَىٰ ذِكْرَ اللَّهِ أَنَّىٰ كَانَ فِي لُبِّكَ

ben sizin Rabbiniz değil miyim? *أليس ربكم*

Allah kuluna kâfi değil mi ki? أَفَلَا يَتَذَكَّرُ إِنَّ اللَّهَ كَانَ بِكُمْ نَذِيرًا

Not : a) (أليس), menfi olan (أليس) fiilinin haberinde de bulunur :

orada yabanci degildi *أليس في ذلك أجنبي*

b) Menfi olan (أليس) nin haberi muzâri' olduğunda, başında bir

(أليس) bulunabilir. Buna inkâr lâmi' (أليس) denir :

Allah onları yarlıgâyacak değildir *أليس الله يعجزهم*

Alıştırma : 16 — Aşağıdaki cümleleri i'râb bakımından inceleyiniz :

أولئك الذين آمنوا من آل فرعون لا يزالوا بآياتهم يؤمنون

لم يزلوا يؤمنون في آل فرعون في آل فرعون في آل فرعون

كذب أصحاب هذا الكتاب في آل فرعون في آل فرعون

كذب أصحاب هذا الكتاب في آل فرعون في آل فرعون

Musa'nun anasının güreği (tasadan) bombosdu قورعا قورعا قورعا

لا ابرح ابرح ابرح = لا ابرح ابرح ابرح

sen hala Yusuflu anıyorsun يوسف يوسفي يوسف

toprak sakı oldu قورعا قورعا قورعا

III - (لَسِي) YE BENZEYEN (لَا) (لَا) (لَا) (لَا)

93 - (لَسِي) ye benzeyen iki harf vardır ki isim cümlesine onun gibi te'sir ederler: (لَا) ve (لَا).

94 - (لَا) edatı, (لَسِي) gibi iki şekilde kullanılır:

bu bir şey değildir مَا هَذَا شَيْءٌ

bu hiç bir şey değildir مَا هَذَا شَيْءٌ

bu beşer değildir مَا هَذَا بَشَرٌ

onlar oradan çıkarılacak degillerdir مَا هَذَا مِنْ جَزَائِرٍ وَمَا هَذَا مِنْ

(لَا) min, (لَسِي) gibi kullanılması için iki şart vardır:

a) Başında bulunduğu isim cümlesinin kısımlarında takdim ve te'hir bulunmamak,

b) Kendisindeki olumsuzluk manası (لَا) ile bozulmamış olmak.

Bu şartlar bulunmazsa (لَا) amel etmez. Maba'di, mübteda ve haber olarak merfû kalır:

lastırma fiilleri) :

1 — Cümleinin ifade ettiği hükümün yaklaşığını bildirenler (yak-

Bu fiiller manaları bakımından üçe ayrılır :

97 — Hususi manaları bulunan bu yardımcı fiiller de, mübledâ ile haberin başına gelerek; birincisini "isim" adıyla mefû' bırakır, ikincisini "haber" adıyla mansûb kılarlar. Bunların haberi muzârî olur.

IV — MUKÂREBE FİLLERİ (افعال التآربة)

terkibleri mansûb haberleridir.

(لاء اللاء) yahut (لا الاء) demektir. (من الاء) ve (الاء الاء)

(لاء) : (الاء) ye benzeyen nefy edâtidir, ismi mahzûftur,

پسمانلیک واکتی دےگیل

کایپ کورتولما زمانی دےگیل

de bulunmaz, gök defa haber bulunur :

96 — (لاء) nin, başında bulunduğu isim cümlesinin kısımları, zaman isimlerinden olur. Her ikisi (yâni mütedâ ve haber) birden ibâre-

insanlar artik o tanıdığı insanlar değildir, yurd da o bildiğin yurt değildir.

ولا الناس بالانسان الذي عهدتوه وما الناس بالانسان : وما سبنا عليه

Bazan (لاء) nin haberinde de (الاء) bulunur :

Sabrli ol. Çünkü yer güzünde hiç bir şey baki değildir. Ve Allah'ın takdir ettiği şeyden insanı hiç bir sığınak koruyucu değildir.

ولا يورثون ولا يورثون ولا يورثون

95 — (لاء) nin (الاء) gibi kullanıldığı azdır :

Muhammed ancak bir peygamberdir

Zeyd ancak ayaktadır

Zeyd ayakta değildir

zâri'dir. Bazen bu muzâri' (ان) li olur.

(1) Yani bu iki fi'lin haberi, başında hiç bir şey bulunmayan mu-

حَالٌ ، طَبَقٌ ، أَحَدٌ ، أَيْ ، الشَّيْءُ ، طَبَقٌ ، حَالٌ ، طَبَقٌ ، حَالٌ

III — Başlamayı bildiren fiiller :

her halde yağmur yağacak أَجْوَابُ السَّمَاءِ لَمْ يَطْرُقْ

3) gibidir : (جری) أَجْوَابُ : (جری) gibidir :

umulur ki Zeyd kalkar يوم يولد يوم يولد يوم يولد

2) (جری) : Haberi daima (ان) li olur :

Bu fi'lin gekimi için edatlar) bölümüne bakınız.

bulunan muzâri'dir : جَوْرٌ = حَالٌ = جَوْرٌ

(جری) tam fiiller gibi de kullanılır. O zaman faili, başında (ان) (جری) umulur ki Rabbiniz size merhamet eder

1) (جری) : Haberi, çok defa başında (ان) bulunan muzâri'dir :

II — Ümid ifade edenler :

fail bulunur.

Not : Bu üç fiil kendi başlarına (yardımcı fiil olmadan) 'yaklaşmak' manasında da kullanılırlar. Bu takdirde önlendirde yalnız merfû' bir

Halid gıkayazdı حَالِدٌ يَكْتَابُ حَالِدٌ يَكْتَابُ حَالِدٌ يَكْتَابُ

3) Bunnun daha çok muzârii kullanılır :

kalb, kederinden az kaldı ki eriye جزب من جزب من جزب من

2) Bu da (جری) gibidir (1) :

nerde ise yapmıyacaklardı نَرْدُوهُ لَكُمْ إِنَّمَا يَكُونُ لَكُمْ

1) (جری) : nerde ise yağış ısıksı verecek نَرْدُوهُ لَكُمْ إِنَّمَا يَكُونُ لَكُمْ

Bunların başlangıç bildirmeleri ancak bir muzârî başında bulun-
duklarında olur :

onu sürmeğe başladı *أخذ يسور* onu yedmeğe başladı *أخذ يورد*

cennet yapragından üzerlerine örtmeğe *أخذ يغطى* *أخذ يغطي* *أخذ يغطى*

başladılar

V — BILGI VE ZAN FİLLERİ (افعال البنية)

98 — Zihin (kalb) ile ilgili bulunup, «bilmek» ve «sanmak» gibi

manalar ifade eden şu fiiller de isim cümlesinin başına gelirler. Müb-
tedâ ve haberi iki mef'ul hâlinde nasbederler :

Halid'in bilgini sandım *أخبرتني بحال خالد* → *أخبرني بحال خالد*

99 — a) Bu fiillerden bir kısmı «bilmek» manasına gelir :

أخبرني بحال خالد *أخبرني بحال خالد* *أخبرني بحال خالد*

b) Diğer kısmı «sanmak, tahmin etmek» manasını ifade eder :

أخبرني بحال خالد *أخبرني بحال خالد* *أخبرني بحال خالد*

c) Yalnız emr-i hâzırları (gekilmeksizin) bu vazifeyi gören iki fill

vardır :

أخبرني بحال خالد *أخبرني بحال خالد* *أخبرني بحال خالد*

Not : Bu fiillerden (*أخبرني بحال خالد*) daima nevâsihten olarak

kullanılır. Diğerleri ancak bir şeyi bir vasıf üzere bilmek, sanmak, tah-

min etmek manasına geldiklerinde böyledirler :

أخبرني بحال خالد *أخبرني بحال خالد* *أخبرني بحال خالد*

100 — Şu kelimeler kıldı, etti, bir halden bir hale geviridi ma-

nalarında, yukarıdaki fiiller gibi kullanılır : *أخبرني بحال خالد* *أخبرني بحال خالد*

أخبرني بحال خالد *أخبرني بحال خالد* *أخبرني بحال خالد*

Bu fiillerin özellikleri :

101 — a) Bu fiillerin dışında iki me'ul alan fiiller, gerekince

طَبَّبْتُ عَلَىٰ مَرِيضٍ
عَلَّمْتُ تِلْكَ الْبَيْتَ
كَلَّمْتُ الْوَلَدَ

bir me'ulle yetinebilir :

Halbuki bilgi ve zan fiillerinde bir me'ul ile yetinilmez.

b) Me'ullerin ikisini birden hafzetmek câizdir :

كَلَّمْتُ الْوَلَدَ وَتَلَّمْتُ الْوَلَدَ وَتَلَّمْتُ الْوَلَدَ وَتَلَّمْتُ الْوَلَدَ
[بمفعولين] كَلَّمْتُ الْوَلَدَ وَتَلَّمْتُ الْوَلَدَ وَتَلَّمْتُ الْوَلَدَ وَتَلَّمْتُ الْوَلَدَ
كَلَّمْتُ الْوَلَدَ وَتَلَّمْتُ الْوَلَدَ وَتَلَّمْتُ الْوَلَدَ وَتَلَّمْتُ الْوَلَدَ

102 — Bu fiiller için üç kullanılış tarzı vardır :

1) **Amel ettirmek** (**أَلَامَ**) :

طَبَّبْتُ زَيْدًا عَلَىٰ
طَبَّبْتُ زَيْدًا عَلَىٰ

Bu durumda, başına geldiği mübtedâ ile haber me'ul olarak man-

sûbdur.

2) **Amelden düşürmek** (**أَلَا**) : Bu fiiller mübtedâ ile haberin or-

tasında veya onlardan sonra geldiklerinde i'râb bakımından tesir etmezler;

أَبُوكَ وَوَيْتُهُ طَبَّبْتُ وَأَبُوكَ وَوَيْتُهُ طَبَّبْتُ

3) **Lâzî te'sirden alıkoymak** (**الْتَمَّ**) : Bu durumda yalnız mana

bakımından kendilerinin sonra gelen cümleye te'sir ederler. Ta'îki
gerekiren durum, bu fiillerden sonra başlangıç, soru ve olumsuzluk

edatı gelmesidir :

طَبَّبْتُ لِمَنْ لَمْ يَطَبِّبْ لِمَنْ لَمْ يَطَبِّبْ
طَبَّبْتُ لِمَنْ لَمْ يَطَبِّبْ لِمَنْ لَمْ يَطَبِّبْ
طَبَّبْتُ لِمَنْ لَمْ يَطَبِّبْ لِمَنْ لَمْ يَطَبِّبْ

Bu örneklerde fiillerden sonraki kelimeler görünürde me'fû, mana
bakımından mansûbdur. Üzerlerine atıf yapıldığında bu durum ortaya

çıkart :

طَبَّبْتُ لِمَنْ لَمْ يَطَبِّبْ لِمَنْ لَمْ يَطَبِّبْ
طَبَّبْتُ لِمَنْ لَمْ يَطَبِّبْ لِمَنْ لَمْ يَطَبِّبْ
طَبَّبْتُ لِمَنْ لَمْ يَطَبِّبْ لِمَنْ لَمْ يَطَبِّبْ

Not: İlgâ halinde cümlenin i'râbdan mahalli yoktur, fiil zarf
hükümedir.

علمت ربيك كذا
علمت ربيك كذا
علمت ربيك كذا
علمت ربيك كذا
علمت ربيك كذا
علمت ربيك كذا
علمت ربيك كذا
علمت ربيك كذا
علمت ربيك كذا
علمت ربيك كذا

علمت ربيك كذا
علمت ربيك كذا
علمت ربيك كذا
علمت ربيك كذا
علمت ربيك كذا
علمت ربيك كذا
علمت ربيك كذا
علمت ربيك كذا
علمت ربيك كذا
علمت ربيك كذا

Alıştırma : 17 — Ağrıdaki cümleleri i'rab bakımından tahlil ediniz:

103 — Cümle içindeki yeri ve vazifesi, mansüb olması gerektiğinden kelime ve cümlelere «mansûblar» denir.
 Me'uller, hâller, temyizler, müstesnâlar ve irâbı bunlara uyanlar mansûbdurlar.

MANSÜBLAR (المسؤول)

104 — Fiil ve şibh-i fillerin; nasıllık ve niceliğini bildirmek, ya da sadece onları te'kid etmek için kullanan ve masdardan yapılan me'ullere me'ül-i mutlak denir:

MEF'ÜL-I MUTLAK (المفعول المطلق)

DOKUZUNCU BÖLÜM

104 — Fiil ve şibh-i fillerin; nasıllık ve niceliğini bildirmek, ya da sadece onları te'kid etmek için kullanan ve masdardan yapılan me'ullere me'ül-i mutlak denir:
 hâkimin oturuşu gibi oturdu *جاءني القاضي كما يجلس*
 bir vuruş vurdu *جاءني ضرباً* iki kere kalktı *قام فوطني*
 105 — Te'kid için olanlar daima müfred olur ve fiilden sonra gelirler:
 Nasıllık ve nicelik bildirenler hem tesniye ve cemi' olabilir, hem de fiilden önce gelebilirler:

جاءني الله موسى بكلمته

جاءني ضرباً *جاءني ضرباً* *جاءني ضرباً*

جاءني القاضي *جاءني القاضي* *جاءني القاضي*

106 — Me'ül-i mutlak, fiilin masdarından yapılır. Şu durumlarda bu kaideyi dışına çıkabilir:

جاءني ضرباً *جاءني ضرباً* *جاءني ضرباً*

جاءني ضرباً *جاءني ضرباً* *جاءني ضرباً*

a) Eş manalı masdarlarda:

b) Aynı kökten olan değişik masdarlarda:

أبا مؤدب وادي تابتنا حينا لا تعلموا في الله
 وكذبوا يا أيها كذبا حقا علمه وسلموا تسلما كحمت من ترك ذمنا فدينا
 قال صلوات الله انه ربي فوجت ذلك البرح فوجت لو جهات ان يطان
 من اقصى الدنيا جازب الامم اجمن جانب ربي في الاخرى في الاخرى
 آتت الضرب ان لا يطلق عنت في الدرسة عنته راضية اوقات التي سما
 (fiil, gibh-i fiil) gösteriniz :
 Alıştırma : 18 — Aşağıdaki cümlelerde mef'ûl-i mutlakı ve âmîlini

... واطاعة ...
 سبحان الله ، ما ان الله ، سما واطاعة ...

de vardır :

!09 — Bunlardan başka, duyularak bilinen (semâi) bazı hazifler

له صوت صوت عندك [بصوت] له صوت صوت عندك
 له صوت صوت عندك [بصوت] له صوت صوت عندك

5) Benzetme yapılan masdarlarda :

ONUNCU BÖLÜM

MEF'ÜLÜN BİH (المفعول به)

110 — Failin fi'li, kendisiyle ilgilenen şeye mef'ülün bih (düz tüm-

saksıyı kırdım) denir:

Bu örnekte failin «kıрма» işi «testi» ile ilgilenmiş, yani onda mey-

dana gelmiştir.

a) Boyle doğrudan doğruya (harf-i cersiz) olan mef'üle «sarîh»

مفعول به صریح

b) Başında cer harfi bulunan mef'ülün bihe de «gayr-i sarîh» denir:

ما أتت
فاجتاج
كنت ألقم

Not: a) Görünüşte bu, cer harfi ile mecrur olduğundan, mef'ül

olduğu sarîh (açık) değil demektir.

b) Bu mef'üllerin fiilleri müteaddi ve lâzım olabilir. Halbuki sarîh

mef'ülün bihlerin fi'li ancak müteaddi olur.

Mef'ülün bih alan fiiller:

111 — Fiiller mef'üle göre altıya ayrılır:

1) Hiç mef'ül almayan fiiller:

أجرته وجرته
أجرتك
أجره
أجره
أجره
أجره
أجره
أجره

2) Mef'ülünü daima cer harfi ile alan fiiller:

أجرته وجرته
أجرتك
أجره
أجره
أجره
أجره
أجره
أجره

لَمْ يَكُنْ لَهُ كَمِثْلِهِ عَدُوٌّ

... يَا رَجُلًا نَدَّبَهُ اللَّهُ الْيَوْمَ

Bu cümlede (عَدُوٌّ) kelimesi (اسم) masdarının mef'ûlüdür.

Amr' i estir edişine şaştım

عَجِبْتُ مِنْ أَمْرِكَ عَمْرًا

bulunan fiil yerine geçmiş olan masdarlar fiil gibi amel eder :

1) Masdar : Mef'ûl-i mutlak olmayıp, başında (أَنْ) , yahut (أَنَّ) (بِ) bulunan fiillerin mef'ûlü olduğu gibi şibh-i fiillerin de mef'ûlü olabilir.

Şibh-i fiillerin mef'ûlü :

ve arkasını çevirdi

أَعْرَبَ الْكَلِمَ عَاقِلًا مِنْ الْكَلِمِ الْعَبَثِ

a'mâ geldi diye, yüzünü eksitti

أَعْرَبَ الْكَلِمَ عَاقِلًا مِنْ الْكَلِمِ الْعَبَثِ وَتَوَلَّى الْكَلِمَ الْأَعْمَى الْكَلِمَ الْعَبْثِيَّ

harfi kaldırılır :

114-Cer harfinin önünde (أَنْ) ve (أَنَّ) olursa kaide olarak cer harfi kaldırılır :

Harfi cerrin hazfi :

lehlikeye almamız

أَتَدْعُونَ اللَّهَ بِالتَّكْوِينِ أَلَمْ يَخْلُقْكُمْ أَوَّلَ مَرَّةٍ أَتَقُولُونَ لِلَّهِ عِدَاةٌ أَلَمْ يَكُنْ لَهُ الْكُفُوفُ أَلَمْ يَكُنْ لَهُ الْكُفُوفُ

sayılır :

d) Nâdiren harfi-i cer alan bir fiilin önünde bu harf zâid (fazladan)

وَجَاءَ اللَّهُ وَجَاءَ اللَّهُ وَجَاءَ اللَّهُ وَجَاءَ اللَّهُ وَجَاءَ اللَّهُ

أَوْسَمَ اللَّهُ = أَوْسَمَ اللَّهُ

maza hafz edilmiş sayılır :

c) Harfi-i cerle kullanıldığı bilinen bir fiilin önünde bu harf bulun-

ona dedi قال لها dedi ona

ona beddua etti دعا لها دعا ona beddua etti

başka manaya gelir :

b) Bazı fiiller de bir harfi-i cerle bir manaya, diğer harfi-i cerle

ona döndü دعا لها دعا لها = دعا لها

Not : Masdarlar üç türlü kullanılır :

a) Tenvini olarak. Bu durumda çok defa fiil yerinde, fiil gibi kul-

lanılır :

أطابمتي خير يهديني *yetimi yedirmek hayırlıdır*

b) Harf-i ta'rifi olarak. Bu durumda mef'ülün bih alması nâdirdir :

Halid arkadaşına az yardım edendir *روية النعم* *جاء فلان*

c) İzâfet halinde. Bu durumda masdar çok defa failine, bazan mef-

ülüne muzâf olur. Fâil ve mef'ül de lâfzan mecrür, mahallen mef'ül veya

mansûb olur :

öğretmenin öğrencilere öğretmesi *hoşuma* *التلاميذ* *أعجبني*
gitti (failine muzâf)

babasının çocuğu terbiye etmesi *hoşuma* *gitti* *أبو* *أولاد* *أعجبني*
(mef'ülüne muzâf)

من حسن إسلام البرية *ترى* *الاعتناء*

2) İsm-i fâil ve ism-i mef'ül :

a) Başlarında harf-i ta'rif bulunduğça türedikleri fiil gibidirler :

هذا أخوت ولد في المدرسة *أعجبني*

هذا الصارب جالساً أمس *هذا*

b) Başlarında (ال) bulunmadığında bazı şartlarla amel ederler

(bak. II. kitap, mad. 47) (1):

جاءت ناصراً *أعجبني*

له *أعجبني*

أعجبني *أعجبني*

Fiil isimleri :

Not : a) Diğer şibh-i fiiller de — sıfat-ı müşebbehe haric — bazan mef'ül alırlar.

b) Yukarıdaki şartlar sarih mef'ülün bih almaları içindir.

Sarih olmayanlar için şart yoktur :

الكثير على الكثير *أعجبني*

الأسوة [ان ينجحوا] *أعجبني*

صاحب الدار أدري بما فيها *أعجبني*

(1) Mef'ül alabilmeleri için mâzî manasına olmamaları da gereklidir.

اعطاني والسي قوما

انتحن الله لا مديته

أراد احد خيوط من الخيوط

Alıştırma : 19 — Şu cümleleri i'râb bakımından inceleyiniz :

b) Diğer kısmı kaideye bağli (kiyâsi) dir. Bunlar İstîğal, Münâdâ, İhtisas, Tahzîr ve iğrâ' başlıkları altında sırayla görülecektir.

rahat yer buldun (merhaba!) [حَسْبُكَ] [حَسْبُكَ] | hos geldin [اهلا وسهلا] [اهلا وسهلا] |
ailene git

geceleyin [اهلا وسهلا] [اهلا وسهلا] | adamı kendi haline bırak [اهلا وسهلا] [اهلا وسهلا] |
gibi kalmıştır (semâi) :

a) Bunların bir kısmı kaideye bağli olmayıp araplardan duyulmuş Hazfi gerekli (vâcib) olanlar :

118 — I) Hazfi câiz olanlar: Fi'li anlatacak bir durum bulununca: [حَسْبُكَ] [حَسْبُكَ] | [حَسْبُكَ] [حَسْبُكَ] → [حَسْبُكَ] [حَسْبُكَ] |
konuşmana devam

B) Fi'linin hazfi :
terk etmedi, [sana] küsmedi de

Rabbin seni [اهلا وسهلا] [اهلا وسهلا] = [اهلا وسهلا] [اهلا وسهلا] | [اهلا وسهلا] [اهلا وسهلا] |
gök zamir olan mef'ûllerde olur :

117 — Sarîh mef'ûlün bihler cümlede terk edilebilirler. Bu, daha A) Mef'ûlün bihin hazfi :

Mef'ûlün bih ve fi'linin hazfi :
[اهلا وسهلا] [اهلا وسهلا] | [اهلا وسهلا] [اهلا وسهلا] |

Şart ve soru manası taşıyan mef'ûller, mutlaka fiilden önce gelir: [اهلا وسهلا] [اهلا وسهلا] | [اهلا وسهلا] [اهلا وسهلا] |
dikka daha önce de gelebilir (bak. II. kitap, mad. 50) :

116 — Mef'ûlün bihin yeri fiilden sonradır. Fakat manayı bozma- Mef'ûlün bihin yeri :

... من درسی درسی ...
 ... از مدرسه ...
 ... از آنجا که ...

b) Su me'ullere uygun fiiller bulunuz :

... غیر ...
 ... آید ...
 ... است ...
 ... است ...
 ... است ...
 ... است ...

Alıştırma : 20 - a) Su fiillere uygun mef'ûlün bihler bulunuz :

ما احقر عند الخذلان الاغتنان بالعلم
 ما احقر عند الخذلان الاغتنان بالعلم
 ما احقر عند الخذلان الاغتنان بالعلم
 ما احقر عند الخذلان الاغتنان بالعلم
 ما احقر عند الخذلان الاغتنان بالعلم
 ما احقر عند الخذلان الاغتنان بالعلم
 ما احقر عند الخذلان الاغتنان بالعلم
 ما احقر عند الخذلان الاغتنان بالعلم
 ما احقر عند الخذلان الاغتنان بالعلم

ON BİRİNCİ BÖLÜM

I - İSTİGÂL (الِاسْتِغَالُ)

119 — Me'ûlün fiilden evel gelmesi halinde, fi'lin sonunda o

me'ûle ait bir zanir bulunursa, buna (الِاسْتِغَالُ) denir. Bu durumda

önce me'ûl halinde bir isim bulunur, sonra da önünde, bu me'ûle ait

bir zanir bulunan fiil gelir. Bu fiil zanirle meşgul olduğu (istigal),

yani me'ûl olarak onu nasbettiği için önce geçen me'ûl durumundaki

ismi nasbetmiş olamaz. O halde onu gizli bir fiil nasbetmiştir. Görü-

len fiil onun müfessiri (açıklayıcısı) dir (1) :

بِزْ هِرْ سَیْ سَیْمِیْزْدِرْ . اِحْمِنَا . وَکَلِ شَیْئِیْ .

(1) (احْمِنَا) istigal üzere mansûb, me'ûlün bihdır. Fi'li mahzûf (احْمِنَا)

dir. Görülen (احْمِنَا) onun müfessiridir, bunun me'ûlü ise sonundaki

zamirdir: (واحمینا کل شیء احمینا) demektir.

اَنَا جَالِدًا وَلَا تَسْمَعُ اَنَّهُ
نَکَرًا اَنَا جَارِيَةً
جَالِدًا اَجْرًا

120 — Me'ûl durumunda olan bu ismin bir kaç hal şekli vardır.

a) Özellikle fiilin başında bulunan bir edattan sonra bulununca

me'ûl olmak üzere mansûb okunması gereklidir :

اِنْ جَالِدًا رَابِعَةً وَکَرِيمَةً
جَنَابًا اَجَلًا لَهَيْتَهُ وَکَرِيمَةً

Şart edatı :

Tesvik edatı :

کَسْکَةً کَوْتُلُکْتَن سَاکِنَسَايْدِن
هَلَا اَللَّهِ نَجْمِيَّةً

Soru edatı :

b) Yalnız isimle kullanılan edatlar önünde veya başında şart, soru,

olumsuzluk edatı olan fiilden önce bulununca, mübtedâ olarak me'ûl

okunması gereklidir :

جَرَجِيَّةً قَائِلًا جَالِدًا سَيِّئًا اَبُو

(1) Buna (بُنَا) de denir. Çünkü fiil, me'ûlden

sonra açıklanmak üzere gizlenmiş (الِاسْتِغَالُ) dir.

(1) Bunun mahzûf fi'li (أدعى) veya (أتى) dir:

Doğrudan doğruya izâfet terkibi halinde olmayıp, manası sonra

أدعى أدم ، أتى آدم ، أتى آدم

b) İzâfet terkibi halinde bulunursa mansûb olur :

أدعى أدم ، أتى آدم ، أتى آدم
أدعى أدم ، أتى آدم ، أتى آدم

122 — a) Münâda izâfet terkibi halinde bulunmaz ve söyleyene göre belli bir varlığı ifade ederse refi' alâmetlerini alarak mebnî olur :

Münâdanın okunuşu :

kullanılması (أ) dir.

olan isimlerdir. Nidâ edatı : (أ ، آ ، هـ ، هـ ، آ ، آ) dir. Bunların en çok

121 — Fi'li mahzûl (1) mef'ûlün bilerden biri de münâda (çadır) (çadır)

II — MÜNÂDÂ (التَّادِي)

قدمت معكم فانما حاله داخل فيها

أدعى أدم ، أتى آدم ، أتى آدم

أدعى أدم ، أتى آدم ، أتى آدم

أدعى أدم ، أتى آدم ، أتى آدم

أدعى أدم ، أتى آدم ، أتى آدم

keleyiniz :

Alıştırma : 21 — Aşağıdaki cümleleri, sebeplerini söyleyerek hare-

أدعى أدم ، أتى آدم ، أتى آدم
أدعى أدم ، أتى آدم ، أتى آدم
أدعى أدم ، أتى آدم ، أتى آدم

أدعى أدم ، أتى آدم ، أتى آدم
أدعى أدم ، أتى آدم ، أتى آدم

gelen kısımla tamamlanması bakımından izâfet torkibi sayılanlar da mansûb okunur (شبه الجواب) :
ey falandan hayırlı olan / فلانٍ من فلانٍ ey daga gikanl / يا فلانٍ خيلاً

c) Münâdâ belirlî olmazsa yine mansûb okunur :
yahu elimi tut / يا خيرٌ جديدي يا خيرٌ خيلاً ey (her hangi bir) gobanl / يا خيرٌ خيلاً

Not : a) Muzâfun ileyhi, mütেকellim (يا) sı olan izâfet torkibinde esre ile yetinilerek (يا) nin düstüğü vardır : يا ربّي = يا ربّي

b) (أب) ve (أم) kelimeleri mütেকellim (يا) sina muzaf olarak münâdâ olduklarında, (يا) yerine (يا) getirilir: يا أمّ يا أبي

Münâdânın tabi'leri :

123 — İzâfet torkibi halinde olmayan münâdânın sıfatı mertû' veya mansûb (1) olabilir : يا زيد الطريف = يا زيد الطريف يا زيد الطريف

İzâfet torkibi halindeki münâdânın sıfatı ise sadece mansûb olur : يا حبيب الله الكريم يا حبيب الله الكريم

Sıfatın kendisi izâfet torkibi halinde olursa yine mansûb olur : يا خالد ناجي يا حسين بن علي

Harfi ta'rifli münâdâlar :

124 — Harfi ta'rifli olan münâdâdan evvel, müzekkerde (يا), müennesde (يا) kelimesi getirilir : يا أيها الناس يا أيها الناس يا أيها الناس

Burada (يا) nidâ edati, (يا) veya (يا) tavassut (aracı) harfi ve münâdâdır. (الناس) ise bunun sıfatıdır.

Bu kaideden yalnız (الله) lafzı müstesnâdır. Doğrudan doğruya (يا الله) denir. (الله) bunun yerine kullanılır.

(1) Münâdâlar cümlede me'ûlün bih olduklarından sıfat mansûb olunca, münâdânın görünüşüne değil, asıl durumuna uymuş olur.

125 — Nidâdan sonra gelen cümleye "nidânın cevabı" denir :

ey Yesribtiler dönün / أهلاً بمرثى آل جؤنا / أهلاً بمرثى آل جؤنا

Burada (جرؤنا) nidânın cevâbidir. Bazen bu cevap nidâdan önce

gelifir : *جؤنا بمرثى آل جؤنا*

Not : Nidâ edati mahzûf olabilir : *جؤنا بمرثى آل جؤنا* (ب) (جؤنا)

TERHİM (الترحم) :

126 — Münâdânın son harfinin bazan düşmesine (الترحم) denir (1).

Terhîmin yapılabilmesi için münâdânın izâfet terkibi halinde olma-
ması gerekir. Ayrica ya üçden fazla harfli alem olmalı veya zâid (ب) ile sona ermiş bulunmalıdır :

ey kinayan / كينان = كينان ب *كنا = كنا ب* *قنا = قنا ب*

127 — Terhimden sonra münâdânın sonu iki türlü okunabilir :

1) Son harfi, taşıdığı hareke ile okunak : *جؤنا بمرثى آل جؤنا*

2) Haziften önceki son harf gibi okunak : *جؤنا بمرثى آل جؤنا*

Not : a) (جؤنا) kelimesi, alem olmadığı ve zâid (ب) ile de son bulunmadığı halde istisnâî olarak terhim olunur :

جؤنا بمرثى آل جؤنا

b) Istigâse ve nûbde terhim yapılmaz.

ISTİĞÂSE (الاستغاسة) :

128 — Istigâse yardıma çağırarak demektir. Çağırana (الاستغاسي),

çağırılana (الاستغاسي) ve kendisi için çağırılana da (الاستغاسي) denir.

Istigâsede yalnız (ب) edati kullanılır. (استغاسي) ve (استغاسي)

in başında bunları cerreden birer lâm bulunur. Lâmlardan müsteğasınki

(1) Terhim Arap dilinde «kuyruk kesmek» mânâsına gelir.

mestüh, öbürü meksürdür. Bu iki kelime mana bakımından mestül ol-
duklarından mahallen mansübdurlar : ey Zeyd Amr'e yetis / يا زيد امره يتيسر

Çağırma, müstegasin leh'in aleyhine olursa başına (من) de ge-

tirilebilir : Allahım, yetis bu zalimlerin elinden (imdudu) / يا الله من الظالمين ائذني

129 — Müstegâsin başından bazan lâm kaldırılarak, sonuna bir elif

ilâve edilir. Buna (الْبَاءُ الْإِسْمَاءِيَّةُ) denir. Bazan da bu elifi bir (هـ)

takibeder : يا زيدا امره / يا زيدا امره

Not : Nadir olarak elifsiz ve lâmsız, tıpkı münâdâ gibi de istigâse

yapılır : يا زيدا / يا زيدا

130 — Münâdânn başında mestüh lâm bulunduğ u halde istigâse

manası taşıyorsa lâm "ıyret" ifâde eder :

hey ne gok su / يا الله يا الله
ne tuhaf sey / يا الله يا الله

NÜDBE (النَّدْبَةُ) :

131 — Olum, ağrı ve felâketler üzerine yapılan nidaya (النَّدْبَةُ),

münâdâsına da (النَّدْبَةُ) denir. Mendûb edatı (وا) dir. Mendûb i'râb

ve bina (mebni olmak) bakımından münâdâ gibidir :

يا زيدا امره / يا زيدا امره
يا زيدا امره / يا زيدا امره

Mendûbun sonuna gok defa elif ve ha' gelir : يا زيدا / يا زيدا

Not : a) Nüdbe belli biri hakkında olacağı için mendûb, belgisiz

isim (mühem, nekre) olamaz.

b) Mendûbdan (وا) yı hazfetmek câiz değildir.

Alıştırma : 22 — a) Aşağıdaki cümleleri i'râb bakımından ince-

leyiniz :
يا زيدا امره / يا زيدا امره
يا زيدا امره / يا زيدا امره
يا زيدا امره / يا زيدا امره
يا زيدا امره / يا زيدا امره

Allahumuz, bizi yarlg'a, bu cem'ati
السَّمْعُ اَعْرَبْنَا اِيْمَانًا اِلٰهًا

IV — TAHZİR VE İGRÂ (التَّحْذِيرُ وَالْاِغْرَاءُ)

134 — Muhâtabı kötü bir şeyden sakındırmaya tahzîr (التَّحْذِيرُ) =

sakındırmak), iyi bir şeye sevk etmeye de igrâ (الْاِغْرَاءُ) = teşvik etmek)

denir.

Tahzîr ve igrâ, fi'li mahzûf mef'ûlün bihlerle olur.

Tahzîrin şekilleri :

135 — a) Sakındırılacak şeyin ismi, mansûb olarak iki defa tekrar

edilir :

السَّارِقُ السَّارِقُ الدُّرُّ الدُّرُّ
durardan sakın sakın

Birinci (الْاِغْرَاءُ) mahzûf (اَنْ) = sakın) fi'lînin mef'ûlün bihidir.

İkinci (الْاِغْرَاءُ) te'kididir.

b) Munfasıl - muhâtab zamîrleriyle : (اَيْتَا , اَيْتَا) . Bu şekilde

sakındırılacak şeyin ismi :

اَيْتَا وَاَيْتَا اَيْتَا وَاَيْتَا
kötlükten sakın sakın

1) Atîf vâvından sonra gelir :

2) (اِنْ) li muzâri'den sonra gelir : kötlük yapmak - اَيْتَا اَيْتَا اَيْتَا اَيْتَا
tan sakın

3) (مِنْ) ile bulunur :

اَيْتَا مِّنَ الشَّرِّ اَيْتَا مِّنَ الشَّرِّ
kötlükten sakın sakın

c) Muhâtab zâmirine muzâf mansûb bir isme, sakındırılacak şeyin

ismini atfetmekle :

اَيْتَا وَاَيْتَا وَاَيْتَا وَاَيْتَا
kötlükten sakın sakın

İgrânın şekilleri :

136 — İgrânın şekilleri de tahzîrin şekilleri gibidir. Yalnız bunda

onun (b) şekli kullanılmaz :

اَيْتَا وَاَيْتَا اَيْتَا وَاَيْتَا
kardeşinden ayrılmaya ayrılmaya

Birinci (اِحْرَاكٌ) mahzûf (اِنْ) = ayrılmaya, sarıl) fi'lînin mef'ûlü,

ikincisi ise te'kididir.

Not : İgrâ tekrarsız da yapılır :

اَيْتَا اَيْتَا اَيْتَا اَيْتَا

MEF'ULÜN FİH (*الْفِعْلُ فِيهِ*)

ON İKİNCİ BÖLÜM

137 — Fi'lin işlendiği zamana veya yeri bildiren mef'uldür :

صَلَّتْ فِي السُّجُودِ صَلَّاهُ سَاعَةً بَرَدًا بِرِجْلَيْهِ فِي السُّجُودِ عِلْمًا
salatuhâ minâ fih (*الْفِعْلُ فِيهِ*) dir. Mef'ulün fih edatı (*فِي*)

Mef'ulün fih bir adı da zarf (*الظَّرْفُ*) dir. Mef'ulün fih edatı (*فِي*)

ile (*فِي*) harfleridi: Bunlar cümlede bulunursa mef'ulün fih mecrûr olur :

كَيْفَ فِي السُّجُودِ كَيْفًا *Seval ayında Halebde dogdum* كَيْفًا فِي السُّجُودِ كَيْفًا
Seval ayında Halebde dogdum كَيْفًا فِي السُّجُودِ كَيْفًا

Mahzûf olurlarsa mef'ulün fih mansûb olur :

رَمَازَانًا فِي السُّجُودِ *Ramazanda oruç tuttuk* وَمَازَانًا فِي السُّجُودِ
Ramazanda oruç tuttuk وَمَازَانًا فِي السُّجُودِ

Not : (*فِي*) ancak zaman ve mekân bildiren kelimelerin başında bulununca mef'ulün fih edatı olur .

Mef'ulün fih edatının hazfi :

138 — Zaman zarfı olan mef'ulün fihlerden umumiyetle edat hazf-

olunur. Zaman gerek sinirli (mahdud) olsun : (*بِالْوَقْتِ* , *بِالْوَقْتِ* , *بِالْوَقْتِ*)

gibi. Gerek sinirsiz olsun : (*بِالْوَقْتِ* , *بِالْوَقْتِ* , *بِالْوَقْتِ*) gibi :

(*بِالْوَقْتِ*) فِي الْمَدِينَةِ فِي الْمَدِينَةِ فِي الْمَدِينَةِ

. 139 — Mekân zarflarına gelince, mübhem (sinirsiz) olanlardan edat kaldırılır. Bunlar yönere, yer ölçülerine ait kelimelerdir :

Alıştırma : 24 — Tahzir ile igrayı birbirinden ayırınız :

الْفِعْلُ فِي الْمَدِينَةِ الْمَدِينَةُ فِي الْمَدِينَةِ
 الْوَقْتُ فِي الْمَدِينَةِ الْوَقْتُ فِي الْمَدِينَةِ
 الْوَقْتُ فِي الْمَدِينَةِ الْوَقْتُ فِي الْمَدِينَةِ

üç bin adam yürüdüm مَدِينَةٍ مَدِينَةٍ مَدِينَةٍ onun önünde oturdum (1) مَدِينَةٍ مَدِينَةٍ مَدِينَةٍ

Sınırlı (mahdud) olanlardan edat hazf olunmaz :
مَدِينَةٍ مَدِينَةٍ مَدِينَةٍ فِي السَّجْدِ مَدِينَةٍ مَدِينَةٍ مَدِينَةٍ

Not : Yalnız bir kaç fiil önünde, bunlardan da (في) edatı hazf olunur

مَدِينَةٍ مَدِينَةٍ مَدِينَةٍ مَدِينَةٍ مَدِينَةٍ مَدِينَةٍ مَدِينَةٍ

140 - a) (مَدِينَةٍ) den başka harf-i cer gelmez. Bunlar izafetle kullanıldık

larında mu'rab olurlar. Başlarında (مِنْ) varsa mecrur, yoksa man

süb okunurlar. İzafet halinde olmazlarsa diğer zarflar gibi zamme üze

re mebnidirler (bak : II. kitap, mad. 27/c) :
مَدِينَةٍ مَدِينَةٍ مَدِينَةٍ مَدِينَةٍ مَدِينَةٍ مَدِينَةٍ مَدِينَةٍ

b) Bir fiilin önünde bulunun, ondan türemiş ism-i mekân sıygası

me'fulün fih olarak mansüb okunabilir.

مَدِينَةٍ مَدِينَةٍ مَدِينَةٍ مَدِينَةٍ مَدِينَةٍ مَدِينَةٍ مَدِينَةٍ

c) Zaman ve mekâna muzaf sayılar, işaret isimleri ve sıfatlar me'fulün fih olarak mansüb okunur :

مَدِينَةٍ مَدِينَةٍ مَدِينَةٍ مَدِينَةٍ مَدِينَةٍ مَدِينَةٍ مَدِينَةٍ

Alıştırma : 25 - Aşağıdaki cümlelerde me'fulün fih gösteriniz :

مَدِينَةٍ مَدِينَةٍ مَدِينَةٍ مَدِينَةٍ مَدِينَةٍ مَدِينَةٍ مَدِينَةٍ
مَدِينَةٍ مَدِينَةٍ مَدِينَةٍ مَدِينَةٍ مَدِينَةٍ مَدِينَةٍ مَدِينَةٍ
مَدِينَةٍ مَدِينَةٍ مَدِينَةٍ مَدِينَةٍ مَدِينَةٍ مَدِينَةٍ مَدِينَةٍ
مَدِينَةٍ مَدِينَةٍ مَدِينَةٍ مَدِينَةٍ مَدِينَةٍ مَدِينَةٍ مَدِينَةٍ

مَدِينَةٍ مَدِينَةٍ مَدِينَةٍ مَدِينَةٍ مَدِينَةٍ مَدِينَةٍ مَدِينَةٍ
مَدِينَةٍ مَدِينَةٍ مَدِينَةٍ مَدِينَةٍ مَدِينَةٍ مَدِينَةٍ مَدِينَةٍ
مَدِينَةٍ مَدِينَةٍ مَدِينَةٍ مَدِينَةٍ مَدِينَةٍ مَدِينَةٍ مَدِينَةٍ
مَدِينَةٍ مَدِينَةٍ مَدِينَةٍ مَدِينَةٍ مَدِينَةٍ مَدِينَةٍ مَدِينَةٍ

(1) Bu zarfların belirlibir yeri yoktur. Meselâ bir insan ne tarafa
yönelse onu orası olur.

Alıştırma : 26 — Parantez içindeki kelimeleri mef'ülün leh yapınız :
 يتصدق الصالحون (انبي) ورحم الله
 علي امة علي (رح) قلب قلبي

فوزت جوف القتا

Not : Mef'ülün leh, örneklerde görüldüğü üzere, harf-i tarifli ve harf-i tarifsiz kullanıldığı gibi, muzaf olarak da kullanılabilir :

(Failler arasında zaman bakımından beraberlik yok) جنتك اليوم لو عدى امسى

(Mef'ülün leh masdar değildir) جنتك للذي

(Failler birbirinin aynı değildir) لا كرمك لا كرمك كرمك

Masdar olmayan mef'ülün lehlerin edatı mahzûf olmaz ;
 Masdar olmayan, yahud masdar olsa da failler arasında beraberlik

ولم يظنم → فهدت الجحيم → جريت للتأنيب → جريت للتأنيب

142 — Edatların hazfedilebilmesi için, mef'ülün leh'in masdar olması ve masdarın faili ile fi'in failinin — zaman ve şahıs bakımından — aynı olması şarttır :

فهدت جوفاً فهدت جوفاً

Edatlar mahzûf olursa mef'ülün leh mansûb okunur :

فهدت جوفاً فهدت جوفاً

فهدت الجوف ، فهدت من جوفى كرتكغوم için oturdum

Edatlar bulununca mef'ülün leh mecrur olur :

(ل) ve (من) harfleri ile sebeplilik ifade eden (ل) dir.

141 — Bir fi'in sebebini bildiren mef'uldür. Mef'ülün leh edatı

MEF'ÜLÜN LEH (المفعول له)

ON ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

ON DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

MEF'ÜLÜN MAAH (الْمَعْلُومَاتُ)

143 — Beraberlik bildiren mef'uldür. Bir fiil veya şih-i fiilden

sonra beraber manasındaki (واو) harfinin önünde bulunun ve üst tarafına atfı doğru olmayan mansûb isim, mef'ülün maahdır:

بابنا صابت واناك ما صابتنا بابنا صابتنا
babanla beraber ne yaptın

Not: (واو) dan sonra bulunun kelimenin atfı kabul etmemesi iki

sebeple olur:

a) Atf kaidesine aykırılık. Şöyleki arapçada muttasıl bir zamire

başka bir ismi atfetmek gerekince, bu zamiri te'kid için muntasıl olarak

tekrar etmek icabeder. Mesela: "Ben ve Zeyd yazdık" demek için

(كُتِبَ اَنَا وَزَيْدٌ) denir. İşte bu cümlede fail zamirini tekrar etmezsek

cümle (كُتِبَ وَزَيْدًا) haline gelirken manası "Zeyd ile beraber yazdım"

demek olup (زَيْدًا) mansûb ve mef'ülün maahdır:

b) Manânın atfa müsaid olmaması:

كاردين صباحليين يولا گيكتي
kardeşin sabahleyin yola çıktı

هو مسافر واناك ما مسافر
o, geceleyin yola gikandır

Bu gibi misallerde atf yaptığımız takdirde mana yanlış olur.

"kardeşin ve sabah yola giktilar", yahut "o, ve gece yola gikandır" denmez.

144 — Istifhâm için olan (ما) ve (كَيْفَ) den sonra (واو)

önünde bulunun mansûb isimler de mef'ülün maah olur:

sen Abdullah ile ne alip veremiyorsun?
ما ايت وعبدالله؟

bir sahan tiridle nasilsın?
كَيْفَ ايت ووصية من يدي؟

Alıştırma : 27 — Aşağıdaki cümlelerde atıf vâv'ı ile mef'ülün maah vâv'ını birbirinden ayırınız :

سأقوت الى العالم قلم زيد وعمرو
 مارت الاربض وطلوع الشمس
 فانه وانك
 رايك انت وصاحبنا ما شيتي
 مشيت والبن
 واهجوك
 حالك والحولادك
 حاه الامير والحيس
 اسكن انت ووزحك اخيه

ON BEŞİNCİ BÖLÜM

HÂL (الحال)

145 — Cümlede failin, mef'ülün veya her ikisinin durumunu bildiren sözdür :

Halid binici öldüğü halda geldi *ها كان حاله*
 = *هالدا* *هالدا* *هالدا*
هالدا *هالدا* *هالدا*

146 — Hâller türemiş kelimelerden olur, olmayanlara (câmid olanlara) da türemiş manası verilir :

onu ansızın dövdüm *انسيا*
 = *انسيا* *انسيا* *انسيا*
 علمته النحر لانا لانا
 اذ جاوا وجل وجل
 اعطيت آية نبي

Not : Türemiş manası verilmeyen câmid hâller de vardır :

(Mef'ülün nev'ini bildiriyor) *أشربت الساعة وجبة*
 أنا ابرأنا وانا صبرا
 (Sıfatlı hal) *الخال*

147 — Hâlin sâhibine (الخال) = *هالى* *هالى* *هالى* *هالى* *هالى* *هالى* *هالى* *هالى* *هالى* *هالى*
 zilhâh marife olur. Hâl önce gelirse, yahut umûmilik veya husûsilik ifa-
 de ederse zilhâl nekre olabilir : *هالى* *هالى* *هالى* *هالى* *هالى* *هالى*
هالى *هالى* *هالى* *هالى* *هالى* *هالى* *هالى* *هالى*
 Çok az olarak marife hâller de vardır : *هالى* *هالى* *هالى* *هالى*
 Hâl birden fazla olabilir : *هالى* *هالى* *هالى* *هالى* *هالى* *هالى* *هالى* *هالى*
هالى *هالى* *هالى* *هالى* *هالى* *هالى* *هالى* *هالى* *هالى* *هالى*

Hâl olan cümleler :

148 — Hâller cümle olabilir. Eger isim cümlesi olursa başında bir

(واو) bulunur. Ona (الواو الحالية) denir. Bu vâv hâli,

زَيْدٌ وَتَيْمَةٌ كَتَبَتْ

zilhale bağlar :

كَلِمَةٌ وَسَيْفٌ عَلَى خَيْبَةٍ كَلِمَةٌ كَلِمَةٌ

149 — Fîil cümlelerinde hâlî, zilhâle bağlayan başka edatlar vardır :

a) Müsbet mâzi başında (وَقَدْ) : (وَقَدْ) كَلِمَةٌ وَتَيْمَةٌ كَلِمَةٌ

b) Menfi mâzide (لَمْ) bulunmaz : (لَمْ) كَلِمَةٌ وَتَيْمَةٌ كَلِمَةٌ

c) Muzâri' edatsız olur : (لَمْ) كَلِمَةٌ وَتَيْمَةٌ كَلِمَةٌ

d) Menfi müzâriin başında bazan (واو) bulunur :

لَمْ يَكُنْ يَكْتُبُ وَتَيْمَةٌ كَلِمَةٌ

150 — Şih-i cümlelerin de hâl olduğu vardır :

زَيْدٌ فِي رَيْتِهِ خَلَتْ رَيْتُهُ خَلَتْ رَيْتُهُ

sevdikleri halde kendi gemeklerini yedirirler خَلَتْ رَيْتُهُ خَلَتْ رَيْتُهُ

Hâlin geçitleri :

151 — Hâl, ifade ettiği mana bakımından bir kaç geçittir.

1) Sahibinin veya fiilin manasını kuvvetlendiren (الحال الوكيدة) :

زَيْدٌ فِي رَيْتِهِ خَلَتْ رَيْتُهُ خَلَتْ رَيْتُهُ

2) Fîlin zamanında ortada bulunmayan (الحال القيدية) :

فَلَمْ يَكُنْ يَكْتُبُ (1) خَلَتْ رَيْتُهُ خَلَتْ رَيْتُهُ

152 — Hâl, kemmiyet ve tezkir-tenis bakımından zilhâle uyar (2) :

زَيْدٌ فِي رَيْتِهِ خَلَتْ رَيْتُهُ خَلَتْ رَيْتُهُ

153 — Hâllerin fi'li mahzûf olabilir. Yola gikan kimseye

(1) Yaradılış zamanında insanda bu vasıf — fiil hâlinde — yoktur.

(2) زَيْدٌ فِي رَيْتِهِ خَلَتْ رَيْتُهُ خَلَتْ رَيْتُهُ kızları oturur olduğu halde zeyde uğradım)
misâlinde olduğu gibi hâl, zilhâlin vasfı değilse bu uygunluk aranmaz.

154 - Kapalılığı gidermek için kullanılan câmid (türememiş) isim-

dir. Kapalık (الآلحة):

a) Tek kelime de olur:

(sayı ismi) ثلاثون رجلا

iki batman zeytin yağı (ağırlik ölçüsü) مئتان زيتا

(belgisiz sayı ismi) كثيرا كتب

bir ölçü arpa صاع صاعا bir karış yer (uzunluk ölçüsü) شبر أرضا
zerre kadar hayır جيرا جيرا مقال ذرة yer dolusu altın yer dolusu altın ملا الارض ذهبا

ON ALTINCI BÖLÜM

TEMİZ (التيميز)

Alıştırma : 28 - a) Aşağıdaki cümleleri, hâli ve zilhâli göstererek

inceleyiniz:

هذا ملك ذهبا وحل الخيل منيما وحل الخيل منيما وحل الخيل منيما
هذا ملك ذهبا وحل الخيل منيما وحل الخيل منيما وحل الخيل منيما
هذا ملك ذهبا وحل الخيل منيما وحل الخيل منيما وحل الخيل منيما
هذا ملك ذهبا وحل الخيل منيما وحل الخيل منيما وحل الخيل منيما
هذا ملك ذهبا وحل الخيل منيما وحل الخيل منيما وحل الخيل منيما

b) Parantez arasındaki kelimelerden uygun hâller yapınız:
(الشمس) (الشمس) (الشمس) (الشمس) (الشمس)
(الشمس) (الشمس) (الشمس) (الشمس) (الشمس)
(الشمس) (الشمس) (الشمس) (الشمس) (الشمس)

(رأيتا مغربا) derler. (رأيتا مغربا) = selamette git) demektir.
[ذهب إلى صاعدا] ذهب إلى صاعدا → [ذهب إلى صاعدا] ذهب إلى صاعدا

b) Cümlede olur : Zeyd şahsen iyidir = طالبٌ زَيْدٌ شَهِيدٌ
at "ter" döküdü = أَهْبَطْتُ مِنَ الْوَرْدِ
yere ağaç diktim = كَرَّمْتُ فِي الْوَادِيِّ
انا اكرمت منادى و هو ي امر

c) Taaccübde olur : Halid — adamlik bakımından — طالبٌ جليلٌ
ne iyidir!

155 — Temyizler hal ve sıfat gibi birden fazla olamaz. Cümleler, şibh-i cümleler ve müştak (türemiş) kelimeler temyiz olarak kullanılmaz. Temyizin, ağıkladığı kısımdan önce gelmesi nâdirdir :

ona, karşılık bakımından en güzel vardır = وَهِيَ خَيْرٌ مِنْهَا

Temyizin kullanılışı :

156 — a) Temyizde en çok görülen mansûb şekildir : وَهِيَ خَيْرٌ مِنْهَا

b) Mana bakımından fail olmayan ve sayı isminden sonra gelme-

yen temyiz (مَنْ) ile kullanılabilir :

هِيَ خَيْرٌ مِنْهَا مِنْ شَيْءٍ
مَنْ سَمِعَ مِنْ سَمِيحٍ
مَنْ سَمِعَ مِنْ سَمِيحٍ
مَنْ سَمِعَ مِنْ سَمِيحٍ

Not : Taaccüb temyizleri de bazan (مَنْ) ile kullanılır :

أَلَا مَنْ أَرَبِيٍّ زَمَانِلَارْ !
hey gidi zamanlar!

اللَّهُ دَرَكٌ مِنْ نَطَائِلِ
Allah için, sen ne kahramansın!

c) Mikdarlardan sonraki temyizler izâfetle de kullanılır :

مَنْ سَمِعَ مِنْ سَمِيحٍ
مَنْ سَمِعَ مِنْ سَمِيحٍ
مَنْ سَمِعَ مِنْ سَمِيحٍ

(مَنْ) in temyizi :

157 — (مَنْ) iki türüdür :

1) İstifhâm edatı; temyizi mansûb olur :

كَيْفَ سَمِعَ مِنْ سَمِيحٍ
kaç satır yazdın?

2) Çokluk edatı. Buna (مَنْ جَزَاءُ) de denir. Temyizi müfred veya

cemi olarak mecrû olur. Çok defa başında (مَنْ) bulunur :

Ben ne satirlar gızdım (کیتیم سطر) کیتیم سطر (کیم من سطر) کیتیم سطر
 Bu manaya olan (کین) کلمesinin temyizi de (من) ile mecrur
 olur : nice hayvanlar / کین من دایه

Sayı isimlerinin temyizi :
 158 — 1) «Bir» ile «iki» sayısının yerini temyizin kendisi tutar :
 2) «Üç» ten «on» a kadar olan sayı isimlerinin temyizi,
 bunlarla izâfet halinde mecrur bulunur ve cemi' olur :

3) «Onbir» den «doksandokuz» a kadar sayı isimlerinin
 temyizi müfred ve mansûb olur :
 4) «Yüz» ve «bin» in temyizleri müfred ve mecrur olur :

Sayılarda tezkir ve te'nis :
 159 — a) Sayı isminin müzekker veya müennes olması sayılan
 şeyin (الذکر) müfredine bağlıdır. O, müzekkerse sayı müzekker, mü-
 ennes ise müennes olur. «Üç» ten «on» a kadar (üç ve on dahil) sa-
 yıların müzekkeri — bildiğimiz kaideye aykırı olarak — (ت) ile, mü-
 ennesi (ت) sızdır :

b) «Onüç» ten «ondokuz» a kadar sayılarda — iki sayıdan mey-
 dana geldiğinden — müzekkerde ta' birinci sayıda, müeneste ise
 ikinci sayıda bulunur :

«Onbir» şaysında (أحد) کلمesinin müennesi (أحدى) dir.
 «Oniki» nin müzekkerinde her iki sayı da ta'sız, müennesinde
 ta'lidir :

larında müzekkerlik — müenneslik aramaz.

SAYI ISIMLERİ :

160 — a) Birler hanesi (1) :

۱ — واحد ، ۲ — اثنان ، ۳ — ثلاث ، ۴ — اربعة ، ۵ — خمسة ، ۶ — ستة ، ۷ — سبعة ، ۸ — ثمانية ، ۹ — تمانية ، ۱۰ — عشرة .

b) Onlar hanesi :

۱۱ — احد عشر (2) ، ۱۲ — اثنا عشر ، ۱۳ — اثنى عشر ، ۱۴ — اربعة عشر ، ۱۵ — خمسة عشر ، ۱۶ — ستة عشر ، ۱۷ — سبعة عشر ، ۱۸ — ثمانية عشر .

c) Onluklar :

۲۰ — عشرون ، ۳۰ — ثلاثون ، ۴۰ — اربعون ، ۵۰ — خمسون ، ۶۰ — ستون ، ۷۰ — سبعون ، ۸۰ — ثمانون ، ۹۰ — تسعون .
واحد وعشرون ، اثنان وعشرون ، ثلاثون ، اربعون ، خمسون ، ستون ، سبعون ، ثمانون ، تسعون .

d) Yüzler hanesi :

۱۰۰ — مائة ، ۲۰۰ — مائتان ، ۳۰۰ — ثلاثمائة ، ۴۰۰ — اربعمائة ، ۵۰۰ — خمسمائة ، ۶۰۰ — ستمائة ، ۷۰۰ — ستمائة ، ۸۰۰ — ثمانمائة ، ۹۰۰ — تسعمائة .

e) Binler hanesi :

۱۰۰۰ — ألف ، ۲۰۰۰ — ألفان ، ۳۰۰۰ — ثلاث ، ۴۰۰۰ — اربعة ، ۵۰۰۰ — خمسة ، ۶۰۰۰ — ستة ، ۷۰۰۰ — سبعة ، ۸۰۰۰ — ثمانية ، ۹۰۰۰ — تسعة .

(1) Sayımda örnek olarak müzekker'i kullanıyoruz.

(2) a — «Onbir» den «ondokuz» a kadar sayıların iki cüz'ünün de

sonları fetha üzere mebnidir.

b — (عشرة) nün şimi müennesste sâkin okunabilir :

عشرون ، اثنان ، ثلاث

ON YEDİNCİ BÖLÜM

MÜSTESNÂ (الْمُتَّصِلُ)

164 — Istisnâ (الْمُتَّصِلُ) ve benzerlerinden sonra gelen ismi, üst tarafın hükümünden hâricte bırakmaktır:

كُلُّ الْمَلَائِكَةِ إِلَّا جِبْرَائِيلَ *kardeşinden başka öğrenciler geldi*

Cümledeki «gelme» hükümünden (جاء) dışarda bırakılmıştır. (إلا)

dan sonra gelen kısım (الْمُتَّصِلُ), hüküm taşıyan ve önce geçen kısım (الْمُتَّصِلُ) adını alır.

165 — Istisnâ edatları şunlardır: (إلا، غير، سوى، حلا، عدل، لا يكون، لا)

Istisnânın kısımları:

166 — Istisnâ üç kısımdır:

1) Mutasil (المتصل) = bitişik): Müstesnâ ile müstesnâ minh aynı

cinsten olurlarsa istisnâ bu adı alır: جاء الرجال الأربعة

2) Munkati' (المنقطع) = ayrı): İkisi aynı cinsten olmazsa istisnâ

bu ismi alır: جاء الأربعة الأربعة

3) Müferrag (المفترق) = aktarılmış): Müstesnâ minh, cümle içinde

hafzedilmiş olursa istisnâ bu adı alır: جاء [أحد] [إلا] [أحد] [أحد] لا يقع في السورة إلا فاعله لا يقع

Müstesânân İ'râbı :

167 — a) Üç yerde müstesnâ mansûb olur :

1) Müceb (1) bir cümlede yapılan muttasıl istisnâda :

أَجْمَدُ الطَّلَبِ إِلَّا تَيْمَنَا قَامَ النَّاسُ إِلَّا بِنَا

2) Munkatî' istisnâda (cümle müceb olsun, olmasın) :

مَا أَجْمَدُ النَّاسُ إِلَّا الْبَائِسُونَ عَادَ الْبَائِسُونَ إِلَّا الْبَائِسُونَ

3) Her iki istisnâ şeklinde müstesnâ, müstesnâ minhden önce gel-

diğinde : خَا الْأَيُّوسَا الْيَوْمِ خَا الْأَيُّوسَا الْيَوْمِ خَا الْأَيُّوسَا الْيَوْمِ

b) İstisnâ muttasıl olur, cümle müceb olmasa, müstesnânın müstes-

na minhden bedel (onun yerini tutan ve İ'râbına uygun) olması tercih edilir (2) : قَامَ الْيَوْمِ إِلَّا جَالِدًا قَامَ الْيَوْمِ إِلَّا جَالِدًا

Not : Müstesnânın burada mansûb okunması nâdirdir.

c) Müferrag istisnâda müstesnânın İ'râbı — (إِلَّا) yokmuş gibi —

üst taraftaki âmile bağlıdır :

مَا رَمَتْ إِلَّا جَالِدًا وَمَا رَمَتْ إِلَّا جَالِدًا وَمَا رَمَتْ إِلَّا جَالِدًا

Diğer edatların müstesnâları :

168 — (عَبْرَ) ve (سَوَى) kelimelerinden sonra müstesnâ, bunlara

izâfetle mecrûr olur : قَامَ الْيَوْمِ سَوَى جَالِدٍ قَامَ الْيَوْمِ سَوَى جَالِدٍ

Not : a) (سَوَى) (عَبْرَ) kelimeleri cümle içinde, kendileri (إِلَّا) dan

sonra müstesnâ imiş gibi İ'râb alırlar :

... لَا أَسْمِعُ عَبْرَ الْجَوَابِ لَا أَسْمِعُ عَبْرَ الْجَوَابِ لَا أَسْمِعُ عَبْرَ الْجَوَابِ

b) (عَبْرَ) kelimesi nekreden sonra sıfat olarak da kullanılır :

خَا عَبْرَ رَجُلٍ عَبْرَ خَا عَبْرَ رَجُلٍ عَبْرَ

(1) Müceb (الْوَجْهَ) : başında nefy, nehy ve inkâr sorusu bulunma-

yan cümledir. Bunlar butunursa cümle (عَبْرَ) adını alır.

(2) Bazan bedel müstesnâ minhden mahalline uyar :

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ

mihnetleri ancak kin tohumlarını sagan
لا تجد الحين غير من يزرع الأجر لا يجد سوى هذا الشاب

ما مات إلى أحد ما يتكلم من الناس سوى الأبناء هل يتكلم من الله غير الله؟
من الأهل إلى الأهل لا يتكلم في دينك غير الذي قال في الصلاة غير كلامهم
ما سمى أحد في طلب العلم غير هذا النبي ما أدرك أحد إنك غير اجابك إلا كثر

b) Aşğıdaki (غير) ve (سوى) nin i'râbını belirtiniz :

لا يخرج ... الخمر
رجع المسكر ... الدواب التي ركبها
لا تريد الله ان يهلك الناس ... الاثر
حاشا لك ان ياتي ... حاشا للصدقة
حاشا لغيري حاشا لكم ... التكرار
الطالبة الى المدرسة ... ان جانا
Alistirma : 30 — a) Boş yerlere () koyarak müstesnâyı gerektigi şekilde okyunuz :

onun mali yoktur, yalnız cimridir kullanilir :
أبوكم خير الناس بيتا خيرا

Not: () kelimesi (غير) manasında olup müstesnâsı (ان) ile

oturdular ancak Zeyd oturmadı
قاموا الله بيتا فعدوا لا يكون زيد

larında müstesnâları mansûb olur :

171 — (ليس) ve (لا يكون) : Bu fiiller istisnâ yerinde kullanıldık-

ve mef'ûl olabilir :
170 — (لا سيما) : Özellikle manasında olup müstesnâsı mecrûr
أخذ الخطأ ولا سيما زيد

ancak mansûb okunur :

(ما) nin başına masdar (جلا) ve (عد) müstesnâları

Harf-i cer kabul edilirse cerredeler : ... جلا زيد ، جلا زيد ، عد اليوم ، عد اليوم

... جلا زيد ، جلا زيد ، عد اليوم ، عد اليوم

sonra gelen kısım mef'ûl olarak mansûb kilinir :

169 — (جلا ، عد ، طاب) : Bunlar fiil kabul edilirse kendilerinden

ON SEKİZİNCİ BÖLÜM

(1) NIN İSMİ ()

172 - Mansublardan biri de "hiç yok, değil" manalarına gelen

() nin ismidir. Bu (), başına geldiği kelimenin hükümünü umumi

olarak olumsuzla çevirdiğinden « cinsin hükümünü nefyeden () » adını

almıştır.

() nin isminin irâbı (1) :

173 - a) İzâfet terkibi halinde olur veya - manasın, sonra ge-

len kısmıyla tamamlanması sebebiyle - izâfet hükümünde bulunursa man-

sub olur :

hiç bir hayır işleyici sevilmemiş değildir

فانقادان هایرلی هیچ بیر کیمسینز یوکتور

b) () nin nasbettiği isim nekre olur. Eğer marife ise, yahut () dan

uzak bulunuyorsa () nin tesiri kalmaz. İsim mübteda, hüküm taşıyan

kısım da haber olur. Bu durumda atıf yaparak () nin tekrar edilmesi

gerekir :

yanımızda ne Zeyd, ne de Amr vardır

عنده ارکک ده، کادن دا یوکتور

c) () nin ismi muzâf olmadıkça cümleden kaldırılsın.

tekrarlansa isimlerin ikisi de hem mefûh, hem mefû' okunabilir :

تکرارلنسا ایسملرین ایکسده هم مرفؤ، هم مرفؤ' اوکونابیلر :

Not : a) () tekrar edilmeksizin ismine atıf yapılırsa, mefû' mefû' ve mansub okunabilir :

ب) Bazı müfred isimler muzâf gibi mansub olmuştur :

174 - () nin haberi hususi olmadıkça cümleden kaldırılsın.

(1) () nin ismi bazan mebnidir (bak. II. kitap, mad. 25).

Kaldırılmadığı zaman 'merfû' olur: لا أحد أرحم من الله [موجود] لا إله إلا الله

Not: (لا) harf-i cerle kullanıldığında sonra gelen isim mecrur

olur: عجبت من لا يحيي الموتى لا يحيي الموتى إلا الله

175 — a) (لا) nin ismini, muzâf olmayan sıfatı takibederse, bu

sıfat üç türlü okunabilir (refi' nasib, feth): رجل طريف أو طريفًا أو طريف طريفًا

b) Sıfat isimden uzak düşerse, yahut isim muzâf olursa ancak mansûb ve yamerfû' okunabilir:

رجل رجيم أو رجيمًا أو رجيمًا رجيمًا رجل طريف أو طريفًا أو طريفًا طريفًا

Alıştırma: 31 — (لا) nin ismini ve ona tâbi' olanları harekeleyiniz:

رجل طريف أو طريفًا أو طريفًا طريفًا رجل رجيم أو رجيمًا أو رجيمًا رجيمًا رجل طريف أو طريفًا أو طريفًا طريفًا

ON DOKUZUNCU BÖLÜM

MANSÜB MUZÂRİLER

176 — Muzâriin başında aşağıdaki edatlardan biri bulununca man-

sûb olur: 1) (أَنَّ) : Bu edat (1) muzârii müfred masdar manasına çevirir

(bak sayfa : 162, not : 2) :

(1) (أَنَّ) den tahfif edilen (أَنَّ) muzârii nasbetmez (bak. II. ki-

tap, mad. 85, not, 2).

2) (اِنْ) : اِنْ يَجْعَلِ الْكَافِرُونَ الْاِيْمَةَ اِنْ
 اِحْتِ اِنْ يَجْعَلِ الْاِيْمَةَ اِحْتِ اِنْ يَجْعَلِ الْاِيْمَةَ اِحْتِ اِنْ
 اِنْ يَجْعَلِ الْاِيْمَةَ اِحْتِ اِنْ يَجْعَلِ الْاِيْمَةَ اِحْتِ اِنْ

3) (اِنْ) : ezberlemek için okuyorum اِنْ يَجْعَلِ الْاِيْمَةَ اِحْتِ اِنْ
 اِنْ يَجْعَلِ الْاِيْمَةَ اِحْتِ اِنْ يَجْعَلِ الْاِيْمَةَ اِحْتِ اِنْ
 اِنْ يَجْعَلِ الْاِيْمَةَ اِحْتِ اِنْ يَجْعَلِ الْاِيْمَةَ اِحْتِ اِنْ
 اِنْ يَجْعَلِ الْاِيْمَةَ اِحْتِ اِنْ يَجْعَلِ الْاِيْمَةَ اِحْتِ اِنْ

4) (اِنْ) : Nasbetmesinin üç şarti vardır : a) Cevap cümlesinin
 başında bulunmak ; b) Muzâriin hemen başında bulunmak (1) ; c) Muzâ-

5) Sebep bildiren lam (لام التعليل) : اِنْ يَجْعَلِ الْاِيْمَةَ اِحْتِ اِنْ
 اِنْ يَجْعَلِ الْاِيْمَةَ اِحْتِ اِنْ يَجْعَلِ الْاِيْمَةَ اِحْتِ اِنْ
 اِنْ يَجْعَلِ الْاِيْمَةَ اِحْتِ اِنْ يَجْعَلِ الْاِيْمَةَ اِحْتِ اِنْ
 اِنْ يَجْعَلِ الْاِيْمَةَ اِحْتِ اِنْ يَجْعَلِ الْاِيْمَةَ اِحْتِ اِنْ

6) Inkâr lâmi (لام النفي) : Bu lam (كان) ve türemişlerinden
 sonra olumsuzluğu te'kid için gelir : اِنْ يَجْعَلِ الْاِيْمَةَ اِحْتِ اِنْ
 اِنْ يَجْعَلِ الْاِيْمَةَ اِحْتِ اِنْ يَجْعَلِ الْاِيْمَةَ اِحْتِ اِنْ
 اِنْ يَجْعَلِ الْاِيْمَةَ اِحْتِ اِنْ يَجْعَلِ الْاِيْمَةَ اِحْتِ اِنْ
 اِنْ يَجْعَلِ الْاِيْمَةَ اِحْتِ اِنْ يَجْعَلِ الْاِيْمَةَ اِحْتِ اِنْ

7) (جِي) : Sebep ve sonuç ifade ettiğinde : اِنْ يَجْعَلِ الْاِيْمَةَ اِحْتِ اِنْ
 اِنْ يَجْعَلِ الْاِيْمَةَ اِحْتِ اِنْ يَجْعَلِ الْاِيْمَةَ اِحْتِ اِنْ
 اِنْ يَجْعَلِ الْاِيْمَةَ اِحْتِ اِنْ يَجْعَلِ الْاِيْمَةَ اِحْتِ اِنْ
 اِنْ يَجْعَلِ الْاِيْمَةَ اِحْتِ اِنْ يَجْعَلِ الْاِيْمَةَ اِحْتِ اِنْ

8) (اَوْ) : Bu edat, yerine (اَلَا) istisnâ edatını, yahut (اَلَيْ) harf-i
 cerrini koymak uygun olduğunda zaman muzârii nasbeder : اِنْ يَجْعَلِ الْاِيْمَةَ اِحْتِ اِنْ
 اِنْ يَجْعَلِ الْاِيْمَةَ اِحْتِ اِنْ يَجْعَلِ الْاِيْمَةَ اِحْتِ اِنْ
 اِنْ يَجْعَلِ الْاِيْمَةَ اِحْتِ اِنْ يَجْعَلِ الْاِيْمَةَ اِحْتِ اِنْ
 اِنْ يَجْعَلِ الْاِيْمَةَ اِحْتِ اِنْ يَجْعَلِ الْاِيْمَةَ اِحْتِ اِنْ

9) (لَوْ) : Bundan önce, ya tam olumsuzluk, yahut taleb bulunmalıdır : اِنْ يَجْعَلِ الْاِيْمَةَ اِحْتِ اِنْ
 اِنْ يَجْعَلِ الْاِيْمَةَ اِحْتِ اِنْ يَجْعَلِ الْاِيْمَةَ اِحْتِ اِنْ
 اِنْ يَجْعَلِ الْاِيْمَةَ اِحْتِ اِنْ يَجْعَلِ الْاِيْمَةَ اِحْتِ اِنْ
 اِنْ يَجْعَلِ الْاِيْمَةَ اِحْتِ اِنْ يَجْعَلِ الْاِيْمَةَ اِحْتِ اِنْ

Not : a) Nefy şunları içine almıştır :
 (1) Aralarında nehy (لا) si veya kasem (yemin) in bulunması te-
 sirini önlemez :

böyle ise — vallahi — onlarla savaşacağız اِنْ يَجْعَلِ الْاِيْمَةَ اِحْتِ اِنْ
 öyle ise seni dömesinler اِنْ يَجْعَلِ الْاِيْمَةَ اِحْتِ اِنْ

I - Harf ile menfi olanlar

لم يزلوا منكروا

II - Fille menfi olanlar :

ليس الاستان خيرا ويستفيد منه

III - Isimle menfi olanlar :

جالد غير قادم وينتظرونه

IV - Tesbih ve azlik ifadeleri de bunlara katilmistir :

قلنا يا ايها النبي فبينا
انك اميرنا فبينا فبينا

Olumsuzluk (لا) ile bozularsa (فـ) nasbedemez :

ما اراد الا هو وبيانا

b) Taleb (istemek) igine de şunlar girmektedir :

I - Emir ve nehy :

II - Soru :

III - Arz (soru ve nehy edati ile yapilan istek) :

IV - (التسوية = tesvik) :

V - Temenni ve tercihi (ummak) :

10) Beraberlik vâv' (وَاوِ الْاِخْتِيَارِ) : Bundan da önce - (فـ) da

oldugu gibi - nehy veya taleb geymelidir :

sana insaf etmemle beraber bana zulüm mü ediyorsun

11) Atif edati olan (لم ، فـ ، واو) , fiil manasi taşımayan câmid

bir isme atifta kullandiklarında muzârii nasbederler :

لو لا مشاغلي فبينما ليزولك
مقارنتك العلو لم ينجح عجزا
وحدة البر وقتوت خيرة من خالصة الا بقرار

Not : 5. maddeden itibaren muzârii nasbeden edatlardan sonra bir (ان) var kabul edilir. Asil nasbeden bu (ان) dir.

Alıştırma : 32 — Aşağıdaki cümlelerde muzâriin mansûb olma sebeplerini açıklayınız :

ان الكعبة لم تكن لتدخل
 ان الكعبة لم تكن لتدخل من راحة مع النبل
 جواد وادرك النبي الذي
 في قلب حسد ما ادخله نظام قاجار
 اولي من اتيه من ارض التي
 فلي ابرح الارض التي
 فلي ابرح الارض التي
 فلي ابرح الارض التي
 فلي ابرح الارض التي
 فلي ابرح الارض التي
 فلي ابرح الارض التي

177 — Başında cezm eden edatlardan (أَخْرَجُوا) biri bulunan muzâri' meczûm olur. Edatlar bir muzârii veya iki muzârii cezm etmeleri bakımından iki kısma ayrılırlar.

Bir muzârii cezm eden edatlar :

178 — (لَا تَأْتِيهِ ، لَا تَأْتِيهِ ، لَا تَأْتِيهِ ، لَا تَأْتِيهِ) : kimse gitmedi

kardeşim okumayı öğrendi, henüz yazmadı

Halid adalette hükmetsin

Allahın rahmetinden ümit kesme

İki muzârii cezm eden edatlar :

179 — 1 — (أَنْ) : Bundan sonra gelecek edatlar isim olduğu halde

bu, harfir :

tenbellik edersen kaybedersin

2 — (أَنْتُمْ) : Bu edat (أَنْتُمْ) siz cezm etmez :

öğrenersen ilersin

3 — (كَيْفَ) : Şart manası ifade ettiğinde :

kim ararsa bulur

4 — (بِأَنَّ) : Şart manası ifade ettiğinde :

kuçüklükte ne öğrenirsen ihtiyarlıkta sana *ما يتعلم في الصغر يتعلم في الكبر*

5 - (لما) : bana ne iyilik emrederse onu yaparım *لما تأمر بأحسن أقوم*

6 - (إي) : Diğer edatlar mebnî olduğu halde bu, mu'râbdır. İ'râb bunun lafzında, onların mahallinde bulunur :

hangisine ikram edersen ben de ederim *أنا تكريمكم أكرمكم*

7 - (حي) : ne zaman için iyi olursa *حي يظلم الظالم يظلمه*

8 - (أينما) : her nerde olursanız size *أينما تكلموا تكلموا*

9 - (أين) : ne zaman sorarsan sana cevap veririm *أين يسألني أجيبك*

10 - (أين) : ilim sahibi nereye gitse ikram *أين ذهب صاحب العلم تكريمه*

11 - (حيثما) : Sonundan (حيثما) düşünce cezm etmez : *حيثما يظلم يظلمه*

12 - (كأنما) : nasıl yönelirsen öyle yönelirim *كأنما يتوجه أوجه*

Şart ve cevap :

180 — Bütün bu edatlar şart manası ifade ederler. Bunlardan sonra gelen ilk fiil şart, ikincisi cevap veya ceza adını alır. İkinci fiilin mey-

dana gelebilmesi birinci hükümün meydana gelmesine bağlıdır.

Şart,cevaptan önce gelir ve gekimi yapılan (المتصرف) haber kip-

lerinden bir fiil olur. Cevapta bu şartlar yoktur. Her iki fiil; muzâri,

mâzi, veya değişik olabilir :

أنا تصيرت ظهري أن تصيرت ظهري أن تصيرت ظهري أن تصيرت ظهري

Şart ve cevabın i'râbı :

181 — a) Şart ve cevap muzâri' olduklarında daima meczûm olurlar.

b) Her ikisi mâzi olunca mahallen meczûm sayılırlar.

c) Şart mâzi, cevap muzâri' ise, cevap mefû ve meczûm olabilir.

d) Şartın muzâri' (mezcûm), cevabın mâzi olması nâdirdir.

Note: a) (c) şıkında muzâri 'merfû' okununca başında bir mübtedâ var kabul edilir: *تَطَهَّرَ [تَطَهَّرَ] [تَطَهَّرَ] [تَطَهَّرَ] [تَطَهَّرَ]*

b) Şart edatlarının başında, harf-i cer ve muzâftan başka, onlara 'rab' bakımından te'sir eden bir şey bulunursa edatlar cezîm etmezler: *أَنْ مِنْ تَطَهَّرَ تَطَهَّرَ تَطَهَّرَ تَطَهَّرَ*

Cevâbın başına (ب) nin gelmesi:

182 - A) Şu durumlarda cevabın başında daima (vücûben) (ب) bulunur:

I - Cavabın başında (سوف) 'سوف' (1) 'قد' bulunur: *أَنْ قَدَاتِ السُّؤْفِ سَتَأْتِيكَ الْبَدَايَةُ*

II - Cevap (مَا) veya (لَنْ) ile menfi olunca: *خَاتَمِي صَبِيحَةَ مَا كَرِهْتَهُ فَإِنَّ كَرِهْتَهُ فَإِنَّ كَرِهْتَهُ*

III - Çekilmiyen fiillerden olunca *أَنْ أَسَاءُوا فَبَسَّ مَا فَعَلُوا*

IV - Cevap istek bildirince: *أَنْ سَأَلْتُ عَدُوَّكَ فَلَا تَشْتُمْنِي*

V - Cevap isim cümlesi olunca: *مَا تَأْتِي قَائِمًا حَاضِرًا*

B) Şuralarda cevabın başına (ب) gelmez:

I - Başında (فِي) bulunmayan mâzi: *مِنْ صَبْرٍ ظَمِيرٍ مِنْ صَبْرٍ ظَمِيرٍ*

II - (لَمْ) ile menfi muzâri: *مِنْ تَصَدَّقَ لَمْ يَتَذَكَّرْ مِنْ تَصَدَّقَ لَمْ يَتَذَكَّرْ*

III - (لَمْ) ile menfi olan muzâri (2): *وَأَنْ تَعْبُدُوا إِلَهًا إِلَّا اللَّهُ لَا تَحْجُوهَا وَأَنْ تَعْبُدُوا إِلَهًا إِلَّا اللَّهُ لَا تَحْجُوهَا*

(1) Cevap mâzi olduğunda başında (فِي) yoksa, var kabul edilir (ب) getirilebilir:

گۆملىگى ۆندەن گىرتىلمىسسا [فەقەت سەدىقە] [فەقەت سەدىقە] [فەقەت سەدىقە] [فەقەت سەدىقە]
(kadın) doğru söylemiştir

(2) a) Bu muzâri 'istikbal ifade ederse başına (ب) getirip 'merfû'

okumak câizdir: *مِنْ يَوْمَئِذٍ يَوْمَئِذٍ يَوْمَئِذٍ يَوْمَئِذٍ يَوْمَئِذٍ*

b) Müsbet muzâriin başına da (ب) gelebilir: *مِنْ تَطَهَّرَ تَطَهَّرَ تَطَهَّرَ تَطَهَّرَ تَطَهَّرَ*

183 — Talebden sonra (bak. II. kitap, mad. 176, not: a), başında (ق) ve (و) bulunmayan ceza' muzâri' daima gizli (أن) ile mec-

zum olur: اطلبه بخير

أين بيتك أزرلك؟

184 — Her ikisi veya biri menfi olan gart ile cevap bazan hazfedilir:

أين زررتي أزرلك ولا فلا...

Alıştırma: 33 — Aşağıdaki cümleleri i'râb bakımından inceleyiniz ve gerektiği yere (ق) koyunuz:

من نسج في عمله بل من نسج في عمله بل من نسج في عمله بل
 ان خرجت الكلمة من القلب دخلت في القلب
 اذا عدل الرئيس لم يخرج الى الشاحة لا تاوم على
 كذا فعل فعل افعل كذا
 وما فعلوا من خير فخدمه عند الله
 الاله تيدم
 انما تدعو فاه الا سماه الحسي انما تدعو فاه الا سماه الحسي
 انما تدعو فاه الا سماه الحسي انما تدعو فاه الا سماه الحسي

MECRÜRLAR (الْمَجْرُورَات)

185 — Başında bulunan kelime veya harf, mecrur olmasını gerek-tiren isimlere ve tabii'lerine mecrürlar denir. Muzâfun ileyh ile harf-i cerli isimler asil mecrürlardır.

YIRMI BİRİNCİ BÖLÜM

İZAFET (İSİM TAMLAMASI = الْإِضَافَةُ).

186 — İzafet bir şeyi diğ'erine dayamak demektir. Böylece birbi-rine bağlanmış iki kelimeden birincisine muzâf (الْمُضَافُ = tamlanan), ikincisine muzâfun ileyh (الْمُضَافُ إِلَيْهِ = tamlayan) denir. Muzâf önce gelir, sonundan tenvin ile tesniye ve cemi' nunları düşer. Muzâfun irâbı ge-sitti! âmillere bağlıdır. Muzâfun ileyh ise daima mecrüdur:

her doğan islam fitratı üzere doğar (كُلُّ مَوْلُودٍ يُولَدُ عَلَى فِطْرَةِ الْإِسْلَامِ)

Rabbim, beni ve ana-babamı bağışla (رَبِّ اجْعَلْنِي وَوَالِدِي وَوَالِدَاتِي وَوَالِدِي وَوَالِدَاتِي)

بِزَانِي كِتَابِي طَلَبَ رَبِّ اجْعَلْنِي وَوَالِدِي وَوَالِدَاتِي وَوَالِدِي وَوَالِدَاتِي

İzafetin nevi'leri:

187 — İzafet, lâfziyye ve ma'nevîyye diye ikiye ayrılır.

A) Lâfzi izafet (الْإِضَافَةُ اللَّفْظِيَّةُ): Sifat olan isimlerin (ism-i fail,

ism-i mef'ul, sıfat-ı müsebbehe...) kendi fail veya mef'ullerine izafetidir. Bunda muzâfun tenvini ve nânu düşmek suretiyle söyleniş bakımından bir kolaylık elde edilir:

Halid tesirli söz sahibidir (هَالِدٌ تَسِيرٌ لِي) o, onarılmış gurtludur (الْمُغْرَمُ وَالْمُغْرَمَاتُ)

güzel yüzlü adam (الْجَمِيلُ الْوَجْهَ الْوَجْهَاتُ)

Not : Son örnekte görüldüğü gibi bu kısmın muzâfının başına (ال) gelebilir. Nahivcilerin göğuna göre burada muzâfa (ال) gelebilmek için, muzâfun ileyhın veya ikinci muzâfun ileyhın harf-i ta'rifi olması şarttır :

هذا الصَّارِبُ رَأْسُ الْخِثْيِ
زيد الصَّارِبِ رَأْسُ الْخِثْيِ

Muzâf tesniye veya sâlim müzekker cemi' olursa bu şart koşulma-

هذا الصَّارِبُ رَأْسُ الْخِثْيِ
زيد الصَّارِبِ رَأْسُ الْخِثْيِ

miştir :

B) Ma'nevi izâfet (الإضافة المعنوية) ve geçitleri :

Yukarıda görülen izâfetlerin dışında kalanlara ma'nevi izâfet denir :

ملك الموت ölüm melegi
بواب الجنة okulun kapıcısı

I — Bu örneklere olduğu gibi ma'nevi izâfet; muzâfın, muzâfun ileyhe ait ve mahsûs olduğunu ifade ederse (الإضافة المعنوية = lâm

manalı izâfet) adını alır.

II — Muzâfun ileyh, muzâfın nev'ini bildirirse buna «beyâniyye»

veya (الإضافة البينية) denir :

جوز من جن
جوز من جن

ipek elbise

جام فضة → جام من جن
جام فضة → جام من جن

gümüş yüzük

III — Muzâfun ileyh yer ve zaman bildirirse izâfet, «zarfiyye»

veya (الإضافة ظرفية) adını alır :

كعب الأعمى → كعب الأعمى في الليل
كعب الأعمى → كعب الأعمى في الليل

188 — Ma'nevi izâfette muzâf (ال) ve tenviden soyulmuş olur.

Muzâfun ileyh ma'rife olursa muzâf ta ma'rife (1) , nekre olursa bu da nekre sayılır.

Cümleye muzâf olanlar :

189 — Muzâf ve muzâfun ileyh olmak isimlere ait bir özelliklidir.

(1) (عبر ، شبه ، مثل) kelimeleri müstesnâdır. Bunlar izâfette ma'rife

felik kazanmaz.

3) Sadece zamir başında bulunanlar : (أُولَئِكَ) :
وَأُولَئِكَ الَّذِينَ يَدْعُونَ إِلَى الْقِيَامَةِ
وَأُولَئِكَ الَّذِينَ يَدْعُونَ إِلَى الْقِيَامَةِ
وَأُولَئِكَ الَّذِينَ يَدْعُونَ إِلَى الْقِيَامَةِ

Not: a) Harf-i cerre (الْحَرَفُ) adi da verilmektedir.
b) Harf-i cerlerin manası için "edatlar" bölümüne bakınız.

Harf-i cerrin hazfi:

192 — () Kaideye bağlı hazifler için (II. kitap, mad. 114, 137, 141)

bakınız.

b) Bazı isimlerin başından semâi olarak harf-i cer kaldırılmıştır :
أُولَئِكَ الَّذِينَ يَدْعُونَ إِلَى الْقِيَامَةِ

Harf-i cer kaldırılınca, mecrûr nâib-i fail olmasa mansûb okunur.

Yalnız (رَبِّ) nin mecrûru yine mecrûr olarak kalır :

[أُولَئِكَ الَّذِينَ يَدْعُونَ إِلَى الْقِيَامَةِ] [رَبِّ] [وَأُولَئِكَ الَّذِينَ يَدْعُونَ إِلَى الْقِيَامَةِ]

Yakınlık cerri (الْحَرَفُ الْيَقِينِي):

193 — Sifat, tekid, ma'tûf durumda bazı kelimeler, mecrûra yakınlıkları dolayısıyla mecrûr olurlar. Bunlar sadece şekil bakımından mecrûr olup, mana bakımından harf-i cerre bağlı değildirler :

bu, harap bir kelere kovuştur (جَرَّبَ) جَرَّبَ جَرَّبَ جَرَّبَ

(جَرَّبَ) kelimesi (جَرَّبَ) a sıfat olduğu için mecrû, (جَرَّبَ) a komşu olduğu için mecrûr okunabilir.

وَأُولَئِكَ الَّذِينَ يَدْعُونَ إِلَى الْقِيَامَةِ

Harf-i cerlerin müteallâkı:

194 — (عَدَا، عَدَا، عَدَا) ve zâid harf-i cerlerden başkaları için bir müteallâk (عَدَا، عَدَا، عَدَا) = cer harfinin ilgili bulunduğu kelime) ara-

nır. O da ya fiil, ya şibh-i fiil, ya da fiil manalı bir kelimedir.

Not: Fiil manalı kelime (عَدَا، عَدَا، عَدَا), kendisinden fiil, veyâ şibh-i fiil manası anlaşılan isim ve edatlardır: İsm-i işaretler (أَشْرَافٌ) = işaret

ediyorum, nida harfi (ادعى ، ادعى) = *gagririyorum*, teşbih harfi (ائبى) = *benzetiyorum*, nefiy harfi (ائبى) = *yok oldu*, (ائبى) ve (ائبى) = *temenni ediyorum, unuyorum* gibi manalar ifade ederler:

ما جَاءَهُ جَاءَهُ
أَجَاهِدُ فِي سَبِيلِ اللَّهِ مَا جَوْر
وَأَبَاهُ فِي الْكِرَامَاتِ

ilk örnekte (فى) cer harfi, (وى) müteallakıdır.

Zarf-i müstekarr, zarf-i lâğiv (الظرف المتهجر والظرف المتهجر) :

195 — Mütellak (حوّل ، حوّل) = *meydana gelmek, olmak* gibi

umûmi manalı fiillerden olur ve ibarede (cümle, şih-i cümle) bulunmazsa, zarf-i cer mecrûruyla beraber, «zarf-i müstekarr» (1) adını alır. Zarf-i müstekarr şu vazifeleri görür:

1) Mübtedâya haber olmak : [موجود فى الدار] زيد فى الدار

(موجد) mübtedâ, (فى الدار) zarf-i müstekarr ve haber, (موجود)

mahzûf müteallak.

2) Bir mevsûfa sıfat olmak : *evdeki bir adama ug- الدار فى الدار* ريت برجال فى الدار

radım

3) Hâl olmak : *Zeydi pazarda iken gördüm السوفى فى السوفى* ريت زيدا فى السوفى

bilirim

196 — Eger müteallak umûmi manalı fiillerden olmazsa veya mah-

zûf olmazsa (2) zarf-i cer ile mecrûru zarf-i lâğiv adını alır.

(1) Mahzûf müteallak *gok defa* (ائبى) manasına geldiginden bu

adi almıştır. Mütellakin zamiri de bu zarfa geçer ve bunun müstetir faili olur :

[هو] جالده فى الدار

(2) Mütellak husûsi fiillerden olduğunda mahzûf olsa da, câr ile mecrûru yine zarf-i lâğivdir. Bu zarf daha *gok* (من ، من) harf-

lerinden sonra olur. Tercemede uygun bir müteallak konur :

Allaha [yönelirken] yar- [من الضارى ميتو جوى] من الضارى الى الله من الضارى الى الله

dimclarım kimlerdir?

[وما فعلته انا شيئا عن امرى] وما فعلته عن امرى وما فعلته عن امرى

Zarf-i lağvin cümledeki yerleri :

- 1) Me'fûlün bih gayr-i sarîh : kitabı arzu ettim *رَغِبْتُ فِي الْكِتَابِ*
- 2) Me'fûlün fih : evde yedim *أَكَلْتُ فِي الْبَيْتِ*
- 3) Me'fûlün leh : ziyaret için geldim *جِئْتُ لِزَيَارَتِكَ*
- 4) Naib-i fail : filân bayıldı *فُلَانٌ عَاقِبَ عَاقِبَةً*

Not: a) Soru (ما) sını başına cer harfleri gelince elifi düşer :

nedn *لِمَ* ne üzerine *عَلَى* neye kadar *حَتَّى* ne için *لِ* ne ile *بِ*

b) Harf-i cerler gibi zaman ve mekân zarfları da müteallâk alırlar,

c) Fiil ve cümle, gramer bakımından gerektirmedigi halde edebi sebeplerle getirilen harf-i cerlere zâid denir.

197 — Daha önce (II. kitap, mad. 113), bazı fiillerin, me'fûlünü

harf-i cerle aldığını ve bu harflerin fiillerin manasına tesir ettiğini görmüştük. Bazı nahivciler harf-i cerin manasının fi'le karışmasına

“tazmin” (التَّضْمِينُ) demişlerdir :

Allaha hamdimi sana ulaştırırım *أَحْمَدُ إِلَهًا*

Bu örnekte (احمد) fi'line, (الی) harf-i cerinin (*أَحْمَدُ إِلَهًا*) = bir noktaya

ulaştırmak) manası tesir etmiştir.

Alıştırma : 35 — Aşağıdaki cümlelerde harf-i cer ve müteallâklarını bulunuz. Zarfların geşitlerini söyleyiniz :

والله على شيء قد ير *والله على شيء قد ير* *والله على شيء قد ير*
 عن قدامي ترى دنار الظالمين جراناً *عن قدامي ترى دنار الظالمين جراناً*
 جعلت يدي على مظاهر الفجر *جعلت يدي على مظاهر الفجر*
 ومن اصبر عن ذكرى فان له ممشية ضيقة *ومن اصبر عن ذكرى فان له ممشية ضيقة*
 والى الله يرجع الامور *والى الله يرجع الامور*
 ليس لكاه شيء *ليس لكاه شيء*
 عند الله *عند الله*
 انت بالله *انت بالله*
 [انت قرئت ...] *[انت قرئت ...]*
 من صلاتهم ساهون *من صلاتهم ساهون*
 والى الله الصالحين الذين هم *والى الله الصالحين الذين هم*
 من صلاتهم ساهون *من صلاتهم ساهون*

YIRMI ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

I'RÂBDA TÂBİ OLANLAR (التوابع)

Başlı başına i'râbları olmayıp, uydukları kelimelerin i'râbına tâbî olanlara (التوابع) adı verilir. Bunlar sıfat, te'kid, bedel, açıklama at- fi ve bağlama atfidir.

I-SIFAT (الصفاة)

198 — I'râb bakımından bağlı bulunduğu kelimeyi (metbûunu), nasıllık ve niceliğini bildirerek tamamlayan söze sıfat veya na't denir. (الصفاة)

Agıklanan kısım mevsûf (الموصوف) veya (الصفاة) adını alır: *مُحَاكِكًا كَيْ سَنْ، بَعْضًا مِنْ أَمْرِ عَظِيمٍ وَأَيْتًا لِمَنْ جَاءَ عِظَمًا*

Sıfatın nevi'leri ve mevsûf ile uygunluğu:

199 — A) Hakiki sıfat: Metbûunu açıklayan sıfat olup, ona şura- larda uyar:

1 — I'râb (refi', nasb, cer). 2 — Nicelik (teklik, ikilik, çoğulluk). 3 — Cinsiyet (tezkir, te'nis). 4 — (Ma'rifelik, nekrelük):

B) Sebebi sıfat: I'râb bakımından üst tarafına, vasıf olma bakımın- dan alt tarafına ait sıfatlara sebebi sıfatlar denir: *هَذَا رَجُلٌ مَوْجِبٌ جَدَامَةً جَدَامَةٌ جَدَامَةٌ جَدَامَةٌ*

دائسے ہی آدم (الصفاة) *دائسے ہی آدم*

(الصفاة) sıfatı; i'râb bakımından (الصفاة) e tâbidir. Fakat onun değil, dayısının (الصفاة) hüyunu açıklamaktadır.

Bu nevi' sıfat, i'râb ve ma'rife-nekre olma hususunda üst tarafına uyar. Diğer bakımlardan, sonraki kelimeyle fiil-fail şeklinde halledilir: *هو رَجُلٌ مَوْجِبٌ جَدَامَةً جَدَامَةٌ جَدَامَةٌ جَدَامَةٌ*

Not: Bu sıfattan sonra metbûuna ait bir zamir bulunmazsa uygunluk hakiki sıfattaki gibi olur:

200 — Zamirler ve alemlerden başka bütün isimler sıfat sıfat olabilirler. Fakat asıl sıfat olma özelliği türemiş isimlere aittir :

رَأَيْتُ الْبَيْتَ الْكَرِيمَ الَّذِي لَا يُرَى إِلَّا بِالْبَصَرِ
رَأَيْتُ الْبَيْتَ الْكَرِيمَ الَّذِي لَا يُرَى إِلَّا بِالْبَصَرِ

رَأَيْتُ الْبَيْتَ الْكَرِيمَ الَّذِي لَا يُرَى إِلَّا بِالْبَصَرِ
رَأَيْتُ الْبَيْتَ الْكَرِيمَ الَّذِي لَا يُرَى إِلَّا بِالْبَصَرِ
رَأَيْتُ الْبَيْتَ الْكَرِيمَ الَّذِي لَا يُرَى إِلَّا بِالْبَصَرِ
رَأَيْتُ الْبَيْتَ الْكَرِيمَ الَّذِي لَا يُرَى إِلَّا بِالْبَصَرِ
رَأَيْتُ الْبَيْتَ الْكَرِيمَ الَّذِي لَا يُرَى إِلَّا بِالْبَصَرِ
رَأَيْتُ الْبَيْتَ الْكَرِيمَ الَّذِي لَا يُرَى إِلَّا بِالْبَصَرِ

201 — Sıfatlar böyle tek kelimeden olduğu gibi cümle ve cümle- ciklerden de olabilir. Bu takdirde mevsuf nekre, cümle de haberiyeye olur (1) :

رَأَيْتُ الْبَيْتَ الْكَرِيمَ الَّذِي لَا يُرَى إِلَّا بِالْبَصَرِ
رَأَيْتُ الْبَيْتَ الْكَرِيمَ الَّذِي لَا يُرَى إِلَّا بِالْبَصَرِ

202 — Sıfatın yeri : Sıfat mevsufunu takibeder. Bazan araya başka kelimelerin girdiği de olur :

رَأَيْتُ الْبَيْتَ الْكَرِيمَ الَّذِي لَا يُرَى إِلَّا بِالْبَصَرِ
رَأَيْتُ الْبَيْتَ الْكَرِيمَ الَّذِي لَا يُرَى إِلَّا بِالْبَصَرِ

203 — Sıfat birden fazla olabilir. Bu durumda sıfatlar :

رَأَيْتُ الْبَيْتَ الْكَرِيمَ الَّذِي لَا يُرَى إِلَّا بِالْبَصَرِ
رَأَيْتُ الْبَيْتَ الْكَرِيمَ الَّذِي لَا يُرَى إِلَّا بِالْبَصَرِ

b) Bir kaç mevsufun olup sıfat aynı ise tesniye veya cemi' olarak getirilir :

رَأَيْتُ الْبَيْتَ الْكَرِيمَ الَّذِي لَا يُرَى إِلَّا بِالْبَصَرِ
رَأَيْتُ الْبَيْتَ الْكَرِيمَ الَّذِي لَا يُرَى إِلَّا بِالْبَصَرِ

c) Mevsuflar ve sıfatlar farklı ise (واو) ile atıf şeklinde getirilir:

رَأَيْتُ الْبَيْتَ الْكَرِيمَ الَّذِي لَا يُرَى إِلَّا بِالْبَصَرِ
رَأَيْتُ الْبَيْتَ الْكَرِيمَ الَّذِي لَا يُرَى إِلَّا بِالْبَصَرِ

204 — Övme ve yerme gibi — mevsufu açıklayıcı olmayan — sıfatların, irâb + isimden mevsufu ile ilgilerini keserek (قطع النسب) mevsuf veya isimden okunmaları câizdir :

رَأَيْتُ الْبَيْتَ الْكَرِيمَ الَّذِي لَا يُرَى إِلَّا بِالْبَصَرِ
رَأَيْتُ الْبَيْتَ الْكَرِيمَ الَّذِي لَا يُرَى إِلَّا بِالْبَصَرِ

(1) Haberiyeye olan cümle dilek, soru, olumsuzluk ifade etmeyen cümledir.

205 — Mevsûf, söylenmesigerekli olmayan yerlerde hazfedilebilir :
 هیچ bir گناهکار، دیگرینin گناهımı [آزوبه] و آرزوی [هستی] و آرزوی [آرزوی]
 گناهکار و آرزوی و آرزوی و آرزوی و آرزوی و آرزوی و آرزوی و آرزوی و آرزوی و آرزوی و آرزوی
 گناهکار و آرزوی و آرزوی و آرزوی و آرزوی و آرزوی و آرزوی و آرزوی و آرزوی و آرزوی
 گناهکار و آرزوی و آرزوی و آرزوی و آرزوی و آرزوی و آرزوی و آرزوی و آرزوی و آرزوی

güçlenmez

Alıştırma : 36 — Aşağıdaki cümlelerde sıfat, hâl ve haberi birbi-

rinden ayırınız :

قراءت الکتاب والقیة النفیة هذا امر بالغ نجح النظر
 هذی امر بالغ نجح النظر النافر المستغنی الیہ
 فوج نشره رأیت الرمال بین السحاب
 معظم جامع فی استانبول سنه ١٠٢٥ بنه سنه فی زمن
 سلطان خان فی موقف ضئک سمعت العلم الیهم الادمیه خه الی امرای
 السلطان سلطان خان فی موقف ضئک سمعت العلم الیهم الادمیه خه الی امرای
 السلطان سلطان خان فی موقف ضئک سمعت العلم الیهم الادمیه خه الی امرای
 السلطان سلطان خان فی موقف ضئک سمعت العلم الیهم الادمیه خه الی امرای
 السلطان سلطان خان فی موقف ضئک سمعت العلم الیهم الادمیه خه الی امرای

II — TE'KID (التأکید)

206 — Tabî? olduğu kelimeyi pekiştiren, ihtimalleri kaldıracak yer-

leştiren bir sözdür. Te'kid lâfzî ve ma'nevî olmak üzere ikiye ayrılır.
 tekrarlanan sözdür :
 Halid geldi Halid Halid جاء خالد خالد جاء خالد خالد

207 — Yanlışı anlaşılacak veya yanlış söylendiği sanılmamak için

İkinci (جلد) birinciyi te'kid eder ve i'râbı ona bağlıdır.
 208 — Tekid her türlü kelime ve cümleler için yapılabilir :

209 — Harfe bitişik zamirler, bitişik olarak tekrarlanırsa başların-

daki harfler de tekrarlanır :
 210 — Cümlenin te'kidi atıfla ve atıfsız yapılır :

Not : Türkçedeki «yol mol, kalem malem» gibi, arapçada da ba-

III - BEDEL (التبدل)

212 - Metbûnunun aynı olan ve pekıştirme, açıklama gibi sebep-

lerle getirilen tabir'dir. Metbûna (مبتدأ) denir :

بابا احمد احمد geldi *babasi Ahmed geldi*

Bu örnekte (أحمد) fail, (أحمد) (أحمد) dan bedeldir.

Bedelin nevi'leri :

213 - 1) (مبتدأ التبدل من الكافي) : Metbûnunun aynı olan bedeldir.

Yukarıdaki örnekte ve şu âyetlerde olduğu gibi :

أبونا الصراط المستقيم : صراط النبي الأمي عليه السلام

2) (مبتدأ التبدل من الكافي) : Metbûnunun bir kısmı olan bedel-

ولله على الناس حج البيت من استطاع إليه سبيلا

بنت الدار لنا *evi-üçte birini-sattım*

3) (مبتدأ التبدل) : Metbûnun, kendisiyle - yukarıdakilerden

başka türü - bir ilgisiz ve şümülü olan bedeldir :

اعطني زيدا عمامة ، ادبه *Zeyd hoşuma gitti, onun ilmi, terbiyesi*

سألت جالدا بوبه *Hâlid soyuldu, elbisesi*

4) (مبتدأ التبدل) : Metbû ile ilgisiz bulunmayan ve ona ay-

kırı olan bedeldir. Bunda metbû, unutularak, yahut yanılarak söylenir :

أكلت الخبز ، الخبز *peynir yedim - peynir demişim - et*

214 - Bedel ile metbû arasında ma'rife - nekre bakımından uy-

gunluk aranmaz. Yalnız nekre ma'rifeden bedel olunca bir sıfatla mev-

sûf olması gerekir :

المنداء *alından yakalıyacagız : yalancı, yandımsız*

215 - İsim gâib zamirinden bedel olabılır. Fîl de fiilden bedel

olabilir :

أنا جالدا *onu, Hâlid görümlü*

(Ebu Cehil karpuzu) جنظية , (cuće) القمح , الفاروق , الصديقي

lakab (اللقاب) denir :

Başında bunlar bulunmayıp övme veya yermeye ifade eden isimlere

(الكناية) denir : أبو القاسم , أم كلثوم , ابن عباس , بنت أبي بكر

(1) (1) (اب و أم , ابن و بنت) kelimeleriyle başlayan özel isimlere künye

219 — Beyan atıfları bir şeyin sıfatını değil, kendini (الباء) ağır- ve künyelerden sonra gelen isimler beyan atfı olarak halledilir (1) :
ladıkları için türemişlerden olmaz. İsimlerle beraber bulunan lakablar

bulunurlar : أما برئ العالمين , رب موسى ومريم او كفارة طعام مسكين

218 — Beyan atıfları ma'rifet — nekre bakımından metbua uygun

Arkadaşın Halid geldi (جاء حالك) جاء حاجك

217 — Metbuanu daha çok açıklamak üzere getirilen bir tabir:

IV — BEYÂN ATFI (عطف البيان)

أكرمته أجاد : أكرم أحد الأجداد ما قام أحد أمي فوسمه ابتعما
ألت الله صراط مستقيم : صراط مستقيم : صراط مستقيم : صراط مستقيم : صراط مستقيم
أكرمته أجاد : أكرم أحد الأجداد ما قام أحد أمي فوسمه ابتعما
أكرمته أجاد : أكرم أحد الأجداد ما قام أحد أمي فوسمه ابتعما
أكرمته أجاد : أكرم أحد الأجداد ما قام أحد أمي فوسمه ابتعما

Alıştırma : 38 — Aşağıdaki cümlelerin bedel gesitlerini söyle-

yiniz :

216 — Soru isminden bedel olanların başında soru hemzesi bulunur :
bu kimdir? Said mi, Ali mi? من ذا؟ أسعد أم علي؟

kalktım namaz kıldım kalkتيم صليت صليت

اَوْسَمَ اللّٰهَ اَبُو جَبْرِ عُمَرُ

220 — Beyan atfi ile metbûu arasında, acıklama edatı olan (ای) bulunabilir :

عَبْدِي عَسَدُ اَبِي زُهَبِ

Beyan atfi ile bedelin farkı :

221 — Beyan atıflarını, metbûu yerine geçirmek — grammer ve ma-

na bakımından — uygun olan yerlerde beyan atfi ilebedelin farkı yoktur:

اَبُو جَبْرٍ عَالِمٌ [لَا يَخْبُو] اَلْاَبِي اَبِي زُهَبِ لَمْ يَلَمْ اَبِي زُهَبِ « اَبُو جَبْرٍ عَالِمٌ »

(اَبُو جَبْرٍ عَالِمٌ) örneğinde muhâtabın başka kardeşi yoksa (زُهَبِ) bedel; varsa, beyan atfi olur.

Alıştırma: 39 — Aşağıdaki cümleleri doğru olarak okuyunuz ve tahlil ediniz :

(صَدَقَ) مَوْلَى مِنْ مَاءِ (صَدَقَ) وَلَيْسَ (زَيْتُونَةُ) بَوَقْدٍ مِنْ شَجَرَةٍ مَنَارِكَةٍ

(صَدَقَ) مَوْلَى مِنْ مَاءِ (صَدَقَ) وَلَيْسَ (زَيْتُونَةُ) بَوَقْدٍ مِنْ شَجَرَةٍ مَنَارِكَةٍ (1) قِيَامًا لِلنَّاسِ جَمَلُ اللَّهِ الْكَلِمَةُ (الْبَيْتُ الْاَلْحَرَامُ)

: قَالَ « مَا يَقُولُ فِي الْاَجْزَالِ » قَالَ : « مَا يَقُولُ فِي الْاَجْزَالِ » قَالَ : « مَا يَقُولُ فِي الْاَجْزَالِ » قَالَ : « مَا يَقُولُ فِي الْاَجْزَالِ » قَالَ : « مَا يَقُولُ فِي الْاَجْزَالِ » قَالَ : « مَا يَقُولُ فِي الْاَجْزَالِ »

V — NESAK ATFI (2) (عَطْفُ النَّسَبِ)

222 — Bir kelime veya cümleyi, önce geçen kelime veya cümleye, bağ (العطف) edatlarından biriyle bağlamak demektir. Tabii (العطف),

metbû (العطف) adını alır. Atif edatları şunlardır :

(وَاوْ , فَا , لِ , حَتَّى , اَوْ , اَمَّا , اَمْ , لِ , اَمْ , اَمْ , اَمْ)

Not: Manaları için "edatlar" bölümüne bakınız.

اَبُو جَبْرٍ عَالِمٌ اَبُو جَبْرٍ عَالِمٌ اَبُو جَبْرٍ عَالِمٌ اَبُو جَبْرٍ عَالِمٌ اَبُو جَبْرٍ عَالِمٌ

(1) لا الابطاح ، حَتَّى وَوَلَمْ ، اَبُو جَبْرٍ عَالِمٌ اَبُو جَبْرٍ عَالِمٌ اَبُو جَبْرٍ عَالِمٌ اَبُو جَبْرٍ عَالِمٌ اَبُو جَبْرٍ عَالِمٌ
(2) Sira atfi demektir.

Ma'tûf ile ma'tûfun aleyh arasında uygunluk :

- 223 — a) İ'rabda :
 انا رأيت رجلاً جائلاً وكثيراً
 رأيت رجلاً جائلاً وكثيراً
 رأيت رجلاً جائلاً وكثيراً
- b) Sıygada (fillerde) :
 لم يأتني وبيته وبيته
 لم يأتني وبيته وبيته
 لم يأتني وبيته وبيته
- c) Cümlelerde ihbârî (haber cümlesi), inşâî (dilek, soru...)
 ما يظنوا ما يظنوا ما يظنوا
 ما يظنوا ما يظنوا ما يظنوا
 ما يظنوا ما يظنوا ما يظنوا

Not : Mana bakımından aralarında uygunluk varsa, fiil isme de atfedilir :

soluya soluya koşarlara... tozlari kal- ... قارن به بها... والاديات ضيحا...
diranlara...

224 — a) Fi'le bitişik merfû' zamire atıf yapıldığında, arada başka kelime yoksa, önce bu zamir, manfasılı ile te'kid edilir :

وما كنا كذابين
وما كنا كذابين
وما كنا كذابين

b) Mecrûr zamire atıf yapıldığında, ma'tûfun aleyhteki cer harfinin

ve muzâfın tekrarı gerekir :
الآن يتويج وين جالد
الآن يتويج وين جالد
الآن يتويج وين جالد

Not : Tabirler bir araya geldiğinde şu sıra ile söylenirler: sıfat,

Bayan, te'kid, bedel, nesak :

الجليلة بعد اني تكبر الصديق ابو جوصي الكريم
الجليلة بعد اني تكبر الصديق ابو جوصي الكريم
الجليلة بعد اني تكبر الصديق ابو جوصي الكريم

Dikkat : Fail, naib-i fail, mübtedâ terimlerine (السند والله) denir.

Fiil, gıbh-i fiil ve haber de (السند) adını alır :

Aıstırma : 40 — Şu cümleleri i'râb bakımından inceleyiniz :

انا رأيت رجلاً جائلاً وكثيراً
 انا رأيت رجلاً جائلاً وكثيراً
 انا رأيت رجلاً جائلاً وكثيراً

انا رأيت رجلاً جائلاً وكثيراً
 انا رأيت رجلاً جائلاً وكثيراً
 انا رأيت رجلاً جائلاً وكثيراً

انا رأيت رجلاً جائلاً وكثيراً
 انا رأيت رجلاً جائلاً وكثيراً
 انا رأيت رجلاً جائلاً وكثيراً

YIRMI DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

EDATLAR VE ZARFLAR (الأحوال والظروف)

1 — (أَيْ) : Soru edatıdır :

زَيْدٌ مَيٌّ زَيْدٌ مَيٌّ
Zeyd mi sever mi

Şiirde nida edatı da olur :

أَيُّهَا فَاطِمَةُ
ey Fatma

Hemze bazan hazfedilir :

2 — (أَيُّ) : Gelecekte sonsuzluğu bildirmek için kullanılan bir zarfıdır :

أَيُّهَا فَاطِمَةُ
orada ebedi olarak kalırlar
جَالِدِيْنَ فَاطِمَةُ

3 — (أَجْلًا) : (أَجْلًا) ve (لِأَجْلِ) cer harfiyle beraber sebep bildirmek için kullanılır :

أَجْلًا لِمَا لَمْ يَكُنْ لِي مِنْ شَيْءٍ
onun için — ondan dolayı

4 — (أَجَابَ) : (أَجَابَ) gibi cevap ve kabul edatıdır :

أَجَابَ الْمَلِكُ
الملك أجاب

5 — (أَمَّا) : Mâzî için kullanılan bir isimdir. Mef'ûlün bih ve mef'ûlün fih olur :

أَمَّا زَيْدٌ فَهُوَ كَذَّابٌ
hatırlar musun o zamanı ki gör-

Allah ona yardım etti

(أَمَّا) : Muzâriin başına gelince zaman zarfı olarak onu cezm eder

(bak. II. kitap, mad. 179/2).
(أَمَّا) : Muzâriin başına gelince zaman zarfı olarak onu cezm eder

(أَمَّا) : Muzâriin başına gelince zaman zarfı olarak onu cezm eder

okunur : o gūnkū gūn (1) ^{يَوْمًا} o vakit ^{وَمِنْ} o yıl ^{سَنَةً}
oyle olduĝu zaman ^{جَمْعًا}

Görüldüğü gibi bu birleşmelerde ilk kelimeler mef'ūh okunur. İsa-
ret ismi olan (إِسَاءَ) ile birleştiğinde (إِسَاءَ) = o vakit) manasını ifade
eder. (إِسَاءَ) bazan da ta'il (sebeup bildirme) ve müfâcee (biriden oluveren
şeyi ifade) edati olur :

matlūbunu ararken bir de ne gör- ^{وَمَا يَسْتَفِئُونَ عَلَيْهِمْ إِلَّا حَيْثُ كَانُوا فَهُمْ بِأَعْيُنِنَا}
sūn paraları galimus ^{وَمَا يَسْتَفِئُونَ عَلَيْهِمْ إِلَّا حَيْثُ كَانُوا فَهُمْ بِأَعْيُنِنَا}

6 - (إِسَاءَ) : Vakit ve zaman edatıdır, fiil cümlesinin başında bu-
lunur : ^{وَمَا يَسْتَفِئُونَ عَلَيْهِمْ إِلَّا حَيْثُ كَانُوا فَهُمْ بِأَعْيُنِنَا}
kötülük ettiği için onu dövüüm ^{وَمَا يَسْتَفِئُونَ عَلَيْهِمْ إِلَّا حَيْثُ كَانُوا فَهُمْ بِأَعْيُنِنَا}

İnur : ^{وَمَا يَسْتَفِئُونَ عَلَيْهِمْ إِلَّا حَيْثُ كَانُوا فَهُمْ بِأَعْيُنِنَا}
geldiği vakit ^{وَمَا يَسْتَفِئُونَ عَلَيْهِمْ إِلَّا حَيْثُ كَانُوا فَهُمْ بِأَعْيُنِنَا}

(إِسَاءَ) müfâcee adatı olur. O zaman, "biriden", yahut "bir de bak-
tim ki", diye terceme edilir ve isim cümlesinin başında bulunur :
gıktım bir de ne göreyim kapıda bir yılan ^{وَمَا يَسْتَفِئُونَ عَلَيْهِمْ إِلَّا حَيْثُ كَانُوا فَهُمْ بِأَعْيُنِنَا}

7 - (إِسَاءَ) : Zaman zarfı olan (إِسَاءَ) gibidir.
geldikleri zaman ^{وَمَا يَسْتَفِئُونَ عَلَيْهِمْ إِلَّا حَيْثُ كَانُوا فَهُمْ بِأَعْيُنِنَا}

Bu edat müzâriin başına gelince onu meczûm kılar :
çalıştığın zaman başarısın ^{وَمَا يَسْتَفِئُونَ عَلَيْهِمْ إِلَّا حَيْثُ كَانُوا فَهُمْ بِأَعْيُنِنَا}

8 - (إِسَاءَ) : "O takdirde, öyleyse, o halde", manasına gelir. Mu-
zarîi mansûb kılar (bak. II. kitap, mad. 176/4).
9 - (إِسَاءَ) : Harf-i ta'rif (إِسَاءَ) = belirte harfi) olup

isimlerin başına gelince sonlarından tenvin kalkar :
الرجل ، الرجل ، الرجل ، الرجل

Çeşitleri : I - Cinsi bildirmek (إِسَاءَ) :

bugday cinsi arpa cinsinden iyidir ^{وَمَا يَسْتَفِئُونَ عَلَيْهِمْ إِلَّا حَيْثُ كَانُوا فَهُمْ بِأَعْيُنِنَا}

(1) Bu tenvin (إِسَاءَ) in muzâfun ileyhi olan mahzûf cümleye karşı-
lık getirilmiştir : [يَوْمًا] ^{وَمَا يَسْتَفِئُونَ عَلَيْهِمْ إِلَّا حَيْثُ كَانُوا فَهُمْ بِأَعْيُنِنَا}

II — Kelimenin anlattığı bütün kısım ve fertleri içine aldığı ifade için () : *bütün insanlar zarardadır* *بئس الأذى لو أن*

III — Belli bir fert veya geçide işaret için () :

nilekim Fir'avn'a *فبئس الرسول* *أرسلنا إلى فرعون*

bir resül göndermiştik de Firavn [•] *resüle itaat etmedi*

10 — () : a) Başlangıç ve tenbih edatidir: *دککات*, *Allah'in velilerine korku yoktur* *لا*

b) () soru hemzesiyle olumsuzluk edatı () nin birleşmesiyle

de meydana gelir : *semez misiniz?* *لا*

11 — () : a) Muzâri'den önce teşvik () , mâziden ön-

ce kinama () edatı olur: *namaz kilmalısın* *لا*

b) () birleşimi olur : *namaz kilmalısın* *لا*

12 — () : a) İstisnâ edatıdır (bak. II. kitap, mad. 164) : *başka tanrı yok ancak Allah var* *لا*

b) () birleşimidir. Böylece muzâri başına gelince onu *yapmazsanız fitne olur* *لا*

13 — () : "Simdi", demektir. Soru hemzesi ile birleşince *meccûm kılar* : *Simdi mi, karşılığdır* ()

14 — () : Sahip manasına olan () kelimesinin çoğulunda *meccûm kılar* : *Simdi mi, karşılığdır* ()

15 — () : Bir önceki kelimenin müennesi olup () keli- *meccûm kılar* : *Simdi mi, karşılığdır* ()

16 — () : *meccûm kılar* : *Simdi mi, karşılığdır* () (bak. II. kitap, mad. 13).

17 — (أَلَيْ) : Cer harfi olup (e, a, ye, ya) karşılığı nihayet (so-

nuç) bildirir : *kapıdan mihrabı kadar* (أَلَيْ - أَلَيْ - أَلَيْ)

Zamirlerle birleştiği zaman şu şekli alır : (أَلَيْ - أَلَيْ - أَلَيْ)

18 — (أَمْ) : Atif harflerinden olup "yoksa, manasınadır : *Zeyd ayakta mı yoksa uykuda mı?* (أَمْ يَمْ يَمْ)

ifade ederler : *onları korkutmuşsun, korkutmuşsun müsavıdır* (أَمْ يَمْ يَمْ)

Buna *muttasıl* (bağlı) (أَمْ) denir.

Bir de *munasıl* (müstakil) (أَمْ) vardır. Bu, bir sözden vazgeçi-

lip diğerine atlanırken (أَمْ يَمْ يَمْ) kullanılır:

Zeyd ayakta mıdır, yok [o değil] Amr ayakta mıdır? أم يَمْ يَمْ

19 — (أَلَا) : a) (أَلَا) gibi başlangıç ve tenbih edâtıdır :

bilirsin ki vallahi ben seni severim (أَلَا وَاللَّهِ أَنِّي أَحِبُّكَ)

b) (أَلَا + أَلَا) birleşimi olur :

görmüyor musun? أم يَمْ يَمْ

20 — (أَلَمْ) : "On, manasına mekân zarfıdır. Tek başına sonu maz-

müm (zamme üzere mebnî), muzâf olunca mef'ûlün fih olarak mânsûb okunur (bak. II. kitap, mad. 27, 140) : *öünde dikeldim* (أَلَمْ يَمْ يَمْ)

21 — (أَمْسَى) : "Dün, manasına zaman zarfıdır. Kesre üzere mebnî-

dir (Sonu daima meksûr okunur) :

dün gitti (أَمْسَى يَمْ يَمْ)

Başına ta'rif harfi geldiğinde, muzâf veya nekre olduğunda mu'rab olur (yani âmillere göre sonu değişir) :

dünümüz geldi (أَمْسَى يَمْ يَمْ) *mübarek dün geldi* (أَمْسَى يَمْ يَمْ) *her "yarın, "dün, olacaktır* (أَمْسَى يَمْ يَمْ)

her "yarın, "dün, olacaktır (أَمْسَى يَمْ يَمْ)

22 — (أَلَا) : Başlangıç ve tafsîl (genişletme) edâtıdır :

ama bugün : أم يَمْ يَمْ

onlar iki kardeşti : büyüğü ergenlik çağına ermeden
oldu. Küçüğü gelince ; o bir şey öğrenmeyip hayvan sürer oldu.

23 — (أنا) : a) Tereddüt bildirir "ya... ya..."
ya Zeyd'dir, ya Amr
أنا زيد و أنا عمرو

ya Ahmed'dir, ya Mahmud
أنا أحمد أو محمود

b) Şart edatı (أنا) ile birleşerek de (أنا) şekli meydana gelir.

Bu, müzâri in başına geçerek onu te'kid eder :

أنا زيد — أنا عمرو

24 — (أنا) : a) Şart edatı olup "eğer", karşılığdır. Mâzînin baş-
na da gelise müzâri' şeklinde terceme edilir. (bak. II. kitap, mad. 177) :

أنا زيد eğer gelirse

b) (أنا) olumsuzluk edatı da olur. Bu takdirde çok defa istisnâ

edatı olan (أنا) ve aynı manaya gelen (أنا) ile beraber kullanılır :

أنا زيد من غير أن يكون

ancak en güzeli diledik (başka değil)

hiç bir kimse yoktur ki onun üzerinde bir kuru-
أنا زيد من غير أن يكون

yan olmasın

c) (أنا), olumsuzluk (أنا) sindan sonra zâid olarak da gelir :

أنا زيد من غير أن يكون

d) (أنا) te'kid edatı (أنا) nin muhafefi (şeddesi kaldırılmış)

de olur. Bu takdirde haberine (أنا) gelir :

أنا زيد من غير أن يكون

e) (أنا) manasına vasil edatı olur :

أنا زيد من غير أن يكون

25 — (أنا) : Tahkik (gerçekliği kuvvetle ifade) edatıdır (bak.

II. kitap, mad. 81) :

mahzun olma, süphe yok ki, Allah bizimledir *لا يحزن أن الله معنا*

26 - (أنا) : "Ancak,, manasina "hasr" (أحسر) edatidir :

kuru üzümle ancak gocuklar kandırılır *أنا تجوع العيون أن يفتن*

27 - (أنا) : a) (أجدر) : Başına geldiği fi'le masdar manası

verdirir ve fiil muzâri' ise nasbeder :

من قولنا أن يدرؤا = من قولنا فدرؤهم
ألا أن كذب = لا تكذب

b) (أقوله) : "Söylemek = قول", manasını ifade eden birfiil cümle-

sinden sonra bulunup "diye,, manasına gelir :

بإذنه أتينا إبراهيم وآله
وآله أتوا إبراهيم وآله

c) (أنا) = fazla) ve bağ : "Vakta ki,, manasına olan (أنا) ile

(أنا) kelimesinden sonra bulunur :

وإنا إن شاء الله لآتيناكم
مؤجدين

d) (أنا) : (أنا) den şedde alınarak elde edilir (bak. II. kitap,

mad. 84, 176).

28 - (أنا) : Nevâsihdendir (bak. II. kitap, mad. 79).

29 - (أنا) : Kesre ile başlayan eşi gibi hasr (hükümün muayyen

bir şey'e tahsis) ifade eder :

أنا أرى الله وأوحى
بوحى إلى أعمامهم

30 - (أنا) : "Nereden, nasıl,, demektir :

أنا هذا
nasıl isterseniz
أنا في أي مكان

iki muzârii cezmedenlerdendir (bak. II. kitap, mad. 177) :

31 - (أنا) : Atif edatı olup "yahut" manasınadır :

أنا
أنا
أنا

أنا
أنا
أنا

"İster,, diye de terceme edilir :

أنا
أنا
أنا

(Bak. II. kitap, mad. 176/8)

32 - () : Atif hartı (و) ile soru hemzesinin birleşimidir :

او یازون ؟ می گورمؤیورلار

33 - () : Nida ve tefsir edatıdır (bak II. kitap, mad. 121, 220):

ای اوغولعۇغۇم

leyls, yani arslan gördüm

34 - () : "Evet", manasına cevap kelimesidir, yeminle beraber

ای والله evet vallahı

35 - () : a) Tayin için kullanılan soru edatı olup "hangi," manasınadır :

ای کتابی hangi kitap

b) "Şartıye", olup umûmîlik ifade eder :

hangi namaz abdestsiz olursa bátil olur

Bu manaya geldiğinde muzârii cezmeder (bk. II. kitap, mad. 177):

hangisine ikram edersen ben de ikram ederim

c) Sifat olur :

bir adama uğradım ki ne adam

36 - () : Harf-i ta'rifi münâda (nida olunan, çağrılan)-

ey adam

dan önce kullanılır :

37 - () : "Ne zaman", demektir :

ایں یوم الدین

38 - () : "Nerede", demektir. () sorusuna Hz. Ali şü ce-

vabı vermiştir :

() yere ait bir sorudur. Halbuki Allah ezelden beri varken me-

kan yoktu.

() aynı manadadır. Muzârii cezmeder :

اینا نکر بو یوم

39 - (أ) : Muhâtabı, daha gok söyletmek için "ee daha ne olmuş" manasına kullanılır.
 40 - (أ، آ، إ) : "Artık yeter, söyleme" demektir.

41 - (ب) : Cer harfidir. Kullanıldığı manalar:
 a) (ب) = fili, me'âlüne bağlamak :
 elimi mendile sildim *أَلَيْسَ بِيَدِي مَسْحَاتٍ*

b) (ب) = âlet isimlerinin başında yardim dileme :
 kalem (yardımı) ile yazdım *كَلَمْتُ بِالْقَلَمِ*

c) (ب) = temas ve ilgi :
 yanına yolculuk elbisesiyle girdim *وَجَاءَتْ عَدِيَّةُ بِنَاتِ السَّمْرِ*

d) (ب) = beraber oluş :
 Hâlidle beraber eve girdim *وَجَاءَتْ الدَّارَ جَالِدًا وَجَالِدًا*

e) (ب) = karşılığında manasına :
 onu aşağı bir fiat karşılığında sattılar *بِشْرٍ مِّنْ مَّوَدَّعٍ*

f) (ب) = sebeplilik :
 bir hatası sebebiyle gocuğunu ikaz ettim *وَجَاءَتْ مَن وَوَلَدِي بِرِيءَةٍ*

g) (ب) = yemin :
 Allah gemin edirim *بِاللَّهِ*

h) (ب) = fazladan :
 Allah yeter *بِاللَّهِ يَكْفِي* sana yeter *بِحَسْبِكَ*

(Bak : II. kitap, mad. 112/1).

42 - (ج) : "Evet, yetiştir", manalarına gelir :
 bize seyhimizizi geri verin. Sonra, işte o bize yeter *رَدُّوا عَلَيْنَا سَيِّئَاتِنَا بِمِثْلِهَا*

43 - (ح) : Tekrar edilerek de kullanılır (ح) . Manası :
 "Ne güzel, ne hoş,"

44 - (ز) : "Sonra", manasına zaman zarfidir :

Olumsuz mazi'den sonra "henüz", manasına gelir (bak. II. kitap, mad. 140):
هنüz گلمدی
هنüz گلمدی

45 — () : Atif harfidir. "Bilakis" gibi bir mana (الايضا)

ifade eder : Zeyd'i döv, hayır Amr'i
Zeyd kalkmasın, bilakis Amr kalksın
اصبر زيداً ولا تضرب امرئاً
لا تفرح بزيد ولا تحزن بامرئ

46 — () : "Terk et" manasına fiil ismidir :
ولا زيداً

47 — () : "Degil mi?", gibi olumsuz soruya karşı "evet" ma-
nasında kullanılır : size uyarıcı : لا تفرح بزيد ولا تحزن بامرئ

nasında kullanılır : size uyarıcı : لا تفرح بزيد ولا تحزن بامرئ
gelmedi mi? «Evet geldi» dediler

48 — () : () ile beraber kullanılır, istisnâ edatıdır :
زيد زعيم يدي يدي

Zeyd zengindir, fakat cimridir
زيد زعيم يدي يدي

49 — () : Muzâf olarak kullanılan bir zarfdır :
بين الناسي
بين الناسي

ikimizin arasında
بين الناسي

50 — () : Mübtedâ'nın başına gelirler. Sonraki cümle'nin
başında da, "ansızın" manasına gelen () bulunur. Bunlar "iken" di-

ye terceme edilir :
ياغمردان کاچار "iken" doluya
ياغمردان کاچار "iken" doluya

yağmurdan kaçır "iken" doluya
ياغمردان کاچار "iken" doluya

51 — () : Yemin edâtı ve cer harfidir :
ياغمردان کاچار

52 — () : "Sorra" manasına atif harfidir :
ياغمردان کاچار

erkek, sorra da kadımlar geldi
ياغمردان کاچار

Sonuna () gelerek () de denir ve cümleyi atıfta kullanılır.

53 — () : Mekâna ait işaret ismidir :

geldiği vakit حَتَّىٰ

59 — (حَتَّىٰ) : "Vakit", manasına zaman zarfidir :

nerede olsanız ölüm size ulaşır أَلَيْسَ الْوَأْتِيَكُمُ الْمَوْتُ مِنۢ هُنَا حَيْثُ تَكُونُونَ حَيْثُ تَكُونُونَ

Sonuna zâid (ۛ) gelirse iki muzâri' cezmeder :

sebeplere de ifade eder.

Cer harflerinden (م ، ا ، ن) ile beraber de kullanılır. (مِّنْ حَيْثُ)

cümleye muzâf olur : Zeyd'in durduğu yerde dur حَيْثُ يَوْمَ يَرَاهُ يَوْمَ يَرَاهُ

58 — (حَيْثُ) : Mekan zarfı olup zamme üzere mebnidir. Daima

sana ikram etmem için beni ziyaret et سَأَلْتُ زُرِّيَ حَيْثُ أَكْرَمَكَ زُرِّيَ

d) Sebeplere ifade eder :

edatı olur : tuhaf şey, Kuleyb de bana sövüyor كَيْفَ تَسْتَهْزِئُ بِمَا كُنْتَ تَسْتَهْزِئُ بِهَا

c) Kendisinden sonra yeni bir cümle başlayan, başlangıç (الْاِبْتِدَاءُ)

b) Atif harfi olur; kabileyi, hatla atalarını gördüm جَاءَنِي الْجَرْمُ حَيْثُ جَاءَ الْجَرْمُ حَيْثُ جَاءَ الْجَرْمُ

harfidir : safak söküneceye kadar جَاءَ الْجَرْمُ حَيْثُ جَاءَ الْجَرْمُ

57 — (حَيْثُ) : a) "Kadar", gibi sonuç ve gaye bildiren bir cer

daki (ۛ) değişmez fâilidir : Zeyd ne güzeldir حَيْثُ زَيْدٌ حَيْثُ زَيْدٌ حَيْثُ زَيْدٌ حَيْثُ زَيْدٌ حَيْثُ زَيْدٌ حَيْثُ زَيْدٌ حَيْثُ زَيْدٌ

56 — (حَيْثُ) : "Bu ne güzeldir", manasına övme fi'lidir. Sonun-

Allah münezzehdir حَيْثُ لَا يَمِوتُ حَيْثُ لَا يَمِوتُ حَيْثُ لَا يَمِوتُ حَيْثُ لَا يَمِوتُ حَيْثُ لَا يَمِوتُ حَيْثُ لَا يَمِوتُ حَيْثُ لَا يَمِوتُ حَيْثُ لَا يَمِوتُ

55 — (لَبَّ) : Tenzih ve istisnâ edâtidir :

— 2 —

emin ol, sana gelmem حَيْثُ لَا يَمِوتُ حَيْثُ لَا يَمِوتُ حَيْثُ لَا يَمِوتُ حَيْثُ لَا يَمِوتُ حَيْثُ لَا يَمِوتُ حَيْثُ لَا يَمِوتُ حَيْثُ لَا يَمِوتُ

54 — (حَيْثُ) : "Hakkâlen", manasına bir nevi yemindir :

— 2 —

bundan dolayı حَيْثُ لَا يَمِوتُ حَيْثُ لَا يَمِوتُ حَيْثُ لَا يَمِوتُ حَيْثُ لَا يَمِوتُ حَيْثُ لَا يَمِوتُ حَيْثُ لَا يَمِوتُ حَيْثُ لَا يَمِوتُ

— 237 —

60 — (هَي) : (هَي) ile kullanılır. Fıll ismidir. Manası "haydi", :
haydi namaza هَي عَلَى الصَّلَاةِ

— ح —

61 — (هَا) : İstisnâ edatı (bak. II. kitap, mad. 169).

62 — (هَا) : Mekan zarfidir. "Alt, ön, geri" manalarında kullanılır :
aygının altında هَا فِي قَدَمَيْكَ onun ilerisinde veya gerisinde هَا

Daha az olarak şu manalarda da kullanılır:

nehir in biraz berisinde arslan var هَا فِي النَّهْرِ

bu, onun biraz aşagısındadır هَا فِي رَأْسِ نَهْرٍ

bu, ona pek yakındır هَا فِي مَدَائِجِهَا
bu, benim, senin değil هَا فِي مَدَائِجِهَا

63 — (هَا) : Fıll ismidir:

haydin bakalım هَا بَاكَ
haydi onu al هَا خذْهُ

— و —

64 — (هَا) : "Bu, şu", manasına işaret ismidir (bak. II. kitap, mad. 7):
bu kitap هَا كِتَابٌ

65 — (هَا) : "Ship", manasına olan (هَا) edatının müennesi-

dir : kocalı (kadın) هَا كَوْنُهَا

Gekimi : هَا كَوْنُهَا هَا كَوْنُهَا هَا كَوْنُهَا هَا كَوْنُهَا هَا كَوْنُهَا

Not : (هَا) nun ref'i (و), nasbı (ا), cerri (ي) ile dir.

(هَا) , "hakikati ve kendi", manalarında gelir :
seyin kendisi هَا سَيِّئَةُ

66 — (ذَبَّ وَ ذَبَّ) : "Söyle, söyle, söyle", demektir :

ذَبَّ وَ ذَبَّ وَ ذَبَّ
söyle söyle yapti

67 — (ذَرَّ) : Cer harfidir. «Olur ki, bazı, nice» demektir :

بَازِي سَوَّلَ اَلْاَيْدِيَ : ذَرَّي
bazi söz, sahibine "beni bırak", der

Sonuna (ذ) bitişerek fiillerin başına da gelir :

ذَعَابِي

68 — (زَوَّجَ) : "Ağır ol, yavaş ol", demektir. Fiil ismidir.

69 — (لَمَّزَ - زَمَّ) : "Kadar", manasına olup, zarf olarak man-

subdur : o, benim va'zimi ancak konuş-

لَمَّزَنِي زَمَّ
وَقَدْ زَمَّ صَانِيَا

tuğum müddet (kadar) dinler

70 — (زَجَّ) : Hayret ve küçümseme ifade eder.

— ز —

71 — (جَ) : Muzâriin başına gelir. Gelecek zaman bildirir :

اَنْلِيَّاعَاقَ اَمَّا سَاقَ اَمَّا سَاقَ
anliyacak olacak diyecek

Va'd ve tehdid fiillerinde te'kid ifade eder :

سَاقِمْ مِيْنَا اَلَاغِيْمَ
senden mutlaka intikam alacağım

72 — (جَوَّ) : Bu da muzâriin başına gelir, daha uzak istikbal

bildirir : *verdiğin, sana fayda verecektir*

سَوَّوْ اَمَّا اَمَّا اَمَّا
سَوَّوْ اَمَّا اَمَّا اَمَّا

Te'kid bildirmede (ج) gibidir :

Rabbın sana elbette verecektir

وَسَوَّوْ اَمَّا اَمَّا اَمَّا
وَسَوَّوْ اَمَّا اَمَّا اَمَّا

73 — (سَوَّ) : "Başka", manasına istisnâ edatıdır :

Allahtan başkası fânîdir

مَا سَوَّوْ اَمَّا اَمَّا اَمَّا
مَا سَوَّوْ اَمَّا اَمَّا اَمَّا

74 — (عَبَّ) : "Gibi", manasınadır : herkes gibi *عَبَّ النَّاسُ*

Daha çok sonuna zâid (م) getirilerek ve muzâf olarak kullanılır :
özellikle *زَيْدٌ زَيْدٌ* Zeyd

Not : Bir mübtedâ takdir ederek, edattan sonra gelen kelimeyi mertû' okumak da câizdir. O zaman (م) ism-i mevsûldür :

زَيْدٌ زَيْدٌ [هو] [سَيِّمًا] لَا

— ع —

75 — (صَدَّ) : "Sus", Fil ismidir.

— ط —

76 — (طَوَّبَ) : "Ne mutlu", : *طَوَّبَ اللَّهُ طَوَّبَ* *ne mutlu sana*

— ع —

77 — (بَكَ) : (Bak. II. kitap, mad. 169).

78 — (عَبَّ) : "Belki, umulur, yakındır", manalarına mukârebe fiilerindendir. Yalnız mazi su şekilde kullanılır :

a) Mâzisini çekerek : (bak. I. kitap, son sayfa).

b) Önündeki fi'li çekerek :

c) Sonuna münfasıl zamirler getirilerek : ... *عَسَاكَ ، عَسَاكَ ، عَسَاكَ*
عَسَىٰ أَنْ يَضْرِبَ ، عَسَىٰ أَنْ يَضْرِبَ ، عَسَىٰ أَنْ يَضْرِبَ ...

79 — (عَبَّ) : Cer harfidir, "üzre", diye terceme edilir :

masa üzerinde yazdım

Not : Bazı fiiller mef'ûlün bihi bu edatla aldığından, onları ter-

ceme ederken "üzre", denemz : *onu bize taksim et* *أَوْسَمَهُ عَائِلًا*

Hz. Peygambere salavat getir *عَبَّ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى عَلَى*

Diger manaları :

1 — "Beraber", : *mali sevmekle beraber verdi* *أَبَىٰ إِلَىٰ عَلَىٰ جَنَّةٍ*

a) Tafsil (açıklama, genişletme) :

Diğer yerleri :

corbayı içtik, peşinden kebabi yedik

أَجَبْنَا إِلَى الْبُحْرَانِ

84 — (ج) : Takip ifade eden atif edatidir :

— ج —

83 — (ع) (Bak. II. kitap, mad. 168).

— ع —

seninle ebediyen konuşmuyacağım

لَا أَكَلِمَةً مَعَكَ عَبَدًا

lan bir zarftır. Umumiyetle sonu zammı üzere mebnidir :

82 — (ع) : Olumsuz cümlede "ebediyen", manasına kullanı-

Kur'an Allah katından indi

نَزَّلَ الْقُرْآنَ مِنَ عِنْدِ اللَّهِ

Daima izâfetle kullanılır : bende bende onun yanında

عِنْدَهُ

81 — (ع) : Mekan ve zamanca yakınlık bildiren bir zarftır.

Bazan zarf manası ifade eder : yakında

عِنْدَ قَرِينٍ

ona mali fayda vermedi

لَمْ يَنْفَعْ عِنْدَ اللَّهِ

edilmez : onun hakikatini keşfetti

كَشَفَ عَنِ حَقِّقَاتِهَا

Not : Me'vûnû bu edatla alan fiillerde (den, dan) la terceme

(den, dan) ile terceme edilir : sehirden hareket ettim

سَاهَرْتُ عَنِ النَّوْءِ

80 — (ع) : Cer, harfidir "uzaklaşmak, ayrılmak", anlamında

ayrılma (عَدَّكَ فَلَا، وَلَا) fiil isimleridir.

IV — Onu bana getir (عَلَيْهِ)، ağır ol (عَلَيْهِ)، filândan

Allah'a sirk koşmalarını sartiyle sana bey'at ederler

III — "Sartiyle," :

يَأْتِيكَ عَلَى أَنْ لَا تَسْرِبَ لِي مِنْ بَيْنِ يَدَيْكَ

Falan cehennemliktir, buna ragmen Allahın rahmetinden ümit kesmez.

II — "Buna ragmen," :

فَلَا يَخْشَى عَذَابَ اللَّهِ وَهُوَ يَرْجُو رَحْمَتَهُ

abdest aldı: elimi yüzümü yıkadı...
بوضوء غسل وجهي ويدي...

b) Ta'il: Sonrası, evveline illet (etkili sebep) olmak:
oradan gık, çünkü sen kovulmuşsun
أخرج منها قائل رجع

c) Cevap:

1 — Şarta ceza olarak gelen cümle başında:
Allahı seviyorsanız bana uyunuz ki Allah size işinizi kolaylasın
قال إن كنتم تحبون الله فاتبعوني يحببكم الله ويخفف عبئكم

Allah da sizi sevsin, de

2 — (أيا) ile başlayan ve şart ifade eden mübtedânın haberi başında:
yelim ise, onu hor tutma
قالا أسمع ولا يسمع

d) Sebep: Evveli sonrasına illet olmak:
onu kovdu da (kovulan) ağıladı
طردوه فبغى

e) "İste, artık, gibi bir mana ifade eden (الإناء المصحوب):
leş yemek ister misin? İste (bak) onu hoşlanmadın
أحببت أكل الخبز ولكنك قلت لا أحببت

f) Yeni bir cümle başlangıcında (الاستئناف):
ona sadece "ol, der o, olur
قالا يقول له من يكون فأنما يقول له من يكون

(فدسبب): "Ancak, iste o kada", demektir.

(فأعلا): "Ve daha çok", (فأولاً): "ve daha az", manasında iki haldir.

85 — (في): Cer harfi ve zarf edatı olup "de, da", karşılığidir:
baharda
في الربيع

Diğer manaları:

a) Beraberlik (الاحاطة): kullarında beraber girin
فأدخلوا في عادي

b) Mukayese:

ahirete göre dünya metâi pek azdır
ما متاح الآخرة الدنيا في الآخرة لا قليل

c) Illiyet (sebe):
onun yüzünden beni kinadin
أبغى بي

Not: a) Bazı fiiller mef'ûlünü bu edatla alırlar. O zaman (في)

"de, da", ile terceme edilmez:

pışman oldu ﴿ ذَلَّ فِي سَبِيلِهِ ﴾ dünyaya rağbet etmedi ﴿ ذَلَّ فِي سَبِيلِهِ ﴾

onu istedi ﴿ وَرَبَّ يَسْأَلُ ﴾

b) "Ağız", manasına olan ﴿ أَكَلَتْ ﴾ kelimesi de cer halinde ﴿ فِي ﴾ şek-

lini alır: *agzında su var, agzında su olan* ﴿ فِي فَوْقِ مَاءٍ وَمِثْلِهِ مَاءٌ فِي فَوْقِ مَاءٍ ﴾

konusur mu?

86 — ﴿ وَنَلَأُ ﴾ : ﴿ نَلَأُ ﴾ nün mukabili olup "evvel", manasına zaman

zarfıdır: *bayramdan önce* ﴿ وَنَلَأُ الْيَوْمَ قَبْلَ الْيَوْمِ ﴾

(Bak. II. kitap, mad. 140).

87 — ﴿ وَجَاءَ ﴾ : a) Mazi evvelinde mişli geçmiş ve gerçeklik (tahkik)

edatıdır: *doğru söylemiş* ﴿ وَجَاءَ بِحَقِّكُمْ الْحَقَّ ﴾ o geçmiştir ﴿ وَجَاءَ بِحَقِّكُمْ ﴾

(b) Muzâri evvelinde azlık (التَّجْلِيلُ) ve yaklaştırma (التَّجْلِيلُ) edatı

olur: *dövebilir* ﴿ وَجَاءَ بِحَقِّكُمْ ﴾ *bazan doğru söyler* ﴿ وَجَاءَ بِحَقِّكُمْ ﴾

Not: 1 — Bu edat daima olumlu haber kiplerine gelir.

2 — Muzâriin faili (الله) olursa, ﴿ وَجَاءَ ﴾ "muhakkak, mana-

sını ifade eder: *muhakkak Allah bilir* ﴿ وَجَاءَ بِحَقِّكُمْ ﴾

3 — Bazan "yeter", manasına isim olur: *sana yeter* ﴿ وَجَاءَ بِحَقِّكُمْ ﴾ = *هَذَا*

88 — ﴿ وَجَاءَ ﴾ : a) Olumsuz mâziden sonra "hiç, asla", manasına ge-

lir: *onu asla yemedim* ﴿ وَجَاءَ بِحَقِّكُمْ ﴾

b) ﴿ وَجَاءَ ﴾ : "Yalnız, işte o kadar, yeter", anlamına gelir:

onu ancak bir kerre gördüm, işte o kadar ﴿ وَجَاءَ بِحَقِّكُمْ ﴾ *وَأَمَّا الْأَنْبِيَاءُ*

بأمر الله بنوح عليه السلام *toprak gibi* ﴿ وَجَاءَ بِحَقِّكُمْ ﴾ *su gibi* ﴿ وَجَاءَ بِحَقِّكُمْ ﴾

89 — ﴿ وَجَاءَ ﴾ : Cer harfi ve teşbih (benzetme) edatıdır, "gibi", diye

terceme edilir:

toprak gibi ﴿ وَجَاءَ بِحَقِّكُمْ ﴾ *su gibi* ﴿ وَجَاءَ بِحَقِّكُمْ ﴾

Not: a) Zamirlerin başına gelmez. "Benim gibi, senin gibi...", de-

mek için: ﴿ وَجَاءَ بِحَقِّكُمْ ﴾ ve ﴿ وَجَاءَ بِحَقِّكُمْ ﴾ denir.

b) Kelimelerin sonunda görülen (ك) zamirdir (bak. II. kitap, mad. 6/B).
 (ن) nin sonuna (ك) bitişerek (ك) şeklini aldığında şu manala-
 ra gelir :

1) "Nitekim"; bize tarla iste, nitekim *اطلب ان اطلب لكم*

komşularımızın tarlası var

2) Peşi sıra oluş :

gıver gırmez selam ver *اطلب ان اطلب لكم*

90 — (ك) : "Söyle", demektir :

soyle dedim

91 — (ك) : "Sanki, güya", manasına benzetme edatıdır

(bak. II. kitap, mad. 80, 84).

92 — (ك) : a) "Nice", manasına göklük edatıdır. Kendin-

den sonra gelen kelime (temyiz), (ك) ile mecrur olur :

nice peygamber *كأنبي*

b) "Kaç", manasına soru edatı da olur :

banu kaça satarsın? *كأنبي*

93 — (ك) : Kapsama (ihâta) edatıdır, gök defa muzâf olarak

kullanılır, "hep, her, bütün", diye terceme, edilir :

bütün gün *كأنبي*

Muzâf olmadığında tevvin alır : *hepsini dog-*

اطلب ان اطلب لكم

ru gola illetik

(ك) : "Her ne zaman", manasına gelir ve daima zarf olarak man-

subdur : *her ne zaman onun yanına girdiyse...* *كأنبي*

Not : (ك) ayrı yazıldığında (ك) muzâf, (ك) ism-i mevsûdür :

her yaptığını biliyorum *كأنبي*

94 — (ك) : "Vazgeç, senin anladığın gibi değil, hakikaten", ma-

nalatına gelir :

sana para vereceğimi mi umuyorsun, hayır *اطلب ان اطلب لكم*

hakikaten, vaz geçmezse alından yakalıyacagız *اطلب ان اطلب لكم*

95 — (كَرَى ، كَرَى) : "İkisi birden", anlamında ma'nevi te'kidir :
كِرَى كِرَى
ikisi birden geldiler

96 — (كَغَى) : a) "Kag", manasına soru-edatidir (كَغَى) :
كَغَى كَغَى
saat kaç ? الساعة

b) "Ne kadar", manasına göklük edatidir (كَغَى) :
كَغَى كَغَى
bende ne kadar kitap var ! من كتابي عندي

97 — (كَغَى) : "İçin, ta ki", demektir. Muzârii nasbeder :
كَغَى كَغَى
girmem için لئلا

(كَغَى) aynı manadadır, muzârii nasbetmez.

(كَغَى) : "Niçin", demektir. Sondaki (كَغَى) soru edatı olan (كَغَى) dan

kısaltılmıştır :

كَغَى كَغَى
niçin asi oldun ? عَصَيْتَ عَصَيْتَ

98 — (كَغَى) : "Nasil", İsim cümlesinde haber, fiil cümlesinde

hal olur :

كَغَى كَغَى
nasilsin ? كَغَى كَغَى
nasil gördün ? كَغَى كَغَى

(كَغَى) : Şart-cezâ edatı olup, muzârii cezmeder :

كَغَى كَغَى
nasil yaparsan öyle yaparım كَغَى كَغَى

99 — (كَغَى) : Çesitleri :

1) Yeminin cevabına gelen İam (كَغَى) :

كَغَى كَغَى
vallahı Allah seni bize tercih etti ! والله علينا والله علينا

2) (كَغَى) = yerleştirme İamı : Yemine bağlı cümlede şart edatının

başına gelen İamdır : Vallahı gıkarılsalar gıkmazlar كَغَى كَغَى
كَغَى كَغَى
يا كَغَى كَغَى

3) (كَغَى) ve (كَغَى) nun cevabına gelen İam :

كَغَى كَغَى
siz olmasaydınız biz mümin olurduk كَغَى كَغَى
كَغَى كَغَى
يا كَغَى كَغَى

gevilseler aynı seyi yaparlardı كَغَى كَغَى
كَغَى كَغَى
يا كَغَى كَغَى

4) Te'kidi istenen cümlenin mübtedâsına ve (*أَنَّ*) nin haberine gelen lām (*الَّتِي*) : *sen benden daha cimrisin*

بِزِجْرِ الْبَيْتِ وَالْأَمْرِ فِي الطَّائِفَةِ biz gerekten gaflet ediyorumuz, günler ise bizi istemekte

5) Ayırıcı lām (*الَّتِي*) : Seddesi almış (*أَنَّ*) i, şart için olan (*أَنَّ*) den ayıran lām :

وَأَنَّ كَيْفَ خَاطَبْتَنِي مُهَاطَكًا بِيْزِ هَاتِلِيْزِ muhakkak biz hatalıyız

100 — (*لِ*) : A) Fi'le ait olanlar :

1 — (*لِ*) : Emir-i gâiblerin başında bulunur ve cezmeder:

يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ إِذْ أَخَذْتُمُ الْعَهْدَ أَنْ قُلْتُمْ إِنَّا نَفْعِلُ الْفَعْلَ gardım etsin *يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ* yazzsin

2 — (*لِ*) : "İçin", manasınadır. Muzârii açık veya gizli

لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى اللَّهِ حُجُبٌ مُّوْجِهَةٌ beni denemesi için

(*أَنَّ*) le mansûb kılar :

3 — (*لِ*) : Sonuç ve gaye bildiren lām. Bunun önünde de

يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ إِذْ أَخَذْتُمُ الْعَهْدَ أَنْ قُلْتُمْ إِنَّا نَفْعِلُ الْفَعْلَ ezberlemek için okuyor

muzâri' mansûb olur :

4 — (*لِ*) : Fazladan lām, bu da muzârii nasb eder. Emir ve

dileme gibi bir fiilden sonra gelir :

يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ إِذْ أَخَذْتُمُ الْعَهْدَ أَنْ قُلْتُمْ إِنَّا نَفْعِلُ الْفَعْلَ müslüman olmakla emrolunduk

Allah size güçlük çıkarmak istemiyor *يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ إِذْ أَخَذْتُمُ الْعَهْدَ أَنْ قُلْتُمْ إِنَّا نَفْعِلُ الْفَعْلَ*

5 — (*لِ*) : İnkâr lāmı. Menfi olan (*كَأَنَّ*) ve (*كَأَنَّ*) den

soora gelir. Muzârii mansûb kılar. Yalnız bunda (*أَنَّ*) açık olarak bu-

يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ إِذْ أَخَذْتُمُ الْعَهْدَ أَنْ قُلْتُمْ إِنَّا نَفْعِلُ الْفَعْلَ Allah onları affedecek değildir

lunmaz :

B) İsm'e ait olanlar :

1 — (*لِ*) : Ait olma ve sahip bulunma bildiren

يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ إِذْ أَخَذْتُمُ الْعَهْدَ أَنْ قُلْتُمْ إِنَّا نَفْعِلُ الْفَعْلَ hamd Allah'a mahsusdur

lām :

يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ إِذْ أَخَذْتُمُ الْعَهْدَ أَنْ قُلْتُمْ إِنَّا نَفْعِلُ الْفَعْلَ göklerde ve yerde ne varsa Allahındır

2 — (*لِ*) : illet ve sebep bildiren lām :

insan mali sevmesi sebebiyle cimridir *لَا يَتَمَنَّوْنَ اَمْوَالَهُمْ اِذَا هُمْ يَمُوتُونَ*

3 - (لَا يَتَمَنَّوْنَ اَمْوَالَهُمْ) : Sonuç bildiren :

لَا يَتَمَنَّوْنَ اَمْوَالَهُمْ اِذَا هُمْ يَمُوتُونَ ananın doğurdugu, ölüm içindir (sonucu öldür) *لَا يَتَمَنَّوْنَ اَمْوَالَهُمْ اِذَا هُمْ يَمُوتُونَ*

4 - (لَا يَتَمَنَّوْنَ اَمْوَالَهُمْ) : ay'ı görünce oruç tutunuz *لَا يَتَمَنَّوْنَ اَمْوَالَهُمْ اِذَا هُمْ يَمُوتُونَ*

5 - (لَا يَتَمَنَّوْنَ اَمْوَالَهُمْ) : Bazı müteaddi fiillerin türemişleri (المتأخرات)

ile bu fiillerin üst tarafında bulunan mefulleri ve muzafıla muzâfun ileyh arasına giren lam :

لَا يَتَمَنَّوْنَ اَمْوَالَهُمْ اِذَا هُمْ يَمُوتُونَ Allah dilediğimi yapıcıdır *لَا يَتَمَنَّوْنَ اَمْوَالَهُمْ اِذَا هُمْ يَمُوتُونَ*

لَا يَتَمَنَّوْنَ اَمْوَالَهُمْ اِذَا هُمْ يَمُوتُونَ babası olmayışı

Not : (ل) , zamirlerin başında - (ي) müstesnâ - ve müstegâs

evelinde (bak. II. kitap, mad. 128) meftûhtur : *لَا يَتَمَنَّوْنَ اَمْوَالَهُمْ اِذَا هُمْ يَمُوتُونَ*

101 - (لَا) : a) Atıf edatı : Başka başka iki şeyi birbirine atfet-

mek (bağlamak) için kullanılır :

لَا يَتَمَنَّوْنَ اَمْوَالَهُمْ اِذَا هُمْ يَمُوتُونَ Zeyd'e ikram et, Amr'a değil

Bu durumda (لَا) nın üst tarafı müsbet (olumlu) olur.

b) Cevap (لَا) sı : Bu, türkedeki "evet", in ziddi olan "hayır", gi-

bidir : *لَا يَتَمَنَّوْنَ اَمْوَالَهُمْ اِذَا هُمْ يَمُوتُونَ* Halid sana geldi mi? Hayır ... (...) *لَا يَتَمَنَّوْنَ اَمْوَالَهُمْ اِذَا هُمْ يَمُوتُونَ*

c) "Yok, değil", manasına olumsuzluk edatı (bak. II. kitap, mad. 96, 172) :

لَا يَتَمَنَّوْنَ اَمْوَالَهُمْ اِذَا هُمْ يَمُوتُونَ

yer yüzünde hiç bir şey bakiy değildir *لَا يَتَمَنَّوْنَ اَمْوَالَهُمْ اِذَا هُمْ يَمُوتُونَ*

d) Muzâri'den önce gelecek için olumsuzluk, mazi'den önce menfi

dua edatı : Allah göstermesin *لَا يَتَمَنَّوْنَ اَمْوَالَهُمْ اِذَا هُمْ يَمُوتُونَ* dönmeyecek *لَا يَتَمَنَّوْنَ اَمْوَالَهُمْ اِذَا هُمْ يَمُوتُونَ*

102 - (لَا يَتَمَنَّوْنَ اَمْوَالَهُمْ) : "Ayırlık yok", demektir. "Lazımdır, gereklidir,"

diye terceme edilir. Kendisinden sonra (لَا يَتَمَنَّوْنَ اَمْوَالَهُمْ) veya (و) bulunur :

لَا يَتَمَنَّوْنَ اَمْوَالَهُمْ اِذَا هُمْ يَمُوتُونَ yapman gereklidir *لَا يَتَمَنَّوْنَ اَمْوَالَهُمْ اِذَا هُمْ يَمُوتُونَ*

103 - (لَا يَتَمَنَّوْنَ اَمْوَالَهُمْ) : "Değil", Manasınadır (bak. II. kitap, mad. 96).

104 — (لَا يَجُزِي) : "Gereklidir, muhakkak", demektir :
مُحَاطَكَةُ اللَّهِ أَنْ يَجُزِيَ لَمْ يَجُزِيَ

105 — (لَا يَجُزِي) : gibidir.
مُحَاطَكَةُ اللَّهِ أَنْ يَجُزِيَ لَمْ يَجُزِيَ

106 — (لَا يَجُزِي) : gibidir, izâfetle kul-
لَا يَجُزِي مِنْ لَدُنَّا لَمْ يَجُزِيَ

lanilir :

ona nezdimizden ilim verdik
لَا يَجُزِي مِنْ لَدُنَّا لَمْ يَجُزِيَ

107 — (لَدَى) : "Yakınlık ve yanında oluş", bildiren bir zarfdır :
لَدَى الْبَابِ كَابِنِ الْبَابِ

kapının yanında

108 — (لَمْ) : "Belki, umulur ki", demektir (bak. II. kitap, mad.
لَمْ يَلَمْ اللَّهُ تَعَالَى أَنْ يَجُزِيَ لَمْ يَجُزِيَ

80) : umulur ki Allah günahımı affeder
لَمْ يَلَمْ اللَّهُ تَعَالَى أَنْ يَجُزِيَ لَمْ يَجُزِيَ

109 — (لَا يَكْفِي) : "Ancak, fakat, lakin", demektir (bak.
لَا يَكْفِي لَمْ يَكْفِي

II. kitap, mad. 80, 222).

110 — (لَمْ) : "Nigin", demektir (bak. II. kitap, mad. 196/not : a) :
لَمْ يَكْفِي نِغِينُ

nigin yazdın?

111 — (لَمْ يَكْفِي) : gibidir :
لَمْ يَكْفِي نِغِينُ

112 — (لَمْ يَكْفِي) : Muzâriin zamanını mâziye çevirerek olumsuz yapan
لَمْ يَكْفِي نِغِينُ

cezm edatidir :

yazmadı

113 — (لَمْ يَكْفِي) : a) Mâziden önce "vaktaki", :
لَمْ يَكْفِي نِغِينُ

yazdığı zaman

b) Muzâri'den önce, manasını mâziye çevirerek söyleniş zamanına
لَمْ يَكْفِي نِغِينُ

kadar fi'lin olmadığını bildirir ve cezm eder :

şimdiyedek yazmadı

c) İstisnâ edatı : herkesi bir [...]
لَمْ يَكْفِي نِغِينُ

gözetleyen vardır

114 — (لَمْ يَكْفِي) : Gelecekte te'kidli olumsuzluk edatıdır. Muzârii
لَمْ يَكْفِي نِغِينُ

nasbeder :

hiç yazmayacak

لَمْ يَكْفِي نِغِينُ

115 - (لَوْ) : a) Şart edatidir. (أَنْ) gibi mâzî manasını muza-
ria gevirmeyip aksine, muzârii de mâziye çevirir :

bana gelseydi ona ikram ederdim

لو كان لي إخوة لكرمتهم
لو كان لي إخوة لكرمتهم
لو كان لي إخوة لكرمتهم

b) Temenni edatı olur :

kardeşim gelsin istiğorum

لو كان لي إخوة لكرمتهم
لو كان لي إخوة لكرمتهم
لو كان لي إخوة لكرمتهم

c) (وَ) ile beraber "olsa bile", anlamında vasıl edatı :

uzak da olsa gideriz

لو كان لي إخوة لكرمتهم
لو كان لي إخوة لكرمتهم
لو كان لي إخوة لكرمتهم

116 - (لَوْ) : a) "Olmamış olsa", demektir (bak. II. kitap, mad.
75/II.) : kardeşim olmaş olsaydı mahvolmuştum

لو كان لي إخوة لكرمتهم
لو كان لي إخوة لكرمتهم
لو كان لي إخوة لكرمتهم

b) Teşvik, kinama ve temenni de ifade eder :

Allah'a istiğfar etseydiniz (keşki)

لو كان لي إخوة لكرمتهم
لو كان لي إخوة لكرمتهم
لو كان لي إخوة لكرمتهم

beni biraz daha yavaşsaydın

لو كان لي إخوة لكرمتهم
لو كان لي إخوة لكرمتهم
لو كان لي إخوة لكرمتهم

çalışsaydın a!

لو كان لي إخوة لكرمتهم
لو كان لي إخوة لكرمتهم
لو كان لي إخوة لكرمتهم

117 - (لَوْ) : Teşvik edatıdır :

bize melekleri getirirsen!

لو كان لي إخوة لكرمتهم
لو كان لي إخوة لكرمتهم
لو كان لي إخوة لكرمتهم

118 - (لَوْ) : "Keşki", manasına temenni edatıdır (bak. II. kitap,
mad. 80) :

keşki Ebu Hanife olsam

لو كان لي إخوة لكرمتهم
لو كان لي إخوة لكرمتهم
لو كان لي إخوة لكرمتهم

119 - (لَوْ) : Çesitleri :

1 - (لَوْ) : Buna ism-i mevsül denir. Önündeki cümlecigi!

(sıla), daha önce geçen bir cümleye bağlar. Manası : "o ki, o şey ki...";

dediğin şeyi anladım

لو كان لي إخوة لكرمتهم
لو كان لي إخوة لكرمتهم
لو كان لي إخوة لكرمتهم

2 - (لَوْ) : "Şey", manasına belgisiz (münker) bir isim

olup, bundan sonra bir sıfat gelir : sana hoş gelen

لو كان لي إخوة لكرمتهم
لو كان لي إخوة لكرمتهم
لو كان لي إخوة لكرمتهم

seye baktım

Not : Şunlar da mevsûfe sayılmıştır : ne güzeldir

لو كان لي إخوة لكرمتهم
لو كان لي إخوة لكرمتهم
لو كان لي إخوة لكرمتهم

bir misâl olarak

لو كان لي إخوة لكرمتهم
لو كان لي إخوة لكرمتهم
لو كان لي إخوة لكرمتهم

bir şekilde

لو كان لي إخوة لكرمتهم
لو كان لي إخوة لكرمتهم
لو كان لي إخوة لكرمتهم

bir nevi

لو كان لي إخوة لكرمتهم
لو كان لي إخوة لكرمتهم
لو كان لي إخوة لكرمتهم

بوتما

لو كان لي إخوة لكرمتهم
لو كان لي إخوة لكرمتهم
لو كان لي إخوة لكرمتهم

122 - () : "Beraber", manasında bir isimdir. İki türlü kullanılır.

1 - İzfâelle (tamlama halinde) :

a) Zarf olarak : *جاءت مع طوبى السيمى* : *جاءت مع طوبى*

b) Sila (cümlecik) olarak : *سيزدكيني تاسدك* : *سيزدكيني تاسدك*

ederek

c) Haber olarak : *و هو مما هو* : *و هو مما هو*

2) - İzfâetsiz: Bu takdirde tenvinlenir ve hâl olarak bulunur:

جاؤا لما beraber geldiler

123 - () "Kim, kim ki", demektir. Bir kaç çeşittir :

1 - () = soru : *bu kimdir ?* : *من هذا*

Not : () *شكلا* şeklindeki cümlelerde () = *temin eder* (fi'li var kabul edilir : *bana kabul olunacağına kim temin eder ?* : *من ياتقون*)

2 - () : İki muzârii cezm eder. İkincisi muzâri' ol-

mazza () ile başlar : *kim fenalık ederse karşılığında* : *من يظلم*

gini görür

Allahın düşürdüğünü kimse kaldıramaz : *ومن أين ينزل*

3 - () = *ism-i mevsül* (bak. II. kitap, mad. 14/B) :

onlardan kimi iman etmiş, kimi küfretilmiştir : *من آمن ومن كفر*

4 - () : Yani, kendisinden sonra bir sıfat gelen :

iyilik eden bir kimseye uğradım : *بنت من حسن*

124 - () : "Den, dan", manasında bir cer harfidir. Manaları :

1 - () = *başlangıç* : *haftadan* : *من استوعب*

haftaya

2 - () : Bir kısım ifade eder :

kim bir topluma benzemeye özenirse onlardan sayılır : *لم يردوا يومئذ من يشبه*

3 - (أَتَى) = acıklama) :

işlediginiz hayrı Allah bilir علم الله فان خير مما عملتم وما عملوا من خير مما عملتم
gümüsten bir mühür edindim وصية من وصية اجبت حاجات من اجبت حاجات

4 - (الْتَمَلِ) = sebp bildirmek) : Önündeki kelime me'ülün

leh olur : Allahtan korktuğu için ağıyor الله خوف من خوفه

5 - (الْبَدَلِ) = karşılık) :

âhirete karşılık (bedel) dünya hayatına râzi الآخر من الدنيا من الدنيا رضى
mi oldunuz?

6 - (الْأَسْبَابِ) = hig bir, hig) :

bize hig bir yorgunluk dokunmadı لو من لوب وما مستا من لوب

Not : a) Bazı fiiller me'ülün binihi (من) ile alır. Bu takdirde

"den, dan" ile terceme edilmez :

o bana yakındır أو قريب مني
onu bana sat أنه يبيعني

b) (لَا) ve (مِنْ) e bitiştiğinde şu şekli alır : (لَا) ve (مِنْ) e

125 - (يَا) : "Yapma, etme,,. Fiil ismidir.

126 - (عَجَلًا) : "Ağır ol, acele etme,, manasına, fi'li hazfedilmiş

bir me'ül-i mutlakdır.

127 - (هَرَكًا) : a) "Her ne ki,, manasına şart edatı olup iki mu-

zârîi cezmeder :

sen yankı gibisin : ne söylenirse söylersin من قال ما قيل من قال ما قيل

b) "Her ne zaman,, manasına geldiğinde şart fi'li zarf olur :

mallarını sefihlere verdigin zaman mahvolur انما نظر السيفاء اموالهم اهلها

128 - (هَلْ) : "Ne var, ne oldu,, manasında soru edatıdır.

- - -

129 - (عَدَلًا) : "Evet,, demektir.

130 — (وَبِئْسَ) : "Ne iyi, iyi," (bak. II. kitap, mad. 75/f)

— 9 —

131 — (و) Bir kaç türlüdür :

1 — (الْطَّيِّبُ) : (bak. II. kitap, mad. 222).

2 — (الْبَيِّنَاتُ) = söz başında bulunun) :

gerçek bilgilerin Allah'a inandık derler *بِئْسَ مَا يَكْفُرُونَ* (bak. II. kitap, mad. 222).

3 — (الْخَالِئُ) = hal cümlesinin başında bulunun) :

هَلْ جَاءَ فِي كِتَابِكَ خَالِئٌ Halid, ekinde kitap olduğu halde geldi!

4 — (الْإِسْتِغْنَاءُ) : Söz arasinda, üst tarafa bağlı olmayan

cümle başında : *... زُلْمِةً لِّبَنِي إِسْرَائِيلَ* ... zulmedenler bilecekler *ظَالِمُونَ* ...

5 — (الْإِعْرَابُ) : Parantez arası cümle başında :

بُنِيَ عَلَى كِتَابٍ عَرَبِيٍّ — iyi adamdır — *رَجُلٌ عَرَبِيٌّ* — bu — Allah bilir — *إِلَّا اللَّهُ* — *هَذَا*

6 — (الْحَاجَةُ) : Mev'ülün maah' in başında bulunun (bak. II. kitap, mad. 143).

7 — (وَالْيَمِينُ) = yemin vâvi) : *وَاللَّهِ وَالْحَيُّ وَالْقَيُّومُ*

8 — (وَالْوَيْلُ) : Hazfedilen (وَيْلٌ) nin yerine gelen vâv :

nice şehitler vardır ki oralarda dost yok *وَيْلٌ لِّمَنْ يَكْفُرْ*

132 — (وَا) : Nüdbe edatidir. "Vay", demektir. Şaşırmada da

kullanılır (bak. II. kitap, mad. 131).

133 — (وَآهًا) : Tenvinsiz de okunur. "Oh ne güzel", demektir :

وَأَهًا مَا أَطْبَقَ oh ne hoş !

134 — (وَكَأَنَّ) : "Ne kadar cabuk, manasına bir fiil ismidir.

135 — (وَي) : Hayret bildirir : *سَأَسْأَلُكَ سَأَلًا سَاحِرًا* , *وَيَا وَي*

136 — (وَيْحٌ) : "Vah, yazık", demektir :

(1) Fi'li hazfedilmiş mef'uldür.

Not: Nadiren olumsuzluk ve gerçeklik edatı da olur:
 iyiliğin karşıtlığı (başka değil) iyiliktir
 جَاءَ لِئَلَّا يَأْتِيَكَ الْيَوْمَ جَلَدٌ
 جَاءَ لِئَلَّا يَأْتِيَكَ الْيَوْمَ جَلَدٌ
 جَاءَ لِئَلَّا يَأْتِيَكَ الْيَوْمَ جَلَدٌ

sana söylüyorum, ister misin? جَاءَ لَكَ مَا تَرْضَى

144 — (جَاءَ) : Soru edatıdır: جَاءَ لَكَ مَا تَرْضَى

haziri kullanılır: böyle yaptığımı farzet جَاءَ لَكَ مَا تَرْضَى

143 — (جَاءَ) : "Farzet ki", manasına fiil ismidir. Yalnız emri-

142 — (جَاءَ) : "Ver", manasına fiil ismidir. Müennesi (جَاءَتْ) dir.

2 -	جَاءَ	جَاءَ	جَاءَ	جَاءَ	جَاءَ	جَاءَ
1 -	جَاءَ	جَاءَ	جَاءَ	جَاءَ	جَاءَ	جَاءَ

141 — (جَاءَ) : "Al, tut", manasına fiil ismidir. İki türlü çekilir:

onların yoluna uy جَاءَ لِيَأْتِيَكُمْ بِبُرُوقٍ

kitabımı okuyun جَاءَ لِيَأْتِيَكُمْ بِبُرُوقٍ

tirilen (جَاءَ) dir:

140 — (جَاءَ السَّحَابِ) : Durak halinde harekeyi göstermek için ge-

işte böyle جَاءَ السَّحَابِ

işte bu جَاءَ السَّحَابِ

lanılan tenbih edatıdır:

جَاءَ لِيَأْتِيَكُمْ بِبُرُوقٍ

139 — (جَاءَ) : "İşte", manasına işaret ismi ve cümle başlarında kul-

şekilde kullanılır: vay kafirlerin haline جَاءَ لِيَأْتِيَكُمْ بِبُرُوقٍ

137 — (وَيَا) : "Vay haline, helâk olsun", Bir önceki gibi üç

vay anasina ne adam جَاءَ لِيَأْتِيَكُمْ بِبُرُوقٍ

138 — (وَيَا) : "Vay anasina", demektir:

جَاءَ لِيَأْتِيَكُمْ بِبُرُوقٍ

Fiati : 10 Liradır.

7

İsteme adresi :
Bekir Topaloglu, P. K. : 486 — İstanbul

2002

Fiati : 10 Liradır.

7

İsteme adresi :
Bekir Topaloglu, P. K.: 486 — İstanbul

2002

ISTANBUL — 1966

İKİNCİ BASKI

Düzeltilmiş ve yeniden gözden geçirilmiş

Bekir TOPALOĞLU
İst. Yüksek İslâm Enstitüsü
Kelâm ve Tevhid Asistanı

Hayreddin KARAMAN
İst. Yüksek İslâm Enstitüsü
Fıkıh Usulü Asistanı

Yazarlar :

سارف ناهی

ARAPÇA
SARF-NAHİV

187 0.2